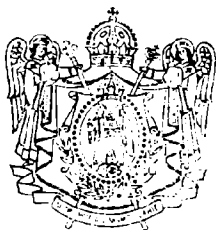

GLĂSU BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLVIII, Nr. 6
NOIEMBRIE—DECEMBRIE
1989

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

TEOCTIST

**Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

**I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos
P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului**

MEMBRI :

**P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor
P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan**

REDACTOR RESPONSABIL :

**P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan**

S U M A R

Editorial, <i>Decembrie...</i> , Redacția	5
† Teoctist — Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române — <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	6
<i>Indemn pastoral al Prea Fericitului Patriarh Teoctist</i>	15
<i>Apelul Prea Fericitului Patriarh către clerul și toți credincioșii din România</i>	16
<i>Mesajul de azeziune al Bisericii Ortodoxe Române</i>	17

INDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

P. S. Nifon Ploieșteanul, <i>Predică la Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou</i>	19
Pr. Ioan Covercă, <i>La duminica a XXVI-a după Rusalii</i>	25
Pr. Dr. Victor Vlăduceanu, <i>La duminica a XXX-a după Rusalii: «porunci și staturi Evanghelice»</i>	29

ARTICOLE ȘI STUDII

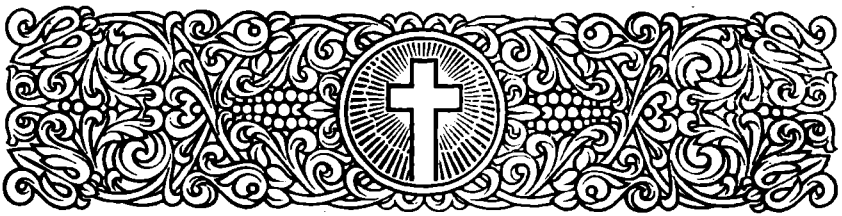
Prof. Iorgu Ivan, <i>Norme canonice și legale pentru întocmirea și păstrarea actelor și registrelor mitricale</i>	33
Victor Simion, <i>Colecție de vechi tipărituri românești</i>	47
Pr. Prof. Nicolae Necula, <i>Colindele în viața și spiritualitatea credincioșilor noștri</i>	64

DOCUMENTARE

Drd. Gabor Adrian, <i>Ctitoriile de Biserici și Mănăstiri ale dregătorilor domnești din jud. Vrancea</i>	73
Pr. Dr. Ioan Dură, <i>Mitropolii români pictați la Sfântul Munte Athos</i>	106
Gion Ionescu, <i>Contribuții la istoria Schitului Crasna sau Izvoarele din Plaiul Teleajenului (p. a II-a — a III-a)</i>	109
Prof. Dr. N. Stoicescu, <i>Un valoros monument de artă din București, Biserica Floreasca</i>	141
George Trohani, <i>Istoria fostei Mănăstiri Cătălui</i>	155

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

Pr. Ic. Stavr. <i>Negoia Ioan</i> , de Pr. Costică Dumitru	168
--	-----

DECEMBRIE...

Nimic nu poate fi mai greu de exprimat în cuvinte într-o viață de om ca sentimentul ce-i apasă sufletul în încercarea sortită eșecului dinaintea de zămislirea ei în pintecele tănuț al gândului de a transpune un epitafor într-un poem, un poem al soarelui răsare... dintr-un final însingurat de decembrie românesc nemuritor.

Închide ochii numai și vezi urmele acelea de pași noroiați, larma aceea de oameni ce-și înăbușeau teama în țipătul sfișietor al dorului de libertate, exprimat într-un contaminant «Veniți cu noi!». Cu cât ne îndepărtăm mai tare de zilele acelea, cu atât ni se pare mai lesne de înțeles că nu era cu putință ca un popor, ca al nostru, să fi zăcut la infinit în neputință de a ridica odată capul din prea cunoscuta-i îndelungă răbdare.

Nu era cu putință ca un popor ce și-a avut de-a pururi pe Dumnezeu de Tată și sfânta Biserică de mamă să rămână pradă încrederii în oameni, de la care nu poate să vină mintuirea și să nu ceară «pină în sfârșit», din toate puterile unui piept dezgolit de patima nimicniciei, dreptul de a trăi !

Nu era cu putință ca mintuirea neamului ce suferea prometeic «în neputință și în umbra morții», să nu vină, după cum, nu era cu putință să fim uitați, după mulțimea păcatelor noastre, de Cel ce ne-a creat după a Sa bunătate, după chipul și asemănarea Sa.

Și atunci, «poporul care stătea în întuneric și în umbra morții, a văzut lumină mare și celor ce ședea în latura și-n umbra morții, lumină le-a răsărit» (Matei, IV 16), și a «căzut ploaia și au venit riurile mari, și au suflat vinturile și au izbit în casa aceea, și a căzut. Și căderea ei a fost mare ; dar cu atât mai mare izbînda celor care înfruntau gloanțele cu fruntea senină implorînd : o viață în libertate !

Cuvintele sînt goale înaintea trupurilor neînsuflețite ale martirilor noștri, iar ochii ne dor înroșiți de atîta amar de plîns. Și nu mai sînt...

Îngenunchem smeriți în încercarea de a aprinde o luminare la căpătușii lor «presărînd pe-a lor morminte, numai lacrimi și flori» și tihnit șoptim în taină «spre-a le fi mai dulce somnul, o sfîntă și dumnezeiască rugăciune, balsam al durerii și al pătîmirii noastre...».

REDACTIA

PASTORALE

† TEOCTIST

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR
CREȘTINI, HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI
PĂRINTEASCĂ BINECUVINTARE

«Hristos se naște, slăviți-L!
Hristos din ceruri, întâmpinați-L!
Hristos pe pământ, înălțați-vă!
Cântați Domnului tot pământul!»

Iubiți fii duhovnicești,

Bucuria negrăită, cu care sfânta noastră Biserică ne în-deamnă, an de an, să întâmpinăm luminatul praznic al Nașterii celei mai presus de fire a Domnului nostru Iisus Hristos, se revarsă din nou astăzi, ca un balsam binefăcător, în potirul inimilor creștine dornice de a primi darurile Celui ce vine în lume, în chip de Prunc, «să se nască și să crească, să ne mîntuiască». Împletindu-se cu viersul colindelor străbune, cîntările noastre bisericesti se înalță pe aripile mîngîierilor duhovnicești spre văzduhul slavei dumnezeiești, ca o aleasă ofrandă de preamărire adusă Celui ce «pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și S-a făcut om».

Însuflețită de sfîntă bucurie, întreaga fire se află astăzi în sărbătoare, așa cum glăsuiește una din cîntările praznicului : «Cerul și pămîntul astăzi s-au împreunat, născîndu-Se Hristos. Astăzi Dumnezeu pe pămînt a venit și omul la ceruri s-a suit». Cu răsunset viu și pătrunzător, glasurile oștilor cerești aduc

pămîntului cel dintîi colind, cea dintîi cîntare de împăcare a cerului cu pămîntul : *«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire»* (Luca 2, 14). Fiul lui Dumnezeu, Cel de o ființă cu Tatăl, Cel veșnic și necuprins, vine în lume ca «Prunc tînăr», căutîndu-și sălaș în Betleemul suflețelor noastre, pentru a le lumina cu «lumina cunoștinței» de Dumnezeu și a le umple de căldura iubirii nemărginite a Părintelui ceresc.

De aceea și noi, adunîndu-ne în sfințele noastre biserici, cu inimi învăluite de bucuria și frumusețea înmiresmată a Sfintei Liturghii la care am luat parte, întîmpinăm cu adîncă evlavie pe Hristos «Soarele dreptății», îndreptîndu-ne gîndurile spre înțelesurile adînci ale acestui mare praznic în care Dumnezeu a binevoit să descopere inimilor credincioase *«taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută»*.

Dreptmăritori creștini,

Venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, Care S-a pogorît în smerenia ieslei din Betleem, întrupîndu-Se în chip mai presus de fire, este o taină pe care mintea o înțelege pe calea credinței. Sfîntul Apostol Pavel înalță imnul creștinătății, intonat deseori în bisericile noastre, copleșit de această măreție dumnezeiască : *«Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe, Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a predicat între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă»* (I Tim. 3, 16). Din același izvor nesecat au fost alcătuite și cîntările rînduite de Biserică în cinstea sărbătorii Nașterii Domnului : *«Taină minunată și negrăită văd, cer fiind peștera, scaun de heruvimi Fecioara, ieslea sălășluire, întru care S-a culcat Cel neîncăput, Hristos-Dumnezeu»*.

Minunea întrupării Fiului lui Dumnezeu a frămîntat dintotdeauna cu multe întrebări cugetul credincioșilor, iar vâlul ei de taină a rămas ca un simbol al căutării adevărului mîntuitor. Înțelegerea dreaptă și cuprinzătoare a venirii Fiului lui Dumnezeu în lume este tilcuită de Însuși Mîntuitorul Hristos în convorbirea Sa cu Nicodim, căruia i-a destăinuit adevărul : *«Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică»* (Ioan 3, 16). Iubirea cea fără de margini a lui Dumnezeu față de făptura Sa, așadar, este pricina venirii lui Hristos în lume. Această iubire face parte de altfel din însăși ființa

lui Dumnezeu, precum ne încredințează Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, când zice: «*Dumnezeu este iubire*» (I Ioan 4, 16).

Iubirea divină s-a arătat încă înainte de venirea pe pământ în trup omenesc a Fiului Celui Preaînalt, la începutul creației, când Dumnezeu a făcut pe om «*după chipul Său*» (Fac. 1, 27), înzestrându-l cu daruri și meniri deosebite. Ea nu a încetat nici atunci când păcatul neascultării a adus primilor oameni și urmașilor lor înstrăinarea de harul dumnezeiesc și împruținarea puterilor lor sufletești. Atotmilostivul Dumnezeu nu și-a întors fața de la făptura Sa și nu au secat izvoarele dragostei Lui față de om. Prin Moise, alesul Său, a dat Legea scrisă spre călăuză, secole de-a rândul, iar prin profeți a transmis mesajul și prezența Sa în lume. «*Iar când a venit plinirea vremii — după cum spune Sfântul Apostol Pavel — Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea*» (Gal. 4, 4—5).

Pentru a risipi negura apăsătoare a păcatului în care rățăcea omenirea, Fiul lui Dumnezeu S-a smerit pe Sine, și a luat trup omenesc, făcîndu-Se întru toate asemenea nouă, afară de păcat. «*Cuvîntul S-a făcut trup — mărturisește Sfântul Evanghelist Ioan — și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr*» (Ioan 1, 14). Izvorul cel nesecat al harului pe care Părintele ceresc l-a deschis oamenilor prin întruparea Fiului Său este dovada vie că Dumnezeu nu a părăsit făptura miinilor Sale, iar iubirea Sa nu a cunoscut nici un zăgaz în necontenitele ei revărsări față de lume. «*Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi — spune același Sfânt Evanghelist și ucenic iubit al Domnului — că pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem. În aceasta este dragostea, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre*» (I Ioan 4, 9—10).

Despre această nemăsurată dragoste dumnezeiască față de oameni vorbește și unul din marii Părinți ai Bisericii, Sfântul Atanasie cel Mare, care zice: «*Neamul omenesc s-ar fi pierdut, dacă Stăpînul și Mîntuitorul tuturor, Fiul lui Dumnezeu,*

n-ar fi venit pentru a pune capăt morții»¹. Iar una din cîntările alese ale praznicului de astăzi, tălmăcind același adevăr, mărturisește: «Cercetatu-ne-a pe noi de sus Mîntuitorul nostru, Răsăritul răsăriturilor; și cei din întuneric și din umbră am aflat adevărul: că din Fecioară S-a născut Domnul» (*Luminînda*).

Iubirea lui Dumnezeu s-a arătat nu numai ca dar, ci și ca lucrare cu prisositoare rosturi în viața duhovnicească a omului. «Dumnezeu S-a făcut om, ca omul să poată deveni dumnezeu», afirmă Sfîntul Irineu² și împreună cu el alți Sfînti Părinți ai Bisericii, care de-a lungul veacurilor au repetat cu aceeași fermitate adevărul că scopul venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu a fost acela de a îndumnezei pe om. Astfel, Sfîntul Atanasie cel Mare, supranumit «părintele Ortodoxiei» exprimă clar această învățătură, zicînd: «Prin întruparea Cuvîntului s-a făcut cunoscută purtarea Lui de grijă pentru toate... Căci El S-a întrupat, ca noi să fim îndumnezeiți; El S-a arătat pe Sine prin trup, ca noi să primim cunoștința Tatălui; El a răbdat ocara noastră de la oameni, ca noi să moștenim neștricăciunea»³. În același chip tălmăcește și Sfîntul Maxim Mărturisitorul: «Precum a coborît El pentru noi în chip neschimbat și S-a făcut om ca noi, lipsit numai de păcat, și a desfăcut în chip suprafiresc legile firii, așa vom urca și noi ca urmare a acestui fapt, din cauza Lui, și ne vom face dumnezei ca El, prin taina harului, neschimbînd nimic din fire»⁴.

Iată deci, iubiții mei, marele adevăr al tainei întrupării Fiului lui Dumnezeu: Hristos a coborît la noi pentru a ne ridica la fericita bucurie de fii și împreună-lucrători cu Dumnezeu, călăuzindu-ne pe drumul desăvîșirii către ținta supremă a existenței noastre, îndumnezeirea, înțeleasă ca stare de viețuire nouă în împărăția veșnică a harului Său. Spre a răspunde cu vrednicie acestei chemări se îndreaptă năzuințele noastre atunci cînd, în ziua cea mare a prăznuirii de azi, ne alăturăm glasul inimii la îndemnul stăruitor al Bisericii, cîntînd împreună cu toată suflarea creștină: «Hristos pe pă-mînt, înălțați-vă!».

1. *Cuvînt despre întruparea Cuvîntului*, IX, în: Sfîntul Atanasie cel Mare, *Scrieri*, partea I, trad. de pr. prof. Dumitru Stăniloae, colecția «Părinți și scriitori bisericești», București, 1987, p. 101.

2. *Adversus haereses*, V.

3. *Cuvînt despre întruparea Cuvîntului*, LIV, în trad. rom. cit., p. 151.

4. Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 96, trad. de pr. prof. D. Stăniloae, colecția «Părinți și scriitori bisericești», București, 1983, p. 243.

Iubiți credincioși,

Restabilind în om măreția chipului dumnezeiesc, întruparea Fiului lui Dumnezeu a adus în același timp refacerea și înnoirea întregii creații. Dumnezeu, «Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute» a creat pe om nu ca pe o făptură separată de lume, ci ca pe o încununare a întregii Sale zidiri. Nu numai omul, ci și lumea, cu toate cîte aparțin ei, este opera bunătății și atotputerniciei lui Dumnezeu, Care «*toate cu înțelepciune*» (Ps. 103, 25) din neființă la ființă le-a adus. Sfînta Scriptură ne încredințează că întreaga făptură a lui Dumnezeu — lumea și omul — a fost bună: «*Și a privit Dumnezeu toate cîte a făcut și iată erau bune foarte*» (Fac. 1, 31). Tilcuind acest adevăr, Sfîntul Ioan Gură de Aur spunea: «Ce mărturie mai vrednică de credință mai vrei decît aceasta ca însuși Creatorul tuturor să hotărască și să spună că toate cele făcute sînt bune și bune foarte?»⁵.

Între om și firea înconjurătoare a existat deci dintotdeauna o strînsă legătură, și unul și cealaltă fiind făpturi ale Ziditorului și avînd menirea de a exista împreună. Armonia dintre om și lume a fost însă zdruncinată de căderea în păcat, în urma căreia natura a devenit potrivnică omului, căzînd împreună cu aceasta în «*robia stricăciunii*» (Rom. 8, 21). Pentru a restabili această armonie S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu. Astfel, dacă păcătuirea lui Adam a avut drept urmare întunecarea chipului lui Dumnezeu în om și pervertirea creației, întruparea lui Hristos a ridicat atît pe om cît și întreaga creație la o nouă dimensiune, a restuarării lor ființiale și a unirii cu Dumnezeu.

Minunea petrecută în staulul Betleemului a descoperit nu numai iubirea nemărginită a lui Dumnezeu față de om, ci și legătura ființială dintre Cuvîntul întrupat și întreaga creație. Venind în lume, Fiul lui Dumnezeu, Care «*în lume era... întru ale Sale a venit*» (Ioan 1, 10—11), descoperindu-ne prin aceasta că omul și întreaga creație sînt înfăptuiri ale aceleiași voințe iubitoare a lui Dumnezeu, avînd aceeași înaltă valoare și menire în planul mîntuirii.

Vrednic de luat în seamă este apoi faptul că prin întruparea Mîntuitorului s-au stabilit și noi raporturi între om și creație. Devenit «*împreună-lucrător cu Dumnezeu*» (I Cor. 3, 9),

5. Omilia a X-a la Facere, VI, în: Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Scrieri*, partea I, trad. de Pr. D. Fecioru, colecția «Părinți și scriitori bisericești», București, 1987, p. 123.

omul devine responsabil atît pentru sine și semenii lui, cît și pentru întreaga fire. Creația a fost oferită omului de către Ziditorul ei nu numai ca dar, ci și ca misiune de a o stăpîni (Fac. 1, 28), nu însă ca o stăpînire despotică asupra naturii, ci ca o slujire a acesteia. Omul are menirea de a fi nu numai stăpînitorul, ci și îngrijitorul ei, preot al creației, cum îl numesc Sfinții Părinți. Omul trebuie să se străduiască neconținut pentru înfrumusețarea, sfințirea, transfigurarea și îndumnezeirea firii.

Această înaltă slujire și responsabilitate a omului față de întreaga creație se revarsă în primul rînd asupra tuturor semenilor lui, care, purtînd fără deosebire același chip al lui Dumnezeu, au aceleași drepturi la viață, la întrajutorare, respect și dragoste frățească, precum și aceeași chemare la mîntuire. Lumea este un dar încredințat tuturor și toți sîntem îndreptății să trăim pe acest pămînt și să ne bucurăm de binefacerile lui. Toți sîntem chemați să slujim aici lui Dumnezeu, slujindu-ne unii pe alții; toți sîntem îndatorați să ne unim strădaniile, pentru a face din lumea aceasta o grădină odihnitoare pentru suflet și pentru viața de toate zilele.

Lumea este azi spațiul viețuirii noastre pămîntești în care avem menirea de a ne spori în mod creator darurile proprii, spre a ne agonisi fericirea și mîntuirea tuturor. Îndatorirea noastră cea mai de seamă față de creație este de a o păstra bună așa cum ne-a dat-o Dumnezeu, și de a depune muncă stăruitoare pentru înfrumusețarea ei spre propășirea vieții tuturor semenilor. Sîntem datori să apărăm pacea și viața lor și chiar a planetei care este amenințată nu numai de primejdia armelor distrugătoare, ci și de o serie de abuzuri necugetate ale omului, care pîngăresc echilibrul, frumusețea și noblețea creației. În vremea din urmă, poluarea vegetației pămîntului, a apelor și a aerului, precum și folosirea nesățioasă, sau risipirea absurdă a resurselor pămîntului devin primejdii din ce în ce mai mari pentru lumea în care trăim. Cît de trist este să auzim vorbindu-se cu tot mai multă îngrijorare despre grava criză provocată în primul rînd de amenințarea nucleară sau de cea ecologică! Cît de trist este să constatăm că omul, cununa creației lui Dumnezeu, în loc să înfrumusețeze pămîntul dat lui în stăpînire de Creator, îl mutilează, îngropînd în adîncurile lui nu sămînța pentru pîinea cea de întreținere a vieții, ci mormane întregi de arme aducătoare de moarte! Cît de trist este pentru noi creștinii să nu mai putem spune ceea ce Dumnezeu Însuși a

spus despre opera zidirii Sale, afirmînd că toate cîte a făcut «erau bune foarte!» (Fac. 1, 31). Cine ar mai putea spune că pe pămîntul pe care trăim toate sînt bune, cînd omul, desfigurînd și întinînd natura printr-o serie întregă de mijloace de secătuire și distrugere iresponsabilă, devine vrăjmaș nu numai al creației lui Dumnezeu, ci și al propriei sale existențe?

Înțelesurile adînci ale luminatului praznic de astăzi aprind în conștiința noastră, a tuturor creștinilor, văpaia înaltei răspunderi ce ne revine pentru vindecarea de suferințe a lumii și a creației, exprimîndu-ne îngrijorarea împreună cu Sfîntul Apostol Pavel, «că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum» (Rom. 8, 22). Fiul lui Dumnezeu, Care vine astăzi în lume «să se nască și să crească, să ne mîntuiască», ne cheamă pe toți la o nouă naștere și creștere duhovnicească, așteptînd ca efortul, gîndirea și energia fiecărui om și a fiecărui popor să devină, picătură cu picătură, o forță de neînvins în apărarea și înnoirea vieții oamenilor, prin eliberarea naturii de primejdia distrugerii și integrarea ei în mersul său firesc, pentru a deveni «cer nou și pămînt nou» (Apoc. 21, 1) în împărăția slavei lui Dumnezeu.

Iubiți fii suflați,

Poporul român, care s-a născut și s-a dezvoltat într-un mediu statornic, a cultivat cu neadormită grijă pămîntul pe care a viețuit, iubindu-și dintotdeauna leagănul ființei sale și vatra străbună pe care a apărut-o și a sfințit-o cu nenumărate jertfe. Prin muncă iscusită și stăruitoare, strămoșii noștri ne-au lăsat o țară plină de frumuseți, cu plaiuri mănoase și guri de rai, cu ctitorii ale multor vestite lăcașuri de închinare, adevărate leagăne ale credinței și culturii, mărturii ale permanentei noastre ființări pe aceste plaiuri. Numeroase vestigii ale acestor sanctuare, odoare liturgice, moaște și morminte de sfinți descoperite în anii noștri, sau neîntrecutele fresce care împodobesc salba sfintelor noastre mănăstiri arată nu numai geniul creator, ci și sufletul de aur al strămoșilor noștri iubitori de neam și lege creștinească.

Asemenea lor, toți fiii patriei noastre de astăzi sînt uniți în strădania de a înfrumuseța neconținut chipul pămîntului românesc, de a-și lumina și înnobila viața lor și a tuturor oamenilor și de a veghea ca aceasta să nu cadă pradă lăcomiei, ne-

dreptăților, suferințelor, sau armelor ucigătoare. Prin muncă pașnică și stăruitoare, ogoarele țării devin tot mai roditoare, orașele și satele dobîndesc o nouă strălucire, întreaga țară devine o grădină înfloritoare.

Sîntem bucuroși să vă încredințăm că, urmînd pilda înaintașilor, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române sprijină cu însuflețire și dragoste munca avîntată a poporului român pentru dezvoltarea patriei. Această lucrare se înscrie în linia gîndirii de totdeauna a Bisericii noastre, care de-a lungul veacurilor și-a înmănuncheat năzuințele ei cu ale întregului popor, sprijinind creșterea și viața lui, munca și fericirea lui, rugîndu-se neconținut «pentru buna întocmire a văzduhului, pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului și pentru vremuri pașnice», slujind prin toate acestea idealul sfințirii omului și a creației.

Binecinstitori fii duhovnicești,

Au trecut aproape două mii de ani de cînd deasupra peșterii modeste din Betleem s-a revărsat bogăția cea fără de margini a iubirii și bunătății lui Dumnezeu. De aproape două milenii omenirea credincioasă întîmpină, an de an, coborîrea lui Dumnezeu la noi, pătrunsă de fiorul vestirii îngerilor, de freamătul de bucurie al păstorilor, de strălucirea călăuzitoare a stelei, de închinarea magilor la ieslea Pruncului Cel Preaînalt.

Cu dor și nerăbdare, am așteptat și noi marele praznic al Nașterii Domnului, pregătiți pentru a primi în casa sufletului nostru pe Pruncul Hristos, în Sfînta Taină a Împărtășaniei. Încă din copilărie așteptarea noastră era plină de înfrigurare, nădăjduind că bătrînul Moș Crăciun cu plete dalbe ne va aduce daruri multe fiecăruia. Aceasta este încă o dovadă că sărbătoarea Crăciunului a fost și rămîne o adevărată sărbătoare a darurilor, sărbătoare în care omenirea primește bunul cel mai de preț; pe Mîntuitorul lumii și al sufletelor. Cu această convingere, unul din marii ierarhi ai Bisericii noastre, mitropolitul Antim Ivireanul, adresa păstoriților săi, cu aproape trei secole în urmă, un îndemn care își păstrează aceeași prospețime și azi: «Să ne închinăm nașterii Lui, aducîndu-I cu dragoste, cu frică și cu multă cucernicie, împreună cu filozofii, și daruri de bunătăți: aur, tămîie și smirnă. În locul aurului să-I aducem credință dreaptă, ca unui împărat al cerului și al pămîntului și al tuturor adîncurilor; în locul tămîiei să-I aducem dragostea

curată, ca unui Dumnezeu veșnic ; și în loc de smirnă să-I aducem nădejdea cea bună, căci El este toată nădejdea lumii»⁶.

De aceea și eu, ca Părinte al vostru sufletesc, bucurându-mă împreună cu toți fiii Bisericii noastre de aceste sfinte trăiri și daruri ce ne sînt hărăzite la luminata prăznuire a Nașterii Domnului, vă îndemn să vă împodobiți după cuviință sălașul sufletului, spre a primi în el pe Pruncul Iisus, întăriți fiind în credință de chemarea pătrunzătoare a Bisericii :

*«Hristos se naște, slăviți-L!
Hristos din ceruri, întâmpinați-L!»*

Cu părintească dragoste vă binecuvintez și vă fac cele mai calde urări de sănătate, pace, fericire și propășire întru tot lucrul bun în Noul An 1990, pe care ne pregătim să-l primim cu sporite nădejdi, rugînd pe Atotmilostivul Dumnezeu, să reverse și de aici înainte peste sfînta noastră Biserică, peste țara noastră și peste toți fiii ei darurile Sale cele bogate și să sălășluiască între oameni și popoare bucuria încrederii, a păcii și a dragostei adevărate.

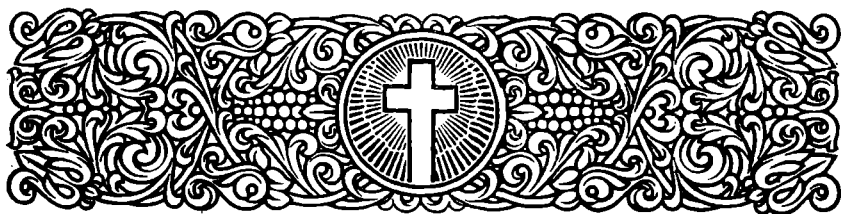
Al vostru al tuturor, doritor de tot binele,

T E O C T I S T

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Dată în reședința Noastră pătriarhală din București, cu prilejul Nașterii Domnului 1989.

6. *Cuvînt de învățătură în 25 a lunii decembrie, la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, în Didahii, 184, 5—10.*

ÎNDEMN PASTORAL AL PREA FERICITULUI PATRIARH TEOCTIST

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

În aceste clipe mărețe, când poporul nostru înscrie prin jertfe neprețuite pagini de istorie și de glorie nepieritoare, vă adresez tuturor acest cuvânt părintesc de iubire și prețuire.

Așa cum am mărturisit la posturile de radio și televiziune în ziua de vineri 22 decembrie 1989, Biserica noastră strămoșească a vibrat și vibrează neincetat în ritmul de cuget și simțire cu poporul român ai cărui fii și fiice, printr-un curaj pilduitor pentru toată lumea, cu sacrificiul propriei vieți, au zdrobit regimul de dictatură și au deschis zărilor către înstaurarea darului dumnezeiesc al libertății.

Sădită profund în ființa umană, în om, ca făptură și chip al lui Dumnezeu libertatea se dobîndește, de aceea, ca jertfă neprihănită, izvorită din gînd și inimă curată așa cum au dovedit-o lîinerii și vîrstnicii care au înfăptuit în 22 decembrie 1989 sfîntul act istoric de libertate și democrație pe pămîntul nostru strămoșesc.

Cu toată suflarea românească, în fața făcliilor care străjuiesc locul sfîrșitului dramatic și alină durerea părinților și a noastră a tuturor, am coborît adînc în cuget și am înălțat rugăciuni de pomenire și cinstire a acestor eroi și a jertfelniciei lor, care îi va așeza în cer în ceata bineplăcuților lui Dumnezeu, întru viața cea pururea fericită, iar pe pămînt în chivotul recunoștinței noastre veșnice. Lor le-a fost hărăzit să mărturisească și să pecetluiască adevărul Întrupării Fiului lui Dumnezeu, «Care a venit în lume ca lumea viață să aibă și mai mult să aibă» (Ioan 10, 10).

În fața strălucitei victorii a poporului erou și credincios care a dus la sfîrșimarea rapidă și binecuvîntată a regimului de dictatură și teroarea a clanului Ceaușescu, mintea se îndreaptă spre Dumnezeu și exclamăm împreună cu Sfîntul Apostol Pavel: «O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cît sînt de nepătrunse judecățile Lui» (Rom. 11, 33).

Crăciunul nostru strămoșesc ne-a aflat, iubiții mei, în acest an de mîntuire pentru neamul românesc, cu lacrimile bucuriei și cu cele ale

durerii. Ca și moșii și strămoșii noștri, le simțim și le trăim deopotrivă. Virtutele credinței și nădejzii cu care ne înarmăm în vremuri de restriște, de umilire și de pîngărire a Sfintei Sfințelor sufletului românesc, și-au arătat acum roadele lor: dreptatea și libertatea, bunuri dumnezeiești dobîndite de poporul nostru. Anul acesta, odată cu nașterea «Pruncului Iisus» în Betleemul inimilor, caselor și plaiurilor românești s-a născut și o formă nouă de viață bazată pe principiile libertății și demnității umane al căror cadru îl constituie proclamația adresată țării de către Consiliul Frontului Salvării Naționale. Căci salvare înseamnă trecerea cu sacrificii neprețuite de la întuneric la lumină, de la disprețuirea ființei umane la prețuirea, slujirea și înobilarea ei.

Iubiții mei,

În unitate de cuget și simțiri, unitate ce constituie pavăza dăinuirii peste secole a poporului nostru, să mulțumim Bunului Dumnezeu pentru această măreață dobîndire a libertății și să dăm urmare programului și apelurilor Consiliului Frontului Salvării Naționale. Cu inima plină de dragoste și prețuire față de toți fiii noștri duhovnicești, vom păși cu mai mult curaj spre a folosi libertatea în sporirea strădaniilor noastre de slujire a Bisericii și țării noastre, România liberă.

Să dăm dovadă de respect și de dragoste pentru noile întocmiri ale poporului nostru, îndeplinindu-le pe toate cu zel, cu bucurie și cu folos, ca pentru Dumnezeu. Căci așa după cum bine știți slujirea semenilor noștri se împletește și se întregește cu slujirea lui Dumnezeu, iubitorul de oameni.

Adresez aceste îndemnuri părintești și pastorale clerului de la parohii și mînăstiri, precum și tuturor bunilor noștri credincioși, dorindu-le, totodată, sănătate și «**Mulți și fericiți ani!**».

Binecuvîntarea Domnului nostru și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfînt să fie cu voi cu toți.

Al vostru părinte duhovnicesc de tot binele doritor,

† TEOCTIST
Patriarhul României

APELUL PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH CĂTRE CLERUL ȘI TOȚI CREDINCIOȘII DIN ROMÂNIA

Unit cu întregul popor român binecredincios, Patriarhul României adresează, în aceste momente cruciale, cînd neamul nostru își hotărăște adevăratul viitor, următorul apel pastoral de urgență către ierarhii, preoții, monahii și toți fiii Bisericii—Mame :

1. Să se officieze slujbe de pomenire a celor căzuți eroic pentru libertate și democrație, însoțite de tragerea clopotelor.

2. Să se înalțe rugăciuni pentru unitate națională și biruință deplină a cauzei sfinte de libertate și viață nouă.

3. Să se constituie imediat în cadrul fiecărei parohii și mănăstiri comitete pentru ajutorarea familiilor îndoliate, îngrijirea răniților, vizitarea lor la spitale și domiciliu, adăpostirea celor rămași fără locuință, donarea de singe, oferirea de hrană și îmbrăcăminte celor în necesitate.

4. Să se constituie în fiecare parohie comitete de sprijin al Frontului Salvării Naționale, conduse de preoți care vor rosti predici, cuvântări și indemnuri de susținere a noului program.

5. Să se constituie un fond de solidaritate creștină al Bisericii Ortodoxe Române, care va fi folosit pentru sprijinirea acțiunilor Frontului Salvării Naționale.

Binecuvîntăm și felicităm clerul și credincioșii care sînt deja angajați în astfel de acțiuni.

Să rugăm pe Hristos Domnul, cel ce S-a năcut pentru a noastră izbăvire, să ne dea putere să lucrăm uniți pentru renașterea neamului românesc, pentru triumful deplin al adevărului și libertății.

† TEOCTIST

Patriarhul României

MESAJUL DE ADEZIUNE AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Biserica Ortodoxă Română, care de-a lungul secolelor a împărtășit soarta poporului român atît la dureri, cît și la bucurii, se află alături de el și în aceste momente cruciale și își exprimă întregul ei atașament față de programul și acțiunile Frontului Salvării Naționale menite să asigure triumful libertății și demnității tuturor fiilor patriei.

În condițiile de îngrădire a libertăților impuse de dictatură și teoroare întregului popor, Biserica noastră a fost supusă unor presiuni și limitări, pe care, deși n-am putut să le depășim, spre a ne exercita plener drepturile misiunii noastre, totuși, cu stăruință și răbdare ne-am străduit să păstrăm vie conștiința de neam și să promovăm pe măsura puterilor noastre valorile lui nemuritoare. Față de trista situație din trecut, ne dăm seama ce dar dumnezeiesc s-a revărsat asupra înțelepciunii și curajului eroicilor fii și fiice ai poporului român, care cu prețul vieții, pun temelii trainice adevăratei dezvoltări libere și democratice a națiunii noastre.

Sîntem hotărîți să ne reconstruim sanctuarele istorice strămoșești, biserici și mănăstiri, victime ale buldozerelor tiranului Ceaușescu, să zidim noi biserici în atîtea și atîtea cartiere, de unde au dispărut și unde nu ni s-a dat voie să le construim. Ne vom serba în liniște și bu-
Glasul Bisericii

curie sfintele noastre sărbători creștinești și vom da clerului și credincioșilor noștri apa cea vie a cuvîntului lui Dumnezeu, potrivit așteptărilor lor.

Păstrînd pururea vii în inimi imaginea și vrednicia tuturor celor ce și-au jertfit viața pentru cauza sfîntă a neamului nostru, în aceste zile dramatice, membrii Sfîntului Sinod, pășind cu toată încrederea alături de întregul popor, sînt hotărîți să sprijine cu toată vigoarea principiile și acțiunile mărețe, cărora li s-a dat expresie în Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale.

Înălțîndu-ne cugetul către Bunul Dumnezeu, Îl rugăm cu căldură să întărească cu darul Duhului Sfînt voința și simțirea tuturor celor ce acum luptă, cu prețul vieții, pentru deplina biruință a libertății și democrației pe pămîntul românesc.

Așa să ne ajute Dumnezeu !

Membrii Sfîntului Sinod al
Bisericii Ortodoxe Române

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

PREDICA LA SFÎNTUL CUVIOS DIMITRIE CEL NOU

— la Catedrala patriarhală —

«Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi»

Sfânta noastră Biserică Ortodoxă cinstește pe Sfinții ei care în timpul vieții lor pămîntești s-au străduit să calce pe urmele Mîntuitorului Hristos, să-I urmeze fără șovăire învățătura. Ei fac parte din Biserica triumfătoare. Ajunși acolo, au devenit ocrotitori și, în același timp, mijlocitori către Dumnezeu, pentru toți cei care, ca și ei, mărturisesc credința în Iisus Hristos și li se roagă. Căci viața sfinților reprezintă o împletire neîncetată a credinței, a nădejzii și a dragostei cu prisosința faptelor bune, cu nevoitele duhovnicești. Ei și-au încredințat viața slujirii lui Dumnezeu și aproapelui, punînd mintea, voința și simțămintele lor în acord cu dorința săvîrșirii binelui. Sfinții au mărturisit dragostea lor pentru Mîntuitorul Hristos în felurite chipuri. În primul rînd se află martirii care prin viața lor mucenicească au urmat ca model pe Domnul Hristos care a suferit de bunăvoie pentru păcatele noastre. Vin apoi mărturisitorii credinței creștine, care au îndurat diferite chinuri și prigoniri din partea închinătorilor la idoli și ereticilor. Au fost trecuți în rîndul sfinților apoi, unii ierarhi ai Bisericii care au strălucit prin înțelepciune și bărbăție în povățuirea credincioșilor pe calea mîntuirii. Au fost ridicați la treapta de Sfinți Cuvioși acei zeloși creștini și creștine care în tot timpul vieții lor au dus o luptă continuă cu ispitele, cu uneltirile răului, cu slăbiciunile firii inclinate spre păcat. Toți acei sfinți sînt mijlocitori către Părintele ceresc și pilde vii în strădaniile noastre duhovnicești, ei, care oameni asemenea nouă fiind, viață îmbunătățită au viețuit, pe Hristos neprihănit l-au purtat, cu cununa nepieritoare au fost încununați și în lumina cea neapropiată au fost slăviți.

Credincioșii Bisericii Ortodoxe Române strămoșești, cu multă evlavie se închină tuturor Sfinților lui Dumnezeu, dar de deosebită venerație se bucură în sufletele lor, sfinții ale căror sfinte moaște se află pe pământul românesc, cu evlavie și sfint respect aduse și așezate în catedralele și mănăstirile noastre. Între aceștia se numără și Sfintul Cuvios Părinte Dimitrie cel Nou din Basarabi, ale cărui sfinte moaște se află aici, în această catedrală de peste două sute ani, așa cum de secole alte sfinte moaște împodobesc haina de sfințenie a Bisericii noastre strămoșești, cum sint moaștele Sf. Parascheva la Iași, Sf. Ioan cel Nou la Suceava, Sf. Grigorie Decapolitul la Bistrița. Amintim pe Sfinții Mărturisitori și Cuvioși din Transilvania care se sărbătoresc în fiecare an în cursul lunii octombrie și care au dobândit cununa sfințeniei prin lupta dusă pentru apărarea credinței ortodoxe strămoșești și a neamului. Toate acestea dovedesc că evlavia ortodoxă a românilor de pretutindenii a contribuit la întărirea ființei naționale și la unitatea de cuget și simțiri prin credința strămoșească.

Iubiți credincioși,

Sfintul Dimitrie cel Nou, la a cărui raclă ne închinăm cu toții astăzi și este cinstit ca cel de al doilea hram al Catedralei patriarhale, a trăit acum șapte sute de ani. Părinții lui erau oameni evlavioși și i-au dat de mic o aleasă educație creștină. Ei fiind săraci, nu l-au dat la școală, cum îl îndreptăteau cuminența, inteligența și hărnicia lui. Neavînd posibilitatea de a-l ajuta să-și croiască un viitor mai bun, ei l-au sfătuit ca, pentru cîștigarea celor necesare traiului, să se facă păzitor de vite și să rămînă în sat, ca să le fie și lor sprijin la bătrînețe.

Dimitrie era un fiu bun și ascultător. Acceptînd, fără să se rușineze, această modestă îndeletnicire, pe care alții o disprețuiau, el se simțea chiar mulțumit de munca pe care o făcea, deoarece clipele trăite lîngă turmă, pe islazul satului său în lunca riului Lom din apropiere, îl fereau de deșertăciuni și-i dau prilejul să se gîndească în liniște la Dumnezeu, la suflet, la viața viitoare.

Dimitrie iubea animalele și frumusețea naturii. Lîngă vietuitoarele necuvîntătoare pe care le păstora în timpul zilei și în liniștea nopților înstelate, cînd sta de veghe lîngă turmă, el admira înțelepciunea și bunătatea lui Dumnezeu, creatorul, stăpînul și proniatorul a toate și medita într-una la Evanghelia lui Hristos și la sfintele slujbe pe care le asculta cu luare aminte de cînd era copil, în biserișua satului, de sărbători. Dimitrie se caracteriza printr-o minte echilibrată, printr-o simțire delicată și printr-o voință înclinată din fire spre săvîrșirea binelui. Era atent și bun cu toți oamenii pe care-i întîlnea. Era bun și milostiv. Sfintul Dimitrie se mulțumea pentru sine cu foarte puțină hrană și oferea săracilor și călătorilor nevoiași mai toată mîncarea pe care o primea din sat pentru munca pe care o făcea. Toată simbria ce primea o împărțea de asemenea săracilor. Era atît de milos cu alții și necruțător cu sine însuși. Fiind iubitor de singurătate și dorind o viață duhovnicească mai înaltă, s-a retras într-o mănăstire și s-a făcut călugăr. Mănăstirea în care și-a petrecut restul zilelor era adăpostită într-o pește-

ră. Aici, ferit de griji și deșertăciuni, și-a strunit trupul prin aspră postire și și-a întărit sufletul cu harul rugăciunii neîntrerupte. Drept răsplătă, Dumnezeu i-a dăruit harisma facerii de minuni și i-a vestit dinainte ziua morții. Drept aceea, când i s-a apropiat sfârșitul vieții pămîntești, el, a ieșit din chilia sa, și-a ales un loc retras pe malul râului Lom, pe care nu-l mai văzuse de mulți ani și s-a așezat ca într-un sicriu între două pietre. În acest loc aspru și ferit de privirile trecătorilor, și-a încheiat el liniștit viața trupului, ca un adevărat pustnic. Trupul Sfintului Dimitrie a rămas mullă vreme între aceste pietre, neștiut de nimeni, dar fără să putrezească; și, umflindu-se odată riul din cauza ploilor multe, apele s-au revărsat peste maluri și l-au prăvălit în viltoare. În loc să fie dus la vale de valuri, trupul sfintului s-a lăsat la fund și a rămas acolo, în apropierea satului în care trăise.

După mulți ani, voind Dumnezeu să-i descopere moaștele, spre mîngiere a credincioșilor, sfintul s-a arătat în vis unei fete din sat, care era chinuită de o boală cumplită, și i-a spus că dacă trupul său va fi scos din apă și ea se va atinge de el, îndată se va face sănătoasă. Înștiințați de acest vis neobișnuit, părinții fetei s-au dus la rîu, au scos din adînc moaștele sfintului și le-au așezat cu multă cinstire în biserița satului Basarabov. Aici, venind bolnavă și sărulindu-le, a aflat îndată deplină însănătoșire. Și s-a răspîndit curînd vestea despre aflarea moaștelor sfintului și despre această minunată vindecare. Au început deci a veni la Basarabov, pentru rugăciune și ajutor, credincioși mulți din toate părțile. Însuși domnitorul de atunci al Țării Românești a trimis de la București bani și meșteri de au făcut în satul Basarabov o biserică mai mare și mai frumoasă decît cea dinainte și au așezat acolo sfintele moaște. Mai pe urmă, spre sfârșitul războiului dintre ruși și turci din anii 1769—1774, moaștele Sfintului Dimitrie cel Nou, spre a nu fi lăsa-te să cadă în mîinile păgînilor, au fost aduse de Mitropolitul Grigorie al Țării Românești și așezate cu mare cînstire în Catedrala Mitropolitana din București, unde se află pînă astăzi, devenînd de fapt în evlavia credincioșilor, ocrotitorul Capitalei scumpei noastre Patrii. Însuși domnitorul Al. I. Cuza a emis un decret, la recomandarea lui Mihail Kogălniceanu, ca noua stemă a Țării Românești după Unirea Principatelor, să cuprîndă și chipul Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou. Așa au ajuns în București, cu voia lui Dumnezeu, acum două sute de ani, moaștele Sfintului Dimitrie Basarabov. De atunci, nesfîrșite șiruri de strămoși de ai noștri s-au perindat cu osîrdie pe dinaintea lor, căutînd alinare în suferințe și întărire în străduințele duhovnicești. Iar Sfintul și-a arătat de nenumărate ori mila și ajutorul.

Cînstirea Sfintului Dimitrie cel Nou s-a răspîndit nu numai în București și împrejurimi, dar și în toate regiunile țării, închinători cu rîvnă venînd să pună metanie la Sfintele Moaște ale Cuviosului manifestîndu-și chiar iubirea de țară, văzînd în sfînt un ocrotitor al Bisericii și Patriei, cum spune un vers din acatist: «Pe tine, Cuvioase, te-am dobîndit de la Dumnezeu apărător și ocrotitor Patriei noastre, pe care o păzești pururea de toate întîmplările rele și de năvălirile vrăjmașilor. De aceea, Sfinte Dimitrie, păzește-o nevătămată».

Iubiți credincioși,

Viața și nevoințele Sfântului Dimitrie cel Nou-Basarabov, pildă luminoasă și dreptar de aur sînt pentru cei ce însetează după împărtășirea cu roua duhovnicească și flămînzesc după mana harului, după dulceața faptelor bune, după petrecerea curată în dragoste și pace cu Dumnezeu și cu oamenii, după înțelepciunea cea de sus, după moștenirea bogăției nepieritoare a vieții veșnice. Din ostenințele, luptele, izbîndirile și agonisita cununei celei pururea neveștejite a Sfântului Dimitrie-Basarabov, învățăm care sînt armele duhovnicești ale luptătorului lui Hristos și care este armura credinței și plinirilor în care trebuie să se împlătoșeze, spre a dobîndi chemarea de fiu al lui Dumnezeu și moștean al Împărăției Cerurilor.

Ascultarea de poruncile lui Dumnezeu și de învățătura Bisericii lui Hristos este înția treaptă pe scara urcușului către desăvîrșirea duhovnicească. Fiindcă ascultarea — după Cuvîntul Sfinților Părinți — este totuna cu mucenicia... Ea «este mai plăcută lui Dumnezeu decît jertfa, pentru că în jertfă se junghie trup străin, dar în ascultare — însăși voînța ta» (Sf. Grigorie cel Mare). «Ascultarea deschide ușile raiului cereșc, cele închise prin neascultare». Ea înmormîntează trufia gîndului și naște smerita cugetare ; leapădă înțelepciunea lumii și agonisește înțelepciunea cea de sus ; stinge ura și înviază iubirea ; înfrînge ispitirile minții și cîștigă slobozenia duhului.

Părintele Nichita Stithatul pune mărturie despre acest adevăr, astfel : «Dacă voiești să vezi bunătățile gătite de Dumnezeu celor ce-L iubesc, du-te în pustia lepădării de vrerea ta și fugi de lume. De care lume ? De pofta ochilor, de mîndria gîndurilor și de amăgirea celor văzute. De vei fugi de această lume, de dimineață îți va răsări lumina, prin vederea Vieții dumnezeiești și prin tîmăduirile sufletului tău... Repede vor răsări lacrimile și te vei schimba și nu se va mai apropia de trupul tău nici o rană. Astfel petrecînd în mijlocul lumii, vei fi ca în pustie, unde nu se vede om. Dar dacă nu vei fugi astfel de această lume, fuga de lumea văzută nu-ți va fi de nici un folos în împlinirea virtuților și în unirea cu Dumnezeu». Iar Sfîntul Efrem Sirul adaugă : «Fericit este cel, împodobit cu ascultarea adevărată și neprefăcută. Acela următor e Bunului Învățător, Cel ce ascultător a fost pînă la moarte. E următorul Domnului și moștenitorul Lui», de lumina cea neapropiată împărtășindu-se.

Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii pentru orice închinător și slujitor al lui Hristos, «Fericit bărbatul care se teme de Domnul» — grăiește Sfîntul Duh prin gura proorocului David (Ps. 111, 1). Cel ce cunoaște teama de Dumnezeu, «e în afară de orice uneltire a Vrăjmașului și-i scăpat de toate lovirile lui. Lesne biruie pe Ispititor, fiindcă de nimic nu poate fi înrobît». Avînd frica de Dumnezeu nu primește dulceața păcatului ; nu-și lasă mintea întru împrăștiere, ci o adună în sine spre izbăvire ; poartă grijă de agonisita duhului și stinge văpăile cărnii ; priveghează la săvîrșirea celor plăcute Domnului, pentru a se bucura cu Domnul Slavei de slava cea în veci stătătoare.

Iubirea e calea cea mai sigură a desăvîșirii. Cel ce are iubirea de Dumnezeu, fericit om este, căci poartă pe Dumnezeu într-însul — după cuvîntul Apostolului și Evanghelistului Ioan. Cine are iubire și săvîrșește faptele iubirii biruie întru toate și pe toți cu ajutorul lui Dumnezeu; șarpele urii nu-i mușcă inima, ci tuturora le dă cuvenita cinstire a dragostei: și celor mari și celor mici, și celor slăviți și celor umili, și celor puternici și celor slabi, și celor tineri și celor bătrîni, și părții femeiești și celei bărbătești, și celor de un neam cu el și celor de alt neam —, pe toți oamenii îi iubește cu iubirea adorării lui Dumnezeu.

Cel ce iubește pe Dumnezeu nu cunoaște rana trufiei, a clevetirii, a grăirii în deșert, a invidiei, a intrigii, a delațiunii, a minciunii, a nedreptății, a bucuriei de răul semenului, a ațîțării împotriva fratelui, a vrăjmășiei. Viermele nedragostei nu-l roade niciodată, căci el cunoaște cuvîntul poruncitor al Mîntuitorului: «Întru aceasta vă vor cunoaște pe voi oamenii că sinteți ucenicii Mei, dacă vă veți iubi unul pe altul» (Ioan XIII, 35).

Fericit e în cugetul lui, cel ce are dragoste, fiindcă dragostea îl duce la Dumnezeu, și Dumnezeu îl cunoaște ca al Său, îl primește în sinul Lui, îl face părtaș îngerilor și cu Hristos va împărăți. Din dragoste a coborît pe pămînt Dumnezeu-Cuvîntul (Ioan IV, 9), prin dragoste ne-a deschis porțile raiului și ne-a vădit urcușul la ceruri (Coloseni I, 21), și tot prin dragoste ne-am împăcat cu Dumnezeu. Drept aceea, «cel ce viețuiește în dragoste, viețuiește în Dumnezeu, căci Dumnezeu dragoste este» (Ioan IV, 16). Răbdarea e cumpăna dreptei chibzuințe creștine. Ea stă ca un miez în plinul tuturor virtuților. Cel răbdător, în ispite se bucură și veghează; în blesteme binecuvîntează; în certuri izvodește pacea; în liniște se roagă; în dragoste e deplin; în chemarea Domnului, statornic; în posturi, osîrduitor; în fapte, neprihănit; în răspunsuri, drept; în porunci, ascultător; în strădanii, neabătut; în slujire, vesel; în viețuire, curat; în sfaturi, înțelept; în necazuri, săritor; în toate cercările semenilor, samaritean milostiv.

Cine a dobîndit răbdarea, a dobîndit nădejdea, iar nădejdea izvorăște îndrăznirea întru Domnul. Fericit, așadar, e omul care a cîștigat răbdarea, căci «cine rabdă pînă la sfîrșit, acela se va mîntui» — zice Mîntuitorul (Matei X, 22).

Blîndețea aduce pacea cu sine însuși, pacea cu Dumnezeu, pacea cu toți oamenii, «Peste cine Mă voi odihni — zice Domnul — dacă nu peste cel blind și potolit, care plinește cuvintele Mele?» (Isaia 61, 6). «Învățați de la Mine, că sînt blind și smerit cu inima» — ne îndeamnă Mîntuitorul.

Blîndețea naște smerenia, înțelegerea, prevenirea, dragostea, omenia. Cel blind, în ocări nu se tulbură; în necaz nu se descumpănește; în muștrare se bucură; în porunci e grabnic plinitor; în sărăcie se îmbogățește întru Domnul; în îmbeșugare e milostiv; în biruință e fără mîndrie. Mînia îi este străină, bine știind cuvîntul Scripturii care zice: «Mînia bărbatului nu împlinește dreptatea lui Dumnezeu» (Iacob I, 20). Cine se lasă biruit de minie ajunge la orbirea sufletului; nu mai are alinare; nu mai cunoaște pace, nici sănătate; cugetul i se întunecă, i se amărăște; mintea îi slăbește; gîndurile îl îngrozesc; ușor alunecă

spre cugete deșarte, spre gilceavă, spre neînțelegeri ; în batjocoriri se indulcește, în clevetiri se bucură, în vicleșug e viteaz ; cu cei răi se însoțește și rele săvârșește, agonisindu-și mulțime de necazuri. Iuțimea miniei îl face urit de oameni și rușinat de Dumnezeu. Cel blnd e totdeauna în pace cu toată lumea ; e ferit de neînțelegeri și tulburări ; are duhul liniștit și fața senină ; nu e pornit spre deșertăciune, ci e implinitor dreptății și adevărului ; lesne își înfrânează limba și aplecarea spre strimbătate o stăpânește ; neputința binelui îi e străină ; răul nu-l răsplătește cu rău, ci cu facerea de bine ; viclenia și fățarnicia le depărtează, clevetirea nu o primește, de ocări fuge, de patimi nu se lasă robit, tuturor aduce liniște și pace ; jertfelnicia o iubește, în cele de folos sporește ; de toți e iubit, căutat și laudat.

Celor blnzi și îngăduitori li se adresează Mntuitorul zicnd : «Fericii cei blnzi, că aceia vor moșteni pământul» (Matei V, 5) și «întrare vor avea în veșnica împărăție a Domnului și Mntuitorului nostru Iisus Hristos» (II Petru I, 11). Adevărul ne face slobozi (Ioan VIII, 32). Cel ce umblă în adevăr, pe căile lui Dumnezeu umblă, căci Dumnezeu este Adevărul. În adevărul Domnului se sfințește tot omul, cuvntul Lui fiind Adevărul (Ioan XVII, 17). Cel ce săvârșește adevărul viețuiește în lumină ca să se vădească faptele lui, care în Dumnezeu snt săvârșite (Ioan III, 21).

Cine-și îndrumă viața pe calea Adevărului nu va cunoaște nicicnd mlaștinile putrede ale minciunii, nici robia diavolului care mincinos e dintru începuturi și tată al minciunii. Minciuna este izvor tulbure de vrăjmășii, de certuri și neînțelegeri între oameni. Mincinosul — între semenii săi — e ca rugina pe fier, ca lepra pe corp, ca tumoarea pe creier. El se hrănește cu dulceața înșelătoare a ascultării tainelor și a dezvelirii lor ; între oameni face tot atita rău, cât rău face otrava în singe și nebunia în minte. Mntuitorul, cu certare aspră a certat pe slujitorii minciunii : «Voi snteți din tatăl vostru, diavolul și poftele tatălui vostru săvârșiți. Acela a fost din început ucigător de oameni și întru adevăr nu a stat, pentru că adevăr nu este în el. Cînd spune minciună, dintru ale sale grăiește, fiindcă mincinos este și tată al minciunii» (Ioan VIII, 44).

Iubitorul de adevăr pilduiește prin toată viața sa. El e dorit pretutindeni ca lumina întru întuneric, ca balsamul în durere, ca mîngierea în întristare, ca nădejdea la cel deznădăjduit. În Hristos trăiește, lui Hristos îi închină toate faptele sale, tot cugetul său, toată inima sa, viața sa întreagă.

«Eu snt Adevărul» — a mărturisit Hristos Domnul. A sluji și a te închina lui Hristos înseamnă a trăi în Adevăr, a vesti Adevărul și a face pe toți să viețuiască în Adevăr, pentru ca împreună cu Hristos să moștenim bucuriile fără seamăn ale Adevărului și Vieții pururea veșnice.

Acesta e dreptarul credinței pe care ni-l îmbie viața și nevoințele Sfintului Dimitrie cel Nou-Basarabov.

Sfințind pământul Patriei noastre cu Sfintele lui Moaște, așa cum și alte moaște sfințesc pământul și munca poporului nostru românesc,

Cuviosul Părinte Dimitrie Basarabov ne îndrumă statornic, cu îndrumare de sus, către iubirea lui Dumnezeu, către iubirea semenilor, către iubirea patriei cerești și către iubirea patriei noastre pămîntești, rugîndu-ne neîncetat pentru propășirea ei. Purlînd în cuget, ca pe o făclie pururea nestinsă, pilda vieții și ostenințelor duhovnicești ale Sfintului Dimitrie Basarabov, să ne rugăm lui cu îndrăznire sfîntă să mijlocească la Tronul ceresc pentru mîntuirea sufletelor noastre. «Sfinte Dimitrie, făcătorule de minuni, fii nouă mîngiere întru multele noastre nevoi, neînfruntat rugător către Mîntuitorul întru neputințele noastre sufletești și trupești, grabnic săritor în clătînările noastre, nezăbavnic ajutător în dobîndirea păcii cu Dumnezeu și cu toți oamenii, toiaș pe calea strădaniilor noastre pentru dobîndirea vieții celei veșnice să fie». Amin!

† NIFON PLOIEȘTEANUL
Episcop-vicar patriarhal

LA DUMINICA A XXVI-A DUPĂ RUSALII

Evangelhia care s-a citit astăzi la Sfînta Liturghie cuprinde parabola bogatului căruia i-a rodit țarina (Luca XII, 16—21). Domnul nostru Iisus Hristos a rostit această parabolă spre a lămuri lumii păcatul rivalității dintre (doi) frați care doreau să-și împartă moștenirea părintească și care au apelat la autoritatea Mîntuitorului. Deși scurtă, este plină de învățături mîntuitoare și reprezintă o realitate pentru oamenii tuturor timpurilor.

În ea Domnul înfățișează viața și moartea unui bogat lacom și zgîrcit, un bogat de atunci și din zilele noastre. «Unui om bogat i-a rodit țarina». Dumnezeu care Își deschide mina Sa și toate se umplu de bunătați (Ps. 103, 28), a dat și bogatului acestuia rod îmbelșugat, ca să trezească în sufletul său sentimente de recunoștință, și să-l îndemne spre fapte bune. Bogatul avea posibilitatea să facă mult bine, ar fi putut să dobîndească un mare cîștig pentru sufletul său, dacă și-ar fi deschis mîna și ar fi răspîdit din belșug faptele iubirii de oameni și ale milei, ajutînd pe cei săraci și mîngiind pe cei nenorociți. Dar din păcate, zice în sine: «Ce voi face că nu am unde să adun roadele mele?».

Ce voi face? zice săracul, cînd este strîmătorat de sărăcie și nu are nici pîinea zilnică pentru el și pentru copii și femeia bolnavă din casă. Ce voi face? zice și bogatul cel lacom, care nu are unde să-și adune proviziile sale îmbelșugate și averea sa cea exagerat de mare. Înțeleptul Sirah zice așa: «Închide în hambarele tale milostenia și ea te va slobozi de toată răutatea» (29, 12), adică, umple de milostenie hambarele tale, dă altora bunătațile tale din milă și atunci vei fi slobozit de toată grija. Dumnezeu, zice Fericitul Augustin, nu vrea să-ți pierzi averea, ci numai s-o plasezi în altceva mai folositor.

Ce să fac? zice bogatul din parabolă, precum și toți cei asemenea cu el. Este interesant că bogatul își pune această întrebare cu mai multă neliniște decît un sărac. Fiindcă și bogatul, în adîncul sufletului său,

este tot sărac, pentru că lăcomia deschide în sufletul său un gol de neumplut, încît oricît ar cîștiga, dorește tot mai mult, lăcomia lui nu se satură niciodată. Bogatul din parabolă ca și toți bogații în general este stăpînit de acea frică irațională care cuprinde pe mulți bogați. Ei se tem să se apropie de un sărac, fug repede ca și cînd sărăcia ar fi o boală molipsitoare. La oamenii de acest fel, viața materialistă și slava deșartă înăbușă simțămîntul nobil și înalt al milei, în așa măsură, încît inima nu mai poate simți că mila, care stoarce lacrimile celor suferinzi îți dă o demnitate, pe care nu ți-o dau toate distracțiile și plăcerile lumii. În sfîrșit, după multe gînduri chinuitoare, bogatul din parabolă a găsit dezlegarea problemei: «Știu ce voi face. Voi strica jitnițele mele și mai mari le voi zidi și voi strînge acolo tot grîul și bunătățile mele». (Luca 12, 18). Bogatul își închipuia că dacă își mărește hambarele va avea liniște. Dar cît de mult se înșela! Cît este de nebun și de nesocotit, fiindcă grijile lui nu vor înceta, ci dimpotrivă ostenelele sporesc, iar grijile și necazurile îl copleșesc.

Nebunia celui bogat reiese și din aceea că el își face planuri, se hotărăște să dărîme, să zidească, să adune, fără să adauge un «Dacă», adică dacă vrea Dumnezeu, dacă voi mai trăi. Nicidecum, pe toate le socotește sigure ca și cum ar fi reale, fără să socotească că viața noastră este în mîinile lui Dumnezeu. Sfîntul Apostol Iacob descrie astfel nebunia acestor oameni care își fac planuri mărețe: «Veniți acum cei care ziceți: Astăzi sau mîine vom merge în cutare cetate, vom sta acolo un an și vom face negoț și vom cîștiga. Voi care nu știți ce se va întîmpla mîine, că ce este viața noastră? abur sînteți, care se arată o clipă apoi pier» (Iacob 4, 13—14).

Din cuvintele evangheliei reținem expresiile bogatului: «**Voi aduna** acolo toate roadele **mele** și toate bunătățile **mele**. Prin aceste cuvinte — «**ale mele**» — se zugrăvește **egoismul** lui materialist. **nemilos**; uscăciune) lui sufletească. Egoismul în general, în comparație cu altruismul, este o preocupare «exagerată pentru interesele personale și de nesocotire totală a intereselor altora sau ale colectivității. Este atît de orbit de lăcomie, încît nu-și mai dă seama că toate aceste bunătăți sînt proprietatea lui Dumnezeu, iar el nu are nici un drept să întrebuițeze **bunătățile acostea, exclusiv în folosul său. Și-a prodat trupul și sufletul materiei, nelăsînd în sufletul său nici o picătură de rouă duhovnicească. Lacomul nu vrea să imite pe Dumnezeu, care i-a dat atîta belșug de bunuri. Nu vrea să imite nici pămîntul și pomii cei neînsuflețiți, care i-au dat atîta rod, prin binecuvîntarea lui Dumnezeu. A rămas uscat la suflet, nemilostiv și nesimțitor.**

Așadar, lacomul și nemilostivul bogat a plănuit să-și strîngă toate roadele și bunătățile în noile hambare. Dar și-a făcut dinainte planul și pentru întrebuițarea lor, căci zice: «Și voi spune sufletului meu: suflete, ai multe bunătăți strînse pentru mulți ani. Odihnește-te, mîncă, bea și te veselește (Luca 12, 19). Socotea că își va păstra bogățiile în toată siguranța, fie că vrea Dumnezeu sau nu. Așa gîndește lacomul. Fiindcă din clipa în care l-a îmbătat amăgirea bogăției și beția lăcomiei, vorbește neîncetat ca un nebun. De fapt, știm cu toții că intervin multe piedici și chinuri care fac viața amară, chiar dacă este

îmbelșugată. Dacă boala cercetează casa unui bogat, la ce-i folosesc multele lui bunătăți? Oare faptul că patul este aurit și perdelele scumpe, împiedică durerile bolii? La ce folosește cearșaful bogat, când urmează să fie pătat de sînge? Dar chiar dacă sănătatea îi rămîne nevătămată, totuși fericirea și liniștea bogatului nu depind de averea sa. Fiindcă după cuvintele Sfintei Scripturi bunătățile materiale se strică, putrezesc, se ofilesc, iar ceilalți oameni, cu care lacomul trăiește în societate, îl privesc cu ochi invidioși, ba unii au dorința de a pune mîna pe averea lacomului.

Acest bogat lacom a exclus din sufletul său orice gînd mai înalt, a ucis în inima sa orice dorință și pornire spre lucrurile înalte, sfinte, mărginindu-și întregul scop al vieții sale la îndestularea pîntecelui, la o viață dobitocească în care să mănînce, să bea, să se bucure în distracții, fală și neînfrînare, ca și cînd scopul cu care a venit omul în lumea aceasta ar fi să mănînce, «Odihnește-te, mănîncă, bea, veselește-te». Iată cele patru porunci ale lacomului din parabolă, care arată foarte bine scopul celor bogați din toate timpurile. La aceasta tinde dorința, gîndul, viața celor mai mulți bogați, dar și a celor săraci, care se luptă să adune și ei comori. Mulți vor în zilele noastre să cîștige mult fără să presteze o muncă cinstită și corespunzătoare, chiar fără să lucreze și să se obosească să ajungă cît mai repede la odihnă și la o viață rușinoasă și dezordonată prin bogăție. Dar, iubiți credincioși, ar putea crede cineva că este o fărădelege să fie cineva bogat. Banii, moșiile și averile sînt un lucru rău și necurat în fața lui Dumnezeu. Nicidecum, sînt însă foarte periculoase. Bogăția este un magnet magic care atrage inima omului spre zădărniciile lumii, spre plăcere, spre desfrînare, spre adorarea propriului trup, spre zgîrcenia murdară. Și atrage inima omului cu atîta putere, încît el uită pe Dumnezeu, uită de mîntuirea sa veșnică. Iată de ce Dumnezeu înștiințează pe bogat dinainte cînd îi spune: «Ia seama nu cumva, deoarece te îmbraci frumos și te sature și îți zidești case frumoase și mari și îți sporești banii și aurul tău, să te trufești și să uiți pe Dumnezeul tău» (Deut. 8, 11—14).

Știm din Sfînta Scriptură și din istoria Bisericii că au fost oameni bogați care și-au folosit averea lor conform principiilor învățaturii creștine și au ajuns mari sfinți și prieteni ai lui Dumnezeu. Să luăm aminte însă la felul cum întrebunțează bogăția lacomul din parabolă la nebunia lui. Adresează tetralogul de porunci nu către trupul său, cum ar fi natural, ci către sufletul său, căci zice: «suflete, ai multe bunătăți». Adică lacomul desparte sufletul său duhovnicesc de Dumnezeu care este Duh și îl silește să se amestece cu bunurile materiale; să se îngroape în hambare și în pîntece.

Sufletul cel nemuritor care este destinat să se înalțe pînă la Dumnezeu și să trăiască în comuniune cu Hristos, lacomul îl aruncă în noroiul materiei și al necredinței. Pentru că într-adevăr lacomul a ajuns la necredință. Lăcomia i-a distrus sentimentele nobile ale iubirii de oameni, făcîndu-l fără inimă și fără milă. I-a distrus proprietățile sufletului, făcîndu-l trupesc și materialist.

Bogatul devine robul propriei sale bogății, rămîinîndu-i sclav întru toate acestea. Iată cum descrie scriitorul Giovanni Papini pe bogat:

«Bogatul nu-i stăpîn pe sine, și cu toate că are suflet, ține de lucrurile neînsuflețite. N-are vreme să cugete, să aleagă. Banii sînt un stăpîn nemilos ce-l tiranizează». Într-adevăr bogatul devenind stăpîn al bogățiilor dar în același timp sclavul acestora, el a pierdut tot ce avea mai de preț de la Dumnezeu : **sufletul său**. Căci «ce i-ar folosi omului de-ar dobîndi lumea dar își va pierde sufletul său? Sau «ce va da omul în schimb pentru sufletul său?» (Mc. 8, 36—37).

După multe osteneți bogatul și-a strîns toate bunătățile în noile hambare. Dar în clipa cînd trebuia să se bucure de bogăția sa, clipa pe care o rîvnea și pe care i-o pismuiau concetățenii săi, Dumnezeu a rînduit altfel. Dumnezeu, pe care lacomul l-a omis cu totul din socotelile sale, i-a zis : «Nebune ! În această noapte vor cere de la tine sufletul tău. Și cele ce ai pregătit ale cui vor fi?».

Fie prin mijlocirea conștiinței, care este glasul lui Dumnezeu, fie printr-o subită vedenie, cel lacom a primit de la Dumnezeu o înștiințare limpede despre moarte la care nu se gîndise niciodată în timpul nopții în momentul cînd plutea pe oceanul fericirii sale închipuite.

«Nebune !» — iată ce cuvînt greu adresează Dumnezeu omului lacom, materialist și necredincios. «Chiar în această noapte vor cere de la tine sufletul tău». Vei muri chiar acum în noaptea aceasta de o moarte jalnică, fiindcă îți vor lua sufletul tău pe care voiai să-l robești pornirilor trupului. Ce durere și spaimă pentru lacomul cel necredincios cînd vede că dintr-o dată părăsește lumea pe care o iubea atît de mult ; că se spulberă toate planurile lui. Bogăția sa n-a avut nici o putere ca să împiedice moartea. N-a avut decît posibilitatea să ofere cadavrului o înmormîntare pompoasă, un monument de marmoră pe care a fost scris cu litere de aur numele bogatului. Dar toate acestea sînt amăgire, toate sînt minciună, încă o sfidare în plus a lui Dumnezeu. O dată cu cadavrul a fost îngropată și pomenirea lui, căci numai «pomenirea dreptului rămîne în veac».

Am cunoscut mulți oameni care și-au făcut planuri mari fanteziste dar care a doua zi erau morți ; și cîți nu și-au clădit case mari, luxoase, dar n-au ajuns să locuiască în ele. «Toate trec ca o umbră și ca un vis ; viața este o suflare și moartea o moștenește» — spune o cîntare de la slujba înmormîntării. Acum bogatul, și nu numai el și noi toți deopotrivă, trebuie să răspundem la această întrebare infricoșată a Judecătorului : «Omule, ce ai făcut cu sufletul tău ? cum ai întrebuițat această arvună neprețuită, suflarea Mea proprie, pe care ți-am încredințat-o, ca să-ți pregătești cu ea fericirea veșnică?» Să ne analizăm adîncul conștiinței și să vedem dacă putem răspunde cu curaj : «Am întrebuițat sufletul meu conform cu legea Ta !» sau dimpotrivă, vom rămîne fără cuvînt, ca bogatul cel nebun din parabolă ? Întrucît n-ai întrebuițat cum se cuvine sufletul care nu era proprietatea ta, ți se va lua. Dar nu de către îngerii cei buni, ca să-l ducă în sinul lui Avraam, ca pe sufletul lui Lazăr, ci îl vor lua viclenii draci, cărora tu le-ai predat pe pămînt sufletul tău. Dar nebune ! «Cele ce ai pregătit ale cui vor fi?» Toate aceste bunuri pe care le-ai cîștigat prin altele osteneți, neliniști, insomnii, griji, procese, temeri și primejdii ca să le ai pentru mulți ani, le pierzi într-o clipită. Moartea este îngrozitoare pentru cel

lacom fiindcă nu poate să ia cu el nimic, ci se va duce din lumea aceasta gol, așa cum a venit în lume, iar toate avuțiile nu-i vor fi de folos nici la judecată, nici în viața cea veșnică. Din nefericire, aproape toate moștenirile lacomilor se risipesc de obicei în desfrinări. Omul «adună comori și nu știe cui le lasă pe ele» zice împăratul David (Ps. 38, 7). Iubiți credincioși! Domnul zice că nu numai bogatul din parabolă a fost nebun. Ci este nebun orice om care-și adună comori pentru sine, exclusiv pentru propria sa persoană, pentru trupul și poftele sale păcătoase și «nu se îmbogățește în Dumnezeu». Adică este nebun cel care nu se îmbogățește în credință, nu se îmbogățește în fapte bune, în fapte de milă și de iubire de oameni (I Tim. 1, 17). Nu se îmbogățește în răbdare, blindețe, dragoste, bucurie, pace, bunătate, înfrinarea pof-telor.

Să-L rugăm pe Bunul Dumnezeu să reverse asupra noastră harul Duhului Sfânt care să ne întărească în credință și să ne lumineze min-țea să putem înțelege învățăturile Sale și să le aplicăm în viața noas-tră prin fapte bune și prin iubire față de Dumnezeu și de aproapele pentru că numai așa, la dreapta Judecată vom auzi sentința Dreptului Judecător : «Bine, slugă bună și credincioasă, intră întru bucuria Dom-nului tău». Amin!

Pr. IOAN COVERCĂ

LA DUMINICA XXX-A DUPĂ RUSALII

— Porunci și sfaturi evanghelice —

Omul este creat de Dumnezeu să trăiască în lumina și căldura iu-birii divine, ascultînd încintat, satisfăcut și fericit, simfonia veșniciei. Voim să fim la dreapta tronului Celui Preaînalt, să moștenim viața veșnică, Ierusalimul cel ceresc, împărăția cerurilor? De noi depinde! Să ne conformăm viața sublimelor principii evanghelice, trăind în per-manență sub faldurile de lumină ale cerului în duhul transfigurator al doctrinei creștine. Viața veșnică, sinonimă cu fericirea veșnică, este starea paradisiacă trăită în comuniunea iubirii și măririi veșnice, din-colo de acest pămînt, într-o împărăție unde — potrivit unei analogii figurative — soarele nu apune, lumina nu se stinge, primăvara nu în-cetează niciodată. E locul de bucurie nesfîrșită, de cunoaștere deplină, de pace adevărată, de frumusețe desăvîrșită și de fericire negrăită, loc zugrăvit atît de plastic în Apocalipsul lui Ioan. Acolo vom avea parte de bunurile veșnice «pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a au-zit, și la inima omului nu s-a suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu ce-lor ce-L iubesc pe El» — cum se exprimă Sf. Apostol Pavel (I Corinteni II, 9). «Viața veșnică este mîngierea în Dumnezeu. Și cel ce a aflat mîngierea în Dumnezeu socotește de prisos orice mîngiere lumească» (Sf. Isaac Sirul, **Filocalia**, trad. de Pr. prof. dr. D. Stăniloae, vol. 1°, pag. 206).

Învățătura Bisericii despre viața viitoare este fundamentată pe texte scripturistice vechi și nou-testamentare, precum și pe formulările învățăturilor de credință ale Sf. Părinți și scriitori ai Bisericii. Ideea veșniciei ne obsedează mereu. Trăim în lume, dar nu simțim ai ei. În adîncurile ființei noastre se zbugiumă dorul după alte țărîmuri, după acea veșnicie care ne așteaptă. E nostalgia paradisului! Pasărea călătoare nu ar avea instinctul plecării din ținuturile cu iarnă cumplită, dacă nu ar exista un sud ospitalier, care s-o primească. Sufletul nostru la fel, tinde spre zările de azur ale transcendentului, ancorîndu-se în veșnicie, unde tronează cu adevărat calmul, echilibrul, seninătatea și beatitudinea. Problema vieții veșnice a frămîntat omenirea din începuturile ei, fiind un suspin adînc al tuturor credincioșilor găsind-o în istoria tuturor religiilor, ea făcînd parte din patrimoniul universal al omenirii credincioase.

Problema vieții veșnice îl preocupă și pe dregătorul fruntaș din Sf. Evanghelie de astăzi (Luca XVIII, 18—27), care ne redă clasicul dialog dintre el și Mîntuitorul : **«Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenesc viața de veci ? Iar Iisus i-a zis : ... Știi poruncile : să nu folosești adulter, să nu ucizi, să nu furi, să nu mărturisești strîmb, cinstește pe tatăl tău și pe mama ta. Iar el a zis : Toate acestea le-am păzit din tinerețele mele. Auzînd Iisus i-a zis : Încă una îți lipsește : vinde toate cite ai și le împarte săracilor și vei avea comoară în ceruri ; și vino de urmează Mie. Iar el auzînd acestea, s-a întristat, căci era foarte bogat. Și văzîndu-l întristat, Iisus a zis : Cit de greu vor intra cei ce au averi în împărăția lui Dumnezeu! Că mai lesne este a trece cămila prin urechile acului decît să intre bogatul în împărăția lui Dumnezeu»**. Zis-au cei ce ascultau : Și cine poate să se mîntuiască ? Iar El a zis : «cele ce sînt cu neputință la oameni, sînt cu putință la Dumnezeu». Potrivit doctrinei creștine — cea mai sublimă și cea mai superioară învățătură metafizică și etică — pentru mîntuirea sufletului nostru, pentru a dobîndi fericirea pe pămînt și pentru a cuceri fericirea paradisului nostalgic, se impune păzirea celor 10 Porunci dumnezeiești și a celor 9 Porunci bisericesti. Împlinind Poruncile Decalogului, precum și Poruncile bisericesti, credinciosul merge pe linia creștinismului adevărat, agonisîndu-și viața veșnică. Cel ce împlinește Poruncile, confirmă în chip strălucit că îl iubește pe Dumnezeu, nu cu buzele, ci cu fapta. Cel ce păzește poruncile dovedește că trăiește în Hristos și că divinul Învățător i-a transformat complet viața și gîndirea. Ele sînt expresii ale iubirii, arătînd binele general obligatoriu și garanțînd mîntuirea.

Împlinirea Poruncilor lui Dumnezeu constituie, cu drept cuvînt, cheia de aur pentru dobîndirea fericirii pe pămînt și pentru moștenirea vieții veșnice. Călcarea poruncilor — obligatorii pentru toți creștinii— atrabe după sine un întreg cortegiu de nenorociri, necazuri și suferințe. Pentru cine dorește să fie desăvîrșit, să urce pe o treaptă mai înaltă de desăvîrșire spirituală, doctrina blindului Învățător din Nazaretul Galileei îi pune la dispoziție așa-numitele **sfaturi evanghelice**, recomandate de Hristos Mîntuitorul dregătorului din Sf. Evanghelie de astăzi.

Se numesc sfaturi evanghelice întrucît izvorăsc din Evanghelie. Ele nu sînt obligatorii pentru fiecare credincios, ci numai benevole, asigurînd desăvîrșirea. Se reduc îndeosebi la trei: **sărăcia de bunăvoie, fecioria statornică și ascultarea desăvîrșită**, cum arată Mîntuitorul tînrului bogat din Sf. Evanghelie de astăzi.

1. **Sărăcia de bunăvoie** și ajutorarea săracilor nu este o normă de conduită morală generală, obligatorie pentru toți credincioșii, ci numai benevolă, elanul unei comportări morale desăvîrșite, garanția desăvîrșirii noastre spirituale, comoară cerească, o unire mai deplină cu Hristos Mîntuitorul. Ajutorarea aproapelui nostru în suferință, sărac, bătrîn, bolnav sau neputincios impune nu simple confesiuni retorice, ci fapte concrete.

Ajutorarea săracilor este de altfel și criteriul după care se va rosti sentința dreptății divine la judecata de apoi. În acea zi care încheie în chip magnific cursul istoriei pe pămînt, Împăratul va pronunța sentința celor de-a dreapta: «**Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mînc, insetat am fost și Mi-ați dat să beau... Atunci dreptii îi vor răspunde: Doamne, cînd te-am văzut flămînd și te-am hrănit... Iar Împăratul va zice către ei: Adevărat zic vouă, întrucît ați făcut una dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut**» (Matei XXV, 34—40).

«Caritatea este portul fericit care primește în sinul său pe toți aceia care se găsesc în primejdia de a se îneca în valurile vieții» (Sf. Ioan Gură de Aur).

Ajutorarea săracilor a fost practică de atîția sfinți care împodobesc în chip strălucit sinaxarul Bisericii noastre. Sf. Antonie cel Mare — părintele monahismului creștin de stil anahoret — auzind într-o duminică pericopa evanghelică de astăzi prin care Hristos Mîntuitorul se adresează tînrului bogat: «Dacă voiești să fii desăvîrșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer, după aceea vino și urmează-Mi» (Matei XIX, 21), ieșind din biserică dădu averea sa — 300 de pogoane — sătenilor. Vîndu apoi toate uneltele agricole și banii primiți pe urma lor, îi împărți săracilor. Se retrase apoi ca pustnic timp de 15 ani în apropierea satului natal în Egiptul de mijloc, aproape de vestitul oraș Heracliopolis, apoi se duce în munții Pispir, unde atîția anahoreți s-au format la școala trăirii sale pustnicești.

Sf. Vasile cel Mare în două rinduri și-a împărțit averea sa săracilor, militînd pentru alinarea suferințelor omenești și stigmatizînd în termeni hotărîți pe cei bogați.

Sf. Cuvioasă Maică Paraschiva, încă de mică a încercat să urmeze lui Hristos Mîntuitorul, împărțind hainele sale bune săracilor și hrînind pe cei flămînzi, pentru care fapt și-a atras mustrarea părinților săi.

2. **Fecioria statornică**, păstrarea castității pînă la moarte, o accentuează divinul Învățător, atunci cînd vorbește despre trăinicia căsătoriei: «Oricine va lăsa pe femeia sa, afară de cuvînt de desfrînare și

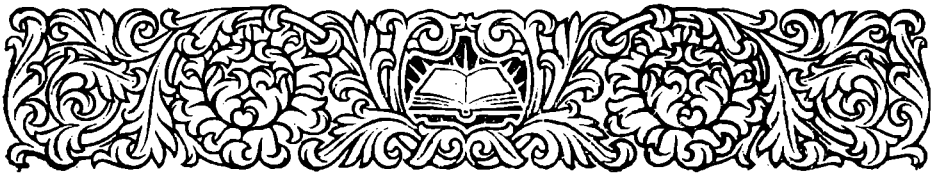
se va însura cu alta, săvârșește adulter... Ucenicii i-au zis : Dacă astfel este pricina omului cu femeia sa, nu este de folos să se însoare. Iar El a zis : Nu toți pricep cuvîntul acesta... Căci sînt fameni care s-au născut așa din pîntecele mamei lor, sînt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni și sînt fameni care s-au făcut fameni pe ei înșiși pentru împărăția cerurilor» (Matei XIX, 9—12).

Doctrina paulină completează în chip fericit sfatul fecioriei, care înlesnește o consacrare deplină lui Hristos Domnul : «Dacă te vei însura n-ai greșit. Și fecioara de se va mărita n-a greșit. Numai că unii ca aceștia vor avea suferință în trupul lor... Ci Eu aș vrea ca voi să fiți fără de grijă. Cel necăsătorit se îngrijește de ale Domnului, cum să placă Domnului. Cel ce s-a căsătorit se îngrijește de ale lumii, cum să placă femeii» (I Corinteni VII, 28—33).

3. **Ascultarea desăvîrșită** și urmarea lui Hristos, dăruirea totală în slujba Domnului, izvorăște în chip strălucit din îndemnul Mîntuitorului : «Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Matei XVI, 24). Sfaturile evanghelice — expresii strălucite ale unei iubiri mai mari față de Hristos Mîntuitorul — se îndeplinesc în viața monahală de către monahi, care își consacră viața lui Dumnezeu, mergînd pe calea care duce pe urmele Mîntuitorului Hristos, asigurînd desăvîrșirea vieții duhovnicești, potrivit îndemnului divinului Învățător : «Fiți desăvîrșiți, precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrșit este !» (Matei V, 48).

Învățăturile ce se desprind din slova pericopei evanghelice de astăzi, cuvîne-se să le întipărim puternic pe lepedea inimii noastre. Să păzim Poruncile care ne asigură bunurile vieții veșnice, iar cei aleși care pot îndeplini sfaturile evanghelice, dăruindu-se total lui Hristos Domnul, să îmbrace purpura maiestuoasă a desăvîrșirii, să se avînte cu încredere spre culmile vieții duhovnicești. În fugara noastră călătorie pe oceanul acestei vieți efemere, și unii și alții să nu uităm o singură clipă, că deși trăim pe pămînt, clădim pentru veșnicie, în împărăția slavei lui Dumnezeu. Amin.

Pr. Dr. Victor Vlăduceanu

ARTICOLE ȘI STUDII

NORME CANONICE ȘI LEGALE PENTRU ÎNTOCMIREA ȘI PĂSTRAREA ACTELOR ȘI REGISTRELOR MITRICALE

Cunoașterea tuturor credincioșilor care au intrat în sinul Bisericii, în vederea asigurării educației lor, potrivit scopului pentru care a fost întemeiată Biserica, a determinat fixarea unor norme obligatorii pentru toți cei cărora li s-a încredințat exercitarea puterii bisericești și conducerea comunităților bisericești în care aceștia au fost grupați. Cea mai mică, dar importantă, comunitate bisericească în organizația Bisericii Ortodoxe este parohia. Conducătorul parohiei este preotul paroh. Prin primirea hirotoniei, preotul dobândește capacitatea să exercite puterea bisericească în toate cele trei laturi de manifestare a puterii bisericești: învățătoarească, sfințitoare și de conducere. Îndreptățirea pentru exercitarea puterii bisericești el o dobândește însă prin actul jurisdicțional al instalării, numit **missio canonica**, dat de episcop. În virtutea acestei îndreptățiri, parohul își limitează exercitarea puterii dobândită prin hirotonie la o anumită comunitate, care formează parohia sa, și pe ai cărei membri este obligat să-i cunoască îndeaproape. La această cunoaștere ajunge parohul păstrind o evidență corectă a tuturor membrilor parohiei sale. În acest scop, orientându-se și după organizația Statului, Biserica și-a stabilit registre anume pentru înscrisirea tuturor actelor prin care se stabilește numărul membrilor fiecărei comunități religioase și modificările care intervin în statul lor personal prin naștere, căsătorie și deces. Aceste acte, care în administrația Statului se numesc acte de stare civilă, în administrația bisericească se numesc acte mitricale¹.

Registreele în care se înscriu și se păstrează aceste acte se numesc registre sau condici mitricale. Alături de aceste registre, la parohie există și alte condici sau registre, cu ajutorul cărora se poate cunoaște

1. Termenul «mitrică» ar corespunde adjectivului grec *μητρικός* (matern), vrînd să exprime grija Bisericii ca mamă (*μήτηρ*), de a avea o situație, sau evidență, clară a tuturor celor care, prin botez au devenit fiii ei, cu modificările care intervin în viața lor (căsătorie, deces).

întreaga viață religioasă a parohiei. Între aceste registre pe care le vom aminti după menționarea registrelor mitricale, o importanță deosebită prezintă registrul pentru evidența membrilor adunării parohiale, care formează organul deliberativ al parohiei.

1. **Întocmirea și păstrarea registrelor mitricale.** Înregistrarea nașterilor (botezurilor), cununiiilor și deceselor (înmormintărilor) trebuie îndeplinită cu toată grija, fiindcă numai așa se poate ține o evidență a creșterii și descreșterii comunității respective. Parohul, în parohia sa, are drept de exclusivitate, adică exercită puterea bisericească fără posibilitatea de amestec din partea unui alt preot. Așadar și obligația ținerii registrelor mitricale pentru evidența mișcării membrilor parohiei revine, ca o îndatorire specială, parohului.

Începînd de la împăratul Leon Filozoful (886—912), Biserica a păstrat registrele mitricale, care aveau valoare și ca acte de stare civilă ale Statului. Această îndatorire a revenit Bisericii în urma constatării ținerii registrelor ei mitricale, cu grijă și corectitudine. După exemplul Bisericii din Imperiul bizantin, Bisericile Ortodoxe autocefale naționale au acordat aceeași grijă ținerii în ordine a registrelor mitricale, ceea ce a atras după sine, la fel, acordarea de către Stat a valabilității acestor acte ca acte de stare civilă în administrația de Stat. Această atribuție a îndeplinit-o și Biserica Ortodoxă Română pînă la intrarea în vigoare a codului civil din 1864, adică de la 1 ianuarie 1865, iar în anumite provincii — cele unite cu Patria mamă, în 1918 — pînă în 1928. De la această dată, actele de stare civilă pentru Stat le-au îndeplinit și le păstrează organe speciale ale Statului (ofițeri de Stare civilă). Biserica își păstrează însă mai departe, cu aceeași grijă, actele mitricale bisericești, care pot constitui și pentru Stat, în lipsa altor mărturii, mijloc de dovedirea stării civile a cuiva, atunci cînd actele de stare civilă ale Statului, din anumite împrejurări, nu s-ar mai găsi. Pentru întocmirea în ordine și pentru păstrarea în cît mai bune condiții a actelor mitricale, registrele în care se înscriu asemenea acte trebuie paginate, legate, sigilate și parafate de autoritatea competentă. În același scop, hîrtia registrelor trebuie să fie de bună calitate, rezistentă, ca și cerneala, pentru ca actul întocmit să se păstreze cît mai mult timp, în bune condiții. Înscriserea actelor trebuie făcută imediat după ce a avut loc ierurgia sau Sfînta Taină care constituie act mitrical: botez, cununie, înmormîntare.

Pentru înscrierea corectă și unitară a actelor mitricale, autoritatea superioară stabilește totdeauna instrucțiuni de care să se conducă preoții parohi la întocmirea actelor. În Bisericile autocefale naționale, limba în care se întocmește actul mitrical este limba oficială a Statului. Numai în cazul cînd în cadrul Statului funcționează unități bisericești cu limbă deosebită de limba oficială, pot fi întocmite și înscrise actele de stare civilă ale membrilor unor asemenea comunități în limba respectivă, dar numai dacă există o aprobare specială din partea autorității competente de Stat. În Biserica Ortodoxă, numele dat la botez trebuie să fie numai un nume din Sinaxarul ortodox. Dar atît numele de botez cît și numele de familie trebuie înscrise în registre corect. De altfel întreg cuprinsul actelor mitricale trebuie să fie întocmit cu respectarea

ortografiei oficiale. Numele de orașe, de comune, de sate și de persoane trebuie înscrise așa cum se găsesc în dicționarul oficial al limbii Statului.

Căci, cu toată independența pe care o are, în desfășurarea activității sale, la întocmirea actelor mitricale, Biserica trebuie să respecte și să îndeplinească și dispozițiile din legislația Statului, în această privință. Astfel, nu pot fi întocmite acte mitricale decât numai dacă se prezintă parohilor acte de stare civilă, înlocuite de ofițerul de stare civilă competent. Cei care nu respectă aceste dispoziții impuse de legislația Statului și săvârșesc botezuri, cununii sau înmormintări, fără să fi primit în prealabil actele corespunzătoare de stare civilă de la ofițerul de stare civilă, se fac pasibili de sancțiunile prevăzute de legislația Statului. În România actele mitricale s-au întocmit în conformitate cu decretul nr. 272/1950 republicat în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale nr. 15 din 13 iunie 1955, cu modificările introduse prin Decretul nr. 225 din 2 iunie 1955 și prin Decretul nr. 93/1957. Până la publicarea Decretului nr. 184 pentru reglementarea sancționării contravențiilor, dat de Prezidiul Marii Adunări Naționale la 14 mai 1954, publicat în Buletinul Oficial nr. 25 din 21 mai 1954 și intrat în vigoare pe data de 15 iunie 1954, abaterile de la Decretul 272/1950 pentru întocmirea actelor de stare civilă erau socotite delict și se sancționau cu amendă și închisoare, sancțiunea fiind socotită sancțiune penală, după cum abaterea era calificată delict penal. De la apariția și intrarea în vigoare a Decretului nr. 184/1954, abaterile de la dispozițiile referitoare la actele de stare civilă nu mai sînt socotite delict, ci contravenții, fiind și sancționate ca atare. Pentru punerea în aplicare a Decretului nr. 184/1950 pentru reglementarea sancționării contravențiilor au fost întocmite un număr de instrucțiuni, stabilind contravențiile care pot fi săvârșite în diferite sectoare ale activității sociale. Aceste instrucțiuni au fost aprobate prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 910 din 14 iunie 1954, publicate în colecția de Hotărîri și Dispoziții ale Consiliului de Miniștri nr. 34 din 23 iunie 1954, ca și prin alte Hotărîri ulterioare. Între aceste Instrucțiuni sînt și acelea care privesc sancționarea contravențiilor de la regimul actelor de stare civilă. Potrivit articolului 3 al acestor Instrucțiuni: «Efectuarea de către deservenții oricărui cult de botezuri, căsătorii și înmormintări fără a li se prezenta certificatele de stare civilă respective, se sancționează cu amendă de la 100—150 lei». Iar potrivit articolului 6: «Permiterea înhumării sau incinerării cadavrelor de către administratorii cimitirelor sau crematoriilor, fără adeverința constatatoare a înregistrării morții, eliberată de organele de stare civilă, se sancționează cu amendă de la 100—150 lei». În legătură cu obligația declarării nașterii unui copil sau a morții unei persoane, aceleași instrucțiuni, la art. 2, prevăd: «Nedeclararea nașterii unui copil la organele de stare civilă în termen de 7 zile, iar în cazul unui copil născut mort în 24 ore de la naștere de către cei care au această obligație, se sancționează cu amendă de la 50—150 lei».

«Cu aceeași amendă se sancționează și persoana care gășind un copil de curînd născut nu-l declară la organele de stare civilă în termen de trei zile, pentru a i se înregistra nașterea.

Nedeclararea morții unei persoane la organele de stare civilă în termen de trei zile de la data morții, iar în caz de moarte prin violență, sinucidere sau accident, în termen de 24 ore socotite din momentul gășirii cadavrului, de către cei ce au această obligație, se sancționează cu amendă de la 50—150 lei».

În articolul 16 al Decretului nr. 272/1950 republicat cu modificările introduse prin Decretul nr. 255/1955 se prevede că : «declarația nașterii se face la Comitetul Executiv al Sfatului Popular al locului unde s-a produs nașterea, în termen de cel mult 15 zile, socotite de la ziua nașterii».

Față de această dispoziție a Decretului referitor la actele de stare civilă, care fixează 15 zile ca termen înăuntru cărui trebuie declarată nașterea unui copil, rezultă că «nedeclararea nașterii în termen de șapte zile», cum prevăd Instrucțiunile referitoare la sancționarea contravențiilor de la regimul actelor de stare civilă, nu mai poate atrage după sine sancțiunea prevăzută de articolul 2 al acestor Instrucțiuni, sancționarea putînd interveni numai dacă nașterea n-a fost declarată în termen de 15 zile de la nașterea copilului.

La 14 noiembrie 1968, Marea Adunare Națională a votat o nouă lege — legea nr. 32 — cu privire la stabilirea și sancționarea contravențiilor, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969. Potrivit art. 50 al legii nr. 32/1968, a fost abrogat Decretul nr. 184/1954 — cu modificările ulterioare — prin care se reglementa sancționarea contravențiilor, însă prin articolul 51 al legii 32/1968, după ce în alin. I se prevedea că această lege intră în vigoare la 1 ianuarie 1969, în alin. II se preciza: «Pînă la intrarea în vigoare a actelor normative de stabilire și sancționare a contravențiilor ce se vor emite potrivit prezentei legi de organele arătate în art. 2, **dar nu mai tirziu de un an de la data prevăzută de aliniatul I**, rămîn aplicabile dispozițiile privind determinarea faptelor ce constituie contravenții, sancțiunile corespunzătoare și personale căroră le sînt aplicabile, cuprinse în actele normative emise în temeiul Decretului nr. 184/1954.

Cu privire la stabilirea și sancționarea contravențiilor la regimul actelor de stare civilă ca act normativ, a apărut Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 2290/1969, publicată în Buletinul oficial nr. 150, partea I, din 24 decembrie 1969. Potrivit dispozițiilor acestei Hotărîri — care a abrogat Instrucțiunile prevăzute în H.C.M. nr. 910/1954 — este socotită contravenție «înmormîntarea sau incinerarea cadavrelor, fără adevărînța eliberată de delegatul de stare civilă, din care să rezulte că moartea a fost înscrisă în registrul de stare civilă» (art. 1, lit. e) și se sancționează «cu amendă de la 100 la 300 lei» (art. 2, lit. 2); precum și «oficierea, de către deservenții oricărui cult, de înmormîntări, fără dovada eliberată de delegatul de stare civilă din care să rezulte că înscrisura privitoare la moarte a fost făcută» (art. 1, lit. f) și se sancționează «cu amendă de la 200 la 500 lei» (art. 2, lit. e). Rezultă, deci, că o dată cu intrarea în vigoare a H.C.M. nr. 2290/1969, oficierea de către

deservenții cultelor a unui botez sau cununii, fără adeverința eliberată de delegatul de stare civilă nu mai constituie contravenție și nu se mai sancționează cu amendă, cum prevedeau Instrucțiunile din H.C.M. 910/1954¹.

1. Pentru o cunoaștere mai cuprinzătoare a H.C.M. nr. 2290/1969 redăm în întregime această Hotărîre, în care se găsesc și indicațiile referitoare la «înscrierea faptelor și actelor de stare civilă»:

Art. 1. Constituie contravenție la regimul actelor de stare civilă următoarele fapte:

a) orice declarație neexactă făcută, cu ocazia înscrierii actelor în registrele de stare civilă, de către declarant;

b) nedeclararea nașterii unui copil la delegatul de stare civilă, în termen de 15 zile de la data cînd s-a produs nașterea, iar în cazul unui copil născut mort, în termen de 24 ore de la naștere, de către cei cărora le revine această obligație;

c) nedeclararea copilului găsit, la organul de miliție, în termen de trei zile de la data gășirii lui, în vederea înscrierii nașterii în registrele de stare civilă;

d) nedeclararea morții unei persoane la delegatul de stare civilă în termen de trei zile de la data încetării din viață sau în termen de 24 ore de la gășirea cadavrului în caz de moarte violentă, de către cei care, potrivit dispozițiilor legale, sînt obligați de a face declarație;

e) înmormîntarea sau incinerarea cadavrelor fără adeverința eliberată de delegatul de stare civilă, din care să rezulte că moartea a fost înscrisă în registrul de stare civilă;

f) oficierea de către deservenții oricărui cult de înmormîntări, fără dovada eliberată de delegatul de stare civilă din care să rezulte că înscrierea privitoare la moarte a fost făcută;

g) efectuarea de adăugiri, răzături ori scrierea între rubrici sau peste rînduri, pe actele ori certificatele de stare civilă sau pe alte acte privind starea civilă, neprevăzută de lege;

h) deținerea fără drept a certificatelor de stare civilă ale altor persoane;

i) nedeclararea certificatelor de stare civilă eliberate de autorități străine, la delegatul de stare civilă al locului de domiciliu, pentru transcrierea acestora în registrele de stare civilă române, în termen de șase luni de la întoarcerea în țară. Termenul de șase luni curge de la data primirii actului, pentru cei care îl primesc ulterior întoarcerii în țară;

j) necomunicarea în termen a mențiunilor privind actele de stare civilă sau a copiilor de pe deciziile de admitere a schimbării numelui, de către delegatul de stare civilă obligat la aceasta;

k) netrimitearea celui de al doilea exemplar al registrului de stare civilă la serviciul de stare civilă al comitetului executiv popular județean sau al municipiului București, în termen de 30 zile de la data cînd toate filele din registru au fost completate;

l) netrimitearea la Arhivele Statului, de către cei obligați la aceasta, a registrelor de stare civilă după trecerea termenului legal de păstrare;

m) înscrierea faptelor ori actelor de stare civilă sau a mențiunilor într-o altă limbă sau cu ortografia unei limbi străine, cu excepția numelui;

n) necitirea actului de stare civilă după ce a fost întocmit, dar înainte de semnare, declarantului, de către delegatul de stare civilă;

o) necomunicarea datelor privind faptele și actele de stare civilă produse pe o navă sau aeronavă, de către cei obligați la aceasta;

p) neîntocmirea actelor de stare civilă și neoperarea mențiunilor în termenele prevăzute de dispozițiile legale.

Art. 2. Contravențiile prevăzute în art. 1, se sancționează după cum urmează:

a) cu amendă de la 80 la 200 lei, cele de la literele k—n;

b) cu amendă de la 100 la 300 lei, cele de la literele b—e, g—j, o și p.

Art. 3. Constatarea contravențiilor prevăzute în prezenta hotărîre se face de primari, ofițeri și subofițeri de miliție și de către inspectorii de stare civilă care aplică și sancțiunea.

Art. 4. Împotriva procesului-verbal de constatare a contravenției se poate face plîngere în termen de 15 zile de la comunicare, după caz, la șeful inspectoratului

Din aceste dispoziții ale legislației civile rezultă limpede că autorității de Stat îi este indiferent dacă Biserica Ortodoxă sau celelalte culte păstrează sau nu registre mitricale. Ceea ce se cere cultelor este ca deservenții lor să nu săvârșească actele religioase în legătură cu starea civilă a unei persoane — îndeosebi înmormântarea — dacă nu li se prezintă certificatul sau buletinul corespunzător, de la Oficiul de stare civilă.

La înregistrarea actelor mitricale bisericești, se ține seamă de dispozițiile legislației civile, dar se introduc și rubrici care privesc ținerea evidenței creșterii și descreșterii comunităților creștine, cu toate amănuntele de care preotul paroh are nevoie pentru cunoașterea fiecărui credincios în parte. De aceea, la registrele mitricale bisericești, pot exista și rubrici cu indicații care lipsesc la registrele de stare civilă ale Statului.

Noțiunile generale care trebuiesc cunoscute la întocmirea corectă a registrelor mitricale bisericești sînt aceleași ca și pentru întocmirea registrelor de stare civilă ale Statului.

Astfel, fiecare caz se introduce cu număr separat.

În registru introduce numai cel care are răspunderea ținerii registrelor mitricale bisericești, adică parohul. El trebuie să cunoască bine normele stabilite pentru înscrierea în registre, mai ales pentru cazul cînd actul (botez, cununie, înmormîntare), ar fi săvîrșit în altă parte decît în parohia competentă după domiciliul părții. Ca exemplu, cînd un copil se botează în altă parohie, decît parohia unde își au părinții domiciliul, cu număr curent se introduce botezul numai la parohia de domiciliu, nu și la parohia unde s-a săvîrșit botezul.

Preotul care săvîrșește un act sfințitor — care se înregistrează ca act mitral — unui credincios din altă parohie, introduce și el actul mitral corespunzător în registrul mitral al parohiei sale, pentru păstrarea evidenței, dar fără număr curent. Cu număr curent va înregistra actul parohul competent prin domiciliul celui botezat, cununat sau decedat în altă parte. De aceea, parohul care a săvîrșit asemenea acte sfințitoare este obligat să anunțe, în cel mai scurt timp — în cel mult 8 zile — pe parohul competent prin domiciliul celor în cauză.

De aici rezultă că în general se aplică și în Biserică principiul valabil în administrația de Stat: «Locus legit actum», adică locul, domiciliul impune, determină actul.

Astfel, parohul competent prin domiciliu, este în măsură să cunoască în amănunt dacă parohia sa crește sau descrește; și aceasta el

de miliție al județului, la șeful miliției municipiului, orașului, ori la locțiitorii acestora, iar pentru municipiul București la șeful Inspectoratului miliției municipiului București sau locțiitorii acestuia, precum și la șefii miliției sectoarelor municipiului București ori locțiitorii acestora. În cazul cînd procesul-verbal de constatare a contravenției a fost întocmit de primar sau de inspectorul de stare civilă, plîngerea se face la comitetul executiv al Consiliului popular unde agentul constator își desfășoară activitatea.

Art. 5. În măsura în care prezenta hotărîre nu dispune, contravențiilor prevăzute la art. 1 le sînt aplicabile dispozițiile legii nr. 32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor».

o poate cunoaște numai dacă are înregistrate toate cazurile prin care se ajunge la creșterea sau descreșterea comunității.

În afară de botez, cununie, moarte, preotul paroh este dator să înregistreze și alte acte în legătură cu actele de stare civilă și anume : despărțire (divort), filiație, schimbarea numelui etc. La toate acestea parohul este obligat să țină seama de actele civile prin care s-a ajuns la asemenea modificări în statutul civil al unei persoane, dar se orientează și după indicațiile și instrucțiunile primite de la autoritatea bisericească superioară, pentru asemenea cazuri. De aceea, la înregistrarea oricărui act sau la modificările ce ar fi necesare în registrele sale mitricale, preotul paroh trebuie să aibă în față totdeauna actul respectiv de la autoritatea civilă competentă a Statului. Dacă parohul ar bănuși ceva neexact în actul de stare civilă ce i se prezintă, introduce în registrele bisericești după actul civil, dar, în notă, menționează ceea ce i se pare neexact și cere, în același timp, îndrumări de la organele sale superioare. Dacă însă este sigur că în actul civil există ceva necorect, înregistrează cum este corect și raportează autorității sale superioare. De aceea vom arăta mai departe ceea ce constituie specificul fiecărui act mitrical bisericesc și cum trebuie înregistrate acestea în registrele mitricale respective.

1. — **Condica născuților și botezaților.** Actul de naștere în Biserică este botezul. În această condică a botezaților, adică a celor născuți pentru Biserică, se introduc și mențiunile din actul nașterii întocmit de ofițerul de stare civilă. Pentru păstrarea evidenței în condica sau registrul botezaților se introduc și cei născuți morți, cu mențiunea «născut mort», făcând mențiune și în registrul înmormintărilor. Parohul trebuie să fie atent la completarea exactă a rubricilor respective, fiindcă nu sînt admise ștersăturile. **La numărul curent** introduce numai parohul competent prin domiciliul părinților. Dacă — așa cum am amintit — a săvîrșit botezul un altul, acesta introduce în condica sa, fără număr curent, numai pentru păstrarea evidenței botezurilor săvîrșite. La rubrica **locul nașterii**, care poate fi domiciliul părinților sau un alt loc, se face mențiune exactă. Se menționează anul, luna și ziua, chiar și ora nașterii, datele acestea fiind necesare îndeosebi la stabilirea drepturilor care decurg pentru persoane, atunci cînd la stabilirea acestor drepturi legea ține seama de înțietatea nașterii. Apoi se menționează anul, luna și ziua botezului ; dacă locul nașterii este altul decît locul botezului, trebuie să se menționeze și locul botezului. La rubrica **numele de botez**, parohul trebuie să fie cu toată atenția, fiindcă în actul de stare civilă pot fi nume care nu figurează în sinaxarul Bisericii Ortodoxe. În acest caz, copilului botezat i se dă alt nume decît cel din actul civil și astfel copilul va avea două nume, unul cel din actul de stare civilă și altul de la botez. Sînt părinți sau nași care solicită să dea copilului la botez și două nume. Este bine ca parohul să sfătuiască pe creștini să admită ca celor botezați să li se dea un singur nume. Numai în cazul cînd insistența ar fi atît de mare încît nu s-ar obține renunțarea, parohul poate da și două nume, dar tot din Sinaxarul ortodox. **Genul** trebuie să fie de asemenea scris cu toată grija, ca să nu apară ca născuți de parte bărbătească, cei născuți de parte femeiască (Florea, Floarea). De aseme-

nea, la rubrica legitim sau nelegitim, parohul trebuie să fie cu atenție, făcând distincție între căsătoria legitimă și cea nelegitimă (concubinajul). Numele și prenumele, domiciliul și ocupația tatălui; numele și prenumele mamei, trebuiesc scrise, la fel, cu grijă, pentru ca să nu rezulte deosebiri atunci când ar fi de stabilit legitimitatea sau nelegitimitatea copilului. Dacă mama e văduvă, se scrie și numele bărbatului, dacă în privința legitimității copilului nu există îndoială. Legea socotește legitim copilul care se naște după 180 de zile și în interval de 300 zile de la moartea tatălui. În actele de botez se scrie și numele de botez și de familie al nașilor, căci după doctrina canonică a Bisericii — (canonul 53 al sinodului VI ecumenic) — nașul fiind socotit tatăl spiritual al copilului, între ei se stabilește o rudenie spirituală care atrage după sine și impedimente la căsătorie. Parohul căruia i s-ar prezenta un copil găsit, pentru care nu există nici un act și nici o mărturie dacă a fost botezat sau nu, botează copilul și-i dă nume de botez din Sinaxar, iar nume de familie după împrejurările în care a fost găsit. Copilul găsit se botează **condiționat**, adică menționându-se «dacă n-a fost botezat».

Copiii născuți numai din căsătorii civile, potrivit doctrinei Bisericii sînt considerați ca nelegitimi; totuși, în baza legăturii dintre Stat și Biserică, Biserica recunoaște pe asemenea copii ca legitimi, disimulînd. Parohul este însă obligat să facă distincție și să menționeze în act: «Legitim din căsătorie civilă» sau din cea «bisericească». În sensul adevărat al cuvîntului, în Biserică legitimi sînt numai copiii rezultați din căsătorii binecuvîntate, adică din căsătorii bisericești. Actul de cununie constituie dovadă de legitimitatea copiilor rezultați din căsătoria binecuvîntată de Biserică. Pentru stabilirea drepturilor civile se ia în considerare numai actul de naștere întocmit de oficiul de stare civilă. În cazuri de botez de necesitate, pentru a nu lăsa pe copil să moară nebotezat, preotul poate boteza și fără actul de la ofițerul de stare civilă, cu atît mai mult cu cît, în baza dispozițiilor legale în vigoare (H.C.M. 2290/1969); nu mai este socotită contravenție săvîrșirea de către preot a botezului unui copil, fără să i se fi prezentat dovadă că nașterea copilului a fost înregistrată la Oficiul de stare civilă; dar să aibă grijă ca imediat să se anunțe nașterea copilului la ofițerul de stare civilă.

Condica cununilor. Căsătoria fiind actul prin care se întemeiază familia, iar familia fiind celula indispensabilă — și de neînlocuit — a societății, acestor două instituții li s-a acordat dintru început, deosebită importanță atît pe plan religios — fiind binecuvîntate de Dumnezeu, iar căsătoria fiind ridicată la rangul de Sfîntă Taină de către Mîntuitorul Hristos — cît și pe plan social-juridic. De aceea și dovada încheierii căsătoriei s-a făcut prin acte deosebite, corespunzătoare celor două domenii: social și religios. Actul încheiat înaintea autorității de Stat s-a numit act sau certificat de căsătorie civilă, producînd efectele juridice prevăzute de lege, iar actul încheiat potrivit rînduiei stabilite de Biserică s-a numit act sau certificat de căsătorie religioasă, producînd efectele prevăzute de canoane și de legile bisericești. Întrucît, la început, efecte juridice producea numai căsătoria încheiată înaintea

autorității competente de Stat, Biserica a îndrumat, cu stăruință, pe membrii ei care doreau să se căsătorească — și îi cereau să le binecuvinteze căsătoria — ca să încheie în prealabil căsătoria civilă, numai după ce făceau dovadă, cu actul corespunzător, că au îndeplinit această îndatorire, Biserica le acorda binecuvîntarea căsătoriei, dacă — cerțindu-li-se situația — constata că îndeplinesc și condițiile stabilite de biserică, în vederea încheierii acestui important act. După ce împăratul Leon Filozoful (886—912) a legiferat, prin novela 89, că numai căsătoria care a primit și binecuvîntarea religioasă este perfectă și produce efecte juridice, Biserica a dat o atenție și mai mare îndeplinirii prealabile de către soți a normelor prevăzute de legile civile pentru încheierea căsătoriei. Această atitudine a Bisericii a constituit pentru autoritatea de Stat convingerea că, sub supravegherea și îndrumarea Bisericii, căsătoria își va îndeplini în cele mai bune condiții, scopul pentru care a fost creată. Actul încheiat de Biserică, după binecuvîntarea unei căsătorii, se păstra în arhiva unității bisericești respective — parohia — iar soților li se încredința un certificat, cu care puteau să facă dovada căsătoriei lor legitime, pentru a se bucura, și ei și copiii lor — de drepturile pe care le acordă Statul și Biserica soților căsătoriți legitim și copiilor lor. Rînduiala stabilită de împăratul Leon Filozoful s-a păstrat în imperiul bizantin și apoi în statele care au receptat legislația nomocanică bizantină. Dar majoritatea statelor moderne au acordat efecte juridice numai căsătoriei încheiate de soți înaintea delegatului sau ofițerului de stare civilă. Această situație s-a creat și în țara noastră, începînd de la 1 decembrie 1865, de cînd a intrat în vigoare Codul civil, cod întocmit din inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Potrivit noii reglementări, corespunzătoare situației impuse de noul Cod civil, parohul, primind certificatul de la ofițerul de stare civilă, constată îndeplinirea formei din punct de vedere civil, dar la binecuvîntarea căsătoriei nu trecea decît după ce constata că sînt îndeplinite și condițiile stabilite de Biserică pentru încheierea căsătoriei. Căci dintre cei căsătoriți civil, numai cei ce îndeplinesc și condițiile stabilite de Biserică sînt primiți la binecuvîntarea căsătoriei lor din partea Bisericii. Chiar dacă binecuvîntarea unei căsătorii, în lipsa actului de căsătorie civilă, nu mai constituie nici delict, nici contravenție (potrivit H.C.M. Nr. 2290/1969), preotul nu greșește dacă pretinde actul de căsătorie civilă, pentru ca nu cumva soții să neglijeze încheierea căsătoriei civile. În registrul de cununii înscrie tot numai preotul paroh, orientîndu-se după rubricile suprascrise. Și în acest registru se înscrie cu număr curent, tot numai în parohia de domiciliu a celor ce se căsătoreesc. Sînt cazuri cînd cele două persoane, soț și soție, nu domiciliază în același loc sau în aceeași parohie. În asemenea cazuri se ține seama de instrucțiunile date de autoritatea superioară, obligatorii pentru întreaga Biserică autocefală respectivă. Cînd ambii soți au același domiciliu, parohul competent este parohul comun; cînd soții sînt din parohii diferite, competenți sînt ambii parohi. Cu numărul curent înscrie însă numai parohul care săvîrșește cununia, fiind obligat să anunțe pe celălalt paroh. Dar în cazul cînd cununia o săvîrșește un alt paroh care nu-i competent, nici prin domiciliul soțului, nici prin

domiciliul soției, adică, atunci când cununia se săvârșește în al treilea loc, cei ce se căsătoresc sînt obligați să prezinte acestuia (parohului necompetent) aprobarea sau împuternicirea de la parohul competent. **Cel ce săvârșește cununia în aceste condiții, introduce cununia în registrul de cununați fără număr curent și înștiințează pe parohul ce l-a delegat, ca să înscrie cu număr curent.** Dacă locul de căsătorie este alt decît cel al nașterii soților, se înștiințează și parohul locului de naștere, așa cum și ofițerul de stare civilă este obligat să anunțe ofițerul de stare civilă al locului de naștere, căsătoria săvîrșită, pentru ca în registrul de născuți să se facă mențiune pe actul respectiv despre căsătoria persoanei. În practică, în prezent, această dispoziție nu se mai îndeplinește.

Ca și în Stat, în Biserică s-a anunțat totdeauna căsătoria dintre două persoane, pentru ca toți cei interesați sau cei care ar cunoaște vreun impediment să-l aducă la cunoștință și astfel să nu se treacă la încheierea căsătoriei. De aceea în registrul de cununii se menționează domiciliul soților, anul, luna și ziua vestirilor. Vestirile sînt necesare îndeosebi cînd parohiile sînt mai întinse și parohul nu mai poate cunoaște bine toate legăturile de rudenie ce ar exista între cei ce urmează să se căsătorească. Cînd în urma vestirilor se aduce la cunoștință parohului că există anumite impedimente, acesta cercetează și dacă cele anunțate sînt reale nu admite la căsătorie pe cei în cauză. Dacă gradele de rudenie, dintre cei doi, care vor să se căsătorească, sînt dispensabile, preotul, la cererea viitorilor soți, cere dispensă de la chiriarhul respectiv. Vestirile căsătoriei se fac de către parohul competent, prin domiciliul soților, dacă aceștia au același domiciliu. În cazul cînd soții sînt din parohii deosebite, vestirile se fac în ambele parohii. Vestirile se fac în trei duminici consecutive sau în trei sărbători consecutive, între sărbători fiind însă cel puțin opt zile. În cazuri urgente se poate da dispensă de vestirea întâia și a doua, iar în cazuri cu totul grave (primejdie de moarte) chiar și de a treia vestire. Colaborarea credincioșilor la cunoașterea impedimentelor dintre două persoane s-a dovedit necesară; de aceea este bine să fie stimulată. La aceasta se poate ajunge prin menținerea vestirilor, așa cum au fost stabilite de Biserică. În cazul cînd după vestiri, cei anunțați nu se prezintă la căsătorie timp de un an, vestirile trebuiesc repetate. Aceasta, pentru că s-ar putea ca între timp să fi intervenit legături de rudenie între cei ce doresc să se căsătorească, prin încheierea altor raporturi între rude apropiate. În registrul de cununii se trece cu grijă numele, prenumele și domiciliul mirelui și al miresei; numele, prenumele și domiciliul martorilor. La cununie martori sînt socotiți nașii. Asistența ca nași la căsătorie nu creează legătură de rudenie între nași și finii, așa cum creează legătura dintre nașii și finii de la botez. La încheierea căsătoriei, preotul paroh este dator să ceară soților toate actele necesare: de naștere (pentru a constata dacă sînt majori), de botez (fiindcă numai cei botezați pot beneficia de celelalte taine și ierurgii ale Bisericii), dovada vestirilor, (cînd un mire e din altă parohie). Cînd unul din soți este văduv, trebuie să facă și dovada de moartea soțului sau să prezinte hotărîrea de despărțire. Din punct de vedere bisericesc despărțirea este valabilă, nu-

mai dacă s-a obținut din partea episcopului respectiv, singurul competent să aprobe în eparhia sa despărțirea soților. Preotul care ar trece la binecuvântarea căsătoriei unuia care n-a obținut desfacerea căsătoriei prime, este sancționat pe cale disciplinară, iar căsătoria este declarată nulă¹.

Așa cum în Stat nu este îngăduită bigamia, la fel și în Biserică nu poate fi admisă căsătoria unui soț care n-a obținut desfacerea primei căsătorii, trecerea într-o nouă căsătorie, înainte de obținerea divorțului bisericesc, fiind socotită și sancționată ca bigamie. De aceea, parohul să nu treacă la oficierea unei căsătorii bisericești, înainte de a i se prezenta certificatul de căsătorie de la ofițerul stării civile și înainte de a constata că sînt îndeplinite celelalte condiții prevăzute de legislația bisericească.

Binecuvîntarea căsătoriei este obligație pentru toți creștinii căsătoriți. Chiar dacă legislația civilă nu obligă pe cei căsătoriți civil să încheie și căsătoria religioasă, aceștia sînt datori să se prezinte ca să primească din partea Bisericii binecuvîntarea, numai prin aceasta căsătoria lor devenind perfectă din punct de vedere bisericesc.

3. Condica sau registrul înmormintărilor. La înmormîntare se deosebesc două acte: înmormîntarea ca slujbă și apoi înhumarea sau înmormîntarea propriu-zisă. Aceste două acte pot fi despărțite ca timp și loc. Astfel se poate ca rînduiala sau slujba înmormîntării să aibă loc într-o localitate, iar înhumarea în altă localitate, la domiciliul mortului, în cavoul familial. În legătură cu înmormîntarea este bine ca parohul să țină seama de dispozițiile legislației civile sanitare. Pe de o parte să fie cu grijă și să nu treacă la înmormîntare sau la înhumare înainte de trecerea timpului legal de 48 sau cel puțin 36 ore după moarte, iar pe de altă parte la ținerea mortului pînă la înmormîntare sau la transportarea lui, să fie respectate cît mai strict cu putință legile sanitare, pentru evitarea întinderii epidemiilor, în cazurile cînd moartea a provenit dintr-o asemenea epidemie. Să se evite, convingînd familia, transportarea sicriului descoperit de acasă sau de la Biserică la cimitir. Potrivit Hotărîrii Consiliului de Miniștri, nr. 2506/1969, privind stabilirea și sancționarea contravențiilor la normele legale de igienă și de prevenire și combatere a bolilor transmisibile (publicată în Buletinul Oficial nr. 156, partea I, din 31 decembrie 1969), constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 1.500 la 3.000 lei, «nesolicitarea avizului sanitar al organelor teritoriale ale Inspectoratului sanitar de Stat la înființarea sau extinderea de cimitire umane ori schimbarea destinației terenurilor folosite în acest scop» (art. 10, lit. c); de asemenea constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 250 la

1. Articolul 46 din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române dispune: «Nici un cleric nu va oficia taina căsătoriei a doua oară, persoanelor divorțate numai de instanțele civile, dacă nu va face proba că acele persoane¹ au obținut desfacerea primei căsătorii religioase din partea autorităților bisericești.

Clericul care va fi oficiat o astfel de căsătorie, se pedepsește cu pedeapsa transferării, iar căsătoria bisericească se va declara nulă. De vor oficia mai mulți preoți, de orice treaptă, la o asemenea căsătorie, tuturor li se va aplica aceeași pedeapsă.

500 lei : «transportul în afara localității în care s-a produs decesul, al cadavrelor neîmbălsămate și nedepuse în sicriu impermeabilizat și închis» (art. 26, lit. e) ; «exhumarea cadavrelor înăuntrul termenului de un an de la data înhumării, iar în următorii 6 ani înăuntrul perioadei 1 aprilie — 1 noiembrie, în afară de cazul când exhumarea s-a încuviințat de procuror ori s-a dispus de instanța de judecată în vederea constatării cauzelor morții» (art. 26, lit. f) ; transportarea în afara cimitirului a cadavrelor exhumate înaintea împlinirii perioadei de 7 ani de la deces, fără a se fi asigurat depunerea cadavrului în sicriu impermeabilizat și închis ermetic» (art. 26, lit. g).

Parohul să nu treacă la săvârșirea înmormântării înainte de primirea certificatului de la ofițerul stării civile prin care se constată moartea de către un organ competent medical sau sanitar. În legătură cu aceasta, este bine ca preotul să se obișnuiască să facă distincție între moartea reală și moartea aparentă, pentru cazurile când ar fi chemat să facă înmormântarea unuia a cărui încetare din viață n-a fost constatată de un doctor sau de un organ sanitar. Înregistrarea înmormântărilor se face de asemenea ținându-se seama de rubricile suprascrise. Numărul curent îl introduce numai parohul competent prin domiciliu. Dacă rânduiala înmormântării se face în altă parte decât localitatea unde se face înhumarea atunci preotul care a oficiat rânduiala înmormântării comunică preotului unde se face înhumarea, pentru ca acesta să înregistreze actul. Se menționează cu grijă domiciliul mortului și locul morții ; apoi anul, luna, ziua și ora morții. Ora morții este necesară fiindcă de încetarea din viață se leagă deschiderea succesiunii și deci stabilirea ordinii la succesiune. Ordinea în care sînt chemați succesorii o stabilește legislația civilă. În act se menționează, de asemenea, anul, luna și ziua înmormântării ; numele de botez, de familie, locul nașterii, etatea mortului. Dacă cel mort este femeie se menționează și numele bărbatului ; dacă este văduvă sau divorțată se trece și numele bărbatului mort sau divorțat.

În cazul când parohului i se pare dubioasă cauza morții, el este obligat să anunțe autoritatea de Stat, adică Procurorul.

Dacă preotul ortodox ar fi chemat (în cazuri excepționale) să săvârșească înmormântarea unui membru al unei confesiuni creștine, atunci în condica respectivă introduce înmormântarea fără număr curent și înștiințează despre aceasta pe parohul competent.

4. Rectificarea registrelor mitricale. — Nu este îngăduită nici o rectificare a actelor mitricale, fără aprobarea autorității bisericești superioare, adică a episcopului respectiv. Actele mitricale trebuie să se introducă în registrele respective, imediat și corect. În cazul când parohul ar constata lipsa unui act, care n-a fost înregistrat la timp, el trebuie să facă raport episcopului, dovedind cu martori și cu acte în regulă. După obținerea aprobării episcopului, parohul introduce cazul la locul curent, menționînd la notă : «Vezi pagina..., anul, luna», iar la locul în care trebuia înregistrat actul la timpul său, face de asemenea notă : «Vezi pagina»... Dacă în registru a fost introdus un act cu date necorecte, atunci după obținerea aprobării de la episcop, parohul introduce datele adevărate, menționîndu-le în notă. Nu este nevoie să ceară

aprobare de la episcop pentru cazul cînd rectificările sînt făcute pe baza unor acte definitive care i se prezintă parohului de la autoritatea civilă. Astfel, în cazul schimbării numelui, stabilirii filiației, înfierii, actele prin care se stabilesc aceste schimbări în statul civil al unei persoane, întocmite de autoritatea de Stat competentă, sînt valabile, și pe baza lor parohul poate să facă mențiunile corespunzătoare în registrele mitricale. Registrele mitricale, chiar dacă actele mitricale bisericești nu mai au obligativitatea și ca acte de stare civilă, sînt registre cu caracter public și toți cei interesați pot să ceară extrase din ele. Parohul trebuie să cunoască însă motivul pentru care se cere extrasul, fiindcă în general extrasul se eliberează numai celui menționat în act. Cunoașterea motivului pentru care se cere extrasul este necesară îndeosebi în cazurile cînd solicitarea extrasului se face pentru schimbarea confesiunii. În acest caz, parohul va căuta să sfătuiască pe cel în cauză să renunțe la schimbarea confesiunii și să rămînă mai departe în religia părinților și strămoșilor. Extrasele trebuie să fie copii fidele ale actelor din registrele mitricale. Numele și toate datele înscrise în actul din registru trebuie să figureze și în extras. Dacă actul este vechi și a fost întocmit după stilul vechi, în notă se va menționa după stilul nou. La copiii nelegitimi, care au fost legitimați prin căsătorie ulterioară (per subsequens matrimonium) în extrase se trece: fiul lui x și y; la copiii nelegitimi, în extras se menționează: nelegitim. Pentru extrase, parohul poate lua o taxă stabilită însă de autoritatea superioară bisericească care este bine să se orienteze la stabilirea acestor taxe după taxele stabilite de autoritatea de Stat în asemenea cazuri.

5. În afară de registrele mitricale, parohul păstrează și alte registre, cu ajutorul cărora cunoaște exact viața parohiei sale. Între aceste registre este bine să figureze la parohie **registru convertiților**, în care se trec toți cei care vin la Biserica Ortodoxă de la o religie necreștină sau de la o confesiune creștină eterodoxă. Cazurile convertiților nu se înscriu în registrul actelor mitricale, pentru a se evita trecerea în aceste registre și a persoanelor neortodoxe (părinți, martori, care figurează în actele de stare civilă ale celor convertiți).

De asemenea este bine să se păstreze la fiecare parohie o carte sau un **registru de conscripție**, care este necesar pentru cunoașterea exactă a familiilor; fiecărei familii i se rezervă cite o filă. Acest registru ușurează cunoașterea familiilor din parohie, cu toată creșterea și descreșterea membrilor ei. În acest registru familiile se înscriu alfabetic, tocmai în scopul cercetării lor mai ușor. Registrul de familie cuprinde deci familiile în ordine alfabetică, nu după numărul caselor. Pe fiecare filă unde figurează o familie se înscrie: numărul curent (la care figurează numai o familie), numele familiei, locuința familiei, membrii familiei. Între membrii familiei sînt trecuți: tatăl, mama, copiii (dacă există copii minori se trece și numele tutorilor sau'epitropilor). Dacă în familie trăiesc și alte persoane, mama, tata, soacra, bunica, unchi etc., se înscriu toți aceștia pe aceeași filă. În dreptul celor la care intervin anumite schimbări în statutul civil personal, se înscriu aceste modificări. Tot în această filă menționează parohul și îndeplinirea îndatoririlor fiecărui membru al familiei față de Biseri-

că: frecventarea bisericii, mărturisirea, împărtășirea, achitarea contribuțiilor, cahetizarea etc.

Din acest registru cunoaște deci parohul situația fiecărui membru al familiei și îndreptățirea pe care o are la beneficiile acordate de Biserică membrilor ei. Din Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române, rezultă că nu toți membrii parohiei pot fi membri ai adunării parohiale, ci numai aceia care-și îndeplinesc îndatoririle arătate. Din registrul de conscripție, deci, vede parohul cui să dea dreptul de a fi membru în adunarea parohială. Tot din registrul de conscripție cunoaște parohul exact numărul membrilor parohiei sale.

Legea pentru regimul general al cultelor religioase (Decretul 177/1984) obligă organele Bisericii să comunice autorității de Stat numărul membrilor fiecărei comunități, numai organelor de conducere ale comunității fiind indicate nominal. Registrul de conscripție constituie mijlocul de verificare a exactității situației arătată numeric pentru membrii unei comunități sau unei parohii. Registrul de conscripție se începe cu anul calendaristic, înscriindu-se în el numai datele noi, adică familiile care iau ființă în cursul anului. Pe baza datelor din registrul de conscripție parohul ține într-un registru deosebit *evidența membrilor adunării parohiale, evidența copiilor de școală și a celor ieșiți din școală, în vederea catehizației postșcolare*. La fiecare parohie trebuie să existe de asemenea registrele cancelariei parohiale, prin care se urmărește corespondența și toate actele care intră și ies de la parohie, adică: *registrul de intrare și ieșire*. Actele care intră și ies de la parohie trebuie să poarte un număr de intrare și ieșire. În registrul respectiv se menționează clar la rubricile suprascrise datele cu ajutorul cărora se urmăresc și se identifică ușor actele intrate și obiectul lor. După rezolvare, actele trec la *arhivă*, unde se păstrează în dosare speciale, după obiectul actelor. La repartizarea actelor în dosare să se țină seama de indicațiile existente în instrucțiunile primite de la centrul eparhial. În general la purtarea cancelariei parohiale se respectă normele valabile și în administrația de Stat, cu adaosul că în corespondența purtată de autoritățile bisericești trebuie să se țină *seama de normele de adresare care corespund ierarhiei bisericești*. În cancelaria parohială e bine să existe o condică sau registru, în care să se treacă în mod cronologic toate faptele mai însemnate care intervin în viața parohiei: hramuri, vizite canonice ale episcopului sau ale altor autorități importante din viața Bisericii și a Statului, pelerinaje, calamități (cutremure, inundații, incendii) etc. Acest registru formează *croșica parohiei*. Tot în cancelaria parohiei trebuie să se păstreze, cu toată grija, *inventarul*, care este registrul în care se găsește înscrisă, în mod amănunțit, toată averea Bisericii. În acest registru se găsesc trecute toate obiectele, toate imobilele și actele de valoare, care formează averea parohiei: *sesia parohială — unde există —, ci-mițirul, casa parohială, alte case sau imobile pe care le-ar avea parohia, indicându-se întinderea și valoarea fiecărui obiect sau imobil*.

Despre importanța inventarului la parohie vom vorbi și la capitolul în care se tratează despre buget.

În parohie accentuându-se datorită preotului pentru activitatea filantropică, e bine să se păstreze o **evidență** a văduvelor, pensionarilor, bolnavilor și orfanilor care sînt avizați la grija și întreținerea altora, Bisericii revenindu-i, în primul rînd, această grijă. În parohiile în care s-a organizat ajutorul mutual pentru cazuri de moarte, se păstrează și un registru al celor care s-au înscris în asociația parohiei. Parohul poate păstra și alte registre, pentru orice activitate care ar putea fi inițiată în vederea propășirii vieții religioase din parohie, cu aprobarea autorității superioare, adică a episcopului.

În parohiile în care deservenții cultului sînt întreținuți prin contribuția membrilor comunității respective, se poate ține un registru și pentru evidența contribuției regulate a fiecărui membru al parohiei. Întreținerea Bisericii și a deservenților cultului de către credincioși prin contribuții benevole, este un mijloc de evidențiere a atașamentului fiecărui membru al comunității de Biserica sa.

Prof. IORGU D. IVAN

O COLECȚIE DE VECHI TIPĂRITURI ROMĂNEȘTI

Printre importanțele colecții de artă veche românească pe care le găzduiește Muzeul de artă din București se numără și cîteva zeci de exemplare de manuscrise și tipărituri vechi, în majoritate destinate uzului liturgic. Semnalarea lor este importantă deoarece se oferă posibilitatea extinderii cunoștințelor despre vechile centre tipografice din țările române, despre circulația cărților, despre rolul jucat de acestea în răspîndirea limbii române scrise și — nu în ultimul rînd —, despre rolul jucat de comanditari (voievozi, înalți ierarhi ș.a.) în înflorirea acestui vechi domeniu al artei și culturii românești. În acest din urmă caz înființarea — într-un răstimp relativ scurt —, a numeroase tipografii (la Govora, Rîmnicul Vilcea, Tîrgoviște, Dealul, București, Buzău ș.a. — în Țara Românească, la Putna, Neamț, Suceava, Iași, Roman etc. — în Moldova) a însemnat de fapt constituirea unor veritabile focare de cultură românească de unde aceasta s-a răspîndit asemeni unor raze binefăcătoare către întreg pămîntul românesc. Pentru Transilvania spre exemplu, în condițiile vitrege în care au trăit aici românii sub dominația austro-ungară, cărțile aduse de dincolo de munți, îndeosebi din Țara Românească și ades clandestin și cu deosebite sacrificii materiale —, au întreținut vie ideea unității religioase și de neam a tuturor românilor, menținînd vie dorința de unire a românilor din Transilvania cu frații lor din Muntenia și din Moldova. Tipografiile ca și cei care patronau funcționarea tiparnițelor și tipărirea cărților, au fost cărturari de prestigiu (un Mitrofan de la Buzău, un Chesarie de la Rîmnic, un Antim Ivireanu la București) ei cunoscînd foarte bine rolul ideologic pe care l-au avut — la vremea respectivă —, cărțile trase în teascurile tipografiilor pe care le patronau. Conștiința ideii de unitate prin slova cărții românești se regăsește consemnată ades în prefețele acestor cărți în care se menționează că ele s-au tipărit pentru ca să

ajungă în toate ținuturile unde se vorbește limbă românească «pentru ca să se lumineze toată pravoslavia».

Circulația cărților este, la rîndul ei, dublată de circulația meșterilor tipografi, așa cum este cazul aceluși «Kiriak tiparnicul», călugăr ce a lucrat mai întîi în Moldova de unde a venit și a lucrat la tipografia Mitropoliei din București, spre a poposi în final în Transilvania. Un alt fapt demn de reținut îl reprezintă tipărirea a numeroase texte bilingve (slavonă-română, greacă-română) care au ca scop impunerea limbii române în biserică în condițiile în care slujbele efectuate în limbile slavonă sau greacă nu erau înțelese adesea nici chiar de către preoți, pentru a nu mai vorbi de oamenii de rînd. Justificarea necesității acestor traduceri se găsește exprimată adesea chiar în unele prefețe în care se menționează că traducerea «pre limbă românească» s-a făcut pentru a fi înțeleasă de către «întreg norodul ce glăsuiește intraciastă limbă». Cînd locuitorii unor sate întregi (indeosebi din Transilvania) agonisesc bani pentru cumpărarea de cărți (pentru uzul liturgic) în limba română, ne dăm seama (poate încă într-o prea mică măsură) de uriașul rol pe care l-a jucat cartea în cultivarea idealurilor unității de neam, de limbă și de cultură, în cele trei provincii românești. Cîteva cifre în acest sens sînt revelatoare. Aflăm din documente că la jumătatea veacului al XVII-lea (mai exact între anii 1635—1656) în Țara Românească se tipăriseră 43 de cărți, pentru ca la sfîrșitul aceluiași veac numărul lor să fie de circa 95 (în Moldova, în jur de 20), fiecare dintre ele trase în tiraje ce depășeau uneori 500 exemplare. Multe dintre ele erau destinate românilor din Transilvania unde în veacul al XVIII-lea, mai mult de jumătate din cărțile aflate în circulație proveneau de la tipografiile din Țara Românească (îndeosebi de la cele de la Rîmnic și București). Domnii țărilor române au sprijinit materialicește înființarea de tipografii, lor alăturîndu-li-se înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române — episcopi, mitropoliți sau patriarhi —, ei unindu-și eforturile în a face din cartea tipărită un liant spiritual între toți românii.

Nu puține dintre aceste cărți de folosință liturgică au copertile îmbrăcate în frumoase ferecături din metal prețios (argint, argint aurit sau chiar aur), realizate — cele mai multe dintre ele —, la comanda voievozilor sau a marilor boieri. Multe dintre aceste ferecături au fost realizate în atelierele unor meșteri argintari transilvăneni (cu precădere la Sibiu sau Brașov) și ele se înscruie, prin deosebita lor valență artistică, printre importante realizări ale argintăriei românești. Pentru cercetătorii acestui domeniu (al argintăriei locale) ferecăturile respective constituie și un edificator exemplu în legătură cu modul în care se realiza colaborarea dintre comanditari (care aleg temele și își manifestă exigența cu privire la calitatea execuției) și meșterii argintari (care își demonstrează talentul în știința de a realiza artistic tema cerută). Cele mai multe dintre ferecături respectă, în linii mari, tipul iconografic ce decorează cea mai veche ferecătură de Evanghelie cunoscută la noi — aceea ce îmbracă copertile Tetraevangheliarului lui Nicodim de la Tismana, scris între anii 1404—1405 (același Nicodim pare a fi și autorul ferecăturii și în acest caz el ar fi cel mai vechi nu-

me de argintar cunoscut în Țara Românească). Pe prima copertă este reprezentat Iisus răstignit, între Maria și Ioan Evanghelistul iar pe cea de a doua figurează scena Învierii sub forma Coboririi în Limb (începînd mai ales cu veacul al XVIII-lea amplasamentul acestor scene va fi inversat, de regulă, pe prima copertă figurînd Coborîrea în Limb). Odată cu trecerea timpului temele vor deveni mai complexe și, desigur, mai artistic și mai rafinate realizate. Așa spre exemplu este excepționala ferecătură de Evanghelie atribuită argintarului brașovean Martinus Weiss cel Bătrîn sau cele realizate de renumiți argintari Sebastian Hann (din Sibiu) și Georg May II (din Brașov). În afara acestor două teme «clasice» mai pot fi întîlnite și alte teme cum ar fi: Adormirea Maicii Domnului (de regulă, pe coperta a două), Înălțarea, Sinaxa îngerilor, Cina de la Mamvri, Sfinții împărați Constantin și Elena, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Gheorghe, Sfinții Trei Ierarhi și altele. Ele ocupă cîmpul central al ferecăturii, în jur fiind amplasate medalioane sau chenare în care sînt figurați apostoli, prooroci, profeți, evangheliști, sau scene din ciclul vieții lui Iisus. Deosebit de interesante sînt acele coperti în cadrul cărora apar figurate și portretele comanditarilor, așa cum este cazul unei frumoase coperti realizată de Georg May II care conține și portretele comanditarilor — Constantin Brîncoveanu și Doamna Maria. O temă de excepție ce trebuie neapărat menționată se află redată pe copertile unui Tetraevanghel tipărit la Liov în anul 1670 (inv. Tp. 90), opera unui argintar transilvănean (monogramistul «C. V.» sau «E.V.», probabil din Brașov) realizată în anul 1681 la comanda lui Șerban Cantacuzino. Pe ambele coperti din argint aurit sînt redată numeroase scene din Apocalips, scene în care — cei supuși caznelor și pedepselor sînt (nota bene!) turci. Cunoscută fiind atitudinea antiotomană a voievodului muntean nu este de mirare că el a optat pentru o asemenea temă ce i-a fost comandată în mod special argintarului. Iar faptul că s-au realizat două asemenea ferecăaturi (cea de a doua, cu exact aceeași temă, îmbracă tot o Tetraevanghelie ce se află la Patmos) ne demonstrează că opțiunea nu a fost întîmplătoare și putem să afirmăm fără teamă de a greși prea mult că semnificația ideologică a acestor două ferecăaturi poate fi comparată cu aceea atribuită celebrei scene a «Judecății» de la Voroneț.

Cele de mai sus sînt numai cîteva aspecte, din multele care mai pot fi luate în considerație, suficiente însă pentru a justifica interesul cu care cercetătorii se apleacă asupra acestor vechi mărturii documentare. Ele au constituit și temeiurile care ne-au îndemnat să semnalăm, fără a intra în detalii, prezența, acestui veritabil tezaur de cultură și civilizație românească, spre știința și (poate) spre folosința celor interesați.

1) TETRAEVANGHELIAR.

Tipărit la Țirgoviște în limba slavonă, din porunca lui Neagoe Barab. Tipărirea s-a încheiat la data de 25 iunie 1512. Tipograf: călugărul Macarie.

Numele tipografului și data tipării menționate pe ultima pagină. Are 291 file și este tipărit pe pergament, cu cerneală roșie (frontispicii)

și neagră (textul); Frontispiciile și literele inițiale colorate de mină cu acuarelă și aur.

Provine de la Mănăstirea Bistrița — jud. Vâlcea. Inventar Tp. 1.

2) PSALTIRE

Tipărită la Govora, în limba slavonă, din porunca lui Matei Basarab, la anul 1638.

Tipar pe hîrtie cu cerneală neagră.

Înainte de pagina de titlu, o gravură datată 1628, cu inițialele tipografului (?).

Are 309 file. Inventar Tp. 7.

3) EVANGHELIE INVĂȚĂTOARE

Tiparul executat mai întîi la Govora și apoi la Dealu, la porunca lui Matei Basarab și s-a încheiat la data de 2 septembrie 1644.

Tipograf: Ioan Cunotovici cu ucenicii săi: Proca Stanciovici Craieț («ot Rîmnic»), Tudor Dumitrovici Sîrb («ot Rîmnic»), Dumitrovici Popești («ot Luncavăț»), Radu lui Stoica («ot Târgoviștea»), Stănilă a lui Ioan Simei («ot Mala Ocna»).

Tipărită pe hîrtie, cu cerneală roșie (inițialele) și neagră (textul).

Frontispicii cu motive decorative vegetale. În text are 2 gravuri ce ilustrează parabola fiului rătăcitor.

A făcut parte din Biblioteca Colegiului Sf. Sava din București.

Are 505 file. Inventar Tp. 11.

Observații: Precuvîntarea este datorată lui Udriște Năsturel care a ajutat și la traducerea textului.

Tipograful Ioan (Ivan) Kunotovici a fost cel de al doilea meșter tipograf al nou înființatei tipografii de la Govora (1637), el fiind urmașul tipografului Timotei Alexandrovici Verbițki.

Gravurile au fost aduse de la Liov fiind identice cu cele cuprinse în Cazană de la Liov din anul 1606.

La sfîrșitul anului 1642, tipografia de la Govora se va muta la Dealu, unde va funcționa pînă în anul 1647 cînd se va muta la Tîrgoviște. Din acest motiv cartea este tipărită în parte la Govora și apoi la Dealu fiind printre primele care s-au realizat aici.

4) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ

Tipărită la Veneția în anul 1614 (versiunea greacă) și la București în anul 1682 (versiunea românească), aceasta din urmă «din porunca și cu cheltuiala voievodului Șerban Cantacuzino».

Tipograf: «Chiriac tiparnicul» (versiunea românească).

Are 144+178 file, ornamentate cu vignete, frontispicii, gravuri în plină pagină.

Coperțile îmbrăcate într-o ferecătură din argint aurit realizată cu cheltuiala lui «Partenie, protosinghelul de la Valea», în anul 1786. A aparținut Mănăstirii Valea, jud. Argeș.

Inventar Tp. 62.

5) EVANGHELIE GREACĂ.

Cuprinde două părți, ambele tipărite la Veneția în anul 1637, în limba greacă.

Are 144 file cu gravuri în plină pagină și diferite ornamente.

Ferecătura coperților este din argint aurit, realizată în secolul al XVIII-lea în Țara Românească.

A aparținut Mănăstirii Mărgineni, jud. Prahova.

Inventar Tp. 63.

6) EVANGHELIE.

Tipărită la Vilnius în anul 1644 (decembrie 21), în limba slavonă.

Tipograf : Ioan Cunutovici (?)

Are 308 file, cu ornamente diferite și gravuri în plină pagină (cei 4 evangheliști), realizate în anul 1593 (vezi fișa următoare). Ferecătura coperților este din argint aurit, realizată în Țara Românească și a fost comandată de Matei Basarab și Doamna Elena care au dăruit evanghelia Mănăstirii Dobromira--Soveja, județul Vrancea la 18 ianuarie 1647.

Inventar Tp. 78.

7) EVANGHELIE.

Tipărită la Vilnius în anul 1644 (decembrie 21) în limba slavonă.

Aceiași ediție cu nr. 6.

Pe acest exemplar sînt menționate inițialele gravorului și data : «H.I.V., 1593».

Ferecătura coperților, din argint cizelat și aurit, este realizată între anii 1654—1658, fiind atribuită argintarului brașovean Martinus Weiss cel Bătrîn. A fost comandată de membrii familiei Cantacuzino : postelnicul Constantin Cantacuzino, Doamna Ancuța, Doamna Elena, Dumitrașcu stolnicul și Istratie vistierul, fiind dăruită Mănăstirii Mărgineni, județul Prahova.

Inventar Tp. 79. Fig. 1.

8) EVANGHELIE.

Tipărită la Liov în anul 1636 (luna august, 20), în limba slavonă, la comanda Mitropolitului Kievului Petru Movilă.

Tipograf : Mihail Sliuzka.

Are 424 file ornamentate cu frontispicii, vignete, scene din viața apostolilor și 4 gravuri în plină pagină (evangheliștii).

Coperțile, din catifea cafenie, au aplice din argint cizelat, realizate în anul 1646 în Țara Românească la comanda marelui comis Radu și a soției sale Sofica.

Dăruită în același an (1646) Mănăstirii Bradul, jud. Buzău.

Inventar Tp. 77.

9) EVANGHELIE.

Tipărită la Liov (1644, luna mai) în limba slavonă.

Gravor : «Iliia». Pe unele gravuri menționat anul «1636».

Este a doua ediție a Evangheliei de mai sus (Tp. 77).

Inventar Tp. 80.

10) EVANGHELIE.

Cuprinde două părți, ambele în limba greacă, tipărite la Veneția în anul 1645.

Are 144 file cu numeroase ornamente și gravuri în plină pagină.

Coperțile, din catifea roșie, au aplice din argint aurit, realizate în jurul anului 1650 de către argintarul brașovean Martinus Weiss cel Bătrîn.

A fost dăruită în anul 1665, de către Maria Filipescu, Mănăstirii Mărgineni, jud. Prahova.

Inventar Tp. 64.

11) ÎNDREPTAREA LEGII (PRAVILA «CEA MARE» A LUI MATEI BASARAB).

Tipărită la Tirgoviște, în limba română, prin grija Mitropolitului Ștefan, lucrarea încheindu-se la 20 martie 1652.

Tipărită pe hîrtie cu cerneală roșie (vignetele și titlurile inițiale) și neagră (textul). Conține numeroase vignete, frontispicii precum și o serie de gravuri cu scene inspirate din Biblie.

A făcut parte, în secolul al XVIII-lea, din inventarul mănăstirii Curtea de Argeș.

Are 422 file și coperti din piele.

Inventar Tp. 12.

12) EVANGHELIE.

Tipărită la Liov în anul 1670 (iunie 31), în limba slavonă.

Tipograf : Ștefan Polove.

Gravuri : Ilia și Dorotei.

Are 424 file decorate cu scene din ciclul cristologic și gravuri în plină pagină (semnate de Dorotei la anul 1669).

A aparținut lui Șerban Cantacuzino.

Ferecătura copertiilor din argint aurit a fost realizată în anul 1681 de către argintarul brașovean «E. V.» (C.V.—?) la comanda lui Șerban Cantacuzino, care a dăruit Evanghelia Mănăstirii Cotroceni la anul 1681.

Inventar Tp. 90.

13) EVANGHELIE.

Tipărită la Liov, în limba slavonă, în anul 1670 (iunie, 17).

Este aceeași ediție cu precedenta (inv. Tp. 90), ambele fiind o reeditare a Evangheliei tipărită în anul 1636 (inv Tp. 77).

Coperțile, din catifea roșie, au aplice din argint realizate într-un atelier din Transilvania între anii 1675—1676, fiind comandate de către Despa Mihălcescu (soția clucerului Mihălcescu), și fiii săi Mihalcea, Constantin și Irenca.

A fost dăruită Mănăstirii Mărgineni, jud. Prahova.

Inventar Tp. 81.

14) EVANGHELIE.

Tipărită la Veneția, în limba greacă, în anul 1671.

Are 143 file cu numeroase ornamente și cu 4 gravuri în plină pagină, (evangheliști).

Inventar Tp. 65.

15) EVANGHELIE.

Cuprinde două tipărituri, ambele în limba greacă, imprimate la Veneția în anul 1671 la comanda lui Șerban Cantacuzino.

Are 144 file cu numeroase ornamente.

Coperțile, din argint aurit, sînt realizate în 1679—1680 de către monogramistul «E.V.» din Brașov, argintarul familiei Cantacuzino.

A fost dăruită de către Șerban Cantacuzino Mănăstirii Cotroceni la anul 1680.

Inventar Tp. 66.

16) EVANGHELIE.

Este aceeași ediție cu precedentă (nr. 15).

Coperțile, din catifea verde, au aplici din argint aurit realizate de către argintarul brașovean Martinus Weiss cel Bătrîn în jurul anului 1650 (provin de la o altă carte).

A aparținut Mănăstirii Mărgineni, jud. Prahova, fiind dăruită de familia Filipescu.

Inventar Tp. 67.

17) CHEIA ÎNTELESULUI.

Tipărită la București în limba română de către Mitropolitul Varlaam, la anul 1678.

Tipărită pe hîrtie, cu cerneală neagră.

Gravurile din text semnate «Ivan Bk.» (Ioan Bacov).

Are 115 file. Inventar Tp. 14. Fig. 2.

Observații : este prima carte tipărită la nou înființata tipografie a Mitropoliei din București de către Mitropolitul Varlaam (însăunat la anul 1673). Reprezintă traducerea primei părți a scrierii arhimandritului Ioanichie Galeatovski (rectorul Academiei de la Kiev înființată de Petru Movilă), făcută de însuși Varlaam. Conține 18 predici pentru marile sărbători. Lucrarea marchează reluarea activității tipografice în Țara Românească (întreruptă după domnia lui Matei Basarab), Varlaam, aducînd din Rusia tiparniță nouă și meșteri pe care îi instalează la Mitropolia din București. Originalul cărții lui Galeatovski se intitula «Cer nou făcut cu stele noi» și a fost adus de Varlaam de la Kiev în anul 1665.

18) LITURGHIA SFÎNTULUI IOAN ZLATAUST.

Tipărită la Mitropolia din București, în limba română și în limba greacă, cu cheltuiala Mitropolitului Teodosie, lucrare încheiată la data de 8 iulie 1680.

Tiparul executat pe hîrtie cu cerneală roșie și neagră.

Textul cuprinde litere inițiale, frontispicii și gravuri.

Are 139 file. Inventar Tp. 16.

Observații : această carte reia șirul tipăriturilor bilingve-tipicul în românește, slujba în limba greacă (sau slavona bisericească) —, în cadrul lungului proces de introducere a limbii române și în biserică. În predoslovie, însuși Mitropolitul Teodosie arată că a tipărit această carte și în limba română «ca să înțeleagă norodul». O serie întregă de tipărituri bilingve ce urmează acesteia, se înscriu pe linia instituționalizării limbii române în slujbele bisericești.

19) EVANGHELIE.

Cuprinde două texte, ambele în limba greacă, tipărite la Veneția în anul 1686. A aparținut lui Contantin Brâncoveanu, vel logofăt.

Are 144 file cu numeroase ornamente și 4 gravuri în plină pagină.

Ferecătura din argint aurit a fost realizată de argintarul brașovean Johannes Henning în perioada 1691—1692 (februarie).

Dăruită de Constantin Brâncoveanu în luna februarie 1692 Mănăstirii Hurezi, jud Vâlcea.

Inventar Tp. 68.

20) EVANGHELIE.

Tipărită la București, la tipografia Mitropoliei, în limba română, din porunca și cu cheltuiala lui Șerban Cantacuzino, prin grija Mitropolitului Teodosie, la anul 1682.

Tipograf : «Kiriak Tiparnicul».

Text tipărit cu cerneală roșie și neagră. În text, mai multe însemnări autografe ale lui Constantin Brâncoveanu, căruia i-a aparținut înainte de a fi dăruită Mănăstirii Dintr-un lemn.

Are 179 file. Coperțile sînt îmbrăcate într-o ferecătură din argint aurit executată de argintarul brașovean «E.V.», la anul 1684, la comanda lui Constantin Brîncoveanu, pe atunci mare spătar, care a dăruit-o mănăstirii Dintr-un lemn.

Inventar : Tp. 17. Fig. 3.

Observații : argintarul ce semnează cu monograma «E.V.» (încă neidentificat) a fost principalul argintar al familiei Cantacuzino și, la început, a lui Constantin Brîncoveanu, fiind considerat unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai argintăriei de artă din veacul al XVII-lea.

Lucrările sale au făcut parte din tezaurul bisericilor sau mănăstirilor cantacuzinești și brîncovenești și se încadrează în stilul renașterii timpurii și a barocului românesc.

21) EVANGHELIE.

Tipărită la Mitropolia din București, în limba română, cu cheltuiala voievodului Șerban Cantacuzino, în vremea Mitropolitului Teodosie, la anul 1682.

Tipograf : Chiriak «Tiparnicul».

Text tipărit cu cerneală roșie și neagră.

Are 179 file, cu motive decorative în text și gravuri.

Coperțile sînt îmbrăcate într-o ferecătură din argint aurit realizată de argintarul brașovean «E.V.» la anul 1683, la comanda lui Constantin Brîncoveanu, mare spătar, care o dăruiește Mănăstirii Bistrița, Vâlcea.

Inventar Tp. 18.

22) EVANGHELIE.

Tipărită la Mitropolia din București în limba română, din porunca și cu cheltuiala lui Șerban Cantacuzino, în vremea Mitropolitului Teodosie, la anul 1682 (vezi mai sus, nr. 7 și 8).

Ferecătura coperților este realizată din argint aurit cu aplicații de peruzele și almandine. A fost realizată la Tirgoviște de către un argintar chiprovician (din Chiprovăț) stabilit aici.

A aparținut Mănăstirii Tismana, jud. Gorj.

Inventar Tp. 19. Fig. 4.

23) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Mitropolia din București de către «preamicul ieromonah Anthim de la Iviria», cu cheltuiala lui Constantin Brîncoveanu, la anul 1693.

Textul, scris cu cerneală roșie și neagră, conține ornamente, frontispicii și gravuri în plină pagină reprezentându-i pe cei patru evangheliști. Are 191 file.

Coperta este îmbrăcată într-o ferecătură din argint aurit realizată de către argintarul brașovean Petrus Hiemesch II la anul 1694, luna decembrie, cu cheltuiala lui «Șerban Grecianu vel vistier și a Ilincăi».

A aparținut bisericii Sărindar din București.

Inventar Tp. 21.

24) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Mitropolia din București, cu cheltuiala lui Constantin Brîncoveanu, la anul 1693 (este aceeași ediție cu nr. 23, de mai sus). Pe verso-ul paginii de titlu, 8 stihuri «politicești» închinat lui C. Brîncoveanu de către logofătul Șerban Greceanu.

Coperțile sînt îmbrăcate în catifea brună și au aplice din argint aurit ce provin însă de la o altă tipăritură.

A aparținut mănăstirii Hanu—Greți, București.

Inventar Tp. 23.

25) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Aceași ediție cu nr. 23, 24.

Coperțile sînt îmbrăcate într-o ferecătură din argint aurit, realizată în Țara Românească în anul 1735 (noiembrie 8), la comanda arhierelui Ioanichie de la Stavropoleos și a marelui postelnic Diamandi Razu și a Mariei Cantacuzino.

A aparținut bisericii Stavropoleos din București.

Inventar Tp. 24.

26) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Aceași ediție cu nr. 23, 24, 25.

Ferecătura coperților este din argint aurit și gravat, realizată la jumătatea secolului al XIX-lea, într-un atelier din Muntenia.

Inventar Tp. 25.

27) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Aceași ediție cu nr. 23—26.

Coperțile sînt îmbrăcate într-o excepțională ferecătură din argint aurit realizată de către celebrul argintar sibian Sebastian Hann, între anii 1693—1700, la comanda lui Constantin Brîncoveanu. Este una din lucrările de excepțională valoare artistică realizată de argintarul sibian o adevărată capodoperă a orfebrăriei autohtone.

A aparținut Mitropoliei din București.

Inventar Tp. 28. Fig. 5.

28) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Aceeași ediție cu nr. 23—27.

Coperțile sînt îmbrăcate într-o ferecătură din argint aurit realizată de argintarul brașovean Stephan Weltzer la anul 1703 (mai, 3), la comanda lui Constantin Brîncoveanu și a Doamnei Maria, care au dăruit-o bisericii Sf. Ioan Grecesc din București.

Inventar Tp. 30.

29. EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Aceeași ediție cu nr. 23—28.

Coperțile sînt îmbrăcate într-o ferecătură din argint aurit realizată de un alt celebru argintar care a lucrat pentru Constantin Brîncoveanu, brașoveanul Georg May II, între anii 1706—1707. Este o capodoperă a artei brîncovenesti. Pe coperta a 2-a sînt reprezentați cei doi comanditari; Constantin Brîncoveanu și Doamna Maria, care au dăruit Evanghelia bisericii Sfîntul Gheorghe Nou din București.

Inventar Tp. 31. Fig. 6.

30) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Aceeași ediție cu nr. 23—29.

A fost dăruită la 21 noiembrie 1693, bisericii Tunari din București de către Radu Beizadea, fiul lui Alexandru Iliăș.

Ferecătura coperților, din argint aurit, a fost realizată în luna iunie 1698, la comanda căpitanului Hristodulo și a soției sale Irina, care vor dăruia Evanghelia mănăstirii «Adormirea Maicii Domnului» din Segarcea, jud. Olt. A fost și în posesia bisericii Zlătari din București.

Inventar Tp. 32.

31) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Aceeași ediție cu nr. 23—30.

Ferecătura din argint gravat, a fost realizată în Țara Românească la începutul secolului al XVIII-lea.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea a aparținut mănăstirii Brădet—Argeș.

Inventar Tp. 33.

32) EVANGHELIE.

Tipărită la Kiev, în limba slavonă, în anul 1697 (luna decembrie), în vremea țarului Petru I.

Are 448 file, ornamentate cu vignete, frontispicii, scene din Noul Testament și gravuri în plină pagină (cei 4 evangheliști), pe acestea din urmă figurînd numele gravorului «Iliia» și anul «1644».

Copertile, din catifea roșie, au aplice din argint aurit, realizate în anul 1706, într-un atelier din Țara Românească.

Inventar Tp. 82.

33) NOUL TESTAMENT.

Tipărit în limba greacă în anul 1710.

Are 328 file, fără ilustrații în text.

O însemnare autografă menționează numele arhimandritului Cărpinișan și data «1849, iunie 30».

Inventar Tp. 70.

34) EVANGHELIE.

Tipărită la Episcopia Rîmnicului, în limba română, la anul 1746, cu cheltuiala Episcopului Climent.

Tipograf : popa Mihai Athanasievici.

Are 163 file, cu numeroase ornamente în text și 4 gravuri în plină pagină (evangheliști).

Stihuri la stema țării dedicate lui Constantin Mavrocordat.

A fost dăruită bisericii Sf. Gheorghe din Cîmpulung Muscel de către vel cămărașul Dumitrașco Stuzea în anul 1749, septembrie 25.

Copertile îmbrăcate într-o ferecătură din argint realizată în anul 1797 cu cheltuiala lui Dimitrie Negulici.

A aparținut Muzeului de artă religioasă.

Inventar Tp. 34.

35) EVANGHELIE.

Două tipărituri în limba greacă realizate la Veneția (la Dimitrie Teodosiu), în anul 1760.

Are 146 file ornamentate cu frontispicii, chenare, gravuri în plină pagină (cei 4 evangheliști).

Copertile, din catifea vișinie; prima copertă are aplice din argint aurit, realizate în Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

A aparținut Mănăstirii Hanu—Greci din București.

Inventar Tp. 71.

36) EVANGHELIE.

Tipărită la Mitropolia Moldovei din Iași, în anul 1762, în vremea și cu cheltuiala Mitropolitului Gavriil Calimachi.

Tipograf : Grigore Stanovici.

Gravuri : Grigore Stanovici și Ierei Mihail (Strelbițki), cu monahul Teofan.

Are 200 file cu ornamente diverse și gravuri, realizate în anul 1761.

Copertile, din catifea albastră, au aplicații din argint aurit realizate în anul 1790 (octombrie 14) cu cheltuiala medelnicerului Vasile Carp și a soției sale Ilinca, care au dăruit-o bisericii Sfinții Împărați din satul Griești, jud. Iași, ctitoria familiei Carp.

Inventar Tp. 35.

37) NOUL TESTAMENT.

Tipărit la Lyon, în limba greacă, în anul 1765, în tipografia lui Luchtmann.

Autor : prof. Johann Leusden.

Are 255 file și câteva frontispicii înguste.

Ferecătura coperților este din argint, realizată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea într-un atelier occidental.

A aparținut Mitropoliei Moldovei, Iași (două ștampile cu numele Mitropolitului «Kalinik Miclescu»).

Inventar Tp. 72.

38) PENTICOSTAR.

Tipărit în limba greacă în anul 1776.

Are 124 file, cu numeroase ornamente în text și gravuri în plină pagină.

Pe prima copertă, aplice din argint gravat, aurit, realizate în Țara Românească la sfârșitul secolului al XVII-lea (coperțile provin de la o altă tipăritură mai veche).

Inventar Tp. 69.

39) EVANGHELIE.

Cuprinde două tipăriri în limba greacă realizate la Veneția (la Dimitrie Teodosiu), în anul 1776.

Are 130 + 146 file, cu ornamente variate.

Ferecătura coperților este din argint aurit, realizată (probabil) în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Inventar Tp. 73.

40) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Veneția, (la Dimitrie Teodosiu), în anul 1780 (versiunea greacă) și la Rîmnicul Vilcea în anul 1794 (versiunea românească).

Tipograf : Dimitrie Mihailovici și Gheorghe sin Popa Constantin.

Gravuri : Gheorghe sin Popa Constantin și Popa Mihai «Tipograf». Ferecătura coperților este din argint traforat, cu medaloane din email pictat, realizată în anul 1810 (10 octombrie) cu cheltuiala Mitropolitului Veniamin Costache al Moldovei.

A aparținut Mitropoliei Moldovei.

Inventar Tp. 38.

41) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Veneția în anul 1785 (versiunea greacă) și la Buda, în anul 1812 (versiunea românească).

Gravor : Wentzel Engelmann, Viena, 1795.

Are 154+154 file.

Coperta are aplice din argint gravat realizate în anul 1790 la Petersburg (provin de la o altă lucrare).

Inventar Tp. 39.

42) EVANGHELIE.

Tipărită la Veneția, (la Nicola Glikii), în limba greacă, în anul 1785.

Are 276 file, cu numeroase ornamente și gravuri în plină pagină.

Ferecătura coperților, din argint traforat, aurit, are medalioane din email pictat și a fost realizată la Viena în anul 1819.

Donată Episcopiei Romanului de către Episcopul Gherasim la 2 august 1819.

Inventar Tp. 74.

43) EVANGHELIE.

Tipărită la Moscova, în limba rusă, în anul 1789 (luna august).

Tipografi și gravori : Vasili Ikonnikov, Petru Popov, Stepan Ustinov și ucenicul Alexei Andreev (gravurile datează din anul 1766).

Are 253 file bogat decorate cu vignete, medalioane, frontispicii și gravuri în plină pagină (cei 4 evangheliști).

Ferecătura coperților este din argint aurit, cu medalioane din email pictat, aplicate pe catifea roșie. Este realizată de argintarul moscovit Ghildebrand Alexandr Bogdanov în anul 1790.

Inventar Tp. 89.

44) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Veneția în anul 1793 (versiunea greacă) și la Buda în anul 1812, (versiunea românească).

Tipograf : Dimitrie Teodosiu (versiunea greacă).

Gravor : Wentzel Engelmann, Viena, 1795 (versiunea românească).

Ferecătura coperților, din argint ciocănit, presat, aurit, este realizată în prima treime a secolului al XIX-lea.

Inventar Tp. 40.

45) EVANGHELIE.

Tipărită la Episcopia Rîmnicului, «cu osîrdia și cheltuiala episcopiei Nectarie», la anul 1794.

Tipografi : Dimitrie Mihailovici și Gheorghe sin Popa Constantin.

Gravori : Gheorghe sin Popa Constantin și Popa Mihai «Tipograf».

Are 163 file ornamentate cu frontispicii și gravuri în plină pagină.

Îmbrăcămintea coperților este din argint ciocănit, realizată în anul 1811 (martie 23) la comanda lui Gheorghe Mihail din Pitești care o dăruiește schitului Buliga-Pitești.

Inventar Tp. 37.

46) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Veneția, în anul 1799 (versiunea greacă) și la Buda, în anul 1812 (versiunea românească).

Tipograf : Nicola Gliku (versiunea greacă).

Gravor : Wentzel Engelman, Viena, 1795 (pentru versiunea românească).

Are 155 + 154 file.

Ferecătura coperților, din argint aurit, cu medalioane din email pictat, a fost realizată în Moldova (?) în primul sfert al secolului al XIX-lea.

Inventar Tp. 41.

47) EVANGHELIE.

Tipărită la Buda, în limba română, în anul 1812.

Gravor : Wentzel Engelman, Viena, 1795.

Are 154 file.

Ferecătura coperților este din argint aurit, realizată în Muntenia, în anul 1838 (luna mai), fiind o refacere comandată de arhiepiscopul Neofit. A aparținut Episcopiei Rîmnicului.

Inventar Tp. 42.

48) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Veneția, (la Nicola Glik), în anul 1818 (versiunea greacă) și la Buda în anul 1812 (versiunea românească).

Gravor : Wentzel Engelmann, Viena, 1795 (la versiunea românească).

Are 156 + 154 file.

Coperțile, din argint gravat, aurit, sînt realizate în prima jumătate a secolului al XIX-lea într-un atelier românesc.

Inventar Tp. 43.

49) NOUL TESTAMENT

Tipărit la Mănăstirea Neamț în anul 1818, în vremea Mitropolitului Veniamin Costache.

Tipograf : Gherontie ieromonahul.

Gravori : Ghervasi monahul și Simeon (probabil în anul 1817).

Are 292 file.

A fost dăruită Mitropoliei Moldovei la 4 mai 1897 de către Mitropolitul Iosif.

Ferecătura coperților, din argint aurit, cu medalioane din email policrom, este realizată într-un atelier moldovenesc (Iași ?) la 4 iunie 1840.

Inventar Tp. 44.

50) EVANGHELIE

Tipărită la Mănăstirea Neamț în anul 1821 (martie 26), în vremea starețului Ilarie.

Gravori : Ghervasie monahul. Mihail protoierei și ierei Simion. la anul 1817.

Are 356 file, ornamentate cu frontispicii, scene biblice, gravuri în plină pagină.

Aplicele coperților, din argint aurit, au fost realizate anterior (au aparținut altei tipărituri), în anul 1770, de către argintarul moscovit Stepan Dimitriev Kaleșnikov.

A aparținut Mănăstirii Neamț.

Inventar Tp. 45.

51) EVANGHELIE.

Aceeși ediție cu nr. 50.

Ferecătura coperților a fost comandată de Mitropolitul Iosif Naniescu, argintarului Carapati din Iași, în anul 1886.

A aparținut Mitropoliei Moldovei.

Inventar Tp. 46.

52) EVANGHELIE.

Aceeași ediție cu nr. 50—51.

Coperțile sînt din argint filigranat, parțial aurit, cu medalione din email pictat. Realizate într-un atelier rusesc în anul 1841.

A aparținut Mănăstirii Râșca, jud. Suceava.

Inventar Tp. 47.

53) EVANGHELIE.

Aceeași ediție cu nr. 50—52.

Coperțile din argint aurit, cu medalioane din email pictat, au fost realizate în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Moldova.

A fost dăruită la 15 martie 1858 Mitropoliei Moldovei, de către Anastasia Negroponte.

Inventar Tp. 48.

54) EVANGHELIE

Aceeași ediție cu nr. 50—53.

Ferecătura coperților este realizată din argint traforat, aurit, cu medalioane decorate în tehnica «miello». Realizată într-un atelier rusesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

A aparținut Mănăstirii Neamț.

Inventar Tp. 49.

55) LITURGHIER.

Tipărit la Sibiu în anul 1835.

Tipograf : Gheorghie de Klozius (Cluj) în tipografia lui Ioan Bart.

Are 160 file, ornamentate cu chenare, vignete, gravuri în plină pagină.

A fost dăruită la 22 ianuarie 1847 de către preotul Oprea Borcea (care a cumpărat-o «cu 7 zloți») bisericii ortodoxe din Săliște, jud. Sibiu.

Inventar Tp. 50.

O interesantă însemnare autografă, menționează că în ziua de 1 octombrie 1882, «într-o vineri seara la 7 oare», a apărut pe cer o cometă mare și luminoasă care s-a văzut pînă spre ziuă.

56) EVANGHELIE GRECO—ROMÂNĂ.

Tipărită la Veneția în anul 1818 (versiunea greacă) și la Episcopia Buzăului, în anul 1837 (mai, 8, — versiunea românească), cu cheltuiala episcopului Chezarie al Buzăului.

Gravor : ieromonahul «Costaitie» (sic).

Are 157 + 139 file, cu chenare, vignete, gravuri.

Ferecătura coperților este din argint, cu medalioane din email pictat.

Realizată de către argintarul Gupkin din Moscova în al doilea sfert al sec. XIX.

Tipografi : Constantin Raicovici și Petre Golea, ajutați de Petre Bărbulescu și Marin Diaconescu, «așezători de slove».

Inventar Tp. 51.

57) EVANGHELIE.

Este versiunea românească de la nr 56.

Are 139 file.

Ferecătura coperților este din argint cizelat, realizată în Muntenia în anul 1845, la comanda Mitropolitului Neofit.

A aparținut Mitropoliei din București.

Inventar Tp. 52.

58) LITURGHIER.

Tipărit la Mitropolia Moldovei din Iași în anul 1845, cu cheltuiala lui Nectarie Tripoleos.

Are 145 file divers ornamentate.

Ferecătura coperților este din argint cu aplice din email pictat, realizată în Moldova la jumătatea secolului al XIX-lea.

Dăruit de Anastasia Negroponte (cumpărat de ea «cu patruzeci galbini înpărătești») Mitropoliei Moldovei, la 15 martie 1858.

Inventar Tp. 53.

59) EVANGHELIAR.

Tipărit la Iași în anul 1851 în «tipografia româno-franțeză».

Are 557 file, fără ilustrații la text.

A aparținut Muzeului de artă națională și etnografie.

Inventar Tp. 54.

60) EVANGHELIAR.

Tipărit la Mitropolia din București în anul 1856, prin grija Mitropolitului Nifon, sub direcția arhimandritului Dionisie.

Are 172 file, ilustrate cu frontispicii și gravuri.

Ferecătura coperților a fost realizată de argintarul Nagy la anul 1859 la comanda arhimandritului Atanasie, care a donat-o mănăstirii Sadova, Județul Olt, în anul 1859.

Inventar Tp. 55.

61) NOUL TESTAMENT (ediție bilingvă).

Tipărit la Mitropolia din București (în limba română) în anul 1857 și la Veneția, în anul 1847 (versiunea greacă).

Tipograf : Iosif Romanovici (versiunea română).

Are 244 + 200 file ; volumul I nu are ilustrații ; vol II are 5 gravuri în plină pagină reprezentându-i pe evangheliști (Ioan apare de 2 ori).

Ferecătura coperților este din argint ciocănit, gravat, cu medalioane din email pictat și pietre colorate. A fost realizată în anul 1862, la comanda marelui vornic Grigore Carp, într-un atelier din Muntenia. A fost donată în anul 1862 Episcopiei Râmnicului.

Inventar Tp. 56.

Tipărită la Mănăstirea Neamț în anul 1858 (octombrie 2) în vremea

62) EVANGHELIE.

lui Nicolae Conache Vogoride.

Tipograf : Ieromonahul Theofilact, în vremea starețului Gherasim.

Are 244 file, bogat ornamentate cu vignete, frontoane, medalioane și gravuri în plină pagină.

Copertile au aplice din argint ciocănit, parțial aurit, realizate în prima jumătate a secolului al XIX-lea de monogramistul «I. F.» din Moldova.

A aparținut Mănăstirii Neamț.

Inventar Tp. 57.

63) EVANGHELIE.

Tipărită la București în anul 1864 în tipografia St. Rassidescu, cu cheltuiala lui George Grigoriu Romanov.

Are 153 file ornamentate cu vignete, chenare și gravuri în plină pagină.

Copertile, din catifea vișinie, au aplice din argint aurit. Aplicele primei coperti sînt realizate în anul 1755 (august 15) de către meșterul Preda din Țara Românească, la comanda lui Matei, arhiereul din Ierapolis și provin de la o altă Evanghelie. Aplicele copertii a 2-a datează din anul 1877, cînd ambele coperti au fost refăcute cu cheltuiala Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

A aparținut bisericii Zlătari din București.

Inventar Tp. 58.

64) EVANGHELIE.

Tipărită la Rîmnicul Vilcea în anul 1865.

Are 305 file și gravuri în plină pagină în afară de text.

Ferecătura copertilor, din argint aurit, provine de la un alt exemplar mai vechi. Este realizată de monogramistul «G. M.» (Georg May ?) între anii 1750—1751 la comanda lui Grigorie, episcopul de Rîmnic.

A aparținut Episcopiei Rîmnicului.

Inventar Tp. 59.

65) NOUL TESTAMENT ȘI «CARTEA PSALMIOR».

Ambele texte sînt tipărite la București în anul 1867 (primul) și anul 1866 (cel de al doilea) la imprimeria Ioan Weiss.

Are 254 + 65 file, fără ilustrații sau ornamente în text.

Ferecătura copertilor este din argint parțial aurit, realizată în Muntenia în al doilea sfert al secolului al XIX-lea.

Inventar Tp. 60.

66) EVANGHELIE.

Tipărită la Veneția în anul 1836, în limba greacă.

Are 300 file și 18 ilustrații reprezentînd scene din Noul Testament realizate după gravuri din secolul al XIX-lea. Legenda ilustrațiilor este în limba franceză.

Inventar Tp. 76.

67) EVANGHELIE.

Tipărită la București în anul 1928 la Tipografia cărților bisericești.

Are 199 file, decorate cu frontispicii, vignete și gravuri în plină pagină (cei 4 evangheliști) precum și cu scene din Noul Testament.

Copertile din catifea albastră au aplice din argint parțial aurit, realizate cu cheltuiala lui «Dimo al lui Tonciu în anul 1737» (provin de la o lucrare mai veche).

Inventar Tp. 61.

VICTOR SIMION

COLINDELE ÎN VIAȚA ȘI SPIRITUALITATEA CREDINCIOȘILOR ROMÂNI

Sărbătorile creștine ale Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei au în viața credincioșilor o semnificație aparte. Ele trezesc rezonanțe afective de înaltă sensibilitate și de puternică intensitate, creînd o atmosferă de bucurie și un farmec cu totul specifice în trăirea religioasă. La aceasta contribuie în cea mai mare măsură tradiția veche și scumpă a colindelor, care înfățișează evenimentul de extraordinară importanță al venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu întrupat, într-un nimb de deosebită frumusețe și duioșie. Ca parte integrantă a folclorului religios, colindele prezintă o valoare neprețuită prin originea și mai ales prin vechimea lor. Ele reprezintă cîntecul nostru strămoșesc și una din cele mai vechi forme de manifestare a folclorului religios românesc. Oricare ar fi părerea specialiștilor în această privință, un lucru este sigur și anume că ele sînt foarte vechi, formîndu-se odată cu poporul român și cu răspîndirea creștinismului pe meleagurile noastre. Prezența în colindele și plugușoarele noastre a numelui lui «Bădica Traian» ne amintește de timpul formării poporului român și de strămoșii neamului nostru. După părerea unora, cele mai vechi colinde ar fi acelea care au refrenul «Lerui Doamne» sau «Alilerui Doamne», care ar fi forma arhaică, pe cît se pare, a cuvîntului bisericesc «Aliluia».

Colindele, «aceste minunate creații populare», s-au păstrat din generație în generație și au răsunit în fiecare an, fără întrerupere, în casele creștinilor, în noaptea sfîntă a Nașterii Domnului, sub luceafărul de argint al păcii, în seara de Anul Nou și la alte sărbători, îndătinîndu-se, *răspîndindu-se și fiind nelipsite din manifestările religioase ale credincioșilor noștri.*

Sub raportul măiestriei artistice a versului și a melodiei, colindele ocupă un loc de seamă în creația poporului nostru. Ele formează un tot unitar cu doinele, baladele populare și cîntecele de vitejie, cu basmele, ghicitorile, proverbele și zicătorile. Venind din lumea obștilor sătești, colindele păstrează, fără îndoială, unele din ele mai vechi realizări poetice românești. Ele exprimă, sub forma poeziei populare florile alese ale simțămintelor noastre creștinești în fața tainei celei din veac ascunse, precum și binefacerile ce s-au revărsat asupra omenirii prin întruparea Fiului lui Dumnezeu. Puține popoare din lume au însoțit minunea venirii Fiului lui Dumnezeu cu o îmbrățișare așa de caldă și de duioasă și au exprimat-o așa de bogat în forme artistice, cum a făcut-o poporul român. În colinde, simplitatea, ușurința și cursivitatea versului popular, exprimă o mare bogăție de idei, într-o formă plină

de frumuseți artistice, în care figurile de stil abundă, comparațiile se întrec una pe alta, iar epitele și mai ales diminutivele nu lipsesc aproape din nici un vers. Este, de altfel, tot ceea ce dă gingășie, frumusețe, farmec și duioșie colindelor.

În vremea noastră colindele se situează, prin valoarea lor literară și muzicală, în constelația artistică europeană.

Dar, colindele românești sînt păstrate, gustate și apreciate pentru valoarea lor teologică. Ele sînt înmiresmate de parfumul cel mai ales al evlaviei noastre creștinești și strămoșești, sînt o transpunere în formă populară cîntată a credinței noastre ortodoxe. Ele sînt inspirate din Sfînta Scriptură și din Sfînta Tradiție, din slujbele divine și din iconografie. În ele respiră puternic duhul creștin și se păstrează ceva din frăgezimea creștinismului primar. În versurile lor duioase și pline de credință se descifrează sensurile adînci ale unei trăiri religioase autentice, bazate pe mărturia de nezdruncinat a dreptei credințe. Ele prezintă ascultătorilor dogma ortodoxă înveșmintată în straiul idilic și naiv al versului popular al colindei. Nici una din învățăturile de bază ale credinței creștine nu este uitată sau nefolosită în colindele noastre românești. În ele se răsfrînge învățătura creștină despre păcatul strămoșesc, întruparea și nașterea Mîntuitorului, răscumpărarea oamenilor prin moarte și învierea Sa, supracinstirea Maicii Domnului, cinstirea Sfinților, Sfintele Taine, învățătura despre rai și iad și judecata viitoare.

Majoritatea colindelor au în centrul lor persoana Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, descriind mai ales întruparea și nașterea Lui cea mai presus de minte, pe care o exprimă în mod simplu, fără speculații teologice subtile, ci cu sentimentul trăirii unui mare adevăr de credință. Fiul lui Dumnezeu s-a născut :

«Din Fecioara Maria ;
Din neamul lui Avraam,
Din sămînța lui David,
Din Duhul Sfînt zămislit»,

căci :

«Dumnezeu fiind din fire,
Ai luat chip de omenire
Și te-ai dat spre răstignire,
Pentru a noastră mîntuire».

Iată cum este redată, de exemplu, învățătura despre judecata universală în colindul următor :

«Tu, Fiule, nu mai plînge,
Că eu ție ți-oi aduce
Un scaun de judecată,
Ca să judeci lumea toată.
Să dai dreptii la dreptate

Și strîmbii la stîmbătate,
Să iei ceru-n stăpînire,
Pămîntul în moștenire».

Maica Domnului, care ocupă un loc central în evlavia și în cultul ortodox, este prezentă la tot pasul în colindele românești, alături de Fiul său iubit, Mîntuitorul Hristos. Credincioșii o numesc pe Maica Domnului «Curată», «Preanevinovată», «Fecioara Maria», «Lumină preasfîntă», «Precistă blagoslovită» :

«Că astăzi curata,
Prea nevinovata,
Fecioara Maria
Naște pe Mesia».

Colindele noastre religioase înfățișează pe Maica Domnului ca mijlocitoare pentru credincioși și rugătoare pentru neamul omenesc, în versuri de o rară frumusețe și de o putere intuitivă vrednică de admirat.

Dar toate învățăturile de credință exprimate în colinde sînt în legătură cu aceea de mîntuire, foarte frecventă și ea în aceste creații, accentul punîndu-se pe frumusețea cadrului spectacular al Nașterii și pe bucuriile luminoase ca soarele, pe care această naștere le picură în sufletele creștinilor. La evenimentul Nașterii sînt de față toate planurile creației și ale firii : cerul reprezentat prin îngeri, lumea cuvîntătoare a pămîntenilor, înfățișată prin păstori și lumea necuvîntătoare, înfățișată prin plante și animale de tot felul. Tatăl însuși coboară din ceruri să binecuvinteze lumea. Totul se petrece ca într-o slujbă cerească asemănătoare Sfîntei Liturghii, pe care credincioșii o ascultă în fiecare Duminică :

«De-auzi gazdă ori n-auzi
Toaca-n cer și slujba-n rai,
Toaca-n cer cum o bătea,
Slujba-n rai cum o făcea,
Dumnezeu cum cuvînta,
Maica Sfîntă se ruga.
Și să stai să tot privești
Cum făcea slujbe cerești
Îngerii ținînd stîlpări
Cîntau sfintele cîntări».

Colindele au avut și marele rol de a păstra și apăra credința ortodoxă atunci cînd prozelitismul eterodox încerca să rupă unitatea de credință a ortodocșilor, pentru a dezmembra, în același timp și unitatea lor națională. Păstrînd și mărturisind aceleași adevăruri de credință, colindele s-au numărat printre mijloacele populare cele mai eficace de apărare a ortodoxiei, dovedind unitatea sufletească a credincioșilor

noștri ortodocși de pe tot întinsul patriei. Documente vrednice de încredere mărturisesc că românii transilvăneni preferau să cînte de Crăciun colindele învățate din străbuni, în locul cîntecelor care li se impuneau de cei străini de legea lor.

În același timp, colindele scot în evidență legătura strînsă a strămoșilor cu Ortodoxia și, în special cu Patriarhia ecumenică făcînd ca în versurile lor să răsunе numele orașului Constantinopol :

«La poartă la Țaringrad,
S-a născut mare-mpărat».

Colindele noastre românești sînt deosebit de valoroase pentru bogatele *idei morale și sociale* pe care le exprimă. Pe lîngă mesajul ceresc al mîntuirii, colindele au format și o școală de îmbărbătare, de nădejde și de virtuți morale în viața credincioșilor, exprimînd dragostea de oameni, facerea de bine, smerenia, ascultarea și bunătatea, cinstea, dragostea de țară, eroismul, bucuria sărbătorilor, dorința de prosperitate, belșug și pace, ca idealuri nepieritoare și caracteristici esențiale ale sufletului poporului nostru. În ele eticul s-a îmbinat în chipul cel mai armonios și mai fericit cu esteticul.

Actualizînd în fiecare an amintirea Nașterii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, colindătorii duc cu ei la casele credincioșilor voia bună, cinstea și dragostea, așa cum se vede din aceste urări :

«Troscotețel de p-îngă drum,
Voie bună cui mă-rchin!
Troscotețel de p-îngă cale,
Cinste și dragoste-n fața Dumitale !»

Colindele reflectă bunătatea proverbială a românului, credincioșii avînd pildă de bunătate pe Mîntuitorul Iisus Hristos, care în colinde

apare ca un Domn «prea bun» :
«Sus în curtea lui Crăciun,
S-a născut un domn prea bun».

Luînd ca pildă această bunătate a Domnului și Mîntuitorului Hristos, colindele îndeamnă pe credincioși ca și ei să fie buni mereu, dar mai ales acum, cînd s-a născut «Păstorul cel bun» :

«Acuma pe la Crăciun ;
Tot omul să fie bun».

Bunătatea aceasta a românului, cunoscută pretutindeni sub numele de ospitalitate, este răsplătită de urările de la sfîrșitul colindelor :

«Busuioc verde pe masă,
Rămii gazdă sănătoasă.
La mulți ani cu sănătate
Domnul să vă dea de toate !»

Alături de bunătățile care izvorăsc din iubirea de Dumnezeu și de aproapele, colindele reflectă o calitate și o virtute tot așa de specific pentru credincioșii noștri și anume cinstea. Pentru poporul român cinstea este tot așa de valoroasă și de scumpă ca și dreptatea și libertatea, iar colindele au fost un îndemn permanent la păstrarea ei.

Colindele preamăresc virtutea cumpătării, și strins legat de ea, postul din care, de altfel, izvorăște, lăudând pe cei ce postesc :

«Ferice de cei postelnici,
Care-mi postesc posturile
Și-mi ajună ajunurile».

Cadrul virtuților înfățișate de colinde se întregește și cu aceea a dărniceiei, adică a într-ajutorării aproapelui, a celui lipsit de ajutor, atunci când el este în suferință și în necaz. Ea este reflectată astfel într-un colind în care «Domnul bun, cest, Domn bun și Om bun» :

«Ciți flămânzi îmi trec
Pe toți îi satură.
Ciți setoși îmi trec
Pe toți îi adapă.
Ciți goli îi venea
Toți îi îmbrăca.
Ciți desculți venea,
Pe toți îi încălța».

De asemenea, virtutea bărbăției, de care este legată răbdarea, este oglindită în colindele noastre românești.

În opoziție cu lauda virtuților, colindele condamnă păcatele și patimile omenești sau viciile, pentru urmările lor nefaste. Astfel, minciuna este înfierată în colinde, îndemnând pe cei care o practică să se lepede de ea. Patima înșelătoriei, opusă cinstei și corectitudinii, este biciuită în colindele cu caracter social, ca și patima beției, ca izvor al altor patimi și păcate.

Dintre ideile sociale cea mai des întâlnită în colinde este aceea de pace, poporul român fiind un popor iubitor de pace. Aceasta se potrivește cu firea lui bună și blajină, cu dragostea și cu generozitatea sa. Poporul nostru, care a cunoscut ororile războiului, și-a dorit sieși și la toată lumea pacea, ca pe bunul cel mai scump și mai indispensabil vieții sale, ca aceea care condiționează bunăstarea materială și spirituală a oamenilor. În colinde, taina întrupării Fiului lui Dumnezeu este slăvită pentru că ea a adus lumii împăcarea cu Dumnezeu, pentru că Pruncul născut în peșteră este «Domn al păcii» și fiindcă nașterea Lui a fost salutată cu imnul ceresc al slavei lui Dumnezeu și al păcii oamenilor. Această pace se instaurează odată cu venirea în lume a Mântuitorului Hristos, a cărui împărăție este o împărăție a păcii. Iată cât de frumos redă această idee un colind de vinătoare :

«Ho, ho-ho ! Nu vă-narmați !
 Că pe cer azi s-a ivit
 Un luceafăr strălucit.
 Că astăzi Fiul cel Sfânt
 Pace-aduce pe pământ
 Singe azi să nu mai curgă,
 Lacrimi azi să nu se scurgă
 Vinătorii că-mi cădeau
 În genunchi și se rugau,
 Din săgeți cruce făceau».

Pacea adusă de Mântuitorul este o pace veșnică și universală :

«Întru cei de sus mărire
 Și pe pământ păciuire,
 La toți oamenii să fie
 De acum pînă-n vecie».
 «Mărire întru cei de sus,
 Și pace pîn-la Apus».

Munca se reflectă și ea din plin în colindele noastre românești. Versurile lor amintesc de toate categoriile de vîrstă și de ocupații cîntînd însușirile care trebuie să împodobească sufletul unui creștin : destoinicia în muncă, hărnicia, îndemînarea și curățenia. Munca pămîntului, grija pentru unelte și animale, creșterea vitelor, pescuitul, albinăritul, morăritul și, mai ales, vinătoarea, sînt descrise măiestrit în colinde. Prin acestea ele scot în evidență două din caracteristicile cele mai esențiale ale neamului nostru : munca și hărnicia.

Alături de pace și de muncă, din colinde desprindem ideea de dreptate. Colindele înfierează pe cei care o calcă în picioare păgubind pe semenii lor prin furt, înșelăciune sau în alt chip. Prin colinde, poporul prețuind la justa ei valoare funcția socială a dreptății, a luptat continuu împotriva abuzurilor și nedreptății.

Colindele noastre românești sînt valoroase și pentru **idelle patriotice** pe care le exprimă. Originea, viața, graiul și obiceiurile poporului român, dragostea pentru țară și jertfirea pentru ea, frumusețile patriei, vitejia și eroismul poporului rămîn doar cîteva din aceste idei care se oglindesc în colinde. Astfel, în unul din ele, țara noastră este numită «moșie dumnezeiască» și «așezare strămoșească». Prin întruparea și nașterea Mîntuitorului, Dumnezeu coboară în lume ca să o binecuvinteze. Printre altele, El binecuvintează și țara noastră. Iată cum descrie această scenă un colind de prin părțile Albei :

«Dumnezeu s-a deșteptat
 Mîna stîngă-a scuturat,
 Trei inele i-au picat.
 Rînduneaua le-a luat
 Și le-a dus în depărtare,

Să le-așeze pe hotare
Unu-n țara Nilului
Altu-intr-a Iordanului
Unu-n Țara Românească,
Așezare strămoșească».

Pe această moșie se preumblă Dumnezeu cu Sfintul Petru, iar Maica Domnului, urmărită de mina ucigătoare a lui Irod, găsește scăpare și adăpost, împreună cu Fiul său în munții românești în casa unui român care îi primește la căldura vetrei lui.

Frumusețile Carpaților noștri cu bogata lor faună și floră, sînt prinse cu măiestrie în tezaurul colindelor. Căprioarele, cerbii și iepurașii sînt doar cîteva din viețuitoarele lor, iar «Cetinița cetioară» și «Coșoana de trandafiri» sînt buchete din resursele naturale ale patriei. Copiii care colindă trăiesc o lume de basm :

«În poiana muntelui,
Iese cerbul Domnului».

sau :

«Sus în vîrfurile muntelui
Pe la crucea bradului,
Pe o scară de argint
Se coboară Domnul Sfînt».

Colindele înfățișează și pilde de patriotism și eroism din trecutul nostru istoric, preamărînd, de exemplu, figura legendară a voievodului Moldovei, Ștefan cel Mare, în colindul «La poarta lui Ștefan Vodă» :

«Atunci Ștefan Domn cel Sfînt
Despre rugă auzînd,
El pe dată a plecat
Și cu toți s-au închinat».

Ele amintesc de lupta poporului pentru independență națională și pentru apărarea pămîntului strămoșesc și jertfirea pentru patrie :

«Cînd cu turcii ne-am bătut,
Bulzul mării ne-o-îmbulzit,
Mulți voinici s-or prăpădit».

Ele scot în evidență vitejia poporului român care, lăsînd totul acasă, pornea la război pentru a apăra tot ce avea mai scump și pentru

a alunga și a învinge pe dușmani :
«Vifor la război pornea,
Pe dușmani mi-i prăpădea
De-o mers vestea-n țară nouă,
Cum vă colindarăm vouă».

Din istoria contemporană a patriei, colindele mai noi amintesc lupta pentru reîntregirea neamului, așa cum vedem din cîntecul soldatului care își cară pe mormînt :

«Busuioc, mărgăritar,
C-a murit pentru Ardeal...
Pe plaiul munților,
În desimea brazilor,
În mijlocul florilor
Apărînd un tricolor».

În felul acesta, colindele au avut și un rol de manifestare și de întărire a unității și solidarității dintre toți fiii neamului nostru, de pe ambele versante ale Carpaților. Ele dovedeau continuitatea populației românești pe meleagurile patriei noastre și unitatea de neam și limbă între Moldova și Banat, între Transilvania și Dobrogea, între Țara Românească și Maramureș. Pentru românii transilvăneni, colindele trezeau rezonanțe deosebite, vestindu-le unitatea lor cu moldovenii și muntenii. Fie că s-au cîntat la Suceava sau la Caransebeș, la Oradea sau Dorohoi, la Sibiu sau la Iași, la Brașov, București, sau Constanța, în satele de munte sau în cîmpie, cu toată gama varietății cuvintelor sau melodiilor, ele au vestit aceeași bucurie și au chemat pe toți credincioșii români să-l preamărească pe Dumnezeu în același grai.

Colindele au și marele rol de a uni generațiile între ele și de a întări sentimentul comuniunii cu strămoșii noștri. De aceea, așa cum frumos arată P.F. Părinte Patriarh TEOCTIST, «aceste colinde, creații de gen, sînt socotite drept mărturii fără asemănare, mărturii neprețuite pentru adevărarea existenței noastre ortodoxe și pentru continuitatea noastră neîntreruptă pe firul tradiției, pe această vatră de dezvoltare a poporului român. Aceste creații sînt și rămîn, împreună cu fondul spiritual românesc, în galeria comorilor de credință și de viață pe care Biserica noastră le așază la loc de cinste. Ele sînt și rămîn mărgăritare izvoditoare de cultură cu care s-ar mîndri orice popor»..., «Ele sînt bunuri bisericești și modalități eficiente de activitate pastorală, prin care preotul întreține dragostea de Biserică, dezvoltă interesul pentru învățatura de credință și promovează cîntarea bisericească pe care credincioșii o iubesc și astăzi foarte mult».

Pentru toate acestea, colindele, aceste nestemate ale folclorului românesc, sînt păstrate cu sfințenie, ca niște adevărate rituri ale unui cult moștenit de la strămoși, purtînd suflet din sufletul străbunilor și sevă din glia noastră strămoșească.

Pentru noi, slujitorii de azi și de mîine ai Bisericii noastre strămoșești, ele vin din pridvorul vechilor biserici românești, împărtășind un aer arhaic de cronică și cazanie. Ele păstrează nealterat duhul au-

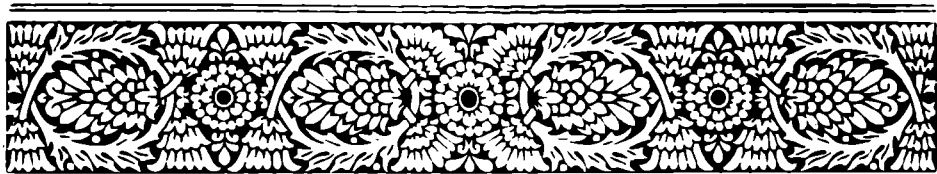
tentic creștin pe care îl exprimă în uluitoare frumuseți de stil și limbă românească. Lucrate parcă în filigran, colindele vădesc arta unui mare sculptor de cuvânt, care s-a identificat, trup și suflet, cu creația sa, punând în opera sa amprenta veșniciei și atmosfera sfântă a sărbătorilor.

Prin frumusețea lor stilistică, prin farmecul arhaic, prin simplitatea exprimării, prin duhovniceasca legătură a omului cu Dumnezeu, colindele rămân icoane vechi în altarul spiritual al fiilor Bisericii noastre Ortodoxe Române, la care ne închinăm și ingenunchem și noi cu evlavie, legându-ne astfel cu duhul creștin ortodox, cu credința strămoșilor, cu credința primelor veacuri creștine.

Transparența de cristal a construcției lor melodice ca și atmosfera lor de o caldă și rară duiosie, ne poartă nostalgic pașii pe aripile amintirilor copilăriei noastre, la anii fericiți ai sufletelor neprihănite, ai inimilor calde și pline de bucurie, când în ciuda nămeților de zăpadă, plecam în cete pe la casele creștinilor, cu vestea cea bună a Nașterii, cu urările de pace și belșug pentru noul an care se apropia.

În noaptea sfântă și plină de taină a Crăciunului, acest «praznic luminos», în fața acestor podoabe minunate ale sufletului românesc, care ne aduc mesajul mării lui Dumnezeu, al păcii și înfrățirii între oameni, porțile inimilor noastre se deschid mai larg pentru a cînta, după datina străbună, «colindul sfînt și bun» și pentru a primi bunele vestiri ale colindelor și urările lor, împreună cu Mîntuitorul Hristos care vine, odată cu solia lor, «Să se nască și să crească, Să ne mîntuiască».

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NECULA

DOCUMENTARE

CTITORIILE DE BISERICI ȘI MĂNĂSTIRI ALE DREGĂTORILOR DOMNEȘTI DIN JUDEȚUL VRANCEA

*Contribuție la un atlas istoric **

Organizarea administrativ teritorială din 1968 a acordat județului Vrancea, nou înființat, teritoriul ținutului Putna¹ cu fosta «Țară a Vrancei»², de la care și-a luat numele, precum și o parte din fostul jud. «Slam Râmnic». Străveche zonă de cultură românească³, așezată la Curbura Carpaților, teritoriul actualului județ Vrancea a constituit puntea de legătură între cele trei provincii locuite de români: Moldova, Munte-

* Lucrare de seminar, întocmită și susținută la Istoria Bisericii Ortodoxe Române, în cadrul cursurilor de doctorat, sub îndrumarea D-lui Prof. Dr. Emilian Popescu.

1. Emil A. Giurgea, *Vrancea — ghid turistic al Județului*, București, 1977, p. 19; *** *Filiala Arhivelor Statului, Județul Vrancea*, București, 1982, p. 9 la nota 2 se arată că ținutul Putna este atestat prima dată într-un act din 2 iulie 1431 «versus Putnam venit» (vezi mai jos nota 2) care cuprinde doar bazinul râului Putna, zona dintre Munții Vrancei, Siret, Trotuș și Milcov; la 1591 a inclus în componența sa regiunea Adjudului. Organizat ca «stărostie» între anii 1526—1859, ținutul Putna a avut 50 de starosti, între care au fost și Miron Costin (1686—1690) și Ion Neculce.

2. Cea mai veche mențiune documentară despre Vrancea «Țara împădurită» este aceea din actul latin al lui Ladislau Apor din 2 iulie 1431 către Judele Brașovului Luca Kiss, despre pornirea moldovenilor lui Alexandru cel Bun asupra Țării Românești, informație pe care o știe de la câțiva oameni ai săi care au ajuns în Ardeal pe drumul Vrancei, celelalte drumuri fiind ocupate: «*Et nostrji per viam Varancha egressi sunt et narrat ut Voyvoda moldoviensis suma cum multitudine congregatus est... et ipse Magnus Provisor (Marele Vornic) cum suis multipplicibus versus Putnam venit*», vezi la Hurmuzachi-Iorga, Documente privitoare la istoria românilor. *Acte și scrisori din arhivele orașului ardelean Bistrița-Brașov*, partea I, 1358—1609, București, 1911, p. 15, doc. XX; Despre semnificația numelui «Vrancea» la Al. P. Arbore, *Toponimie Putneană*, în «Milcovia», revistă regională de istorie, an. I, 1930, vol. I, p. 36—38; Constantin C. Giurescu, *Despre Vrancea*, extras din «Revista Istorică Română» — R.I.R.), tom. IV, 1934, fasc. 1—4, p. 1—3.

3. Vasile Pârvan, *Getica*, o preistorie a Daciei, București, 1982, p. 44 consideră că centrul politic Helis al lui Dromichaitis era la Bontești. Vezi și E. A. Giurgea, *op. cit.*, p. 15, unde se arată că cea mai veche cultură «Criș» a fost în zona Vrancei la Cindești.

nia și Transilvania, fapt destul de important, care a și influențat destinele sale istorice. Referitor la aceasta, Simion Mehedinți considera că «regiunea dintre Munții Vrancei și cotul Dunării la Galați e pământul cel mai însemnat pentru viața statului nostru... e vadul cel mare al apelor și șleaul cel mare al drumurilor ce se îndreaptă de la Cetatea Carpaților spre Marea Neagră»⁴.

Există dovezi că în această parte a țării noastre, creștinismul a pătruns de timpuriu, încă din primele secole ale sale⁵. Viața creștină a continuat neîntrerupt în această parte a țării noastre. Bisericele creștine, majoritatea din lemn, nu s-au putut păstra, fie pentru că s-au învechit, fie pentru că au ars. Aprigele condiții istorice, nenumăratele invazii dușmane, repetatele cutremure⁶ și alunecări de pământ, au surpat pînă la temelii zidurile alcătuite cu trudă. Dar, depășind aceste greutăți, locuitorii: răzeși⁷, boieri, chiar domnitori⁸ nu s-au descurajat niciodată și din credință, spre veșnica pomenire, au găsit în fiecare epocă resursele necesare pentru a înălța noi biserici și minăstiri, «pentru a păstra astfel peste veacuri sensurile profunde ale tradiției și încrederii în posibilitatea desăvîrșirii»⁹.

Cercetarea atentă și coroborarea documentelor emise cu aceste ocazii, sînt în măsură să ne pună în lumină viața creștină pe care au trăit-o înaintașii noștri de pe aceste locuri.

Lucrarea de față își propune să prezinte ctitoriile de biserici și minăstiri ale dregătorilor domnești din județul Vrancea în ordinea ridicării lor.

1. — Biserica «Adormirea Maicii Domnului» Odobasca-Cotești

Anul Domnului 1471, iar de la facerea lumii 6979. Căpitanul din oastea voievodului Radu cel frumos (1377—1383), Stan Cotea, devine ctitorul satului Cotești și al Bisericii cu hramul «Adormirea Maicii

4. Simion Mehedinți, *Vadul moldo-muntean*, în «Milcovia», an. II, 1931, vol. I, p. 1.

5. Adrian Gabor, *Mărturiile arheologice privind vechimea creștinismului în sudul Moldovei*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei» (M.M.S.), LXII, 1—2, 1986, p. 84; Mircea Păcurariu, *Începuturile vieții creștine la români (II)*, în «Telegraful Român», nr. 41—42 și 43—44, 1987, p. 6.

6. N. Al. Rădulescu, *Cutremurele de pământ din Moldova de sud*, în «Milcovia», 1930, vol. 2, p. 199—223.

7. Țara Vrancei a fost considerată o țară a oamenilor liberi, bucurîndu-se de o autonomie deplină, unde locuitorii purtau cu demnitate numele de răzeș, nesupus obligațiilor boierești și unde obștea devălmașă s-a impus ca for de organizare locală. Așa se face că procentul satelor complet răzăzești din bazinul Putnei a fost cel mai mare din țara noastră, depășind pe cele din județele Gorj și Vilcea. Vezi pentru aceasta: * * * *Valea Putnei* cu privire specială asupra Vrancei, București, 1970, p. 126. În contrast cu situația existentă în «Țara Vrancei» cele mai multe sate din vecinătatea ei se aflau în proprietate boierească și potrivit documentelor din sec. XIX situația țăranilor era foarte grea. Această problemă la C. Constantinescu-Mircești. *Vrancea Arhaică. Evoluția și problemele ei*. București, 1985, p. 10 și nota 4, p. 188.

8. Ionel Ene, *Ctitoriile voievodale în județul Vrancea*, în «Glasul Bisericii» (G.B.), sub tipar.

9. Vasile Drăguț, *Tradițiile ctitoricești la curbură Carpaților*, în vol. «Spirituialitate și istorie la întorsura Carpaților», sub îngrijirea dr. Antonie Plămădeală, vol. 2, Buzău, 1983, p. 148.

Domnului» din Odobasca ¹⁰, com. Cotești. Imitând obiceiul vremii, după cum afirmă tradiția, Stan Cotea, «alegându-și vatră pentru ctitoria sa își slobozește sâgeata care se înfinge într-un viguros stejar care avea să marcheze prestolul. Și astăzi piciorul Sfintei Mese este același trunchi de la origine, sprijinit în rădăcina lui și fasonat în chip de piramidă răsturnată» ¹¹. Devenind neîncăpătoare pentru credincioșii satului, în anul 1888, Biserica a suferit unele modificări de construcție, după cum afirmă pisania pusă în același an: «Această Sfântă Biserică, cu patronagiul Adormiri(i) Maici(i) Domnului s-au fondat după inscripțiunii la anul 1471 de căpitan Stan Cotea, în zilele voievodului Radu cel Frumos și s-a reînnoit de către poporeni(i) cătunului Odobasca din inițiativa episcopului Teodor Păduroiu în acest an 1888 spre amintire. Primar al comunei Cotești A. D. Tătăranu cavaler al ordinului Coroana României. Scriitor Ion Ionescu din Urechești.» ¹².

În afara reprezentării Pantocratorului care poartă data de 1471 și a pisaniei din 1888, care datează Biserica tot din 1471, în sprijinul vechimii ei multisekulare vine și forma ei de construcție. Având o formă dreptunghiulară cu absida altarului poligonală nedecroșată, cu trei laturi, construcția constituie cea mai veche formă de plan pentru bisericile de lemn ¹³, plan ce derivă din casa țărănească. Amințita modificare din 1888 a adus nou Bisericii o încăpere în vestul naosului cu funcția de pronaos, turla pătrată de susținere și cu funcție de clopotniță, acoperirea birnelor cu scîndură și înlocuirea acoperișului de șită cu cel de tablă în disonanță cu masa lemnoasă a edificiului.

Sub un medalion pictat pe o tăbliță metalică, înfățișînd pe Iisus Hristos Mîntuitorul, s-a așezat la 1889 un pomelnic. Pomelnicul arată în litere latine numele noilor ctitori, după tradiție urmași direcți ai căpitanului Stan Corea: «Petru, Neculai, Petru, Fana, Maria și tot neamul, Nicolae, Maria și tot neamul, Gheorghe, Florica și tot neamul, Petre, Maria și tot neamul, Nastasia, Gheorghe și tot neamul, Ștefan, Paraschiva și tot neamul, 1889» ¹⁴. Monument istoric și arhitectonic, Biserica din Odobasca este și astăzi la dispoziția credincioșilor pentru slujirea lui Dumnezeu.

10. Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, București, 1968, la tabelul indice al bisericilor de lemn din Muntenia la nr. 79 o enumeră fără a o data, încluzînd-o în categoria I, tip. I de la p. 10—11: «Biserici de plan dreptunghiular», însă fără a o aminti. Acest fapt a făcut ca Ioana Cristache Panait, Al. Elian, *Bisericile de lemn din Moldova*, în «M.M.S.», XLV, nr. 7—9, p. 480 să o încadreze pe nedrept arhitecturii moldovenești; Vezi și Ioana Panait, *Bisericile de lemn din Curbura Carpaților, jud. Buzău și Vrancea*, în «Spiritalitate și istorie», p. 247; Ion Cherciu, *Arhitectura tradițională din Țara Vrancei*, în «Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente istorice și de artă» (R.M.M.M.I.A.), I, 1983, p. 70—71 și nota 22 p. 71; Horia Constantinescu, *Biserici de lemn din Eparhia Buzăului*, Buzău, 1987, p. 245—251.

11. Horia Constantinescu, *Trei biserici de lemn vîncene*, în «Îndrumătorul Bisericesc misionar și patriotic», 6, Buzău, 1987, p. 20. Autorul face o completă descriere a arhitecturii și picturii bisericii la p. 20—23. Același text și în Idem, *Biserici de lemn*, p. 245—251.

12. *Ibidem*, p. 21.

13. *Supra*, nota 10.

14. H. Constantinescu, *op. cit.*, p. 21.

2). — Biserica Nicolae — Străoane de Sus

În același secol al XV-lea, binecuvîntat de Dumnezeu în ridicarea de biserici și mînăstiri, frații Stroe, Ifu și Latu, comandanți de oști ai lui Ștefan cel Mare, sînt ctitorii, la 1477—1478, ai unei biseri- cuțe de lemn, cu hramul «Sfîntul Nicolae» din localitatea Străoane de Sus»¹⁵. Biserica a suferit o nouă etapă constructivă în secolul al XVII-lea, după cum se observă în pisania de deasupra intrării în pronaos, unde se poate citi «vătaf Lupu, Vasile, Drăghici, Stroe»¹⁶, de- sigur, binefăcătorii ctitori ai acestei noi etape.

Noua etapă de reconstrucție i-a adăugat bisericii unele elemente arhitectonice noi. Biserica păstrează o formă trilobată a planului, prin adăugarea acum a absidei laterale; apoi a turnului de pe pronaos, a pridvorului de vest și a peretelui despărțitor. În arhitectura construcției, caracteristice sînt motivele frînghieii, al dintelui de lup, al ciopli- turii în lemn, al rozetei. Mutilată în timpul primului război mondial, cînd un obuz a lovit latura de răsărit, afectată și de cutremurele din 1940 și 1977, dar trecută din 1970 în evidența monumentelor istorice, biserica este acum în curs de restaurare.

3. — Mînăstirea «Adormirii Maicii Domnului» — Vărzărești (Ure- chești).

Căpitanul din oastea lui Matei Basarab (1632—1654), Radu Armașu, ridică la Urechești, poate în 1644, o Biserică-mînăstire cu hramul «Adormirii Maicii Domnului»¹⁷. Prima mențiune documentară a mî- năstirii este în anul 1645, februarie 20, și în același timp, îi întărește stăpînirea peste metocul «Sfîntul Athanasie» din Focșani, închinat anterior de «Popa Calintian»¹⁸.

Mînăstirea apare apoi menționată în documente mai ales cu oca- zia daniilor primite. Astfel, la 10 aprilie 1646¹⁹, Toader împreună cu

15. Ioana Cristache Panait, *Bisericile de lemn din Curbura Carpaților*, p. 254; H. Constantinescu, *Trei biserici de lemn*, p. 23. Tot el face o completă descriere a bisericii la p. 23—25. Vezi și *Anuarul Eparhiei Romanului*, 1936 (mai departe A.E.R.), p. 258; N. Stoicescu, *Repertoriul Bibliografic al localităților și monumentelor me- dievale din Moldova*, București, 1984 (mai departe N. Stoicescu, *Moldova*), p. 788 o menționează ca ruinată; Vezi și Horia Constantinescu, *Bisericile de lemn...*, p. 324—329.

16. Ioana Cristache Panait, *Bisericile de lemn din Curbura Carpaților*, p. 254.

17. Administrația Casei Bisericii: *Anuar 1909*, București, 1909 (mai departe *Anuar 1909*), p. 237—238; Zosima Tirală, *Istoricul Mînăstirii Vărzărești și al com. Urechești* din jud. Rîmnîc-Sărat, București, 1934, p. 16; Petre St. Popescu, *Schitul Vărzărești, fost metoh al Sfintei mitropolii din București*, în «Analele Rîmnîcului», 1924, 12, p. 134; N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, I, Țara Românească, vol. II (mai departe N. Stoicescu, *Țara Românească*), p. 689 și nota 22; Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească* (secolele IV—XIX), București, 1982, p. 425; Nifon Stoica și N. Stoicescu, *Așezămînte monahale din Eparhia Buzăului în «Spiritualitate și istorie»*, p. 276 și nota 118; Gabriel Cocora, *Episcopia Buzăului: O vatră de spiritualitate și simțire românească*, Buzău, 1986, p. 329; Vezi și V. Drăgut, *op. cit.*, p. 165, nota 85.

Ctitorul Radu Armașu a fost omorît în iunie 1653, împreună cu Ghinea Bră- tișanu, marele vistier, în timpul răscoalei seimenilor și dărăbanilor cf. Anibal Gri- gore Gh., *Despre unele biserici țirgoviștene și o biserică din lemn dîmbovițeană*, în «G.B.», XXIII, 5—6, 1969, p. 579.

18. Arhivele Statului București, *Mitropolia București*, pach. CDLXXX/2.

19. *Ibidem*, pach. LXXXVIII/3.

nepotul său Drăghici «ot Băneasa» vinde lui «Radu Armașu și minăstirii dumnealui ce se cheamă Urechești, toată moșia ce se numește Băneasa». La 21 martie 1661²⁰, Gheorghe Ghica «voevod» dă o carte de întărire a minăstirii pentru o moșie în Balta Albă (Jud. Buzău). Tot la Balta Albă primește pământ ca danie și de la Mihalcea Căpitanul la 22 februarie 1680²¹. Urmașii ctitorului: Constantin Spătarul și fratele său Grigoraș, feciorii lui Constantin biv vel paharnic și nepoții lui Radu Armașu, de comun acord cu ruda lor Tudoran, fost biv vel clucer, acum monah cu numele Teodosie, fondator al m-rii Aninoasa, închină minăstirea Urechești acesteia din urmă. Acest fapt este amintit și în «cartea» patriarhului Dionisie al Țarigradului la 1 aprilie 1681²². Închinarea la Aninoasa a făcut ca m-rea Urechești să ajungă într-o stare grea, călugării să fugă și, revenind, să pretindă din venitul moșiei. Egumenul Varlaam al M-rii Aninoasa a obținut, totuși, de la Iordache Medelnicer, ispravnicul, o carte de judecată contra lui Nichita, (fratele lui Ioan Sîrbu), și a popii Anastasie pentru stăpînirea moșiei Modruzești²³, ce aparținea minăstirii Urechești.

Începînd cu prima jumătate a secolului al XVIII-lea, minăstirea (schitul) apare și sub numele de «Vărzărești», cînd primește diferite danii, atît de la monahi²⁴, cît și de moșnenii din Urechești²⁵. În 1763, Paisie de la Neamț, venind din Muntele Athos, împreună cu alți 64 monahi, a rămas aici cîteva luni, după care s-a dus la M-rea Dragomirna^{25a}. În a doua jumătate a aceluiași secol, mănăstirea devine pustie, iar clădirile se ruinează. În această perioadă a viețuit aici Sfînta Teodora de la Sihla sau din Carpați^{25b}. La 27 august 1780, mitropolitul Grigore cel Bătrîn (1760—1787), văzînd situația rea, repară biserica și chiliile și numește viețuitori pe : Dositei Ieromonahul, Anania, Pahomie, Timotei Rafael și Ieremia. Mitropolitul Dositei Filliti, fost episcop la Buzău, cunoscînd situația minăstirii, la 31 ianuarie 1794²⁶ o închină Mitropoliei din București. Preoteasa Neacșa «ot Urechești» dăruiește mănăstirii prin Afilotie starețul : «2 pogoane vie și după moartea (ei) restul de moșie»²⁷. O «anafora»^{27a} din 1817 pomenește de protosinghelul

20. *Ibidem*, pach. LXXXVII/11.

21. *Ibidem*, pach. LXXXVIII/20.

22. Academia României, *Arhivele Academiei*, ms. 1062, f. 356 fapt amintit și în hrisovul lui Ștefan Cantacuzino la 18 oct. 1784.

23. Zosima Tîrală, *op. cit.*, p. 17—18.

24. Dania lui Nicodim Monahul la 5 august 1745, vezi Acad. Română, *Ahiv. Acad.*, ms. 657, f. 21.

25. La 8 septembrie 1749 dania moșnenilor Mihaela Felea, Mihai sin Tănase Căpitanu și alții pentru pămîntul și locul din minăstire, vezi Arh. Stat. Buc., *Mitropolia București*, pach. LXXXVIII/41.

25 a. Gabriel Cocora, *Minăstiri din Eparhia Buzăului. Vetre de cultură și trăire românească*, Buzău, 1937, p. 257.

25 b. *Ibidem*.

26. Ioan Răuțescu, *Minăstirea Aninoasa din județul Muscel, Cîmpulung-Muscel*, p. 151; Zosima Tîrală, *op. cit.*, p. 22.

27. Arh. Stat. Buc., *Mitropolia București*, pach. LXXXVIII/54; *Ibidem*, pach. CXXXVIII/42, la 1803 iunie 2 un catastih cu toate lucrurile și moșiile ce constituie averea schitului Vărzărești.

27 a. Ioan Răuțescu, *Mețoășele Mitropoliei Ungro-Vlahiei sub Mitropolitul Dionisie Lupu*, în «Raze de lumină», Revista studenților în teologie din București, anul III, nr. 3, 1931, p. 180.

Antim²⁸ de la această mînăstire. În «Condica de așezămîntul metoașelor» Mitropoliei Ungro-Vlahiei se amintește ca existînd la această Mînăstire, la 20 iunie 1819 «cuviosul arhimandrit chir Neofit». Pentru a treia oară mînăstirea este reclădită cu trapeză și chilio în timpul episcopului Chesarie al Buzăului (1826—1848). Episcopul îl numește pe ieromonahul Lazăr îngrijitorul ei, care a alcătuit la 11 ianuarie 1840 o Condica a mînăstirii²⁹. Starețul Climent Severian (1849 oct. 4—1874) a întărit viața duhovnicească de aici, reușind ca, în 1860, să alcătuiască o obște de 15 monahi și 10 frați³⁰. Lipsa de bani a făcut ca biserica, chiliile pentru călugări și casele de oaspeți să ajungă într-o avansată stare de degradare. Starețul Severian a făcut repetate demersuri către Ministerul Cultelor³¹. Acesta cerea Ministerului «în interesul onoarei națiunii române»³² repararea grabnică a mînăstirii pentru a nu se continua degradările. În această situație critică, starețul se împrumută la V. Popovici de 400 galbeni, bani care se vor restitui abia după un lung proces cu Ministerul Cultelor³³. La sfîrșitul sec. al XIX-lea, în 1877, cînd situația financiară s-a mai îmbunătățit, pictorul Teodorescu Dimitrie a pictat Biserica³⁴. În secolul al XX-lea, mînăstirea a cunoscut o intensă viață duhovnicească pe timpul lui Zosima Târală, iar la 1942 i s-au restaurat chiliile³⁵. A funcționat apoi ca schit pînă în 1960, iar acum biserica este filială la parohia Urechești.

4. — Schitul Galbeni—Tănăsoala

Familia Vartic a ctitorit în 1646³⁶ un schit la Galbeni, acum Nănești, Comuna Tănăsoaia. Schitul cu hramul «Intrarea în Biserică» este amintit în anul 1660, cînd egumenul Onufrie de la Soveja arată domnitorului Grigorie Ghica al Moldovei că «Ursu Vartic ce-au fost vornic cu fâmeia lui Ana și cu fiica lui Niacșa au închiriat schitul lor de la Galbeni, cu toată averea ce-au avut ei acolo toate cumpărăturile părinților lor și de la dînșii ce-au cumpărat, cu două vii, cu pomeții cu o moară gata și cu locuri de grădină și în deal și în vale cu tot venitul»³⁷ mînăstirii Dragomirna — Soveja. Biserica dănuie și astăzi ca filială a parohiei Galbeni.

28. *Ibidem*, pach. LXXXVIII/56; Zosima Târală, *op. cit.*, p. 37.

29. Petre St. Popescu, *op. cit.*, p. 38.

30. Zosima Târală, *op. cit.*, p. 38.

31. Arh. Stat. Buc., *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (T. Românească)*, Dos. 542/1861.

32. *Ibidem*, Dos. 1030/1862, f. 1, 3, 5, 7, 8, 20, f. 22 cere 80.000 cărămizi pentru Biserică și chilioi, lemn pentru 40 strane și clopotniță: f. 77—78, f. 85—86: ajutor pentru cișmele.

33. *Ibidem*, Dos. 1030/1862, f. 106—208. Curtea de apel din Focșani la 5 aprilie 1874 hotărăște ca Statul să plătească lui V. Popovici 300 galbeni și 200 lei cheltuieli de judecată cf. f. 173 v. Vezi și dos. 3416/1876 privind primirea de noi monahi.

34. H. Constantinescu, *Meșteri de biserică buzoieni*, în «Spiritualitate și istorie...», p. 266.

35. *Anuarul Comisiilor Monumentelor Istorice*, 1942, p. 58 cînd s-a făcut un deviz pentru 120.000 lei privind restaurarea schitului, deviz aprobat cu temeiul 1757/1942.

36. N. Stoicescu, *Moldova...*, p. 320 și nota 23, p. 343; N. Stoica și N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 274; «Indrumător Bisericesc Buzău», 1983, p. 40.

37. Arh. Stat. Buc., ms. 646/f. 42 text reluat și în *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, Moldova, București, 1966, p. 161—162.

5. — Biserica «Ovidenia—Odobești»

La Odobești³⁸, vistiernicul Toderașcu Iordache Cantacuzino (1670—1675), membru al familiei Cantacuzino, a ctitorit o Biserică cu hramul «Ovidenia»³⁹. La 1697, Biserica exista și apare menționat un preot «Pavel ot Ovidenia»⁴⁰. Important de menționat este faptul că Biserica poartă în chenarul ce înconjoară ușa de la intrare stema cantacuzinilor, vulturul cu două capete⁴¹. Starea gravă la care a ajuns Biserica la sfârșitul sec. al XVIII-lea a făcut ca episcopul de Roman să dea la 8 iunie 1785⁴² o «carte» preotului Vasile, străbunic al lui Asanache Pamfil, și preotului Niculai, pentru a reface Biserica. Dobrița, fiica preotului Vasile, vînzînd bijuterii de familie reușește să termine biserica. Cutremurul din 1802 a afectat-o grav și a fost reparată la 1820 de Asanache Pamfil⁴³, dintr-o veche familie de răzeși ai locului. Biserica a primit o formă de plan triconc, cu turn clopotniță pe pronaos. A mai suferit avarii la 1940 și 1977. Biserica este declarată monument istoric⁴⁴.

6. Schitul Trestieni — Gîrbovi

Căpitanul Zăgan «ot Homești» este ctitorul schitului Trestieni — Gîrbovi de pe fosta moșie Tîmpoiești. Cu zapisul de vînzare al unei moșii a lui Albu către părintele Elisei (egumen) de la Trestieni din 17 februarie 1685⁴⁵ avem prima mențiune documentară despre schit. Abia la 5 august 1965 Zăgan căpitanul declară că «avînd un schit făcut de dînsul la Trestieni» îl închină Mînăstirii din Rîmnicu Sărat, împreună cu 12 pogoane vie făcătoare în dealul Gîrbovilor și cu moșia Sihlea, pentru ca, după cum afirma, «să mă numesc și eu ctitor»⁴⁶.

Fratele acestuia Radu Căpitanul «sin» Șerban Gîrboveanu, pe patul de moarte, dă o diată la 17 februarie 1714⁴⁷, prin care lasă acestui schit partea sa de pămînt din Gîrbovi și preciza datoria ce o lăsa urmașilor de a înlocui biserica de lemn cu una de piatră. Aceasta reiese și din scrisoarea lui Deadiul Dedulescu către egumenul M-rii «Adormirea

38. Orașul este menționat pentru prima dată la 17 septembrie 1626 în Hrisovul lui Mihai vodă Barnovschi, cf. Arh. Stat. Buc., *M-rea Neamț*, pach. LXIX, 8. Vezi și Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobești din cele mai vechi timpuri pînă la 1918*, București, 1969, p. 44.

39. Așa credea N. Iorga, *Un sat de vieri...*, p. 227, după C. C. Giurescu, *Istoricul podgoriei...*, p. 44 și N. Stoicescu, *Moldova...*, p. 613; Despre datare vezi și *Anuar 1909*, p. 379; s-a clădit la 1737 și s-a refăcut la 1888.

40. C. C. Giurescu, *Istoricul podgoriei...*, p. 61; N. Stoicescu, *Moldova...*, p. 613.

41. C. C. Giurescu, *Istoricul podgoriei...*, p. 61, fig. 1.

42. *Ibidem*, p. 61.

43. *A.E.R.*, p. 209, data este însemnată pe piciorul Sfintei Mese. «Îndrumător Bisericesc Buzău», 1983, p. 35 arată că este filială la Parohia Nașterea Maicii Domnului; Vezi și V. Drăguț, *Tradiții ctitoricești*, p. 164.

44. «Îndrumător Bis. Buzău», 1983, p. 35.

45. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnic*, pach. VIII/1.

46. *Ibidem*, pach. XVI/10. Vezi și T. G. Bulat, *O ctitorie brîncovenească închinată Sfîntului Munte Sinai*, în «G.B.», XXII, 11—12, 1963, p. 1047.

47. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnic*, pach. VIII/18.

Maicii Domnului» din Rîmnicu Sărat, scrisoare din 9 mai 1714⁴⁸, prin care își recunoaște îndatorirea, dar n-o îndeplinește. Tot acum, egumenul M-rii din Rîmnicul Sărat, Nichifor, primește o declarație din partea «Popii Crîstea» unde se afirmă că acesta primise 300 taleri de la cumnatul său, Radu căpitanul «să facă biserică de piatră în Gîrbovi unde unde este socrul nostru Șarban pîrcălabul și cumnatul meu Radu în-îngropați». «Popa Crîstea», în calitate de episcop, face Biserica și o închină M-rii din Rîmnicul-Sărat, dînd și o «carte de danie» egumenului : «Și am scris eu Temelie log(ofăt) sfintei monastiri cu voe Popii Crîstii»⁴⁹.

Deși închinat Mînăstirii din Rîmnic, schitul Trestieni, cu hramul «Sf. Nicolae», a stat sub influența duhovnicească a Schitului Poiana Mărului⁵⁰. Schitul Trestieni (Trăisteni) avea puternice legături cu mînăstirile rusești. Viața duhovnicească ce se ducea aici l-a determinat pe Paisie de la Neamț, la sfatul schimonahului Mihail, starețul M-rii Motrenski (din Ucraina, fondată în 1568) să vină la Trestieni⁵¹. Același Paisie (Platon) în «Autobiografia» sa dă unele mărturii despre viața duhovnicească din schit, despre egumenul Dometie, despre numărul de viețuitori : 12 în schit și 15 în sihăstriile din apropiere. Aici a văzut pentru «prima oară oficiindu-Se slujba religioasă după tipicul Sfințului Munte cu multă pioșenie și cu frica lui Dumnezeu». Tot aici era călugărul Athanasie, care copia cărți sfinte de învățătură din vînzarea cărora se întreținea schitul. Tot Paisie ne informează că în timpul șederii sale în acest schit, au sosit schimonahul Mihail starețul M-rii Motrenski, cu doi călugări numiți Alexie, schimonahul Onufrie de la Schitul «Cîrnu» de pe apa Buzăului, ieromonahul Osia care fusese la Athos. Viețuia aici în schit schimonahul Partenie, ucrainean din zona Poltava, orașul Resitilovka, fost meșter aurar ; Ioan, Schimonahul din Rusia, bucătar.

Dar ceea ce este important de semnalat este că aici l-a întîlnit Paisie pe Vasile de la «Poiana Mărului» și, după cum mărturisește el însuși, «am căzut la sfintele lui picioare și m-am învrednicit să-i sărut dreapta». Paisie, socotindu-se nevrednic, a refuzat să fie hirotonit preot pentru «Poiana Mărului» (în locul fostului ieromonah Paisie — decedat) și după cum arată tot el, «iată cauza pentru care nu m-am învrednicit

48. *Ibidem*, pach. VIII/20 ; Zezi și H. Constantinescu, *Biserica lostei Mînăstiri Rîmnicu Sărat*, în «G.B.», XXIV, 1—2, 1965, p. 51.

49. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnic*, pach. VIII/20 ; Zezi și T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 1047.

50. G. Cocora și H. Constantinescu, *Poiana Mărului*, în «G.B.», 1964, XXIII, 5—6, p. 487.

51. Paisie Velicicovschi, *Povestire despre Sfîntul Sobor al prea iubiților părinți și frați și iiii ai mei duhovnicești întru Domnul care pentru mîntuirea sufletului s-au adunat în numele lui Hristos la mine nevrednicul și care, din îndemnul lui Dumnezeu, trăiesc în aceste slinte lăcașuri în Sfînta și Marea Mînăstire a Înălțării Domnului Dumnezeuului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, numită Neamț și în sfînta Mînăstire (cu hramul, n.n.) Cînstîtului și slăvitului Prooroc Ioan și Botezător al Domnului numită Secul*, ms. 58, 13, 3, 26 de la Biblioteca Academiei de Științe a U.R.S.S., filiala Lafokă, Leningrad, fondul A. I. Iațimirski, nr. 54, f. 1—113 ; traducere Elena Lința (ms.), p. 89—101. Lucrarea este de fapt «autobiografia» lui Paisie ; Zezi și Ștefan Berechet, *Autobiografia starețului Paisie Velicicovski*, Iași, 1918, p. 19 și urm.

să trăiesc pe lângă un asemenea bărbat sfânt»⁵³. Este dovada mărturiei sale că nu a viețuit niciodată la «Poiana Mărului» pe lângă starețul Vasile, cum s-a crezut pînă acum. Confuzia s-a datorat faptului că starețul Vasile avusese la Poiana Mărului un ieromonah Paisie care a murit, eveniment după care starețul Vasile l-a rugat pe Paisie Velicicovschi, prin egumenul de la Trestieni, să primească a fi hirotont.

Cu jalba egumenului Policarp al Mînăstirii din Rîmnicul Sărat către Marea Logofeție din 8 august 1832⁵⁴, referitoare la încălcările proprietăților de către Asanache Robescu și Zamfirache Sicleanu, avem ultima știre documentară despre Schitul Trestieni.

7. — Schitul Jitla

Poate în același timp cu Zăgan căpitanul, Iane Hagiul Pitaru ridică un schit pe apa Rîmnicului, la Jitia, a cărui biserică avea hramul «Sfîntul Dimitrie». Ctitorul, la stăruința lui Constantin Brîncoveanu, îl închină Mînăstirii Bistrița din Vilcea la 15 iulie 7197 (1689)⁵⁴. Socotind că «nu-l va putea ține și stăpîni...» îl închină și «pentru pomană ca să se pomenească sufletul meu și al părinților mei la Sfînta și Dumnezeiasca Liturghie în Sfînta mînăstire Bistrița și la sfîntul schit». Cartea de danie a ctitorului se încheie astfel: «iar cine s-ar scula din neamul meu au dintr-un alt neam ca să-l înstrăineze de la sfînta mînăstire Bistrița unii ca aceia să fie afurisiți și dați anatema de Domnul I(i)sus Hristos și de 318 părinți... și cînd am închinat acest schit la sfînta mînăstire Bistrița și au făcut acest zapis al meu cu legătură fost-au mulți arhieri și boieri care vor iscăli mai jos»⁵⁵.

Nestatornic, ctitorul Iane Pitarul, la 27 mai 7203 (1695) închină M-rii din Rîmnic partea sa din schitul «Jitia ot sud Slam Rîmnic» care l-a făcut din temelie cu jupîneasă Marica a lui Gheorghe slujerul Dedulescu și dă «pe jumătate și din moșie și din bucate și din toate ce s-ar afla, ca să fie înmormîntat la M-rea Rîmnic»⁵⁶. Cîteva zile mai tîrziu, la 10 iunie 1694⁵⁷, căpitanul Neagoe Topliceanu, ginerele slugerului Gheorghe Dedulescu închină Mînăstirii din Rîmnic partea sa din schit (cealaltă jumătate), cu jumătate din averea dăruită de socrul său.

52. Paisie Velicicovschi, *op. cit.*, p. 99; Serghei Cetfericov, *Paisie, Starețul Mînăstirii Neamțul din Moldova*, traducere de Nicodim, Patriarhul României, ediția a II-a, M-rea Neamțu, 1943, p. 105; Прот. Сергий Четвериковъ, *Старець Паисій Величковскій, его жизнь, ученик и влян е на православное монашество, второе издание*, Умса Press, Paris, 1968, p. 68; Paisij Veličkovskij, *Autobiografia di uno Starets*, presentazione di P. Tomaš Spidlik introduzione, traduzione e note a cura della comunita dei Fratelli Contemplativi di Gesù, Edizione Scritti Monastici 10, Abbazia di Praglia, 1988, p. 156.

53. Arh. Stat. Buc., M-rea Rîmnic, pach. VIII/26 și 27.

54. Idem, M-rea Bistrița, pach. VIII/20 și 27; D. Bălașa, *Schitul Jitia din Rîmnicul Sărat*, în «Revista de istorie bisericească», Craiova, an. I, 1943, p. 152.

55. supra, nota 51.

56. Arh. Stat. Buc., M-rea Rîmnic, pach. 1/14; Popescu Ciocănel, *Mînăstirea Găvanul com. Cîmpuleanca, Corbu, Jitia, Odobasca, Ploiești*, 1898, p. 33; T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 1046; H. Constantinescu, *Biserica fostei Mînăstiri Rîmnicul Sărat*, p. 49.

57. Arh. Stat. Buc., M-rea Rîmnic, pach. XIV/4.

8. — Biserica «Sfinții Dumitru și Antonie» — Focșani

Vicol căpitanul a ridicat în Focșani, poate din lemn, o biserică cu hramul Sfântul Dimitrie, pe un loc dăruit în acest scop la 20 februarie 1692⁵⁸ de către «Toader Hobjilă cu fratele său Delea și cu surorile și frații săi». Biserica este amintită documentar la 17 august 1696⁵⁹. Doi ani mai târziu, la 25 iulie 1698, ctitorul, foarte probabil, originar din Piatra Neamț, închină Biserica printr-un testament Mînăstirii Agapia⁶⁰. Vasile Drăguț considera că a fost zidită la 17 9 ca un edificiu cu plan triconc cu pridvor și clopotniță din lemn⁶¹. Biserica primește numeroase dăni. Ștefan Cazan Vătaful, la 5 aprilie 1709 face dănie «moșia Stoești», ce se cheamă acum Focșani «sfintei monastiri ce este hramul Sveati Dimitrie Domniei sale a lui Vicol ce au fost setrar mare»⁶². Tot de la început Biserica a fost înzestrată cu cărți de cult. Un «Apostol», fără copertă, a ajuns la Iași și poartă următoarea însemnare: «Această carte ce se cheamă pracsim este a bisericii lui Vicol, ce iaste hramul S(veat)i Di(mi)trie ot Focșani(i), 7236 (1728) febru(arie) 12⁶³.

Starea de închinare la M-rea Agapia nu a convenit nici preoților de aici, nici orășenilor. La 12 ianuarie 1734 Constantin Nicolae se adresează starostelui de atunci al Ținutului Putna, Ion Neculce «ca să judece pe popa Vasile Chipecii care a păstrat pentru sine veniturile bisericii lui Vicol și nu le-a dat M-rii Agapia»⁶⁴. La 12 mai 1735 hatmanul Ștefan Roset dăruiește mînăstirii lui Vicol din Focșani casele zidite de el în curtea ei⁶⁵. Stareța Elisabeta a Mînăstirii Agapia îl numește la 14 septembrie 1819 pe starețul schitului Brazi, Dositei ieromonahul, ca vechil al Mînăstirii Sfântul Dimitrie. Faptul acesta a nemulțumit enoriașii Bisericii și a fost nevoie să intervină Veniamin Costache, Mitropolitul Moldovei. Acesta, prin scrisoarea din 19 ianuarie 1820⁶⁶ către starostia de Putna cerea ca enoriașii să fie sfătuiți să-l primească pe ieroschimonahul Dositei ca vechil, renunțînd la cererea lor de a-și administra singuri biserica. Dositei primește inventarul bisericii la 12 februarie 1828⁶⁷ și imediat expune mitropolitului Veniamin «noua stare și proasta administrație» a veniturilor bisericii «Sfântul Dimitrie» datorită neglijenței și necinstei epitropilor acestei biserici și mai ales a lui Gheorghe Anagnoste. Se plînge că documentele bisericii au fost inten-

58. Idem, *Schitul Brazi*, ms. 581, f. 9 v și 10 v; N. Stoicescu, *Țara Românească*, I, p. 312 și nota 41 p. 322.

59. Arh. Stat. Buc., *Documente istorice*, CDXLV/64; V. Drăguț, *Tradiții ctitoricești...*, p. 173 și nota 102.

60. Arh. Stat. Buc., *M-rea Agapia*, pach. XII/1; Idem, *Schitul Brazi*, ms. 581/4 v și 5 v. Dimitrie F. Caian, *Istoricul Orașului Focșani*, 1906, p. 53 crede că a fost zidită la 1700—1705; *** *Monografia județului Putna*, Focșani, 1943, p. 173.

61. V. Drăguț, *Tradiții ctitoricești...*, p. 173, nota 102.

62. Arh. Stat. Buc. *M-rea Rîmnic*, pach XII/6; D. F. Caian *op. cit.*, p. 61.

63. Acad. R.S.R., *Arh. Acad.*, Dos. 1580 f. 826, ms. Bobulescu.

64. Arh. Stat. Buc., *Schitul Brazi*, ms. 591, f. 18 v. — 19.

65. *Ibidem*, f. 2 v.

66. Idem, *M-rea Agapia*, pach. XII/11; Victor Brătulescu, *Acte, note și însemnări despre Biserica fostului schit Brazi de lângă Panciu*, în «G.B.», XXIV, 3—4, 1965, p. 328—329. La 9 decembrie 1819 mitropolitul Veniamin Costache întărește hotărîrea stareții Elisabeta.

67. Arh. Stat. Buc., *M-rea Agapia*, pach. XII/14; V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 329.

ționat rupte sau pierdute, iar hanul lui Anagnoste chiar în ușa bisericii necinstește acest locaș, precum și cimitirul. Cere carte către stăroștia de Putna pentru a fi liber să remedieze aceste neajunsuri și carte de blestem pentru a dovedi cu martori veniturile acestei biserici ⁶⁸.

La 20 noiembrie 1820 ⁶⁹, a intervenit și domnitorul Mihai Grigore Șuțu la starostele de Putna, pentru a cerceta neregulele săvârșite de Gheorghe Anagnoste, fostul episcop al Bisericii și de moștenitorii săi, față de M-rea Agapia, al cărei metoc era biserica.

Mitropolitul Moldovei Veniamin a numit după 10 ianuarie 1827 ⁷⁰ ca vechil și episcop al Bisericii «Sfintul Dimitrie» pe Dimitrie «nacealnicul schitului Brazi». În fața acestui vechil Vanghelache Anagnoste se obligă la 28 mai 1835 să plătească «bezmen» pentru han și pentru locul ce-l are pe proprietatea Bisericii ⁷¹.

La sfârșitul sec. al XIX-lea, Biserica «Sfintul Dimitrie» ajunge în stare de ruină, ceea ce i-a determinat pe Episcopul de Roman și pe protopopul ținutului să intervină la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru reparații urgente ⁷². Reparată integral Biserica era în stare bună la 1909 ⁷³, dar o fost închisă la 1936 ⁷⁴. Până în 1942 i s-au mai făcut unele reparații ⁷⁵. După ce a fost restaurată integral între anii 1982—1988, pictată în stil neo-bizantin, într-un frumos albastru «ca de Voroneț», Bisericii i s-a dat la resfințirea din 31 ianuarie 1988 ⁷⁶ un al doilea hram «Sfintul Antonie».

9. — Biserica «Sfintul Nicolae—Vechi» — Focșani

Lângă fostul hotar al Principatelor, exista o mănăstire cu hramul «Sfintul Nicolae», înființată în a doua jumătate a secolului al XVII-lea de Filotei călugărul, «ctitorul cel dintii» care i-a fost și egumen. Prima mențiune documentară a mănăstirii este în anul 1687, când un anume «Vasile și fiul său Alexandru vind egumenului mănăstirii Sfintul Nicolae o butie de vin» ⁷⁷. Ctitorul cel dintii Filotei, care ridicase biserica din lemn a închinat-o Sfintului Munte Sinai, făcând să fie «metoh supus și nestrămutat la mănăstirea Rîmnic». În același timp Filotei a dat și o «carte de închinăciune de s-au pus în schevofilachion ca un lucru statornic și de neclintit» ⁷⁸. Cartea de închinăciune, se pare, a fost întări-

68. *Ibidem*, pach. XII/13; V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 329.

69. V. Brătulescu, *Acte, note și însemnări*, p. 329, 1850, aprilie 30.

70. Arh. Stat. Buc., *M-rea Agapia*, pach. XII/14; V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 329;

71. Arh. Stat. Buc., *M-rea Agapia*, pach. XII/23. La aceeași dată mai era Dositei; V. Brătulescu, *Acte, note și însemnări*, p. 329.

72. Arh. Stat. Buc., *M-rea Agapia*, pach. XII/24; V. Brătulescu, *Acte, note și însemnări...*, p. 329;

73. Arh. Stat. Buc., *Minist. Cultelor*, Dos. 697/1870 f. 58; Biserica era acoperită cu șindrilă, bolțile erau găurite, numai catapeteasma și Pantocratorul erau pictate, iar culorile au început să dispară, filele 9—22.

74. *Anuar 1909*, p. 374.

75. *A.E.R.*, p. 202.

76. Pe o placă comemorativă pe partea stîngă a pronaosului.

77. Biserica a fost sfințită Duminică 31 ianuarie 1988 de P.S. Episcop Epifanie al Buzăului.

78. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnic*, pach. I/11.

tă prin semnăturile mitropoliților Teodosie și Antim și a episcopului Buzăului, Damaschin ⁷⁹.

Averea materială a acestei minăstiri a sporit mereu între anii 1701—1711 prin danii de pământ de la unii creștini ⁸⁰ și prin cumpărături ⁸¹. Dar din anul 1713 minăstirea avea să-și schimbe aspectul. La 23 martie același an, între egumenul Filotei și căpitanul de cazaci Ștefan (Ștefu) ⁸² (foto 1—2) intervine o înțelegere în sensul că ultimul urma să zidească o biserică de piatră, cu clopotniță cu trei clopote în locul celei de lemn. Zidirea s-a terminat foarte probabil în 1716 ⁸³. Noua ctitorie a fost înzestrată cu moșii și bunuri de ctitorii ei, Ștefu și soția sa, Calița, nepoata domnitorului moldovean Constantin Duca, după cum vedem din Testamentul pe care l-a dat la Tîrgoviște, la 31 martie 1720 (7228) ⁸⁴.

Înainte de această dată, egumenul Filotei, un om nestatornic, din motive necunoscute, «făcînd sfat cu doi călugări», închină minăstirea Episcopiei Buzăului ⁸⁵, cu toate că se făcuse anterior presiuni ctitorului de către domnitorul Nicolae Mavrocordat spre a fi închinată la Minăstirea din Rîmnic ⁸⁶. Aflat la Tîrgoviște, căpitan de cazaci, Ștefu, nu este de acord cu atitudinea lui Filotei, pe care deși cunoscîndu-l, nu-l numește în Testament, ci îl renegă. Ștefu arată că «un popă cu doi călugări au făcut sfat și au mers la Episcopia Buzăului fără știrea mea și venind eu am scos de unde era închinată de acel popă fără orînduială și s-au izgonit din minăstire» ⁸⁷. Ultima mențiune despre Filotei la Sfîntul Nicolae Vechi este din 30 iunie 1719 ⁸⁸, dată după care considerăm că a fost izgonit și a plecat în Moldova. Ștefu, la 31 martie 1720 a chemat la sine la Tîrgoviște trei ieromonahi: Sofronie, Silvestru și Timotei, unul dintre ei cu siguranță numit stareț în locul lui Filotei. Lor le-a dat «Testamentul» său, către ctitoria sa din Focșani. Ștefu arată că le-a dat «zapis la mină întocmai cu hrisovul care este la mine întărit de boierii cei mari, iar care s-ar mai scula ca să închine la alte minăstiri sau Episcopie sau la Rîmnic, să vîndă ceva de ale minăstirii să fie izgonindu-se afară ca niște netrebnici» ⁸⁹. Filotei, izgonit, moare în Moldova, iar călugării de la Minăstirea Sfîntul Ioan din Focșani profită de acest moment, îl aduc și-l înmormîntează în oraș, făcîndu-se stăpîni pe minăstirea Sfîntul Nicolae» Desigur, ctitorul Ștefu murise, deoarece nu a mai intervenit. Conflictul care se ivește, de fapt un lung proces,

79. *Ibidem*, pach. I/40; VII/6; XII/1; după cum se afirmă la procesul din 1729. Vezi problema schitului pînă la eliberarea lui Filotei la T.G. Bulat, *op. cit.*, p. 1048.

80. Arh. Stat. Buc. *M-rea Rîmnic*, pach. I/40; XII/1.

81. *Ibidem*, pach. VII/10, 12.

82. *Ibidem*, pach. VII/9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.

83. *Ibidem*, pach. I/30.

84. V. Drăguț, *op. cit.*, p. 173 și nota 107.

85. D.F. Caian, *op. cit.*, anexe, p. 89; Nicu Ivan, *op. cit.*, p. 68—70; A. Palemon, *Memorii. Descrierea Știintelor Monastiri*, București, 1861; p. 73—74; Grigore Muscelleanu, *Calendarul antic*, București, 1863. Hrisovul a fost scris la Tîrgoviște de Anghele Logofătul în primul an al domniei lui Nicolae Mavrocordat. Cele 8 moșii despre care se vorbește în Testament au fost la: Focșani la hotar, unde era zidită minăstirea, la Lămotești, Ciorăști, Giorăști, Dălhăuți, Buda, Amara, Orzănești.

86. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnic*, pach. I/40, XII/1; D.F. Caian, *op. cit.*, p. 89.

87. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 89.

88. *Ibidem*.

89. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnic*; pach. 1/25.

antrenează și episcopia Buzăului⁹⁰. Nicolae Mavrocordat judecă acest proces greu și închină Mînăstirea Sfîntul Nicolae-Vechi la 20 aprilie 1729 Mînăstirii din Rîmnicu Sărat, hotărînd ca Episcopia Buzăului și egumenii de la mînăstirea Focșani (Sfîntul Ioan n.n.) nimic amestecat să n-aibă»⁹¹.

Domnitorii Alexandru Ipsilanti la 15 mai 1775⁹², Alexandru Moruzi, la 2 iulie 1792⁹³ au acordat mînăstirii scutiri de dijmărit, stupărit, oierit și vinărit, precum și dreptul de a ține oameni pentru treburile schitului. Gheorghe Hangerli voievod, în 1798⁹⁴, recunoaște și întărește milele anterioare. La 1787 Biserica și ansamblul mînăstiresc au ajuns într-o stare de degradare generală. Urmașii ctitorului au încredințat arhimandritului Ieremia⁹⁵ de la m-rea din Rîmnicu Sărat, 600 lei pentru repararea acoperișului și a caselor, fără însă a realiza ceva.

Mînăstirea «Sfîntul Nicolae-Vechi» a jucat un important rol cultural în viața orașului Focșani. Preotul Iacob de la M-rea Sfîntul Nicolae—Vechi a fost dascăl la școala din Focșani. A fost socotit ca un «dascăl cu învățătură și condei bun» și plătit cu «10 taleri pe lună spre învățătură copiilor orașenilor de acolo și a împrejurărilor de acolo și a împrejurărilor»⁹⁶.

În anii 1801, 1802, 1804, 1814⁹⁷ și 1832⁹⁸ are loc un lung conflict între mînăstire și slugerul Grigore Done pentru niște proprietăți. Cutremurul din 1802 și incendiul din 1854 au distrus ansamblul mînăstiresc, încît la 1863 Biserica se afla «în cea mai proastă stare, deasupra ei a crescut iarba și pe o coloană un arbore mare»⁹⁹.

«Catagrafia de toate odoarele Bisericii» din 1863, păstrată la Arhivele Statului¹⁰⁰, arată că printre alte obiecte, biserica avea un potir de argint poleit cu aur, o Evanghelie de argint, o cădelniță de argint.

90. supra, nota 79.

90. Supra, nota 79.

91. T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 1048.

92. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnice*, pach. 1% 40 și XII/2. Se pare că cei trei ieromonahi nu au mai rămas în mînăstire. Nici unul dintre ei nu apare în pomelnicul Bisericii. Arh. Stat. Buc., ms. 729/64—65; A. Papazoglu, *Colecție de toate inscripțiunile și pomelnicele din proscomidii a domnilor și doamnelor fondatori de pe toate monahiile din Țara Românească anul 1872 sept. 28*. Pomelnicul este acesta: Constantin W. Maria Doamna: Nicolae W. Smaranda Doamna, Stefu, Calița. Ioan cu soția, Safta, Nicolae cu tot neamul Filotei ieromonah, Isaia ieromonah, Partenie ieromonah, Teoctist ieromonah, Ilarion Arhiereu și Neofit monahul.

93. *Ibidem*, pach. I/62 și V. A. Urechia, *Istoria Românilor cursu lăcutu la Facultatea de Litere din București după documente inedite*, vol. II 1891, p. 84—85.

94. V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. VI, București, 1893, p. 210.

95. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnice*, pach. I/71.

96. *Ibidem*, pach. I/63; XIII/44; XIV/13; Despre arhimandritul Ieremia vezi H. Constantinescu, *Biserica fostei mînăstiri Rîmnice Sărat*, p. 54—55; Vezi A. Palemon, *op. cit.*, p. 78.

97. Gabriel Cocora, *Din trecutul pregătirii clerului din cuprinsul eparhiei Buzăului*, în «G.B.», XXIX, 3—4, 1970, p. 333.

98. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnice*, pach. VII/30, 32, 34, 35.

99. Leonte Ileana, *Mînăstirea Rîmnice*, în «Indice cronologic», nr. 19, București, 1955, p. 88.

100. Gr. Musceleanu, în *Calendarul Antic*, 1863, p. 163; D.F. Caian, *op. cit.*, p. 86.

Din același an, Biserica devine Biserică de mir¹⁰¹, Episcopia Buzăului numind aici pe preotul Oprea Ionescu¹⁰². Acesta¹⁰³, alături de alți locuitori ai orașului¹⁰⁴, au făcut dese demersuri pe lângă Ministerul Cultelor în vederea renovării Bisericii. Acum se construiește turla mare pe naos și se adaugă un pridvor larg¹⁰⁵, de mare importanță, care a schimbat înfățișarea vechii ctitorii a lui Ștefu.

În secolul nostru, Biserica a fost renovată de preoții N. Atanasie și Gheorghe Popescu, ultimul salvând Biserica din ruina provocată de primul război mondial. În 1929¹⁰⁶, Biserica a fost sfințită de episcopul Lucian al Romanului, ocazie cu care s-a scris pisania Bisericii¹⁰⁷. În 1936¹⁰⁸, Biserica era în stare bună, dar a suferit avarii la cutremurele din 1940 și 1977. Acum Biserica, monument istoric, restaurată, se prezintă în condiții foarte bune, fiind pregătită pentru a fi pictată.

10. — Biserica «Sfintul Nicolae-Nou» din Focșani

La 26 mai 1696 popa Arsene și Iane, ginerele lui Stoica Vătaful dau la Focșani loc pentru o minăstire, «care din mila lui Dumnezeu și cu poslușania oamenilor celor buni va să se ridice»¹⁰⁹. În același an la 21 iunie, minăstirea trebuie să fi fost gata, deoarece primește o danie de la Maria preteasa, soția preotului Ioan, fata Ghemiului care «dimpună cu Ioan vînd preotului de la Minăstirea ot Focșani un loc de casă peste drum de popa Filotei în tîrgul Focșanilor»¹¹⁰. Biserică de lemn arzînd de trei ori, a fost zidită alta, cu cheltuiala lui Constantin Năsturel biv vel paharnic și închinată ca metoh Episcopiei Buzăului, după cum vedem din actul de la 9 iunie 1732¹¹¹. Cel care a închinat minăstirea a fost Dragomir fiul «popii Constantin», «cu tot neamul popii Arsene». Faptul acesta l-a făcut pe episcopul Misail ca la 9 iunie 1732 să dea o carte copilului răposatului preot Constantin din Focșani, prin care îi cerea să se însoare și preoțit la acest locaș «atît el cît și cei ce vor urma la această biserică și se vor urma la aceasla biserică

101. Arh. Stat. Buc., *Ministerul Cultelor*, Dos. 1184/1863 făcută de protopopul Ion Ionescu.

102. * * * *Monografia Jud. Putna*, p. 171 ca filială a Parohiei Precista.

103. Nicu Ivan, *op. cit.*, p. 21 fig. 4 îl socotește ca al doilea ctitor.

104. Arh. Stat. Buc., *Ministerul Cultelor*, Dos. 1184/1863 f. 3 oct. 5 1864. Biserica era în cea mai proastă stare, căci afară este neterminată și clopotnița dărîmată, clopotul pus în curte pe niște furci. Vezi și Raportul 17 către Prefectura județului Putna din 20 mai 1869.

105. *Ibidem*, fila 2.

106. Cel mai larg pridvor de la bisericile din Focșani.

107. La 2 septembrie 1929 după N. Iorga, *op. cit.*, p. 30 : fotografia de la Sfințire. Documentul sfințirii se păstrează la N. Ivan, *op. cit.*, p. 75—76.

108. Pisania a fost sculptată de N. Colița la 29 sept. 1929 : «Voi, urmași ! Păstrați-vă credința în Dumnezeu ! Cultivați dragostea de frate și apărați-vă cu viața altarile, pămîntul, neamul, lăsîndu-le și vo i urmașilor voștri mai întărite și mai înflorite de cum le-ați moștenit.

107. A. E. R., p. 203, Parohia Precista.

110. Arh. Stat. Buc., ms. 236 f. 46 ; N. Stoicescu, *Țara Românească I*, p. 312—313 și notele 45—46, p. 322 ; D. F. Caian, *op. cit.*, p. 86 și anexe doc. XVIII, p. 137 crede că a fost făcută de lemn de popa Arsene.

111. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 88.

și se vor trage din neamul lui să fie scutiți de orice dajdie preotească și de ploconul cel obișnuit»¹¹².

Biserica construită din ziduri groase a avut pridvor deschis. În cursul timpului i s-au adăugat contraforți. Minăstirea a fost înzestrată prin diferite danii de pământ, locuri de casă și clopot¹¹³.

Pictura a fost executată în secolul al XVIII-lea, după 1746. Ctitorii sint reprezentați pe zidul de sud, avind inscripții: «Antim, episcopul Buzăului, Jupîn Constantin, Io Nicolae Voevod»¹¹⁴.

La 25 septembrie 1812 s-a adăugat Bisericii o nouă catapeteasmă de zid, cu trei rinduri de icoane. Deasupra icoanelor o inscripție arată: «Această sfântă și dumnezeiască catapeteasmă s-a zugrăvit cu blagoslovenia preasfinției sale părintelui Constandie episcopul Buzăului și cu osteneala și îndemînarea protopop Radului... și Ivancea... Radul, Gavriil, Dimitrie epitrop. Pentru pomenirea sufletelor lor vleit 1812, septembrie 25 și s-a zugrăvit de ...»¹¹⁵.

Minăstirea Sfântul Nicolae Nou era considerată la 1819 «cel mai bine întreținut metoh și bogat în odoare, cu 22 locuri și prăvălii»¹¹⁶. Catagrafia din august 1825 arată că Biserica era «veche, de zid cu șase stilpi de zid proptită cu o turlă de lemn, cu un clopot, învelită cu șindrilă veche, înăuntru zugrăvită peste tot, însă în altar zugrăveală nouă, cum și timpla asemenea, fiind și poleită... pardosită cu cărămizi, la ferestre geamuri și ciubuce de fier, cu străni, și dinaintea bisericii păreți de gard, cu o cămară i cheler în dos și un foisor dinăuntru tăvănită cu scinduri și învălită tot cu scinduri vechi»¹¹⁷. Dar situația bună nu a durat mult. Datorită cutremurelor și deselor incendii, Biserica a început să cunoască o stare de degradare, ceea ce a făcut ca episcopii să se adreseze în nenumărate rinduri Ministerului Cultelor, în vederea obținerii de fonduri pentru renovare¹¹⁸. În 1909, Biserica era în ruină și

112. Arh. Stat. Buc., *Episcopia Buzău*, pach. LX/2. Vezi și I. Ionașcu, *Episcopul Misail (1732—1741) și averea Episcopiei Buzăului după ridicarea lui de ruși*, Buzău, 1939, p. 18, extras din «Ingerul», anul XI, p. 6—7.

113. Arh. Stat. Ep. Buzău, pach. LX/13; D. F. Caian, *op. cit.*, anexe, doc. XXXIII și XXXI, p. 101—103.

114. Arh. Stat. Buc., *Ep. Buzău*, pach. LX/15 20 dec. 1733, Ion Căpitan Hangescu dă loc pentru casă cf. pach. LX/16, 2 iunie 1734; pach. LX/20 6 aprilie 1740 Murguleț Căpitanul donează Sfintei Monastiri un clopot.

115. Victor Brătulescu, *Inscripții și însemnări din biserici*, în «G.B.», XXV, 7—8, 1966, p. 639; D. F. Caian, *op. cit.*, la 1906 a zărit și un copil zugrăvit. Prezența pe frescă a episcopului Antim al Buzăului, atestat documentar începînd din august 1746, a determinat fixarea datei pictării bisericii imediat după anul 1746.

116. V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 639 pe dosul timplei «cu tot neamul lor spre pomenire».

117. Ioan C. Filitti, *Inventarul Episcopiei de Buzău și metodele sale și Biserica Sf. Dumitru din București la 1819 și 1825*. București, 1945, extras din «Biserica Ortodoxă Română» LIII, 1—2, 1945, p. 61, p. 33—34 la 1835 avea turlă de lemn și clopot; era învelită cu șindrilă după Popescu-Cilieni, I., *Invelișurile vechilor noastre biserici*, Craiova, 1945, p. 68.

118. Gheorghe I. Cantacuzino, *Sondaje arheologice în orașul Focșani*, în «Cercetări Arheologice», Muzeul de istorie al R.S.R., III, București, 1979, p. 256. Citează Acad. R.S.R. ms. 711/f. 272 v.

inchisă ¹¹⁹, situație care a durat pînă în anii 1974—1976, cînd a fost restaurată prin grija Direcției Patrimoniului Cultural Național ¹²⁰.

Acum Biserica, monument istoric, este un frumos edificiu, cu plan triconic, prevăzut cu pridvor deschis pe arcade semicirculare și coloane de cărămidă. S-a renunțat la turnul de pe pronaos din motive de rezistență și s-a pus în valoare turnul scării care permite accesul la clopote pe latura nordică. Biserica păstrează frumoase encadrame de piatră la ferestre și fragmente de pictură murală ¹²¹.

11. — Biserica «Nașterea Maicii Domnului» a fostei minăstiri Bordești

Cea mai importantă ctitorie, din punct de vedere artistic, a fost cea a fostei Mînăstiri Bordești. Biserica, cu temelie de piatră, cu hramul «Nașterea Maicii Domnului» a fost ridicată prin cheltuiala căpitanului Mănăilă în anii 1698—1699 ¹²². Virgil Drăghiceanu citea, pe ușa de intrare, în 1915, data de 15 iunie 7209 (1699) ¹²³. Arhitectura Bisericii, decorația sa sculpturală și pictura, stema Cantacuzinilor — vulturul cu două capete — care împodobește frumoasa catapeteasmă, o încadrează în rîndul monumentelor Cantacuzine, cu toate că a fost construită în timpul lui Constantin Brîncoveanu ¹²⁴. Biserica, la început, potrivit tabloului votiv avea un plan triconc, cu pridvor deschis pe arcade, turlă pe naos și turn clopotniță pe pronaos ¹²⁵. Portalul a avut o concepție diferită față de celelalte biserici cu structură simplă, clasică, fiind una din capodoperele sculpturii la noi ¹²⁶. Cartușul, aflat deasupra portalului, a rămas gol, nesăpat ca și mormîntul ctitorului din interior. Ușa de la intrare e din lemn sculptat în riceau-ri, motivele fiind unice în felul lor. Mircea Iliescu ¹²⁷, analizînd și descriînd arhitectura bisericii, a ajuns la concluzia că au existat doi meșteri pictori, două personalități apropiate ca po-

119. Arh. Stat. Buc., *Min. Cultelor*, Dos. 2694/1859. Arhitectul Ștefan Marvat face o listă cu ceea ce trebuie făcut; arată că s-au cheltuit 27.000 lei pentru reparații pe dinafară, dar mai trebuiau 19.700.

120. *Anuar 1909*, p. 374.

121. V. Drăguț, *op. cit.*, p. 177 și nota 115, șef de lucrări fiind arhitectul Mihaela Dan. Biserica este filială la Parohia Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul după *Indr. Bis. Buzău*, 1983, p. 35.

122. Arh. Stat. Buc., *Episc. Buzău*, pach. XIII/29; Gabriel Cocora, *Episcopul Metodie al Buzăului (21 iunie 1741—23 martie 1748)*, în «G.B.», XXV, nr. 7—8, 1965. Ctitorul locuia în această parte de țară amenințată de tătari: Mănăilă vel căpitan al lui Constantin Brîncoveanu apare în 1706 vel cămăraș, în 1712 vel sătrar, iar în 1718 vel clucer. Vezi pentru aceasta și Virgil Drăghiceanu și Gr. Pișculescu, *Biserica fostei mînăstiri Bordești Rîmnicul Sărat*, în «Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice» (A.C.M.I.), 1915, publicat de Alex. Lepădatu, București, 1916, p. 63.

123. Virgil Drăghiceanu, *Inscripții de la Negrești, Preajba, Olteni, Bengești, Ostrov, Pietrarii de Jos, Bordești și Suzești*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice» (B.C.M.I.), VIII, 1915, p. 48; V. Drăghiceanu, Gr. Pișculescu, *op. cit.*, p. 63.

124. M. Iliescu, *Decorația bisericii din Bordești (Vrancea) și importanța ei pentru iconografia românească*, în «B.O.R.», XCIV (1976), nr. 1—2, p. 180. Tot el face cea mai completă descriere a bisericii.

125. N. Ghika-Budești, *Biserica din Bordești (Rîmnicul Sărat)*, în «B.C.M.I.», VI, fasc. 22, 1913, p. 84; Idem, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, în «B.C.M.I.», XXIX, fasc. 87—90, 1936, p. 109; V. Drăguț, *op. cit.*, p. 169.

126. V. Drăghiceanu și Gr. Pișculescu, *op. cit.*, p. 67; Vezi și T. Voinescu, *Observații asupra stilului brîncovenesc*. Portalul, în «Studii și cercetări de istoria artei», (S.C.I.A.), tom. 15, 1, 1968, p. 3—24.

127. Supra, nota 124.

sibilități artistice. Unul dintre ei a executat portalul, coloanele și ancadramele. Foarte posibil să fi fost pietrarul Mira¹²⁸, al cărui nume^{128a} apare pe fața vestică a capitelului coloanei nordice. Celălalt pietrar a decorat ancadramele semicirculare interne și consolele arcurilor naosului.

Căpitanul Mănăilă, procantacuzin înfocat, dornic de a face din ctitoria sa un locaș vrednic de laudă, s-a adresat celui mai valoros pictor al epocii, Pîrvu Mutu¹²⁹. Acesta, mulțumit de pictura pe care a realizat-o aici, și-a lăsat în ambrasaua ușii autoportretul, care îl înfățișează cu un penel și o scoică întredeschisă în mâna stîngă¹³⁰. Dar Pîrvu Mutu nu a realizat singur pictura Bisericii. El a fost însoțit de tovarășul și ucenicul său «Radu Zugravul», «viitor mare zugrav și dascăl de zugrăvire» care și-a lăsat numele la proscomidiar. Tot Mircea Iliescu¹³¹ delimitează contribuția lui Pîrvu Mutu de cea a colaboratorului său, Radu, căruia i-a permis să picteze și fețe de sfinți militari. La Bordești apare nouă față de celelalte biserici pictate de Pîrvu, icoana Sfîntului Cristofor «patronul drumetilor și implicit păzitorul de moarte năpraznică»¹³². Ctitorii au fost reprezentați pe tabloul motiv în partea de sud-est a pronaosului: «Jupîn Mănăilă, Ioniță, Jupînița Ilina, ținînd macheta bisericii cu turle: copiii Chiajna, Maria, Răducanul, Ștefan, Șerban, Ion. În stînga ușii s-au reprezentat probabil părinții Ioniță, Jupineasa Tudora, Constantin, Maria, apoi I. Constantin Voevod și Doamna Maria și, în sfîrșit, Io Șerban Voevod»¹³³. Pictura s-a terminat la 7230 (1722), căci un grafit din acest an dă o însemnare a lui Senie ieromonahul¹³⁴. Aceasta este una din dovezi că a ființat aici o mînăstire. Cîțiva ani mai devreme, la 1 iunie 7218 (1710) aflăm numele lui Petroniu egumenul de la Bordești, care a

128. V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 48; V. Drăghiceanu și Gr. Pișculescu, *op. cit.*, p. 63; Teodora Voinescu, *op. cit.*, p. 4—8 arată că este îndoielnic rolul lui Mira. Mira era un italian de origine. H. Constantinescu, *Meșteri de biserică buzoleni*, în «G.B.», XXXIII, (1974), nr. 1—2, p. 142; *Ibidem*, în «Tradiție și spiritualitate...», p. 260. Meșterul Mira a fost adus la noi de spătarul Mihai Cantacuzino pentru ctitoria sa de la Rîmnicul Sărat 1691—1697.

128 a. Mai nou: Gion Ionescu și Gheorghe Asanache, *Biserica lostei mînăstiri Bordești*, în «Îndrumător Bisericesc și patriotic», VII, Buzău, 1988, p. 81 consideră că numele Mira ar fi al soției ctitorului. Textul: «și Bordești, ctitoria căpitanului de margine, buzoianul Mănăilă Mărăcineanu și a soției sale Mira», dar fără argumente.

129. Pîrvu Mutu, ca și alți pictori, a descins din lumea preotească, fiind fiu și nepot de preot. El însuși a fost schimnic în schitul Robaia din Argeș, unde a și murit; C. Bobulescu, *Vieți de zugravi (1657—1765) și autobiografia lui Ghenadie Pîrvulescu arhimandritul* (22 oct. 1805—6 sept. 1873), București, 1940. S-a născut la 12 oct. 1657 ca fiu al preotului Ioan Pîrvescu. Numele de Pîrvu l-a purtat după cel al unchiului său visticniucul Pîrvu Vlădescu. Despre viața sa vezi: Ștefan Metes, *Zugravii Bisericilor Române* (cu 48 ilustrații în planșe), în «A.C.M.I.», secția pentru Transilvania (1926—1928), Cluj, 1929, p. 1—168; Teodora Voinescu, *Pîrvu Mutu și școala sa*, în «S.C.I.A.», anul II, 3—4, 1955, p. 133—160. Ioana Cristache Panait, *Pîrvu Mutu Zugravul*, în «G.B.», XXIV, nr. 7—8, 1965, p. 691—693; V. Drăguț, *Arta românească*, preistorie, antichitate, Ev mediu, renaștere, baroc, București, 1982, p. 391—393.

130. V. Drăguț, *Arta românească*, p. 391, prezintă fotocopia după originalul aflat la Muzeul de Artă R.S.R. Importanța autoportretului a făcut ca el să apară la Mihail Mihălcu, *Valori medievale românești*, București, 1984, p. 33, dar și pe supracoperță.

131. M. Iliescu, *op. cit.*, p. 185.

132. *Ibidem*, și nota 38, p. 184.

133. V. Drăghiceanu, Gr. Pișculescu, *op. cit.*, p. 67. Acum originalul se află la Muzeul de Artă al României. În Biserică se află doar o copie.

134. V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 48; C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 22.

cumpărat de la Vasile și de la fratele său Ioan «... 3 pogoane vie în Coțești»¹³⁵. Mînăstirea a primit și danii de pămînt la Timboiești de la «Manea fiul lui Conea» la 23 iunie 7218 (1718)¹³⁶.

Șerban Polcovnicul și Ștefan Căpitanul închină mînăstirea ca metoc Episcopiei Buzăului. Acest fapt s-a întîmplat înainte de 20 iunie 1742, dată la care Episcopul Macarie primește de la domnitorul Mihai Racoviță un hrisov¹³⁷, prin care se recunoaște Episcopiei metoacele închinat anterior. Puțin timp după acest moment apare ca egumen al mînăstirii Bordești, Grigorie ieromonahul, mort la 1768¹³⁸. Existența unei școli la M-rea Bordești este probată documentar în 1759, de însemnarea lui Popa Mihai din Timboiești^{138a}.

Urmează ca stareți: Ioasaf, nepotul episcopului Cosman al Buzăului și Sofronie Velaitul. Pe la 1800 mînăstirea (schitul) a trecut sub administrarea mînăstirii Băbeni^{138b}.

La 1804 s-au făcut reparații la pridvorul Bisericii, după cum s-a putut constata de pe o cărămidă din zidul de nord al pridvorului¹³⁹. După cutremurul din 1838, Biserica a fost renovată în 1846--1847 și în 1878¹⁴⁰. Ultimul stareț Samoilă a trecut frontiera în Basarabia^{140a}. Situată pe pămînt înclinat și mișcător (alunecos), Biserica nu a putut rezista timpului. În 1899, în urma unei ploi catastrofale, s-a produs o alunecare de pămînt, care a cauzat o degradare ireparabilă Bisericii¹⁴¹. De acum a început istoria tragică a celei mai frumoase ctitorii vrîncene. S-au încercat tot felul de mijloace și demersuri pe lângă Comisia Monumentelor Istorice în vederea reparării ei. Biserica a ajuns într-o astfel de stare de degradare, încît ar fi fost prea greu și costisitor a se repara spre a fi redată cultului¹⁴². Prin decret regal, la 10 martie 1915, Biserica a fost declarată monument istoric¹⁴³. Dacă în 1915 pictura mai era «de toată frumusețea»¹⁴⁴, în 1963 au mai rămas doar puține fresce clare. În acest an o parte din prețioasele fresce împreună cu autoportretul lui Pîrvu Mutu au fost extrase și duse la Muzeul de Artă al R.S.R.¹⁴⁵.

135. Arh. Stat. Buc., *Ep. Buzău*, pach. LXIX/12.

136. *Ibidem*, p. LIX/39.

137. Arh. Stat. Buc., *Ep. Buzău*, pach. XIII/29. Vezi și Gabriel Cocora, *Episcopul Metodie...*, p. 676.

138. V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 48.

138 a. Gabriel Cocora, *Mînăstiri...*, p. 30.

138 b. Gion Ionescu și Gheorghe Asanache, *op. cit.*, p. 82.

139. M. Ilescu, *op. cit.*, p. 184, nota 47. A surprins data încastrată pe o cărămidă pe lat în zid.

140. V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 63 și *Anuar 1909*, p. 258.

140 a. *Supra*, nota 138 a.

141. Ioana Cristache Panait, *Pîrvu Mutu...*, p. 698.

142. N. Ghika-Budești, *Biserica din Bordești...*, p. 84. Tot el dă fotografiile la acea dată, p. 83; foto 1: Biserica exterior; foto 2: Altarul cu deplasarea; foto 3: chenar de fereastră; foto 4: ușa bisericii din Bordești; foto 5: coloane interioare.

143. «A.C.M.I.», 1915, p. 12. *Decrete regale*, p. 13. Decretul nr. 694, art. 1. «Se declarează monument istoric biserica fostei mînăstiri Bordești, la 10 martie 1915. Ferdinand».

144. V. Drăghiceanu și Gr. Pișculescu, *op. cit.*, p. 63. Adresa nr. 43660 din 6 sept. 1914.

145. Ioana Cristache Panait, *Pîrvu Mutu...*, p. 898.

Cutremurele și alunecările de teren din ultima vreme au ruinat aproape complet Biserica. Totuși, «în pofida stării ei dezolante — cum afirma V. Drăguț —, biserica este un semnificativ martor al acelei extraordinare explozii de energii creatoare care caracterizează epoca brîncovenească»¹⁴⁶.

12. — Biserica «Adormirea Maicii Domnului» Donie—Focșani

«Căpitanul de margine»¹⁴⁷, de la Focșani, Donie¹⁴⁸, împreună cu Jupineasa lui, Sanda, sînt ctitorii unei Biserici cu hramul «Adormirea Maicii Domnului» din același oraș. Biserica a fost ridicată din cărămidă între anii 1694—1714¹⁴⁹. D. F. Caiian a citit la 1906 o inscripție de piatră care odată a constituit un bloc: «Această sfîntă și Dumnezeiască Biserică unde se prăznuiește Adormirea Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioarei Maria este zidită și înălțată din temelie de domnia lui Donie... za margine... și jupineasa lui și înzestrată de fata lui Răducanu Vistier în zilele luminatului și înălțatului Domn Constantin Basarab spre pomenirea părinților veșnică»¹⁵⁰. Biserica de plan triconic, cu pridvor deschis, a suferit avarii la cutremurul din 1802, după care, vechiul turn clopotniță de pe pronaos a fost înlocuit cu altul din lemn, în 1814¹⁵¹. În perioada următoare, Biserica primește donații de icoane. La 1820, primește icoana sfinților Haralambie și Spiridon, icoană de factură bizantină pe fond de aur, iar în 1827 primește o icoană a Maicii Domnului¹⁵². Incendiul din martie 1854¹⁵³ a cuprins și Biserica. Față de celelalte Biserici și minăstiri din oraș, Biserica Donie avea o situație materială mai bună, procurîndu-și veniturile și prin arendarea moșiilor sale¹⁵⁴.

Strănepotul ctitorului, clucerul Ioan Donie¹⁵⁵ o învelește în anul 1871, după modelul «Bisericii Scaune» din București. Același binefăcător, prin Testamentul său¹⁵⁶, o înzestreaază cu cele necesare cultului și

146. V. Drăguț, *Tradiții ctitoricești...*, p. 160.

147. Marea căpitanie de margine dinspre Moldova și Țara Românească a fost înființată de Matei Basarab în legătură cu luptele lui cu domnul contemporan al Moldovei — Vasile Lupu — în scopul de a asigura paza hotarului amintit. Căpitania avea în subordine slujitori și curteni din zona respectivă, cf. Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatelor române*, București, 1968, p. 257—258. Idem, *Țara Românească*, I, p. 311 și nota 39 p. 321.

148. Este amintit la 9 martie 1705 cf. Arh. Stat. Buc., *Doc. istorice*, CXXVII/3.

149. A.E.R. 1936, p. 200 dă data 1720—1714. Anuar 1909, p. 374 în schimb o dă pe cea de 1710. Emil Giurgea, *Vrancea...*, p. 42, c. 1704; «Îndrumător Bis. Buzău», 1983, p. 34, 1708—1712; V. Drăguț, *Tradiții ctitoricești...*, p. 174, nota 105, an. 1714.

150. D. F. Caiian, *op. cit.*, p. 102.

151. Petre Gîrbovicoanu, *Biserici cu averi proprii*, seria a II-a, București, 1910, p. 208; *Biserica Done Focșani*, în rev. «Albina», revistă enciclopedică populară, XIII, 1909—1910, fotografia exterior p. 1339, interior p. 1340.

152. V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 63.

153. După cum se afirmă în Pisanic vezi V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 687.

154. Tache Ordărescu, îngrijitorul veniturilor Bisericii Done s-a adresat în repetate rânduri Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru arendarea moșiei Gugęști, vezi această la Arh. Stat. Buc., *Min. Cultelor...*, Dos. 650/1862, f. 3, 5, 7.

155. Ioan Donie a murit la 28 octombrie 1874.

156. Testamentul a fost legalizat la Tribunalul Ilfov nr. 28 din 11 martie 1871.

cu moșia Căpoteasa ¹⁵⁷, din fostul județ Rîmnîcu Sărat. Epitropia instituită ¹⁵⁸ de Ioan Donie, ca executorie a testamentului său, întreprinde o reparație capitală la 1877. Legatul lăsat bisericii e recunoscut și de nepoatele piosului donator, Maria Basarabescu și Ecaterina Niculescu, prin procura dată lui Mihail Basarabescu spre a face cuvenită declarație la Tribunal în numele lor. Numai Marghioala Basarabescu, o altă nepoată, cere anularea legatului. În cele din urmă, Epitropia face apel la Curtea de la Galați și păstrează proprietățile ¹⁵⁹.

În secolul al XX-lea, Biserica a fost reparată mai întâi în 1926 de epitropie și enoriași ¹⁶⁰, apoi după cutremurul din 1940. În 1948 Biserica a fost pictată de pictorul Adolf Cantini, licențiat al Academiei Belle Arte din Perugia Italia ¹⁶¹. Actualmente Biserica este în stare bună și pregătită pentru a fi pictată.

13. — Schitul Vîrteșcoi

Vasile Căpitanul ¹⁶² ridică la Vîrteșcoi o biserică cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», după 1700 și înainte de 1705 și înainte de 1705, martie 19 ¹⁶³, dată cînd dă o diată prin care lasă toată averea sa femeii sale Chirana și după moartea acesteia Bisericii sale închinată mînăstirii din Rîmnîcu Sărat. Vasile și Chirana, ctitorii bisericii, unde urma să ființeze un schit, au înzestrat-o cu alte proprietăți ¹⁶⁴. În 1708 ¹⁶⁵, mitropolitul țării, Antim, întărește schitului Vîrteșcoi stăpînirea peste aceste donații. Același lucru îl face și Constantin Brîncoveanu în 1712 ¹⁶⁶. Mînăstirea din Rîmnîcu Sărat îi inventariază bunurile în 1714 ¹⁶⁷. Moștenitorii ctitorului se aflau în judecată cu schitul în 1716 ¹⁶⁸. Acest fapt a determinat pe Nicolae Mavrocordat să-l închine printr-o «carte» mînăstirii din Rîmnîcul Sărat. O dată cu schitul au trecut în stăpînirea aceleiași mînăstiri și proprietățile din Vîrteșcoi în stăpînirea aceleiași mînăstiri și proprietățile Sporișori pe care căpitanul Vasile le-a lăsat

¹⁵⁷. Moșia a fost expropriată integral la 1922, după V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 638.

¹⁵⁸. Între membrii epitropiei erau Constantin Cirlova și M. Basarabescu. Problema tratată de P. Gîrboviceanu, *op. cit.*, p. 210 și 212.

¹⁵⁹. Între alte proprietăți, Biserica avea 600 ha. la Căpoteasa, o moșie la Gugești, la Budești; Întreaga problematică cu procesul P. Gîrboviceanu, *op. cit.*, p. 210—211.

¹⁶⁰. A.E.R., p. 200.

¹⁶¹. V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 627—638 — Pisania nouă.

¹⁶². Amintit în documente începînd cu 20 aprilie 1700 după Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnîc*, pach. III/58, 60.

¹⁶³. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnîc*, pach. III/59.

¹⁶⁴. *Ibidem*, pach. III/55, 59, 60, 67; IV/4.

¹⁶⁵. *Ibidem*, pach. III/63.

¹⁶⁶. *Ibidem*, pach. III/71.

¹⁶⁷. Leonte Ileana, *op. cit.*, p. 36; H. Constantinescu, *Biserica fostei mînăstiri Rîmnîcu-Sărat*, p. 52; G. Cocora, *Episcopia Buzău...*, 323 afirmă că la 1708 a fost închinat la M-rea Rîmnîcu Sărat.

¹⁶⁸. Arh. Stat. Buc., *M-rea Rîmnîc*, pach. III/77.

schitului. Biserica reparată la 1828 și 1894¹⁶⁹ funcționează și azi ca biserică parohială¹⁷⁰.

14. — Biserica «Nașterii Maicii Domnului» — Odobești

În prima jumătate a sec. al XVIII-lea, la 10 august 1732, s-a terminat de construit Biserica cu hramul «Nașterii Maicii Domnului» din Odobești. Cum ne arată pisania săpată în piatră, ctitorii au fost: Costache Razul vel spătar cu giupineasa dum(isale) Maria, Vasile Găuzilă cu giupineasa dum(isale), Nastasia și Panait cupeț cu giupineasa dum(isale) Maria¹⁷¹. Cel care a supravegheat construcția bisericii sau, cum afirmă aceeași pisanie, «pristav la tot locul» a fost «Ioniță diacul ot Focșani». Biserica a funcționat ca schit, purtând mult timp numele de «Mînăstirea», și a fost metoc al Mînăstirii Mera¹⁷². Construită din cărămidă care nu prinde apa și nu se macină, Biserica are un plan triconc, cu turn clopotniță pe pronaos, turn cu scară pe latura de nord, pridvor în latura vestică și pereții sprijiniți pe contraforți. A suferit avarii la cutremurul din 1894 și a fost reparată atît la sfîrșitul secolului trecut, cît și în primii ani ai acestui secol, în 1903—1904¹⁷³. În timpul primului război mondial, Biserica a fost ocupată de trupele germane, prilej cu care au fost distruse arhiva și fondul de icoane, iar clopotele au fost duse în Germania¹⁷⁴. După ce a fost reparată ulterior în mai multe etape¹⁷⁵, Biserica a suferit avarii și la cutremurele din 1940 și 1977. În 1956 a fost înlocuită turla de lemn cu una nouă. Acum Biserica restaurată este pregătită pentru a fi pictată.

15. — Biserica «Sfinții Volevozi» — Focșani

La Focșani, la 31 octombrie 1745¹⁷⁶, Ioniță Zugravul dă voie preotului Pavel, căpitanului Mihai Curt și lui Avram Tăbăcarul ca să ridice o biserică pe moșia lui, dăruind, totodată, și două pogoane loc pentru casă. Biserica a fost terminată în 1746 și a primit hramul «Sfinții Volevozi». Mult timp a fost cunoscută sub numele de «Biserica lui Curt». Ctitorul principal, căpitanul Mihai Curt, a înzestrat-o de la început cu o Evanghelie tipărită la Rîmnicu Vilcea, în 1746. La sfîrșitul unei pagini de la începutul cărții, D. F. Caian a văzut la 1906 propria semnă-

169. *Anuar 1909*, p. 258.

170. «Îndrumător Bis. Buzău», 1983, p. 37; Parohia Virteșcoi-Beciu.

171. Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei...*, p. 63.

172. N. Stoicescu, *Moldova...*, p. 613.

173. *Anuar 1909*, p. 375.

174. Devizul pentru pictură și caietul de sarcini privind lucrările de pictură din nou în tehnica frescă a bisericii cu hramul Nașterea Maicii Domnului din Odobești: fila 2.

175. *A.E.R.*, p. 209.

176. Documentul respectiv a fost prezentat divanului domnesc la 31 martie 1842 de Mînăstirea Profetul Samuie din Focșani cum susține D. F. Caian, *op. cit.*, p. 172; N. Stoicescu, *Țara Românească*, I, p. 313.

tură a ctitorului¹⁷⁷. Biserica a fost refăcută de enoriași în mai multe rînduri la 1780¹⁷⁸, 1896¹⁷⁹, 1929¹⁸⁰.

În 1942¹⁸¹ s-a aprobat o considerabilă sumă pentru renovări, dar aprobarea a rămas doar în «scripte». Acum Biserica păstrează planul triconc, cu turn clopotniță din lemn pe pronaos. Pridvorul inițial deschis cu arcade și coloane este închis. Consolidată în 1984, bisericii i s-a adăugat un veșmîntar și este pregătită pentru a fi pictată. Pentru rezistența monumentului s-a construit o clopotniță alăturată.

16. — Biserica «Sfinții Arhangheli» — Caramzulea Focșani

Clucerul Apostol Țoca¹⁸² a fost ctitorul, la 1740—1750¹⁸³ al unei biserici cu hramul «Sfinții Arhangheli» în Focșani, lângă fosta barieră Cotești. Biserica a fost cunoscută și sub numele de «Caramzulea», după numele episcopului Dumitrache Caramzulea, rudă cu familia Jelăboiu¹⁸⁴.

La 10 septembrie 1777 Radu căpitan «Trup de Argint» și soția sa, Zița, fosta soție a lui Constantin Post sin Apostolul Clucer închină Biserica Sfinții Arhangheli ca metoc Episcopiei Buzăului. Scopul acestei închinări a fost de a se pomeni «răposății și noi la Sfînta Liturghie». «Ei au dăruit metocului patru pogoane vie în dealul Broșteni, cinci pogoane vie paragină în Dragosloveni și trei locuri cu dugheni lângă Biserică în fața uliții»¹⁸⁵.

Pe un liturghier din timpul lui Ion Caragea, 1 august 1813, Dimitrie F. Caian a citit la 1906: «Această carte ce se numește liturghie este cumpărată de Dumnealui jupînul Dumitrache Caramzulea, fiind și ctitor sfintei Biserici cu hramul Sf. Troiță și Proorocul Ilie, bisericii Țocăi în tăbăcăria mahalaua Focșani¹⁸⁶. Părăsită, arsă de focul din 1854, spurcată de caii armatelor străine, Biserica a fost demolată de primăria orașului, în anul 1894¹⁸⁷.

Pe un liturghier din timpul lui Ion Caragea, 1 august 1813, Dimitrie F. Caian a citit la 1906: «Această carte ce se numește liturghie este cumpărată de Dumnealui jupînul Dumitrache Caramzulea, fiind și ctitor sfintei Biserici cu hramul Sf. Troiță și Proorocul Ilie, bisericii Țocăi în tabacăria mahalaua Focșan!».

177. D. F. Caian, *loc. cit.*, *** *Monografia jud. Putna, loc. cit.*

178. Data 1780 a văzut-o la 1906; D. F. Caian pe peretele din partea sudică, A.E.R., 1936, p. 208.

179. *Anuar 1909*, p. 374, Biserica avea nouă locuri cu embatic.

180. A.E.R., p. 208.

181. *Anuarul Comisiilor Monumentelor Istorice*, 1942, publicat de V. Brătulescu, p. 59, suma de 280.000 lei.

182. Biserica «Apostol Țoca» este amintită prima dată într-un zapis din 1745 prezentat de Episcopia Buzăului la Comisia de hotărnicie din 1848 cum susține D. F. Caian, *op. cit.*, p. 100. La 1765 ianuarie 24 se afla la judecata de partea lui Mihail Monahul contra lui Ioan Beldie și ceata lui, după Leonte Ileana, *op. cit.*, p. 242.

183. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 100; N. Stoicescu, *Țara Românească*, I, p. 312.

184. Jelăboiu, ctitorul Bisericii Jelaboii.

185. Arh. Stat. Buc., *Ep. Buzău*, pach. LX/45; Vezi D. F. Caian, *op. cit.*, anexe doc. XXXV, p. 103.

186. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 98.

187. *Ibidem*.

17. — Biserica «Adormirea Maicii Domnului» Lărgășani—Corbița

La Lărgășani—Corbița, vornicul Gavriil Conachi a ctitorit o foarte frumoasă biserică de lemn, pe temelie de piatră, la 1759—1760¹⁸⁸, pe terenul de zestre al soției sale, Ileana, născută Catargiu. În sprijinul ridicării Bisericii la această dată avem o însemnare de pe o «Carte de Învățătură» a lui Varlaam, găsită în 1940 în clopotniță: «Această carte ce se cheamă Păucenie am cumpărat-o pentru trebuința Bisericii mele din Lărgășani ce iasti la ținut Tecuci... (uîmează un blestem pentru el ce ar fura-o), poartă data de 7267 (1759) ghenarie 26¹⁸⁹. Biserica a fost isprăvită de zugrăvit în 7260 (1761) de un anume... «Apostol»¹⁹⁰. Cata-peteasma bisericii pictată în stil bizantin a fost adusă, probabil, de la Kiev¹⁹¹. În jurul bisericii ctitorul a ridicat curtea boierească, unde a adus dascăli greci și francezi pentru instruirea copiilor săi. Biserica de lemn, cea mai frumoasă de acest fel din sudul Moldovei, cu părțile îmbinate în sistemul «coadă de rîndunică»¹⁹² precum și clopotnița, dau o notă de austeritate. La 1785 a fost pus în biserică, de către ctitor, un pomelnic. Un alt pomelnic, al morților, se citea pe o lespede de marmură¹⁹³. Clopotul bisericii, așezat la 1808, constituie o curiozitate, în sensul că textul inscripției a fost imprimat pe pozitiv și lasă impresia unei formule criptografice: «Auzi, Doamne, glasul robilor tăi Gavriil și soției sale, Maria. În anul 1807 iunie»¹⁹⁴. Biserica foarte activă la 1809¹⁹⁵ a primit în 1910 Testamentul ctitorului. După moartea acestuia în 1811, Biserica a fost reparată la 1840 de Iancu Plitos, proprietarul moșiei și de poporeni, după cum se afirmă într-o însemnare de pe aceeași «Carte de Învățătură». Apoi ajunge într-o stare proastă la 1816, birnele de lemn au putrezit, încît nu s-a mai putut sluji în ea. Situația s-a înrăutățit încît la 1936 biserica a ajuns într-o cumplită «stare de ruină»¹⁹⁶. Astăzi biserica este redată cultului și este monument istoric¹⁹⁷.

188. G. T. Kirileanu, *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, București, 1909, p. 6; Iuliu Tudescu, *Știri noi despre familia Conachi*, în «Revista istorică», București, 1919, p. 98; Constantin Solomon, *Biserica și moșia Conăcheștilor de la Lărgănești-Tecuci*, extras din «Analele Moldovei», Iași, II, 1—2, 1942, p. 1; N. Stoicescu, *Moldova...*, p. 532—533 ante 1759. Despre ctitor la 25 februarie 1780 era biv vel pitar, la 17 nov. 1782 stolnic; 1716 spătar, 1790 ban, 1801 vornic. Moare la 22 iunie 1811 înmormîntat la Lărgășeni și dus apoi la Agapia. Cit privește unele însemnări de pe cărțile de cult care au aparținut Bisericii vezi V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 647—648.

189. Constantin Solomon, *op. cit.*, p. 13.

190. *Ibidem*.

191. Emil Giurgea, *Vrancea...*, p. 65.

192. Ioana Cristache Panait, *Bisericele de lemn de la curbura...*, p. 247.

193. Lespedea din 1809: Constantin, Monahia Praxia, Costachi, Ileana și fii(i) lor: Manolachi, Nastasia și fii(i) lor... Maria și fii(i) ei. Manolachi, Maria, Dumitru, Ileana și fii(i) lor. Ion Manolache Safta, Todorică cu Gavril Conachi vornic (n.n.) ctitorul și-a trecut și numele lui).

194. Supra, nota 188.

195. Constantin Tomescu, *Știri catagralice din Biserica Moldovei în 1809*, în «Arhivele Basarabiei», revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, sub conducerea lui T. G. Bulat și C. M. Tomescu, Chișinău, III, 3, 1931, p. 141.

196. A.E.R., p. 329.

197. «Îndrumător Bis. Buzău», 1983, filială la parohia Rădăcinești, p. 38—39.

18. — Biserica «Adormirea Maicii Domnului» Jelaboiu — Focșani

Ceașul Ioniță Jelaboiu a ctitorit în 1765¹⁹⁸ în Focșani o biserică cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», biserică care-i va purta ulterior numele. Ctitorul a înzestrat-o cu o moșie de 25 stînjeni, iar alți creștini îi vor face diferite donații între care și cărți de cult. La 1931 se mai citea pe o Cazanie : «Această cazanie cumpărată de dumnealor poporanii din Tăbăcari a Sfintei Biserici unde se prăznuiește hramul Adormirii Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare Maria, ce au zidit-o din temelie de Dumnealui Ceașul Ioniță Jelăboiu și am scris eu Ioan Preotul 1786»¹⁹⁹. La 15 octombrie 1810, preotul de atunci, Chiriac, a adresat o jalbă Episcopiei Buzăului : «Că această biserică săracă nu are decît 15 familii în jurul său, a avut în trecuții ani epitrop pe Ioniță Jebăloiu, care a dat Bisericii o moșie de 25 stînjeni»²⁰⁰.

Construită inițial din zid în formă de navă cu clopotniță de lemn, Biserica a suferit adaosuri succesive. La 1785 s-a descoperit cu tablă, la 1893 s-a adăugat un pridvor de lemn²⁰¹, iar în 1895 s-au refăcut zidurile exterioare, ferestrele și s-au vopsit turla și acoperișul. Ulterior, la 1898, s-a reparat și zugrăvit interiorul, pentru ca apoi, în 1903, Biserica să fie mărită prin adăugarea sînurilor, dîndu-se o nouă formă de plan treflat. S-a adăugat și cafasul în 1914²⁰².

Reparată după cutremurele din 194²⁰³ și 1977, Biserica este redată cultului.

20. — Minăstirea Sihastru

Pe malul stîng al Siretului, pe coasta dealului Nicorești, hatmanul Sandu Șendrea și soția sa, Sanda, — dintr-o familie de boieri moldoveni a cărei obîrșie urcă pînă la pitarul Sucevei, Șendrea, ridică aici un schit de lemn înainte de 1769, dată la care soția dă un act de donație²⁰⁴. Biserica a fost construită din lemn și la construcția ei s-a asociat și hatmanul Razu, proprietarul unei mari moșii care se învecina la miază-

198. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 98 arată că ctitorul Ioniță Jelaboiu în războiul din 1789 a trecut de partea rușilor, fapt pentru care domnitorul N. Mavrocordat îi confiscă averea; vezi anexe doc. XXXI, p. 9.

199. P. Arbore, *Insemnări culese de pe marginea cărților bisericești din orașul Focșani*, în «Milcovia», 2, 1931, p. 247; tot aici vezi și alte însemnări pe cărțile de cult care au aparținut Bisericii.

200. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 99. La p. 100 vechiul pomelnic al bisericii : Iordache, Șerban, Ilinca și tot neamul, Apostol (Țoca) și tot neamul, Ion, Ionașcu și tot neamul».

201. V. Drăguț, *Tradiții ctitoricești...*, p. 180, nota 124.

202. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 98; *Anuar 1909*, p. 374; *A.E.R.*, p. 201.

203. «A.C.M.I.», 1942, p. 58, s-a alocat 1.000.000 lei pentru clopotniță.

204. Lovin Glicherie, *Schitul Sihastrul din jud. Tecuci*, Birlad, 1923, p. 5 și urm., arată că numele de «Sihastru», potrivit tradiției locale, vine de la un călugăr Sebastian (Sevastian), fost viețuitor la Minăstirea Bogdana-Bacău care locuia lîngă pîriul Orbului și se ocupa cu strînsul plantelor medicinale. Hatmanul Șendrea rănit într-o luptă la Valea Siretului a fost transportat la conacul fratelui său, Iordache Șendrea și, vindecat de sihastru, a ridicat un schit. Vezi și N. Stoica, *Minăstirea Sihastru, județul Vrancea — scurt istoric* —, în «Îndrumător Bis. Buzău», 1982i p. 204—209; G. Cocora, *Episcopia Buzăului...*, p. 337; Idem, *Minăstiri...*, p. 205—239 : o analiză atentă a istoriei schitului; «A.E.R.», p. 359 susține pentru ridicare anii 1747—1769.

zi cu schitul ²⁰⁵. Episcopul Ioanichie al Romanului a sfințit Biserica, hirononind ca preot și numind ca «năcealnic al schitului» pe monahul Sevastian ²⁰⁶. Ca urmare a invaziilor tătare, ctitorul Sandu Șendrea moare (înmormântat apoi în biserică), iar soția sa, Sanda, luată ca roabă, a fost răscumpărată cu sume mari de bani de fratele ctitorului Iordache Șendrea. Soția ctitorului, Sanda, la 8 mai 1768, dăruia minăstirii o moșie de 170 ha. ²⁰⁷.

După Sevastian au urmat la conducerea minăstirii ca «năcealnici» ieromonahii Nicodim (după 1780) și Samoilă (după 1790), venit de la minăstirea Neamț. Samoilă, cu școala marelui Paisie, cărturar și bun administrator, a trasformat m-rea într-o admirabilă școală ²⁰⁸. La 1809 minăstirea devine metoc al Episcopiei Romanului ²⁰⁹. Starețul impune la 1810, celor care intrau în obște, regulile monahale și drept consecință averea minăstirii se mărește prin avutul adus de călugări ²¹⁰.

Ieromonahul Filaret care călătorise la Athos apare ca năcealnic după 1831. Acesta a adus moaștele Sfinților: Acachie, Eftimie, Ignatie, Dimitrie Hiotis, care au pătimit la Constantinopol în 1814. În scurt timp, minăstirea a ajuns la o mare înflorire duhovnicească și la o creștere a obștii la 30 viețuitori.

Epitropul minăstirii, Costache Șendrea, nepotul lui Iordache Șendrea, căsătorit cu Fotinia, născută Kalimachi, s-a amestecat în treburile minăstirii și a luat sub îngrijirea sa toată averea. S-a iscat un proces care a dat câștig de cauză în 1842 medelnicerului Șendrea. Venitul Bisericii era administrat de ctitor, iar preoții care mai rămăseseră, deschideau cutia milelor în prezența ctitorului, primind doar o treime. S-a desființat astfel egumenatul în 1842 și au rămas doar doi preoți, ieromonahul Claudiu și Teodorit, care făceau în fiecare an angajament scris cu epitropul ²¹¹.

Monahul Antonie Suceveanul a încercat din 1849 o reînvioreare a activității culturale aici, înființând o școală de cîntăreți. Școala a durat aproape 15 ani, timp în care activitatea era împletită cu rugăciunea. Epitropul Costache Șendrea a murit în 1894, iar rudele nu au mai ajutat Biserica, ceea ce a dus la scăderea activităților minăstirii. Un proces-verbal din 6 august 1881 arată că averea minăstirii se administra de Petrache Șendrea și nepotul său, Mihalache Șendrea. Petrache Șendrea a ridicat o nouă biserică din zid la 1882—1892, biserică care a primit hramul «Sfinții Apostoli Petru și Pavel», în locul celei vechi «Sfîntul Dumitru».

Autoritatea ctitorilor asupra averii acestui schit încetează în martie 1902 prin efectul Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii de înființare și organizare a Casei Sfintei Biserici Autocefale, cap. III, art. 21, care o administrează de acum înainte.

205. Lovin Glicherie, *op. cit.*, p. 9.

206. *Ibidem*; N. Stoica, *Minăstirea Sihastru*, p. 205.

207. *Supra*, nota 205.

208. Pe larg problema tratată la Lovin Glicherie, *op. cit.*, p. 9 și N. Stoica, *Minăstirea Sihastru*, p. 205.

209. Constantin Tomescu, *op. cit.*, p. 82.

210. Așa se explică actele de donații ale călugărilor.

211. Vezi pe larg la Lovin Glicherie, *op. cit.*, p. 15.

În secolul XX starea mai importantă a minăstirii au fost Glicherie Lovin, în două rânduri (11 ian. 1909 — 12 mai 1910 și 1939 — 1949), autor și al unei Monografii a Minăstirii, Clement Cucu (1930—1939); și după 1949 Dositei Mocănașu, adus aici de la schitul Valea Neagră Vrancea.

Biserica și chiliile minăstirii au fost refăcute în 1925, 1934²¹², iar după cutremurul din 1940 a fost refăcută de Costache Ifrim²¹³. Din 1954, schitul funcționează ca minăstire de maici cu aproximativ 50 monahii astăzi.

20. — Biserica «Sfinții Voevozi» — Stamătinești

Banul Toma Stamatin²¹⁴ a ridicat în Focșani o biserică cu hramul «Sfinții Voevozi», cunoscută și după numele ctitorului de «Biserica Stamătinești». Biserica a fost ridicată după anul 1789, deoarece nu este menționată pe harta statului major austriac din același an²¹⁵. Biserica a fost zidită pe locul unei alte biserici de lemn, ridicată pe lespezi de piatră alăturate, distrusă de un incendiu²¹⁶ înainte de 1789. Lingă altarul bisericii au fost mormintele rudelor ctitorului. Lespedea de piatră de pe care s-a citit data de 222 oct. 1798²¹⁷ nu indică data construcției, ci aparține unei lespezi funerare, prinsă în zid, probabil, cu ocazia vreunei restaurări. De plan triconc, lipsită de turlă, biserica datează în forma aceasta din anul 1839²¹⁸, data reclădirii. În această biserică, în 1859 s-a oficiat cununia poetului Grigorie Alexandrescu cu Raluca Stamatin, naș fiind Ștefan Golescu, fostul președinte al Comisiei Centrale din Focșani²¹⁹.

212. A.E.R., p. 359.

213. N. Stoica, *Minăstirea Sihastru...*, p. 206.

214. Este și ctitorul schitului Sfîntea. A fost vornic de Vrancea. Una din fiicele sale, Safta, a fost căsătorită cu Vasile Andrieș, ctitorul schitului Ivănești, după Aurel Sava, *Boierii ținutului Putna la 1830*, în «Milcovia», VI—VII, 1936, p. 7 și nota 3, p. 14. Toma Stamatin avea la 1830, 70 ani, încît la 1750, dată cînd «Îndrumătorul Bis. Buzău», 1983, p. 35 fixează ridicarea bisericii de către el, nu era încă născut.

215. Harta întocmită cu ocazia ostilităților ruso-austriece în 1789; Vezi D. F. Caian, *op. cit.*, p. 116—117; N. Stoicescu, *Țara Românească*, I, p. 313; E. Giurgea, *Vrancea*, p. 45.

216. Săpăturile arheologice efectuate în interiorul Bisericii Stamătinești cu ocazia renovării au dus la descoperirea acestei bisericele de formă dreptunghiulară cu absida poligonală cu trei laturi, încadrată după Gh. I. Cantacuzino, *Cronica săpăturilor arheologice*, în «R.M.M.I.A.», 2, 1974, p. 94; Idem, *Sondaje Arheologice...*, p. 252, lățimea vechiului locaș, 5,50—4,50 m., în interior; lungimea probabilă 12,60 m., lateral absidele 2—2,30 m., la exterior. Consideră construirea de zid a bisericii imediat după incendiu. O dovadă în acest sens este suprapunerea nemijlocită a lentilelor de mortar care marchează momentul construirii noului locaș. Totuși, harta statului major austriac din 1789 nu o menționează, deci nu mai era cea din lemn și nici nu o menționează ca fiind în construcție. «Imediat» pare a fi cel puțin după un an sau doi de la incendiu.

217. Nicolae Țătaru, *Valori în colecțiile muzeale din Eparhia Buzăului*, «Îndrumător Bis. Buzău», 1983, p. 96 o consideră ca dată de ridicare, dar vezi Gh. I. Cantacuzino, *Sondaje arheologice...*, p. 252.

218. *Anuar 1909*, p. 374.

219. *Supra*, nota 217.

Cutremurul din 19 august 1894 a afectat grav Biserica, încît la 1909 era în ruină ²²⁰. Între anii 1972—1975 Biserica a fost restaurată de Patrimoniul Cultural Național ²²¹ și în teritoriul ei s-a organizat o colecție muzeală, care are în dotare obiecte de cult cu valoare artistică și documentară.

21. — Biserica «Sfinții Mina și Haralambie» — Focșani

Cu cheltuiala postelnicului Asanache Dan s-a ridicat la 1802 ²²² în Bahnele Moldovei din Focșani, Biserica cu hramul «Sfîntul Mina și Sfîntul Mucenic Haralambie», sfinți ocrotitori împotriva hoților. De biserică în care își odihnește somnul de veci ctitorul, s-au îngrijit un timp urmașii acestuia Ștefan Dăscălescu (ginere) și Maria Dăscălescu (fiică). Ruxandra Stamatîn o rezidește la 1885—1886 ²²³. Biserica a fost reparată la 1906 și 1928 de enoriași, dar a căzut la cutremurul din 1940 ²²⁴. În locul ei a fost construită o nouă biserică impunătoare, terminată în 1977 și care poartă același hram.

22. — Biserica «Sfîntul Nicolae» — Slobozia Bradului

Biserica a fost construită în anul 1808, în stil bizantin, avînd formă de cruce, cu o turlă. Potrivit pisaniei: «Această sfîntă și dumnezeiască biserică ce se numește și se prăznuiește cu hramul «Sfîntul Nicolae» a început a se zidi din temelie în zilele împăratului Alexandru Nicolae» împăratului Rosiei și cu blagoslovenia prea Sfinției Sale Kiriu Kir Constandie, episcopul Buzăului de dumnealui vistiernicul (Iordache) Asanache Robescu și dumnealui Căpitan Asanache Kiritoiu și acum tot cu blagoslovenia Prea Sfinției Sale Părintelui Episcop Constandie s-a zugrăvit tot de dumnealui Iordache Niculescu și cu ajutorul tuturor boierilor de aici pe care Dumnezeu i-a luminat ca să le fie spre pomenire suflească. Veleatul de la zidirea Bisericii din temelie 1808 iunie 18» ²²⁵.

Pisania de mai sus a fost redată după sinodul Bisericii, deoarece ea nu mai există din 1952, cînd Biserica a fost pictată din nou, după stricăcunile pricinuite de cutremurul din 1940 ²²⁶. Chipurile ctitorilor se mai păstrau în 1952, de o parte și de alta a intrării: vistiernicul Ior-

220. *Anuar 1909*, p. 374.

221. V. Drăguț, *Tradiții ctitoricești*, p. 132, nota 182, șef de lucrări fiind arhitectul Mihaela Adrian.

222. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 118, afirmă că s-a ridicat la 1820 după mărturia doamnei Ruxandra Stamatîn și a altora; *Anuar 1909*, p. 374 dă data de 1802. A.E.R., 1936, p. 208 dă data de 1802. Ctitorul era fiul unui negustor din Odobești, Vasilache Dan; ajunge medelnicer la 1806, paharnic la 1814, spătar la 1835, moare cu rangul de postelnic; staroste al Ținutului Putna, asesor al Judecătoriei Tribunalului Putna (1832—1839), apoi președinte al judecătoriei. Moare la 20 iunie 1837, cum arată Aurel Savă, *Note istorice asupra moșiei Cîmpurile*, în «Milcovia», I, 1930, vol. II, p. 184; *Idem, Boierii Ținutului Putna...*, p. 8.

223. *Anuar 1909*, p. 374; A.E.R., 1936, p. 208.

224. *** *Monografia jud. Putna*, p. 171.

225. V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 650—661; *Anuar 1909* dă anul 1807—1808; *Îndrum. Bis. Buzău*; 1983, p. 38, dă anul 1808.

226. N. I. Panaite, *Istoricul Bisericii cu hramul «Sfîntul Nicolae» din Slobozia Bradului* — scurt istoric (manuscris 3 p.), p. 2.

dache Nicolescu, cucoana Ilinca, nepoată (copil) cucoana Păuna, Darie, Pană. Pridvorul inițial a fost deschis, iar catapeteasma din zid. Coloanele se leagă printr-un arc trilob în acoladă care se repetă și la intrare. Pictura originală din sec. XIX-lea era de factură apuseană. Icoanele Mântuitorului și a Maicii Domnului poartă inscripția : «Mihai Zugravu».

Biserica a suferit diferite reparații ulterioare. La 1901 după un cutremur de pământ, biserica a fost consolidată cu cheltuiala prințului Constantin D. Șuțu. Întărită cu legături de fier și șase contraforturi exterioare, cu turn de lemn ce a înlocuit pe cel din zid, biserica a fost pictată de pictorul Nae Orășeanu. O însemnare pe pictură atestă acest fapt : «Această sfință Biserică cu patronagiul Sfintului Niculai s-au zugrăvit din nou la anul mîntuirii 1901 cu cheltuiala onorabilului ctitor domnului Constantin D. Șuțu, fiind slujitor la această biserică preotul Grigorie Nicolescu. Anul 1911 mai în 8»²²⁷.

S-a mai renovat la 1933—1936, cînd i s-a făcut un nou acoperiș. Pictura din 1952—1953 a fost executată în frescă de Adolf Cantini²²⁸. Bisericii i s-a adăugat, în 1957, o turlă care a fost pictată de același pictor. Prin adresa nr. 7724/1976 a Patrimoniului Cultural Național, biserica a fost declarată «monument istoric». Grav avariata la cutremurul din 4 martie 1977, Biserica a fost apoi restaurată.

23. — Schitul Rogozu

Serdarul Constantin Ghimulea Robescu și serdăreasa Maria au rezidit între anii 1808—1825 schitul Rogozu, cunoscut și sub numele de schitul «Poiana Rusului»²²⁹, aflat pe un deal la 500 m. altitudine. Pe locul acesta, după tradiție, a existat o biserică de lemn ridicată de preotul Manea cu soția Armanda și dăruită parohiei Amara, din județul Rîmnicul Sărat. După înființare, schitul a primit danii de vii de la mai mulți creștini, ocazie cu care este amintită stareța Zaharia la 1820²³⁰ Grigore Ghica Voievod a înzestrat-o la 1828 cu dreptul de a primi în fiecare an 30 bolovani de sare²³¹. Ctitorii Constantin (Cândea) Robescu și soția sa, serdăreasa Maria semnează un act la 4 iulie 1830²³², în care arată că zidind din nou schitul acesta l-au închinat la «Sfîntul Schit Poiana Mărului». Toată dania lor ce consta din moșia Vi-

227. V. Brătulescu, *Inscripții...*, p. 661.

228. *Ibidem*; N. I. Panaite, *op. cit.*, p. 2; Biserica păstrează un Minei pe 12 luni din sec. XVIII; un Penticostar 1743; o cruce a Răstignirii pictată de pictorul Stoicescu, 1876.

229. *Anuar 1909*, p. 239; N. Stoicescu, *Țara Românească*, I, p. 505 și 548 și nota 74, p. 560; *Arh. Stat. Buc.*, ms. 394, f. 8. Schitul datează din sec. XVIII.

229 a. Gabriel Cocora, *Mîndștiri...*, p. 254.

230. *Arh. Stat. Buc.*, *Schitul Rogozu*, pach. 1/3, 26 iunie 1826 inscrișul lui Constantin Sirbu ca și al altora către stareța Zaharia prin care îi dăruiește opt pogoane; în pach. 1/4, la 1827 Inscrișul «Albului sin Ioniță» prin care îi fac danie schitului Poiana Rusului 14 stîlnji moșie.

231. *Anuar 1909*, p. 239.

232. N. Comănescu, *Din documentele schitului Rogozu din jud. Rîmnicul Sărat*, în «*Glasul Adevărului*», an. I, 1928, nr. 20, p. 4; Vezi și G. Cocora și M. Constantinescu, *Poiana Mărului*, în «G.B.», XXII (1964), nr. 5—6, p. 484. Vezi de asemenea: Zosima Tărălă, *Scrieri din lăcașuri uitate*, vol. I, București, 1932, p. 80—86; Ion Potlogea, *Despre schitul Rogozu*, în «*Îngerul*», XII (1930), nr. 5—6, p. 358—359.

rîții pe care era schitul, o moară pe apa Milcovului, 500 taleri anuali, 150 stfnjeni și jumătate moșie la Căpoteasa²³³, 100 mătci de stupi și două prăvălii la Focșani», ctitorii hotărau să fie sub epitropia Sfintului Schit Poiana Mărului. Aceasta cu condiția de a se urma nestrămutat de către epitropii schitului «poiana Mărului» «pentru cele de mai sus arătate fără de cel mai mic cusur pînă la cel mai mic lucru». Iar cînd — împotriva — adăugau ei — vom vedea că se urmează și se înstrăinează unele din aceste acareturi de către stareții cei după vremuri și vrînd să le alăture la schitul Poiana Mărului și strămutînd acest schit al nostru, atunci să se ia de sub epitropia Sfintului Schit Poiana Mărului și să se dea sub epitropia Sfintei Episcopii a Buzăului». Stareții urmau să facă pomelnicele de peste ani.

Schitul a primit în continuare alte danii în 1835²³⁴, 1842²³⁵, iar la 1856²³⁶ și-a mărit terenurile prin cumpărături. În 1867 Biserica este pictată de către Ghiță Stoenescu din Rîmnicul Sărat. Viața duhovnicească propășește în schit. Cu timpul numărul maicilor crește, încît la 1909 erau în schit 11 maici și 3 surori²³⁷. În 1968 Biserica a fost re-pictată de Adolf Cantini. În unele din fostele chilii ale schitului s-a amenajat o casă arhierescă.

24. — Biserica «Sfinții Împărați» (Capela militară) — Focșani

Pe locul uneia din cele mai vechi cișmele ale orașului, construită la 1696 în timpul lui Constantin Brîncoveanu, serdarul Costache Robescu a ridicat la 1810 o biserică. Aceasta se poate constata din textul pisaniei, în litere chirilice, săpată la intrare: «Această sfință și dumnezeiască biserică ziditu-s-a din temelie și s-a înfrumusețat după cum se vede de robul lui Dumnezeu Costache Robescu biv vel (mare) Serdar și de roaba lui Dumnezeu Născătoare și Pururea Fecioara Maria și a Sfinților Împărați Constantin și Elena, cu a lor cheltuială și osteneală, în zilele luminatului domn Gheorghe Caragea voevod (1812—1818) cu blagoslovenia Prea Sfinției Sale Constandie Episcopul de Buzău, de veșnica lor pomenire mai 2 vleit 7319»²³⁸.

Ctitorii au fost înmormîntați în Biserică, după cum se poate citi pe lespezile de marmură. «În acest locaș biv vel sârdar Costache Robescu și soția sa Măriuța Serdăreasa încetat din viață în 1840—1841 odihnesc și paharnicul Constantin C. Robescu (1824—1891) cu soția sa Elena născută Algiu (1821—1864). Eternă fie-le amintirea²³⁹.

233. Arh. Stat. Buc., *Schitul Rogozu*, pach. 1/2, 30 mai 1826: Zapisul stolnicului Grigore Palade către serdarul Costache Robescu în privința moșiei Căpatoasca (Căpoteasa ?).

234. *Ibidem*, pach. 1/18, 1 aprilie 1835.

235. *Ibidem*, pach. 1/9, 31 decembrie 1842 actul Mariei Robescu prin care dăruiește 3 pogoane și jumătate vie schitului Poiana Rusului.

236. *Ibidem*, pach. 1/11, 18 martie 1856: Vinzare către Schitul Rogozu.

236 a. *Supra*, nota 229 a.

237. *Anuar 1909*, p. 239.

238. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 115; A. C. Cosma, *Din trecutul Bisericii Robescu din Focșani*, în «G.B.», XXV, descrie biserica și dă toate dimensiunile construcției.

239. *Ibidem*, p. 346.

Arhitectura bisericii este în stil moldovenesc, cu cafas și are forma de corabie cu turlă și fără contraforți. După focul din 1853 catapețasma a fost pictată de pictorul Basarab²⁴⁰.

Între anii 1847—1849 comandantul garnizoanei a reparat Biserica²⁴¹. După ce a mai fost reparată în 1889²⁴², urmașul ctitorului, Iancu C. Robescu a închinat această biserică Ministerului de Război spre a-i servi de capelă militară garnizoanei din Focșani, drept pentru care este cunoscută și sub numele de «Capela Militară». Această situație a durat până în 1948 când a fost trecută ca filială la Parohia Donie²⁴³. Din oțelul unui turn german capturat în timpul primului război mondial s-a confecționat pentru biserică un clopot. Biserica se prezintă în stare foarte bună, după ce a fost restaurată în exterior.

25. — Schitul Ivăncești

Spătarul Vasile Andrieș²⁴⁴ a ctitorit între 1825—1830²⁴⁵ Biserica și schitul Ivăncești cu hramul «Sfintul Gheorghe». La 3 aprilie 1830 ctitorul Vasile Andrieș, ginerele boierului Toma Stamatîn, ctitorul schitului Scinteia, unește schitul cu cel al socrului său din Măgura Odobeștilor²⁴⁶.

Biserica a fost reparată la 1896²⁴⁷ și la 1924—1928 de enoriași ajutați de proprietarul Ieremia Șt. Pană și sfințită de Arhiepiscopul Ilarion al Romanului²⁴⁸.

26. — Schitul Scinteia

Între schiturile aflate pe versanții Măgurii Odobeștilor, deal pe care existau mai multe locașuri monahale care sugerau imaginile unui «mic Munte Athos românesc²⁴⁹», se afla pe versantul de est și schitul Scinteia. Intemeiat pe la 1708²⁵⁰, de ctitori necunoscuți, schitul își va schimba înfățișarea Bisericii din 1825²⁵¹, dată când boierul Toma Stamatîn²⁵² o reconstruiește. Biserica a primit hramul «Înălțarea Domnului».

La 18 august starețul schitului, Maica Salomeia, din neamul Stamatîn, primește de la Sava Izmă prima danie²⁵³. Schitul de maici Scinteia își sporește averea fie prin donații, fie prin cumpărături în

240. *Ibidem*.

241. D. F. Caian, *op. cit.*, p. 115.

242. *Anuar 1909*, p. 345.

243. A. D. Cosma, *op. cit.*, p. 345.

244. Vasile Andrieș a fost medelnicer la 1775, șetrar la 1790, spătar la 1827 și staroste de Putna după Aurel Sava.

245. *Anuar 1909*, p. 389; *A.E.R.*, p. 220 anul 1825 și numele ctitorului Vasile Buzdugan; G. Cocora, *Episcopia Buzăului*, p. 324.

246. *Arh. Stat. Buc., Doc. istorice, CMXXIX/13*; N. Stoicescu, *Țara Românească*, p. 526, nota 217.

247. *Anuar 1909*, p. 389.

248. *A.E.R.*, p. 220.

249. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 68; N. Stoicescu, *Moldova*, p. 613 și nota 10, p. 623.

250. *Anuar 1909*, p. 372.

251. Cit privește data construcției, *Anuar 1909*, p. 388 dă anul 1825—1831; *A.E.R.*, p. 214; 1733: «Îndrum. Bis. Buzău», 1983, p. 36, 1820.

252. *Supra*, nota 214.

253. *Arh. Stat. Buc., Schitul Scinteia, pach. I/2*; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 68.

anii 1809²⁵⁴, 1813²⁵⁵, 1815²⁵⁶. Ctitorul Toma Stamat, sluger, la 1 februarie 1813, cumpără împreună cu stareța pentru schit, «cu o mie de lei vad de moară la gîrla Putnii din gios dinspre Focșani în hotarul satului Copăceștilor»²⁵⁷. La 15 iunie 1815 Zamfira, fiica lui George Movilă, dă danie schitului partea sa de moșie din Budești²⁵⁸. Cîteva maici din schit: Varahia, Elisaveta și Manasia au cerut la 1 august 1815 Episcopiei Romanului strămutarea lor la schitul Troțușanu²⁵⁹. În mai multe rânduri, Minăstirea Mera, prin egumenii ei, a încercat luarea averii acestuia în dependența sa. Acest fapt a determinat-o pe stareța Salomeia ca la 1829 să se adreseze cu petiții domnitorului țării «pentru impresurarea ce o face arhimandritul Zaharia de la Minăstirea Mira²⁶⁰». Încercările acestea au continuat și în anii următori în 1833²⁶¹, dar mai ales în 1836²⁶², cînd noua stareță Justina s-a adresat din nou domniei cu petiție. Între timp, în aprilie 1830²⁶³, Vasile Andrieș unește schitul «Scînteia» cu Schitul «Ivănești» pe care-l construise. Proprietățile schitului au fost înregistrate în 1844 într-o «condică de avere mișcătoare și nemișcătoare a schitului²⁶⁴». Un an mai tîrziu, preotul Ioniță Ignat din Pădureni îi dăruiește două pogoane vie, două poloboace vin și o vacă»²⁶⁵. Schitul își arenda periodic moșiile²⁶⁶. Arendarea moșiei Ivăncești ce aparținea schitului și neachitarea banilor a dus la un lung proces între stareța Xenia Bucșăneasa și unul din epitropi, Gavriil Stamat, pe de o parte, și postelnicul Ștefan Stamat, pe de altă parte²⁶⁷.

O dată cu desființarea unor schituri din Episcopia Buzăului²⁶⁸, este desființat și schitul Scînteia, căci în anul 1861 octombrie 22 subprefectul despărțirii Gîrlea da «către membrii comunei Balotești o notă prin care cerea să se îplinească doi galbeni, posesia pe 1861 a două pămînturi Odobești de la fosta superioară (Xenia n.n.)²⁶⁹, a des-

254. La 23 august 1809 este amintită Maica Sofia potrivit Arh. Stat. Buc., *Schitul Scînteia*, pach. I/26.

255. 31 iunie 1813 vînzare către schitul Scînteia, vezi Arh. Stat. Buc., *Schitul Scînteia*, pach. I/10.

256. *Ibidem*, pach. I/16 la 5 iunie 1815 dania Zamferei către schit, o moșie la Bordești, drept pentru care la 1862 familia Adămească descendentă din familia Movilă se consideră ctitorii schitului; vezi N. Stoicescu, *Moldova...*, p. 624.

257. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 68.

258. Arh. Stat. Buc., *Schitul Scînteia*, pach. I/16.

259. Idem, *Schitul Brazi*, pach. I/33 și LXXXIV/1.

260. Idem, *Schitul Scînteia*, pach. I/2, 23 sept. 1819.

261. *Ibidem*, pach. I/30.

262. *Ibidem*, pach. I/28. 9 iulie 1833 o notă dată de Judecătoria Ținutului Putna către D-l Spătar Gavrilă Stamat în privința proprietăților ce se pretind de epitropii Schitului Scînteia de la Arhimandritul Zaharia Marian.

263. Vezi, supra, nota 234.

264. Arh. Stat. Buc., *Minist. Cultelor*, Dos. 355/1988.

265. *Ibidem*, *Schitul Scînteia*, pach. I/29; C.C. Giurescu, *op. cit.* p. 68.

266. Arh. Stat. Buc., *Schitul Scînteia*, pach. I/31 la 1839. Ion Susanu a arendat moara schitului pe 3 ani de zile.

267. *Ibidem*, pach. I/34; 37 și idem, *Minist. Cultelor...* Dos. 964/1857.

268. Idem, *Minist. Cultelor...* Dos. 783/1860, f. 237.

269. Amintită ultima dată la 31 mai 1861 printr-o scrisoare a ieromonahului Nectarie adresată maicii Xenia fosta stareță a schitului Scînteia; Vezi Arh. Stat. Buc., *Schitul Scînteia*, pach. I/41.

ființatului schit Scnteia ²⁷⁰). Totuși, la 1872, este înfrântă la schitul Scnteia starea Zenovia Tacu care restaurează Biserica, iar la 1909 ²⁷¹, schitul — acum biserică de mir — avea cinci viețuitoare. După primul război mondial, schitul nu va mai funcționa, iar biserica deteriorată a fost reparată «imediat după încheierea păcii ²⁷²».

27. — Biserica «Sfinții împărați» — Sihlea

Potrivit inscripției din pridvor, spre nord : «Această biserică s-au zidit din temelie de d-nul și d-na Constantin Grădișteanu pe pământul și-n proprietatea d-lor Sihlea, în anul 1860, iar sfințită au fost la 1866» Spre miază zi : «Această biserică fiind pendinte de capelă a Castelului Sihlea au fost restaurată cu totul din nou de d-na Elena C. Grădișteanu și fiul său, Ioan C. Grădișteanu, în anul 1891 ²⁷³».

În Biserică sînt mormintele poetului Alexandru Sihleanu și al lui Zamfirache Sihleanu ²⁷⁴.

CONCLUZII

Prezentînd aceste ctitorii ale dregătorilor domnești, toate declarate astăzi monumente istorice, am constatat că două din ele (Odobasca și Străoane de Jos) au fost construite din lemn în sec. al XV-lea, 7 au fost ridicate în sec. al XVII-lea (Vărzărești, Galbeni, Ovidenia—Odobești, Trestieni, Jitia, Sf. Dumitru—Focșani, Bordești) ; 11 în sec. al XVIII-lea (Sf. Nicolae Vechi, Donie, Sf. Nicolae Nou, Sf. Voievozi, Sf. Arhangheli—Caramzulea, Jelaboiu, Sf. Voievozi Stamatinești în Focșani, Virteșcoi, Lărgășani, Sihastru, «Nașterea Maicii Domnului» — Odobești), 7 în sec. al XIV-lea (Sf. Mina, Sf. împărați—Focșani, Slobozia Bradului, Ivănțești, Scnteia, Sihlea, Rogozu).

Dintre aceste biserici, un număr de 14 au fost ridicate de dregători militari (căpitani, hatmani, spătari) : Odobasca, Străoane de Jos, Urechești, Trestieni, Sf. Dumitru Focșani, Bordești, Donie Focșani, Sihastru, Slobozia Bradului, Ivănțești ; 2 de boieri obișnuiți : Galbeni și Sihlea, 2 de vistiernici (Ovidenia—Odobești, Slobozia Bradului), 1 de un clucer (Sf. Arhangheli Caramzulea) ; 1 de un vornic (Lărgășani), 1 de un ceauș (Jelaboi).

Au fost ridicate la început, 13 mînăstiri și schituri și 14 biserici de mir. Mînăstirile sau schiturile au fost închinatelor unor mînăstiri din Țara Românească sau din Moldova, acest fapt arătînd legăturile pe

270. *Ibidem*, pach, 1/42.

271. *Anuar 1909*, p. 388.

272. *A.E.R.*, p. 214, sfințită de arhierul Valerian al Oradei.

273. V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 659 ; Emil Giurgea, *Vrancea*, p. 49 afirmă că Biserica a fost ridicată de paharnicul Zamfirache Gîrleanu în 1854 ; *Anuar 1909*, p. 265 dă anul construcției : 1860—1866 și reparată în 1892 ; «*Indr. Bis. Buzău*», 1983 consideră a fi ridicată la anul 1860.

274. V. Brătulescu, *Inscripții*, p. 659. Tot el însemnările de pe numele cărții de ritual. Pe mormintul lui Alexandru Sihleanu stă scris :

«Sub acest mic mormînt zace
Trupul junelui poet
Născut în anul 1804 Ghenarie 9.
Și mort în anul 1837 martie 13».

care le aveau ctitorii cu acestea, 4 minăstiri și schituri au fost închinate M-rii «Adormirea Maicii Domnului» din Rîmnicu Sărat : 1. Trestieni, 2. Jitia, după ce fusese închinată la M-rea Bistrița ; 3. Sfintul Nicolae Vechi închinată prin intermediul M-rii din Rîmnicu Sărat la M-rea Sinai — Muntele Sinai, apoi la M-rea din Rîmnic și la Episcopia Buzăului și din nou la M-rea din Rîmnicu Sărat ; 4. Virteșcoi ; 2 Mînăstiri au fost închinată Episcopiei Buzăului : 1. Sf. Nicolae Nou ; 2. Bordești, care a fost anterior metoc al M-rii Băbeni, precum și Biserica Caramzulea-Focșani ; M-rea Vărzărești, închinată mai întii la M-rea Aninoasa, va trece la Mitropolia București. Schitul Rogozu a fost închinat la M-rea Poiana Mărului. În partea moldovenească, schitul Galbeni a fost închinat la M-rea Soveja-Vrancea ; Biserica «Sf. Dumitru Focșani» — la M-rea Agapia ; Biserica «Nașterea Maicii Domnului Odobești — cunoscută ca minăstire a fost închinată M-rii Mera-Vrancea ; M-rea Sihastru la Episc. Romanului. Două schituri au fost unite între ele : Ivănțești și Scînteia. Cea mai mare parte dintre aceste minăstiri și schituri au fost transformate în biserici de mir, rămînd ca minăstiri doar Sihastru — de maici și schitul Rogozu. Schitul Trestieni a dispărut.

Mai putem preciza că dintre aceste ctitorii, 5 nu au fost zidite «a fundamentis», ci pe locuri unde au fost biserici, în locul unora de lemn deteriorate sau arse. Este vorba de M-rea Sf. Nicolae Vechi, M-rea Sf. Nicolae Nou, Sf. Voievozi Stamatinești toate în Focșani, schiturile Rogozu și Scînteia.

De-a lungul timpului, unele au suferit adaosuri substanțiale care au modificat înfățișările originale : Odobasca, 1988, Sf. Nicolae Vechi, Sf. Nicolae Nou, Donie, Sf. Voievozi, Jelăboiu, Sf. Voievozi Stamatinești — toate în Focșani, Slobozia Bradului, Sihastru. Una dintre ele, Bordești, s-a deteriorat complet din cauza factorilor naturali și a neatenției oamenilor. Două dintre ele au fost dărimate : Sf. Arhangheli Caramzulea — de către Primăria orașului în 1894, după ce ajunsese în ruină și Sf. Mina la cutremurul din 1940, în locul ei ridicîndu-se o nouă și impunătoare biserică.

La unele biserici au fost înmormîntați ctitorii : Sf. Împărați—Focșani, Sihlea și Lărgășani. M-rea Sihastru și biserica Donia au fost conduse un timp de cîte o «epitropie». Biserica Sf. Împărați — Focșani a îndeplinit rolul de Capelă militară pentru garnizoana Focșani.

Analizînd aceste ctitorii ale dregătorilor domnești, putem afirma că ele au reprezentat nu numai opere de artă, dar și adevărate centre de viață duhovnicească. La Trestieni a stat Paisie de la Neamț, unde s-a întîlnit cu starețul Vasile de la Poiana Mărului și unde veneau călugări din Pravoslavnică Rusie și din Muntele Athos.

Ctitoriile acestea s-au remarcat prin opere de artă, mai ales la Bordești unde s-a păstrat pînă în 1963 singurul autoportret al lui Pîrvu Mutu. Bisericile au fost înzestrate cu cărți de cult care au circulat apoi și în alte locuri din țară : Cazania lui Varlaam la Lărgășeni, Apostolul — 1728 la Sf. Dumitru — Focșani, ajuns la Iași, Evanghelia de la Rîmnicul Vlcea — 1746 la Sfinții Voievozi, Cazania — 1786 la Jelăboiu — Focșani.

Pe lângă unele schituri sau mănăstiri au funcționat școli: la Bordeni, la Lărgășeni, iar preotul Iacob de la Sf. Nicolae Vechi Focșani a fost dascăl de învățătură.

Urmașii ctitorilor au căutat să păstreze moștenirea, contribuind prin donații de bunuri sau bani la întreținerea, păstrarea și transmiterea lor. Pisania Bisericii «Sf. Nicolae Vechi din Focșani» este edificatoare în acest sens: «Voi urmași! Păstrați-vă credința în Dumnezeu. Cultivați-vă dragostea de frate și apărați-vă cu viața altarele, pământul, neamul, lăsindu-le și voi urmașilor voștri, mai întărite și mai înflorite de cum voi le-ați moștenit²⁷⁵».

Drd. GABOR ADRIAN

MITROPOLIȚI ROMÂNI PICTAȚI LA SFÎNTUL MUNTE ATHOS

Într-o lucrare recentă consacrată Muntelui Athos și Românilor, istoricul Petre Ș. Năsturel scrie că la mînăstirea Ivir «a regăsit portretul lui **Teofan arhiepiscop al întregii Moldove** în exonartexul paraclisului de la Potaissa¹». Același istoric ținea să precizeze că «a regăsit portretul», întrucît Marcu Beza a fost cel care a făcut cunoscută², «fotografia unei frești reproducînd trăsăturile lui Teofan, arhiepiscop al întregii Moldove³» de la mînăstirea Ivir. Iar dintre cei trei mitropoliți, ce au purtat numele de Teofan, P. Ș. Năsturel ar «alege de preferință pe al treilea, care a condus Biserica Moldovei de la 1617 la 1619»⁴. Fi-rește, cercetări viitoare vor aduce mai multă lumină asupra celor de mai sus, și, astfel, vom cunoaște cu mai multă certitudine, care dintre cei trei mitropoliți, ce au purtat numele de Teofan, a fost pictat la mînăstirea Ivir.

Cunoaștem însă, cu mai multă certitudine, că mitropolitul Teofan al II-lea al Moldovei (1564—1572; 1577—1581; 1582—1587) a fost pictat la mînăstirea Dohiaru⁵. Două acte din arhiva acestei mînăstiri, din anul 1592 (7100), atestă chiar prezența mitropolitului Teofan al II-lea la Dohiaru⁶. Mitropolitul Teofan al II-lea s-a închinoviat, de altfel, la mînăstirea Dohiaru și a trecut acolo la cele veșnice, între 1 Sep-

275. Supra, nota 108.

1. Petre Ș. Năsturel, *Le Mont Athos et les Roumains. Recherches sur leurs relations au milieu du XIV-e siècle à 1654*, Roma, 1986, în colecția, «Orientalia Christiana Analecta», nr. 227, p. 123, n. 54.

2. Vezi Marcu Beza, *Urme românești în Răsăritul ortodox*, ed. 2, București, 1937, p. 43, apud Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 110, n. 17.

3. Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 110, n. 17.

4. *Ibid.*, p. 123, n. 54.

5. Vezi Constantin Simionescu, *Prezențe românești în Orientul Ortodox*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCVIII, 1980, nr. 11—12, p. 1191.

6. Vezi Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 212—213.

tembrerie 1597 și 31 August 1598, în 7106⁷). Mormîntul mitropolitului Teofan al II-lea se află în nartica katolikonului mînăstirii Dohiariu⁸.

Spre sfîrșitul secolului al XVII-lea avea să fie pictat la Sfîntul Munte Athos mitropolitul Țării Românești, Teodosie (1668—1672; 1679—1708). Vlădica Teodosie a fost pictat, potrivit afirmațiilor a doi istorici, — unul român, altul grec —, în frescă votivă⁹ la mînăstirea Ivirului în anul 1683. Înclinăm să credem, ca simplă ipoteză, că mitropolitul Teodosie a fost pictat în mînăstirea Ivirului, tocmai pentru că viețuise, probabil, ca monah în aceasta¹⁰. Pe de altă parte, nu trebuie pierdut din vedere faptul că aici, la Ivir, domnitorul de atunci al Țării Românești, Șerban Cantacuzino (1678—1688), a fost cel care a cheltuit pentru zugrăvirea capelei Sfintei Fecioare a acestei mînăstiri. De alt-

7. *Ibid.*, p. 212.

8. Vezi *Ibid.*

De menționat, că în revista «Biserica Ortodoxă Română», din anul 1881, (an. V, nr. 9, paginile 629—631) se află inserat un «Extract dintr-o broșură grecească tipărită de monastirea sfântului Pavel, în care tratăză despre tôte monastirile din sfântul Munte, cine au fostu fondatorii lor», din care aflăm știri despre mitropolitul Teofan și reînnoirea mănăstirii Dohiariu de către acesta. Potrivit acestui «extract», domnitorul Alexandru Lăpușneanu (1552—1561; 1564—1568), «pe la 1568 au trimis... pre mitropolitul Teofan, ca să stăruiască la zidire și ca mitropolitul Moldovei, Teofan, după săvîrșirea Bisericii să o sfîntescă și să se înapoze» (p. 630). Și, după același extract, mitropolitul Teofan II, împreună cu starețul de atunci al mănăstirii Dohiariu, Ieromonahul Teofil, «au săvârșitu Biserica și sfîntîndu-o au scrisu către Înălțimea Sa Domnitoriu, ca tôte le au săvârșitu și că El nu se mai întoarce în Moldova, ci demisionează de Eparhia sa» (p. 630).

Se cade, aici, să precizăm că, după inscripția în marmură de deasupra ușii katolikonului mănăstirii Dohiariu, acesta a fost construit în anul 1568: «...a fost înălțat din temelii și a fost pictat cu ajutorul și cu cheltuiala prea piosului domnitor domnul Ioan Alexandru Voicovod al întregii Moldovlahii, în timpul egumeniei Domnului Teofil Ieromonahul 1568» (Apud Dorotei monahul de la Vatoped, *Τὸ Ἄγιον Ὄρος. Μύθησ' ἁγία Ἱστορία τοῦ καὶ ζωῆ τοῦ*, vol. I, Katerini, p. 353). Așadar, înălțarea «din temelii» și pictarea bisericii mănăstirii Dohiariu s-a făcut în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanu pe tronul Moldovei (Martie 1564—5 Mai 1568). Interesant este de notat, deci, că lucrările de reconstrucție ale mănăstirii Dohiariu s-au făcut sub supravegherea mitropolitului Teofan al Moldovei și, totodată, că acesta a «săvîrșit în anul 1568 și slujba pentru sfîntirea bisericii» (Prof. Diac. Gheorghe I. Moiescu, *Contribuția românească pentru susținerea Muntelui Athos în decursul veacurilor*, în «Ortodoxia», V, 1953, nr. 2, p. 259). În felul acesta, Teofan II trece drept primul mitropolit român ce a sfîntit biserica unei mănăstiri de la Sfîntul Munte Athos. În același timp, conform celor afirmate în acest 'extract', mitropolitul Teofan II avea să rămînă pentru totdeauna la mănăstirea Dohiariu: «Deci aicea puscinește viețuind întru Domnul s'a odihnit îngropându-se în tînda sfîntitei Biserici duple cum se vede zugrăvitu cu podoba Arhierescă și pre Mormîntu cu versuri în limba elenă» (p. 630—631). Se precizează, prin urmare, și modul viețuirii lui Teofan al II-lea la Sfîntul Munte Athos, și anume, «pustnicește», adică, ca sihastru, sau pustnic. Iată, deci, o mare figură a Isihasmului românesc, căruia nu i s-a dat atenția cuvenită, pînă acum.

Firește, dacă ar fi fost indicat titlul «broșurii grecești» din care a fost publicat «extractul» în revista «Biserica Ortodoxă Română», din anul 1881, s-ar fi putut cunoaște, probabil, mai multe date despre Teofan II și viețuirea sa la Dohiariu, ca urmare a consultării conținutului respectivei broșuri.

9. Vezi Constantin Simionescu, *op. cit.*, p. 1191; Ioan P. Mamalaki, *Τὸ Ἄγιον Ὄρος (Ἄθος) ὁρά μέσσω τῶν αἰώνων*, Tesalonic, 1971, p. 400.

10. Despre nevointa lui Teodosie, ca monah, la Sfîntul Munte Athos, a se vedea, pe larg, studiul nostru: «Mitropolitul Teodosie al Țării Românești (1668—1672; 1679—1708). Nevointa lui Teodosie, ca monah, la Sfîntul Munte Athos. Precizări și contribuții biografice» (în curs de apariție în «Biserica Ortodoxă Română»).

fel, Șerban Cantacuzino a fost chiar zugrăvit acolo, lângă fereastră¹¹. Prin urmare, nu poate fi exclusă nici ipoteza, că însuși domnitorul Șerban Cantacuzino a dispus zugrăvirea, mitropolitului său Teodosie la Ivir. Surprinzător însă este faptul că eruditul istoric P. Năsturel nu amintește despre pictarea mitropolitului Teodosie la mînăstirea Ivir în lucrarea sa din anul 1986, cu toate că întreprinsese o călătorie de studii la această mînăstire înainte de anul menționat mai sus.

După pictarea mitropolitului Teodosie însă, abia în secolul al XIX-lea a mai fost pictat un mitropolit român la Athos, și anume, Veniamin Costache al Moldovei (1803—1808 ; 1812—1821 ; 1823—1842), al cărui tablou votiv se află la mînăstirea Esfigmenu¹². Cu trei decenii în urmă, monahul athonit Theoclitos publica pentru prima dată o scrisoare¹³ a Sfîntului Nicodim Aghioritul, din anul 1804, către mitropolitul Veniamin Costache, în cartea sa, « Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης » (Sfîntul Nicodim Aghioritul¹⁴. Și, interesant este faptul, că scrisoarea Sfîntului Nicodim dezvăluie nu numai relațiile amicale ce existau între acesta și Veniamin, ci aruncă lumină și asupra motivului ce pare a fi determinat pe aghioriți să picteze pe mitropolitul Moldovei la Athos. Și, acesta intrucît, în scrisoarea sa din 1804, Sfîntul Nicodim Aghioritul intervenea pe lângă **mitropolitul Veniamin** — în urma rugămintelor monahilor de la Simonopetra —, ca acesta să se adreseze domnitorilor Țării Românești și ai Moldovei să acorde ajutoare acestei mînăstiri. Desigur, mitropolitul Veniamin a satisfăcut rugămintea prietenului său athonit, Nicodim. În consecință, pictarea mitropolitului Veniamin Costache la Sfîntul Munte Athos poate fi văzută ca o manifestare reverențioasă a monahilor aghioriți pentru intervenția acestuia pe lângă domnitorii români, în vederea obținerii celor necesare pentru susținerea materială a mînăstirilor athonite. Cert este că la pictarea mitropolitului Veniamin¹⁵ în «Grădina Maicii Domnului» a contribuit, fără îndoială și prietenia acestuia cu Sfîntul Nicodim Aghioritul, care a continuat să se bucure de o mare cinste printre aghioriți, mai ales după mutarea sa la cele cerești în anul 1809.

Pictarea mitropoliților români, amintiți mai sus, la Sfîntul Munte Athos indică de la sine statura duhovnicească deosebită a acestora,

11. Vezi Emile Turdeanu, *Un portrait de Șerban Cantacuzino, prince de Valachie, au monastère d'Iviron, au Mont Athos*, în «Revue des Etudes Roumaines», Paris, XV, 1975, p. 211—213.

12. Vezi Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, *Manuscrite muzicale românești la Muntele Athos*, în «Mitropolia Ardealului», XXXII, 1987, nr. 4, p. 20.

13. Scrisoarea se află inserată la paginile 287—289 ale lucrării monahului Theoclitos.

14. Cartea a fost tipărită la Atena în anul 1959.

15. Cu binecuvîntarea mitropolitului cărturar Veniamin Costache avea să se tipărească la mînăstirea Neamț lucrări ale Sfîntului Nicodim Aghioritul, în traducere românească. Mai mult chiar, Pidalionul Nicodim Aghioritul a fost tradus în românește de însuși mitropolitul Veniamin și tipărit la aceeași tipografie a mînăstirii Neamț, în anul 1842.

Despre titlurile lucrărilor Sfîntului Nicodim Aghioritul traduse în românește, a se vedea: Pr. Constantinos Karaisaridis, *Sfîntul Nicodim Aghioritul și activitatea sa în domeniul liturgic* (Teză de doctorat în Teologie), în «Studii Teologice», XXXIX, 1987, nr. 2, p. 67—70; Louisa Syndika — Laourda, *Les néomartyrs du narthex de l'église de Cetățuia*, în «Revue des Etudes Sud-Est Européennes», tome XXV, 1987, nr. 1, p. 49.

precum și cinstirea de care se bucurau în rîndul comunității aghiorite, ei și Biserica lor Română. Și, ar mai fi de evidențiat că această cinstire adusă mitropoliților români din partea Athosului, prin pictarea lor, se explică în bună parte și prin faptul că toți aceștia au fost isihăști, asemenea aghiorităilor. În fine, mai presus de orice, firește, pictarea vlădicilor români la Sfîntul Munte Athos s-a datorat ajutoarelor acordate de aceștia mînăstirilor athonite. Iată, deci, că se cunosc, pînă în prezent, numele a patru mitropoliți români pictați la Sfîntul Munte Athos. Să mai fie oare, și alt mitropolit român pictat la Athos? Întreprinderea unor călătorii de studiu la Athos, în acest scop, de istorici români de artă, ar fi mai mult decît binevenită spre elucidarea întrebării.

Pr. Dr. IOAN DURĂ

CONTRIBUȚII LA ISTORIA SCHITULUI CRASNA SAU IZVOARELE DIN PLAIUL TELEAJENULUI

Partea a II-a *

VI. Viața monahală la Crasna

La data creării Schitului și obștii monahale de la Crasna, viața călugărească din chinoviile Țării Românești se desfășura după canoanele și învățătura fostului stareț de la Putna și Secu, Paisie Velicicovschi⁶⁹. Cei doi ctitori, Chesarie și Nil, uceniciseră și-și căpătaseră metaniile într-o astfel de disciplină riguroasă, cu «mese de obște».

Dovada acestei opinii se sprijină în personalitatea primului stareț al schitului Crasna. Acesta a fost ieromonahul Silivestru, adus probabil de la schitul Ghighiu, prin stăruința starețului de acolo Arsenie. Probabil că meritele sale de bun și neobosit chivernisitor în condițiile unei noi ctitorii erau de mult cunoscute episcopului Chesarie. Episcopul a făcut o bună alegere și pentru încurajare, el însuși avea să vie la Crasna, să tîrnosească biserica zidită numai de roșu. Dar că Silivestru a fost primul din șirul stareților Crasnei, e menționat de propria lui mînă pe un Octoih aflat în dotația aceluși schit. «Această sfîntă carte, ce se chiamă Pavicernec, s-a dăruit la sfîntul schit Izvoranul ot Crasna de mine, păcătosul Silivestru, ce am fost întîi(ul) naclal nec al acestui sfînt schit»...⁷⁰.

* Continuare din «G.B.», XLVI (1987), nr. 1, p. 96—107.

69. Arhimandrit Gr. Băbuș și Gion Ionescu, *Contribuții la monografia schitului Cheia de pe Teleajen*, în «Glasul Bisericii», XLIII, 1984, nr. 3—4, f. 264—274.

70. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, Buc., 1908, p. 266. Distinsul și regretatul învățător D. I. Brezeanu, din Teșani un bun cunoscător al istoriei văii Teleajenului superior, fără a cita vreun document sau măcar tradiția orală, a aliniat într-un manuscris al său drept primii stareți ai Crasnei pe înșiși ctitorii acestui schit: Chesarie (Constantin) și Nil (Nicolae) Potlogescu. De altfel, tot acest pasionat colecționar de documente istorice a fixat ca dată a clădirii bisericii din Crasna anul 1824, iar tîrnosirea ei în același an, la 21 mai. Mai mult chiar, biserica ar fi fost sfîntită de un «arhimandrit Callnic, vicar al Sfîntei Episcopii a Buzăului». Vezi: *Schitul Crasna de pe Valea Teleajenului*, în caietul nr. 42, asamblat cu alte patru caiete și compactat de

Despre numărul călugărilor și fraților din Crasna la vremea înființării schitului, nu s-a descoperit pînă acum nici un document. S-ar putea să fi fost mai mare de 20, deoarece ctitorii îi puteau atrage de la schiturile din jur prin noutatea lucrului. Aceeași tăcere se așterne și pe anii următori.

Abia din anul 1838 se păstrează un recensămint al obștii din Crasna⁷¹. Pe atunci obștea avea 56 de membrii, dintre care 26 erau frați începători. În catagrafie este menționat și cel de al doilea stareț, Teofan. Printre călugări era un singur ieromonah, Andrei, în vîrstă de 38 de ani.

Prin deceniul următor, mai precis în 1847, starețul Epifanie, ieromonah scria în lista veniturilor, că în Crasna trăiau 50 de călugări și frați. Despre Epifanie se poate scrie că a fost un distins stareț. A purtat o acerbă luptă contra celor ce cotopeau averea schitului și a reușit, prin buna sa administrație să mențină în schit un efectiv constant de aproximativ 50 de suflete, cu fluctuațiile inerente perioadei istorice respective.

Comisia din 1863 nu l-a mai aflat pe Epifanie în Crasna. Se stinse din viață cu puțin timp mai înainte în schitul Rătești din județul Buzău. Acolo se afla o soră a lui călugăriță, care îl îngrijise pînă în ultima clipă. Se pare că el se retrăsese din stăreția Crasnei odată cu bătrînețea și boala. Membrii comisiei pomenesc de un urmaș al său la conducerea schitului, monahul Ghelasie, despre care le povestiseră călugării «cei mai cuvioși» că în vremea acestuia «schitul înflorea în regula monahică, în veniluri și avere». Ghelasie se afla în 1863 stareț la Ghighiu. Cît despre efectivul din 1863, comisia a consemnat existența în schit a 33 de eclesiastici, dintre care unii infirmi sau bătrîni neputincioși și 15 servitori⁷².

Anul 1865 găsisese la stăreția din Crasna pe ieromonahul Gherasim protosinghel, aflat în această funcție de la 17 iunie 1863⁷³. Între timp cele trei plăși din vestul fostului județ Saac, desființat în 1845, ce rămăseseră în competența eparhiei Buzăului, trecuseră sub ascultarea Mitropoliei Ungro-Vlahiei. Odată cu aceasta, ieromonahul Ierotei, fost stareț înaintea lui Gherasim, se retrăsese la schitul Nifon din județul Buzău⁷⁴.

către piosul său fiu, comandor rez. O. D. Brezeanu, într-un volum, al 8-lea, cu titlul *Biografii-Genealogii*. Tot fiul său, împreună cu alți 3 autori, au publicat interesantele volume de documente, culese de D. I. Brezeanu. Vezi: *Documente de pe Valea Teledenului și File de istorie din trecutul comunei Teșani, Ploiești, f.a.*

71. Arh. St. Buc., *Catagrafii* 1838, județul Secueni, nr. 90, II, f. 557—559v.

Cel mai în vîrstă se afla monahul Teodor, de 85 de ani, iar cel mai tînăr Serafim, de 20 de ani.

Majoritatea erau români, 10 români ardeleni, 6 sîrbi și 2 greci. Schitul poseda pe atunci 400 de oi, 50 de capre, 12 cai, 12 boi, 10 vaci, 2 bivoltze și 20 de stupi. Catagrafia din 1838 nu amintește de averea imobilă a celor catagrafizați dar arată că schitul recolta: finul de pe 200 de pogoane și în plus îngrijea de 100 de pruni și 6 pogoane de vie.

72. Idem, M.C.I.P., 1366/1863, f. 22—23.

73. Idem, 1492/1865, f. 66—79.

74. Idem, f. 6 și 55.

VII. După secularizare

Așa s-a întâmplat că, la 5 februarie 1867, obștea monahală din Crasna a ales ca stareț al ei pe ieromonahul Misail ⁷⁵. Schitul avea în total 32 de monahi și frați, dintre care 5 erau infirmi (orbi, ologi). În vremea la care se face referință, pentru buna chivernisire a obștii, starețul era ajutat de un comitet economic format din cel puțin doi membri: casier și econom. În luna mai 1865 se găseau ca membri doi ieromonahi: Paisie în calitate de casier și Nicandru de econom. Probabil că Misail n-a putut face față problemelor ce se puneau stăreției, așa că după trei luni de la alegere, el era înlocuit de ieromonahul Veniamin, la 4 mai 1865 ⁷⁶.

Schitul cheltuia pe un trimestru, în acel an: 625 lei pentru biserică și hram, 1750 lei pentru îmbrăcămintea, nutrimentul și iluminatul necesare personalului, 600 lei pentru vite, furaje, lemne și mici reparații și în sfârșit 275 lei pentru invalizi și oaspeți; în total 3250 lei ⁷⁷. Prima grijă a noului superior a fost să raporteze ministerului că, putrezind șindrila de pe acoperișul bisericii, apa ploilor străbătea tavanul iar cel din tindă se și prăbușise.

«Deosebit de aceasta, în noaptea de 31 ianuarie trecut, un incendiu, izbucnind în casele cele mai bune ce aveam în schit, unde primeam vizitatorii schitului și funcționarii, în câteva minute focul le-a prefăcut în cenușă, fiind ajutat de groaznica furtună ce era atunci» ⁷⁸. Aceasta se întâmplase deci înainte de alegerea lui Veniamin, sub stăreția lui Misail. Devizul a fost întocmit sub supravegherea prefecturii de Prahova. Prefectul recomandă ca lemniaria necesară refacerii să se ia din pădurea Izvoarele a mănăstirii Sinaia ⁷⁹.

Veniamin n-a avut totuși fericirea să i se îplinească cererea. Pentru aceasta și alte cereri îndreptățite în satisfacerea nevoilor stringente ale colectivității, lipsite de soluționarea lor pozitivă, a demisionat. La 17 iunie 1867, demisia lui era primită de Mitropolie ⁸⁰.

Înlocuitorul său repeta cererea, arătând că biserica se afla «în cea mai deplorabilă stare», acoperământul fiind cu totul spart. El alăturase raportului și un deviz în valoare de 7040 lei. Era nevoie de 206.000 șindrile, 240 kg cuie și piroane, 300 de lățișori, 800 de scinduri (linichele) și 20 teste de funii pentru schele ⁸¹. Ministerul continua să strângă baieralele pungii. De altfel, starea de lucruri în care se zbatea obștea din Crasna era mult mai gravă. Comitetul, format din Metodie singhel și Nicandru, raportase Mitropoliei încă din 20 noiembrie 1864: «că să cerșim prin lume nu ne mai este tolerat», iar cu banii pentru nutriment, primiți de la stat, monahii «suferă de atinge viața omului» ⁸².

În plus, în afară de biserică, în incinta schitului se mai aflau în ruină și cele 4 chilii ale răposatului ieromonah Elefterie care fuseseră

75. Ibidem, f. 101.

76. Idem, 1261/1865, f. 1.

77. Ibidem, f. 2 și 37.

78. Idem, 1421/1865, f. 1.

79. Ibidem, f. 2—3.

80. Idem, 1492/1865, f. 89.

81. Idem, 1421/1865 f. 5 și 11.

82. Idem, 1492/1865, f. 2.

distruse de un incendiu, din cauză că focul trecuse de la bucătăria arhondaricului prin coșul comun cu chiliile ⁸³.

Mitropolia îndreptase cererea, cum era și firesc, la minister. Ministerul însă lua și nu era dispus să dea. Lua 380 kg de lână de la oile schitului și stupii de la Parepa, danie a lui Chesarie Macovei. Urmau a se vinde de Ministerul Finanțelor ⁸⁴.

Aceste toate greutăți explică de ce stareții Crasnei se schimbau atît de des, iar membrii comitetului și mai des.

Înainte ca Veniamin să cedeze sarcina de stareț, deci la începutul anului 1867, pe statele de plată a personalului figurau 30 de chinoviieni, anume : 9 ieromonahi : Paisie, Veniamin, Metodie, Ioanichie, Nicandru, Gherasim, Nil, Moise și Tarasie ; 1 ierodiacon, Nifon ; 6 schimonahi : Naum, Ipatie, Ghervasie, Damian, Pahomie și Elarion și 14 monahi : Chiprian, Ioil, Tarasie, Iisac, Meletie, Elefterie, Ilie, Chesarie (Macovei), Visarion, Samoilă, Stelian, Ieronim, Darie și Savatie.

Fiecare din aceștia primea cîte 75 de lei pe trimestru. Superiorul mai primea încă 375 de lei pe statul servitorilor ⁸⁵.

În anii 1869—1871 se aflau la cîrma schitului ieromonahul Misail, ajutat de comitet : Nifon și Chiprian ⁸⁶. Printre monahi exista încă Chesarie mutul. Schitul avea 32 de călugări. Misail n-a rezistat însă. La 7 august 1871 se alesese și fusese confirmat ieromonahul Nicandru ⁸⁷. În comitet au apărut Iosif și Ioil schimonahul. Toți trei porneau cu speranța că vor reuși să îmbunătățească starea clădirilor și a membrilor obștii.

Necazurile se țineau lanț. La 10 aprilie 1872, Nicandru solicita Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice să ajute schitul pentru reclădirea unui grajd. Cel vechi căzuse pradă flăcărilor, la 8 noiembrie 1871, cînd arseseră și 18 căpițe de fîn ⁸⁸. Se pare că focul fusese pus de răufăcători rămași necunoscuți ⁸⁹. În felul acesta și vitele schitului rămăseseră fără adăpost. Devizul a fost întocmit de primăria comunei Izvoarele și prevedea suma de 900 de lei ⁹⁰.

Aceeași echipă de conducere cerea în același an 1871, dar la 16 septembrie, să li se aprobe 60 de brazi din pădurile muntelui Babeș, pentru a se confecționa șindriila necesară. Nevoia stringentă de șindrilă fusese subliniată de multe ori în cererile schitului, pentru acoperișul bisericii și al celorlalte acareturi ⁹¹. Dar pentru a reduce prețul devizelor se folosea plopul. O astfel de șindrilă dura foarte puțin. De aceea, se cereau brazi, deși pădurea de pe pantele Babeșului era mai depărtată. Nicandru a avut succes. Adversarii săi, folosind denunțul, l-au atacat, insinuînd că o parte din cei 60 de brazi au fost vinduți. O anchetă la fața locului a stabilit că superiorul și comitetul procedaseră cum nu se

83. Ibidem, f. 5.

84. Ibidem, f. 5 și 8.

85. Idem, 612/1867 f. 1 și 6, 23 și 32 și *Almanahul Cultelor* pe 1868, Buc., 1867, f. 12.

86. Idem, 275/1869 f. 2, 389/1870 f. 3 și 1137/1871 f. 1, 3 și 34.

87. Idem 1492/1865, f. 192.

88. Idem, 1421/1865, f. 10.

89. Ibidem, f. 65.

90. Ibidem, f. 62.

91. Ibidem, f. 37.

putea mai logic și cinstit, datorită grabei de a repara acoperișurile, dînd brazii în schimbul șindrii gata confecționată⁹². Aceeași anchetă mai preciza în concluziile sale că «masa la acest schit este de obște», ceea ce dovedește că paisianismul continua în Crasna⁹³. În anul 1880 s-a înregistrat la Crasna cel mai mic număr de eclesiastici de la înființarea acestui schit. Erau 20. Tot din acest an mōnahii apar și cu numele lor de familie⁹⁴. Cum este de așteptat, starea materială se înrăutățise tot mai mult. Ca urmare numărul monahilor se împuțina. Guvernul țării fusese nevoit să îndrepte efortul financiar pentru pregătirea oștirii și a războiului care adusesese altă cucerire epocală a poporului român, independența.

Iată ce scria Nicandru, care continua să se mențină ca superior al Crasnei, într-un raport din 1877: «**De la secularizarea moștilor, nu ni s-a ameliorat soarta, ci din an în an s-a tăiat din buget, pînă și furajul vitelor, iar (de către) arendașul vetrii (schitulul) sintem închiși pînă la poartă. La arendare, Domeniile Statului au privat schitul cu desăvîrșire de orice pogon. Vitele (ne) mor de foame**», deși în contract se prevăzuseră 25 de pogoane pentru schit. Cerea să li se dea barem aceste pogoane de către arendaș⁹⁵. Este drept că odată cu secularizarea se propusesse a se lăsa în folosința schitului Crasna cel puțin 40 de pogoane pentru hrana vitelor, dar s-a hotărît numai 27⁹⁶. Se vede însă că hotărîrea rămăsese numai pe hîrtie. La aceasta se mai adaugă și reaua credință a arendașilor. Așa că Nicandru, care va rămîne în analele Crasnei ca un vrednic și hotărît stareț combatant, convins că pe cale legală nu poate îndrepta starea materială deplorabilă a ascultătorilor săi și ruina continuă a clădirilor, a demisionat.

În locul său a fost ales, la 11 iunie 1880, ieromonahul Nifon Popescu drept îngrijitor al schitului Crasna⁹⁷.

Nifon deși fusese o vreme în comitetul schitului, n-a păstrat linia legalității. Schitul rămăsese la sfîrșitul anului 1880 numai cu 14 călugări. De la gura acestora, și așa foarte puțini, nu se mai putea lua nimic pentru îngrijirea celor cîteva vite și pentru întreținerea acareturilor. Dînd dovadă de o naivitate copilărească, Nifon a adăugat pe ștatul de plată «persoane inexistente». Cel puțin astfel raporta revizorul școlar al județului Prahova, trimis să facă cercetări la fața locului⁹⁸.

În urma unor cercetări întreprinse și de alte organe, în cursul anilor 1881 și 1882, Nifon a fost demis de Mitropolie și trimis în fața consistorului spiritual⁹⁹. Sancțiunea primită de Nifon a fost «**a nu mai fi niciodată stareț**». Faptul că nu a fost supus și judecării penale se pare a fi explicat prin aceea că fostul stareț nu-și însușise banii aceștia în

92. Ibidem, f. 50.

93. Ibidem, f. 182.

94. Idem, M. Culte, 98/1880, f. 5.

95. Idem, 3721/1877, f. 3.

96. Idem, 968/1867, f. 3 și 47.

97. Ibidem, f. 11.

98. Ibidem, f. 41.

99. Ibidem, f. 48.

surplus, ci-i cheltuise în interesul obștii. Firul stăreției trebuia să se depeze însă. Așa că, la 4 august 1883, a fost ales și recunoscut superior al schitului Crasna din nou vîrstnicul ieromonah Veniamin Panait¹⁰⁰. În acel an schitul avea 11 monahi și 6 frați¹⁰¹. Printre aceștia se aflau și Nicandru Samoilă «neputincios», la poziția 10 pe ștatul de plată și Nifon Popescu la poziția 11¹⁰², foști stareți.

Se poate afirma de la început că Veniamin Panait s-a menținut în funcția de superior, pentru a doua oară ales, șaisprezece ani, ceea ce poate fi considerat un record de stabilitate pentru ultima jumătate a secolului al XIX-lea, în condițiile schitului Crasna. Se menționează că el a fost desărcinat în 1899 din cauza bătrîneții înaintate. Era urmarea firească a neputinței sale de a controla pe casier și ecnom, care produsese nereguli în gestiunea ce aveau. Din această cauză, Mitropolia a fost nevoită a demite pe cei doi membri ai comitetului și a-i trimite în judecată consistoriului spiritual¹⁰³. Cei doi monahi vinovați se numeau David Popescu și Amfilohie Rădulescu¹⁰⁴.

Totuși, Veniamin Panait a reușit să stabilească și mențină un echilibru, impus de altfel, între nevoile stricte ale schitului și modestele sale venituri, pe cît oferea retribuția din partea statului. Aceasta se observă din efectivul constant. Astfel, în 1884 se aflau în obștea Crasnei 14 monahi și frați¹⁰⁵.

În 1885 se aflau tot 14. Între aceștia erau cinci frați¹⁰⁶. Pe ștatele de plată din anii 1886 și 1887, apar numai nouă monahi și un servitor¹⁰⁷. Pe trimestrul aprilie erau numai 8¹⁰⁸.

Apoi scad la 7, în 1889 același trimestru¹⁰⁹. Iată și numele lor: Anfilohie Rădulescu, David Popescu, Gherasim Stoian, Ghelasie Sasu, Ilarion Ilie, Nifon Popescu și Veniamin Panait. Mai era și servitorul Vasile Bică.

În sfîrșit, numărul de 9 sau 7 apare pînă la 1899¹¹⁰.

Din cauza acestei scăderi a numărului monahilor, Veniamin se vedea confruntat cu mari neajunsuri. Bătrîn și negreșit suferind, el s-a adresat, atît Mitropoliei, cît și ministerului de resort, la 29 octombrie 1892, cu o cerere care merită a fi studiată pentru durerosul ei cuprins. În prima parte a cererii sale, Veniamin îi amintește pe fondatorii schitului ca moși ai săi, probabil în linie colaterală și că imitîndu-i, s-a închinat schitului cu averea sa. În final, el cerea ca statul să îngăduie a mări numărul monahilor pînă la 25, barem pe jumătate din cîți erau la secularizare. Ministerul nu s-a dezis și a pus rezoluția «**Bugetul fiind**

100. Idem, 3721/1877, f. 54.

101. Ibidem, f. 88.

102. Idem, 97/1881, f. 15.

103. Idem, 177/1899, f. 5.

104. Idem, 363/1899, f. 2.

105. Idem, 94/1884, f. 7.

106. Idem, 93/1885, f. 6.

107. Idem, 27/1886—1887, f. 3 și 21; 16/1887—1888, f. 6 și 23.

108. Idem, 43/1888—1889, f. 4 și 37.

109. Idem, 13/1889—1890, f. 10 și 118.

110. Idem, 59/1891, 246/1892, 68/1893, 66/1894, 72/1895 și în sfîrșit 177/1899.

deja alcătuit, la dosar»¹¹¹. În anul 1897, schitul a fost călcat de hoți, în noaptea de după hram, căutînd banii din ofrande. Monahii arătau într-o plîngere că fuseseră jefuiți deseori și mai ales starețul «care se trage din familie bogată». Ultima oară, adică în noaptea de 23—24 mai, starețul a fost bătut și schingiuit de hoți mascați. Bănuielile cădeau asupra unui monah Valerian, care nu era bugetar și sta prin satele din jur și pe Ghiță C. Morcov din Homoricu. Cereau doi dorobanți din pichetul de pe plaiul Șerban Vodă, lingă Schiulești, să-i păzească¹¹².

Par interesante unele amănunte, în legătură cu aprovizionarea schitului sub Veniamin. Astfel, furnizorul exclusiv al schitului cu alimente și materiale pentru uzul bisericii, era băcanul Mihăilă Rizea din satul Schiulești. Magazinul lui Rizea avea emblema «La brad». Schitul cumpăra cu factură: tămîie, smirnă, grîu, făină, untdelemn, lumînări și altele. Iată și cîteva din prețurile acestora: doi lei litrul de untdelemn, douăzeci de bani kilogramul de piine, doi lei de pește «bun», șazeci de bani litrul de vin, patruzeci de bani litrul de țuică¹¹³, opt lei kilogramul de lumînări din ceară, cincizeci de bani carnea de vacă, un leu și douăzeci de bani peștele proaspăt, doisprezece bani kilogramul de mălai¹¹⁴. La una din ultimele intervenții ale lui, Veniamin avea, în sfîrșit, succes. Probabil că și mitropolitul a fost mai insistent față de minister. Se aprobaseră 7000 de lei pentru reparațiile atîtor acareturi. Numai arhondaricul și clopotnița aveau să consume 1500 de lei dintr-aceștia. Constructorul Bratu N. Rizea oferise un contract pentru rest ce se ridica la 3000 de lei¹¹⁵. Dar au survenit neregulile comitetului și demiterea conducerii.

VIII. La cumpăna dintre veacuri

Odată cu desărcinarea vîrstnicului Veniamin Panait, soborul din Crasna a ales ca superior pe Ermoghen I. Romanescu iar în comitet pe fratele acestuia, Policarp I. Romanescu drept casier și pe Eremia Mihalache econom. Tatăl celor doi frați se afla de asemenea printre monahii schitului. Cei trei Romanescu fuseseră admiși de curînd în soborul de la Crasna și veniseră de la Sfîntul Munte.

Printre bunurile luate în primire de Ermoghen au fost: «biserica de zid, zidită în 1828 de Constantin Izvoranu (Chesarie), un cazan de fabricat rachiu, două buți, o tocitoare, o puțină, doi boi, o vacă cu vițel, o iapă cu mînz, o casă metoh în Izvoare cu două pogoane de loc în jur, o vie de opt pogoane la Cernătești și zece pogoane ceairul din jurul schitului».

Imediat după instalare, Ermoghen Romanescu repeta cererea lui Veniamin, la 27 martie 1899¹¹⁶. În mai puțin de o lună, 6 aprilie, ex-

111. Idem, 59/1892, f. 6.

112. Idem, 71/1896, f. 22—23.

113. Idem, 72/1895, f. 16.

114. Idem, 62/1897, f. 13.

115. Idem, 363/1899, f. 1—2.

116. Ibidem, f. 3.

pedia o a doua cerere «De 80 de ani, de cînd s-a înființat «minăstirea», nici unul din conducătorii ei nu s-a interesat de împrăștierea ei». Este posibil ca Ermoghen să nu fi avut vreme a afla însă contrariul că, totuși, de multe ori se încercase dar se reușise prea puțin. Și continua în plîngerea sa : «Sîntem lipsiți de toate». Chiliile erau ruinate, trapeza se dărîmase, «arfundaricu (sic) idem, de apă sîntem lipsiți. O aducem de la un ceas depărtare din Crasna». În final cerea 16.000 de lei, pentru repararea celor 10 chilii necesare călugărilor și aducerea apei dintr-un izvor pe conductă de la 800 m.

Odată cu devizul alăturat la cerere, aștepta și 1000 de lei, aprobați încă din vremea lui Veniamin ¹¹⁷.

Toate acestea l-ar fi putut defini pe Ermoghen ca pe un stareț dinamic și dornic de îndreptarea unei stări deplorabile.

La 19 noiembrie 1899 însă, economul Eremia Mihalache reclama într-o filipică incisivă pe noul stareț. Superiorul cărase la un al treilea frate, tîmplar în Ploiești : șase care de fîn, patru care de lemne, un poștalion cu prune uscate, 15.000 ocale de mere, 100.000 de nuci, două saltele de lînă, două plăpumi de lînă, șase perne din lînă, niște doage de stejar și alte bunuri ale schitului.

În noaptea de 5 noiembrie fuseseră prinși Romaneștii cu un nou transport, chiar de econom. De asemenea și în noaptea de 12 noiembrie economul i-a oprit în Izvoare cu 440 ocale de vin, zece vedre de țuică, totul în trei butoaie și o damigeană. Vinul provenea de la Cernătești. La Cernătești demontaseră crama și lemnăria o duseseră la Ploiești.

Eremia mai acuza pe Ermoghen că își însușise 100 de lei din vînzarea dughiei de la metohul din Izvoare, banii din pantahuza de anul trecut și alți bani cu ajutorul actelor false pentru munci ¹¹⁸.

IX. Crasna în primele două decade ale secolului al XX-lea

La 5 ianuarie 1900, Ministerul Cultelor primea rezultatul cercetărilor. Ele fuseseră întreprinse de către subprefectul de Teleajăn. Reclamația lui *Eromia Mihalache so confirmaso*.

Subprefectul a mai reținut în plus contra celor trei temerari intruși în chinovia Crasnei :

— Ermoghen adusese la pășunat 14 boi străini, care fuseseră luați la obor de moșnenii din Izvoare ;

— Ermoghen mai însușise 90 de lei din diurna orbului Ștefan ;

— tot Ermoghen nu putea justifica 500 de lei din banii schitului. La cercetări au asistat reprezentantul ministerului, arhimandritul Nifon și primarul comunei Izvoarele. La sugestia Mitropoliei, cei trei au fost îndepărtați din schit, iar ministerul a dispus expulzarea lor la Sfîntul Munte ¹¹⁹

117. Ibidem, f. 4—5.

118. Idem, 127/1899, f. 24.

119. Idem, 58/1900, f. 4—6, 19—20 și 38.

Iată numele celor șapte monahi pe care-i mai avea schitul după acest neplăcut eveniment: preot Valerian Ștefănescu, cîntăreț Gurie Mareș, citeț, Eremia Mihalache, cîntăreț II, Anfilohie Rădulescu, paraclicer, Chesarie Bolacu, ascultător, Gheorghe Popescu și Teodosie Iancu, probabil servitor. Niciunul dintre aceștia nu a fost găsit destoinic a fi stareț sau membru în comitet. Grija schitului a fost încredințată astfel ieromonahului Visarion Mihăescu și ieromonahului Grigore Georgescu, ambii din schitul apropiat Cheia¹²⁰.

Formula aceasta n-a durat. În 1905, chinovia din Crasna avea numai 4 membri. Îngrijitor era preotul de mir din Izvoare, Ion D. Moiescu și apoi preotul sachelar Ion Georgescu¹²¹.

Nici această soluție n-a rezistat. În 1906, martie 6, arhimandritul Nifon Sinaitul Popescu se afla îngrijitor la Crasna și scria un raport către administratorul Casei Bisericii. «La schitul Crasna—Izvoarele... care este dat acum sub îngrijirea mea... să găsec începute încă... din 1893 un rînd de case cu mai multe chilii, toate din lemn. Scheletul acestor case, (fiind) înșirat sub o învelitoare de șindrilă, putrezită are astăzi aspectul de ruină». Fiind ridicate chiar în fața bisericii, **«compromit estetica sfîntului locaș»**. Cunoscîndu-se lipsa de locuințe în schit, încît nici îngrijitorul nu avea unde locui, el cerea să întrebuițeze materialul ce se va demonta din casele începute și să i se aprobe 1000 de lei pentru lucrul unei case cu patru odăi. Două rezoluții au fost puse pe cerere: cea din 21 martie 1906, că se va avea în vedere la repartizarea fondurilor de reparații și ultima, la 12 iulie 1906, că **«nemai fiind fonduri, la dosar»**¹²². În paralel, arhimandritul Visarion din Cheia trimitea un deviz de 2055 de lei pentru a termina construirea vechilor case din Crasna începute «cu două săli și fiecare sală cu cîte 4 camere, două la față și două la dos»¹²³. În 1907 arhimandritul Nifon propunea vînzarea viei de la Valea Călugărească de cinci pogoane și opt prăjini, deoarece via era în paragină iar vecinii răzeși o acaparau¹²⁴. Ministerul Domeniilor se opunea deoarece «cădea pe o linie petroliferă» și în vecinătatea imediată, la Costeni, se și începuse săparea unui puț de păcură¹²⁵.

În anul 1908 s-a sfîrșit provizoratul îngrijirii schitului. La 8 mai, în acel an, arhimandritul Nifon Sinaitul Popescu, fiind numit exarh al mînăstirilor din eparhie¹²⁶, inventarul bunurilor Crasnei a fost predat unui nou îngrijitor, ieromonahul Macarie Mărculescu. Se extrag numai două capitole din inventar:

1. Imobilele: biserica, clopotnița cu trei clopote, **fîntina de zid din fața bisericii**, patru corpuri de case cu mai multe chilii, învelite din nou, o casă transformată în grajd, o căsuță în ruină, grajdul vechi de-

120. Idem, 11/1901, f. 7.

121. Idem, 3448/1904—1905, f. 4—7.

122. Idem, 3787/1906, f. 3.

123. Ibidem, f. 1 și 3.

124. Idem, 3505/1907, f. 1—3.

125. Idem, 3902/1903, f. 3.

126. Idem, 453/1902, f. 13.

teriorat, o fineață de patru pogoane lângă schit, cinci pogoane de fineață și pomi roditori peste pîrîiaș, o grădină cu pomi și legume în incinta schitului ;

2. Vitele schitului : un cal, o vacă, o vițică donată de «starețul sinait Nifon», o vițea mai mică, o căruță și un ham ¹²⁷.

Calamitățile se abăteau însă mereu asupra Crasnei. La 16 aprilie, 1908, starețul Macarie înștiința Casa Bisericii că în zilele de 13 și 14 «o furtună foarte violentă» smulse învelișul de pe turla cea mare a bisericii cu așternut cu tot. Era astfel expusă bolta cu Pantocratorul. Primarul Ghiță Gh. Panait, ajutat de experți din zonă, a apreciat stricăciunile la 200 de lei. Se propunea vânzarea celor câteva vite ale schitului pentru reparare ¹²⁸.

În februarie 1911, necazul dezvelirii se repeta ¹²⁹.

Dar și în 1915 se cereau, a cita oară ? 219 lei, pentru a confecționa cele 73.000 de șindriile din plopii care se aduseseră și se uscau în curtea schitului ¹³⁰.

Între 1914—1920, adică pe timpul mobilizărilor și al războiului de întregire, efectivul celor din Crasna număra numai patru membri ¹³¹. În 1919 numai starețul Macarie era călugăr. Ceilalți trei erau simpli mirenii, plătiți pe state ca țircovnici ¹³².

Către sfîrșitul anului 1919 și câteva zile din 1920 s-a aflat în Crasna monahul iubitor de istoria bisericilor prahovene Pavel Pavlof. El a demisionat la 1 ianuarie 1920, din funcția de cîntăreț II ¹³³.

În fapt, se poate opina că schitul Crasna era, pur și simplu, părăsit. În adevăr, prin 1920 rămăsese în Crasna numai un monah bătrîn. Odată cu moartea lui, a rămas și schitul de izbeliște mai multe luni. Au fost de ajuns pentru ca răufăcătorii din satele din jur să fure totul din ruine. De biserică însă nu s-au atins.

Probabil că tot soborul din Cheia, cu aprobarea Arhiepiscopiei București, a trimis la Crasna doi monahi : pe bătrînul ieromonah Isaiia Munteanu, ca stareț și pe altul mai tînăr, care să-i stea în ajutor ¹³⁴. Însă ruina nu putea fi înlăturată cu asemenea forță. Isaiia, simțindu-și sfîrșitul *pe aproape, a propus ca stareț în locul său pe monahul Nicon (Nicolae) Covrig din Cheia. Acesta, ucenic al destoinicului arhimandrit Grigore Georgescu, faimos stareț al schitului Cheia, a mai tras după el și pe fratele în ascultare, tot de la Cheia, Gheorghe Dumitran. La 1 februarie 1922, cei doi cutezători și-au aflat primul adăpost într-una din cele trei chilii ruinate ce se mai găseau în Crasna, rezemate de clopotniță. La 2 mai din anul următor, vîrstnicul Isaiia trecea întru Domnul. Cei doi Prometei, precum reiese din rapoartele noului stareț*

127. Idem, 3902/1908, f. 3—7.

128. Idem, 4066/1909, f. 1—4.

129. Idem, 5041/1911, f. 1.

130. Idem, 4793/1915, f. 3—4.

131. Idem, 167/1914, 415/1915, 554/1916.

132. Idem, 511/1919, f. 1—2.

133. Idem, 40/1920.

134. Arh. Schitului Crasna, mapa ieșiri 1924. Isana fusese bătut de câteva ori de cei ce fuseseră surprinși că fură și reclamați jandarmeriei.

Nicon, nu aveau în jurul lor decât ruine¹³⁵, deoarece încă din 14 februarie 1921, un pîrjol mistuise arhondaricul și alte chilii¹³⁶.

Cu această ocazie mai pierise întreaga arhivă a schitului și o ladă cu cărți. Dinamici, isteți și încrezători în forțele lor, fără a lua în primire de la cineva un inventar, au început truda.

Dar bani de unde să aibă, dacă primul război mondial se sfîrșise numai de puțini ani și o cruntă criză economică îi aștepta în perspectivă? Schitul nu mai avea dota ctitoricească, încă din 1864. Erau departe de căile de comunicație și sate, singuri între păduri și ochiuri de poiană, cu prea puțin loc pentru hrană în jur. Nici garduri nu mai existau¹³⁷.

Partea a III-a

Nicon, care obținuse harul preoției și-a căutat sprijin în Arhiepiscopia Bucureștilor, în Ministerul Cultelor, în prefectura județului Prahova, în conducerea comunei Izvoarele sau ale altora, în întreprinderile prahovene încă prospere (Drajna, Vega, C. F. Ploiești-Mîneciu etc). Acestora le-a trimis repetate apeluri, cu menționarea frumuseților de basm ale naturii ce înconjurau schitul, cu convingerea de neclintit că biserica acestuia este un valoros monument istoric de arhitectură care merită a fi păstrat și mai ales, cu aspectul jalnic al complexului, așa cum l-a aflat.

Aceste triste și, din păcate, adevărate împrejurări au constituit lăit-motivul invariabil al tuturor rapoartelor sale, timp de 17 ani, cît a stărețit în Crasna și ale altor stareți ce-i vor urma. De aceea nu se vor mai aminti în cursul acestei lucrări. Toate acestea le-a întreprins pentru a cere ajutoare și fonduri întru realizarea țelului ce li se pusese drept sarcină și probă de virtute monahală. El, ca și cei ce-i vor urma, au obținut cîte ceva dar cu multă amărăciune. Pînă la urmă nădejdiile s-au îndreptat tot spre aria largă și jertfelnică a țărănimii, al cărui fiu, din Ariceștii-Zeletin, județul Prahova era și spre petecul de un hectar și jumătate de vie din Valea Călugărească, pe care schitul îl salvase, ca prin

135. Despre ruinarea complexului Crasna, s-au păstrat, scrise pe plafonul ciușmelei de un vizitator — Alexandru Slăniceanu —, încă din 21 mai 1889, niște versuri elegiace. Spre deosebire de poetul Gr. Alexandrescu, el și-a compus elegia în metru nesecatului folclor românesc.

Plîns trist

Mîna timpului pe toate
Le distruge și le-abate
Și mereu le tot transformă,
Și cu-ncetul le disformă,
Pînă ce ajung ce este —
Amintire din poveste.

De tot ce ați fost, să tacă.
Astfel, mîna-i distrugătoare,
Stricînd tot ce e sub soare,
Și pe voi clădiri de-aice
Veni rîndul să vă strice
Și-n ruini să vă prefacă,

O! ruinelor mărețe
Voi, ce pe-ale voastre fețe
Purtați plîns și întristare,
O! le dați, le dați iertare
Că mișei ce vă lasă
Să pieriți și nu le pasă

136. Arh. Schitului Crasna, mapa ieșiri 1923.

137. Monahul Nicon Covrig a fost hirotonit la 1 februarie 1922 de către arhiepiscopul Evgheniev Piteșteanu și trecut printre bugetarii schitului Crasna.

minune, de la secularizare și exproprieri. În consecință, în fiecare an, a cerut și obținut câte o condică de «pantahuză». Pe încetul s-au adunat și alți frați întru monahism. Gheorghe Dumitran căpătase metania sub numele de Ghelasie. Om de încredere al starețului, Ghelasie însoțea «pantahuza». El se ocupa de treburile viei sau de numeroase alte treburi ale schitului (transporturi de materiale, cereale, nutrețuri etc.).

Pe anul 1923—1924, pantahuza a adus 78.890 de lei. Salariații tipografiei «Cartea Românească», care-l cunoșteau pe Ghelasie, au trimis 430 lei. În anul 1925 au început lucrul la reclădirea stăreției și, pe măsură ce obțineau bani, aduceau lămnărie, scinduri, șindrilă, cărămidă etc.¹³⁸. Ieromonahul zugrav Dionisie Dragomirescu, colportor de icoane și cărți¹³⁹, a fost autorizat a strânge fonduri pentru reînnoirea ciușmelei. Numai pentru cișmea era nevoie de 120.000 lei (1500 de tuburi din ciment, șanțuri pe aceeași lungime, lucrul meșterului etc.). În 1925 s-au strâns abia 42.794 de lei.

De acum aveau un buget. Spre exemplu, în 1927 bugetul prevedea 18.579 lei. În schimb erau prevăzute pe stat numai patru persoane: starețul Ghelasie cantor I, Ilie C. Stancu cantor II și servitorul Radu. Baniile acestora nu ajungeau pentru hrana tuturor chinovienilor¹⁴⁰.

Schitul avea deja doi boi, 2 cai, 2 vaci cu lapte, 20 de oi. Întrebat fiind de Casa Bisericii, de ce nu vinde finul recoltat sau lina oilor, starețul Nikon a răspuns că pentru animalele amintite, mai trebuia să cumpere fin peste cel strâns de monahi iar lina o făcea «chilimuri», tot pentru nevoile schitului¹⁴¹.

În mapa anului 1928 se află că fratele Ilie Stancu, salariat pe stat, fusese însărcinat cu canalizarea și ciușmeaua. Deși între 1922—1928, schitul nu primise nici un ajutor de la autorități, cu toate că le solicitase de numeroase ori, stăreția cu opt odăi era gata. Mai înălțaseră grajdul cu două porumbare și reparaseră alte chilii. De acum, aveau loc de găzduire pentru 10 eclesiști.

În 1928, Comisia Monumentelor Istorice a acordat prima alocație de 20.000 lei pentru repararea bisericii¹⁴².

La 30 ianuarie 1929, schitul se alegea cu 53.226 lei venit de la via *gospodărită de Ghelasie, în afară de coi 43 decalitri pentru nevoile chinovienilor*. Multe piedici și necazuri îl rodeau pe starețul Nikon dar cea mai urcicioasă era comportarea ieromonahului Iosif Cheșca. Originar din Starchiojd, unde o casă a familiei Cheșca se păstrează, împreună cu alte două, ca monumente de artă țărănească, specifice zonei, era un om neobișnuit, curios.

Se pare că obținuse metania în schitul Ciolanu din județul Buzău. Fusese în hagiatic la Sfântul Munte. Ținea locul unor preoți în parohiile respective, și mai ales în Starchiojdul natal, de multe ori fără aprobarea ce se cuvenea. Încercase să construiască un perpetuum mobile dîm-

138. Arh. Schitului Crasna, mapa ieșiri 1926.

139. El continua «buna tradiție a zugrăvelilor în rîndul călugărilor», după cum remarcă V. Brătulescu în 1939.

140. Arhiva Schitului Crasna, mapa 1926.

141. Idem, 1927.

142. Idem, 1928.

tr-o roată hidraulică dar cu sarcină de nisip. Se vede că nu auzise de energia consumată prin frecare, căci, cu toate eforturile depuse, jucăria nu se învîrtea. A încercat de asemenea să se întrecă cu creatorii de calendare. După ani de încercări, nu a putut să convingă nici una dintre autoritățile timpului să reformeze calendarul existent deja, cu variaanta ce o propunea, printr-o foaie tipărită cu desenul explicativ¹⁴³. Pînă 1919 și-a abătut eforturile mintale și fizice să ia în primire bisericuța Cetățica, monument istoric și de artă, metoh al schitului Ciolanu, aflată pe o coastă împădurită din apropiere. Convingese pe stareț și chiar pe episcopul Dionisie Climescu. Acolo dorea să-și aducă ucenici din afară și să-i conducă spre Domnul. Eclesiarhul și economul schitului s-au opus, cerîndu-i și aprobarea ministerului¹⁴⁴. Se pare că demersurile nu i-au adus satisfacție. După aceea, cu sau fără voia starețului, a slujit între altele la parohia Plopeni Prahova. Pe unde a mai umblat timp de opt ani nu se știe.

Destul că după știrile din Crasna, el se aciuisse acolo prin 1929, de teama de a nu fi trimis în canon printre stiliiști.

Nicon se plîngea că ieromonahul Cheșca era o fire turbulentă, certăreață, băga zizanie între sobornici, încît unii se și bătuseră, vorbea urît și-l ponegreă pe îngrijitorul Crasnei «stareț fără vot», adică nu fusese ales de obște¹⁴⁵. Pe atunci, (1922) nici nu exista o obște în Crasna. La 20 mai 1932 iarăși era reclamat că nu îndeplinea ascultările, ce i se dau, refuza să officieze serviciul divin pentru care era și plătit și alte neplăceri. Cercetătorului i se pare curios, deoarece în alte cazuri, Arhiepiscopia proceda la izgonirea și chiar caterisirea celor ce se dedau la asemenea fapte. Cheșca continua să tulbure apele în Crasna.

În 1933 se afla tot acolo. Dar nu sta degeaba. Iată ce a scris prin incizie pe placa de marmură prinsă de ghizdurile din beton ale unei fîntîni din Crasna. «Această fîntînă s-a lucrat prin stăruința ieromonahului Iosif Cheșca, în anii 1930—1933. Domnul inginer Isidor Popescu, director al salinei Slănic Prahova, a dat materiale și lucrători care au săpat pînă la 24 metri, restul pînă la 37 metri s-au săpat personal de ieromonahul Iosif Cheșca, înfruntînd accidente grave cu riscul vieții. Domnul inginer Gh. Ballif, directorul societății Vega Ploiești, a dat toate tuburile și alte materiale. Locuitorii comunelor Starchiojd, Posești și Rîncozi au ajutat cu bani. Rugăm pe bunul Dumnezeu și Maica Domnului să binecuvînteze această apă și să dea putere de tămăduire tuturor suferințelor trupești și sufletești aceluia ce se vor adăpa din această fîntînă. Amin». E înălțătoare fapta sa.

A fost făcută să realizeze o fîntînă arteziană dar după 37 de metri de sfredelire a pămîntului, s-a convins că e bună și una din care să se scoată apa cu pompa. Acest aparat îl obținuse tot de la Ballif. Astăzi fîntîna nu este folosită dar a rămas amintire despre acest om care căuta să învingă forțe ale naturii și a le pune în slujba semenilor săi. Eforturi deosebite făcuseră cei 4—5 chinovieni din Crasna pentru a repara

143. Un exemplar se află în Arhiva schitului Crasna și altarul la moștenitorii fostului învățător din Teișani I. D. Brezeanu.

144. Arh. St. Buc., M.I.P.C., 114/1919, f. 1.

145. Arhiva schitului Crasna, mapa 1929.

cît de puțin biserica, dacă în 1932 obținuse aprobarea ca biserica să fie sfințită pentru redeschiderea ei oficială. Biserica a fost sfințită de către Gh. Iliescu, paroh în Izvoarele și protopop al plaiului Teleajăn. Acest venerabil preot de mir a ajutat foarte mult cele două chinovii din apropiere: Cheia și Crasna¹⁴⁶. În anii următori, Nicon se străduia să reînnoiască întregul acoperiș al bisericii, deși viețuitorii din schit sufereau din insuficiența nutrimențului, așa cum vitele nu aveau nutreț suficient¹⁴⁷. În 1937, efectivul din Crasna era de 6 persoane dintre care numai 3 erau salariați. Bugetul înscris prin 1936 suma de 48.480 lei¹⁴⁸, în timp ce pe 1937 a fost de 54. 240 lei. Cheșca se afla tot în Crasna, deși plecaseră de acolo alte rapoarte defavorabile lui. Fără a i se fi dat un semn în prealabil, la 4 octombrie 1939, starețul Nicon Covrig preda Crasna ieromonahului Ilarie Stănescu, de la Căldărușani. Tot acolo a fost trimis, în canon, Nicon Covrig. Motivele demiterii lui Nicon nu se cunosc. S-ar putea ca Iosif Cheșca să fi avut o contribuție oarecare la această disgrăție fulgerătoare. Se extrage din procesul-verbal dintre cei doi ieromonahi, parte din cele ce a predat Covrig, pentru a se putea aprecia realizările cu totul deosebite ale acestui om cu numai 2—3 clase primare, în cei 13 ani de îngrijire a Crasnei. Iată spre exemplu: stăreția din birne, cu opt camere, pivniță și acoperiș de țiglă, din 1925, un șopron pentru nutreț, acoperit cu șindrilă, un grajd mic, probabil pentru oi, acoperit cu șită, repararea completă a unor case vechi, acoperite tot cu șindrilă, acoperirea cu șindrilă a altor clădiri, restaurarea completă a clopotniței, acoperită cu tablă vopsită, repararea temeliei bisericii, un mic atelier de tâmplărie, stupi cu albine, repararea metohului din Izvoarele care reîntrase pe jumătate în proprietatea schitului (ex. 60.000 șindrile) și o casă nouă pentru servitori; mobilă, obiecte de cult, vite (2 boi, 2 cai, vaci cu lapte, oi). Nu se uitase via, pe care a scos-o cu mare greutate din posesia școlii de viticultură. Acolo construiseră o casă cu 2 camere și antreu, alte trei camere, o cramă din birne, haraci, sîrme, butoaie, lîn, tocitori. Să nu se uite împrejmuirile din nou la Crasna, la metohul din Izvoarele și la vie¹⁴⁹. În rezumat, Nicon predase, biserica, clopotnița, ciușmeaua din 1865, 4 corpuri de casă, grajduri, șoproano, un cuptor sistematic pentru uscat prune¹⁵⁰, apoi mobilă, obiecte de cult, cărți etc¹⁵¹.

În 1940, sub conducerea lui Ilarie Stănescu, erau opt viețuitori în Crasna dar numai 4 salariați. Cu toate acestea a făcut față nevoilor din Crasna, cu aceeași vigoare, ca și Nicon.

Ilarie a stăruit să fie readus în proprietatea schitului Crasna, cum era drept de altfel, întregul metoh din Izvoarele, unde Nicon clădiseră case noi. Cea de a doua jumătate i-a fost predată, conform ordinului Mitropoliei, de către protosinghelul Ghenație Diaconescu de la Cheia

146. Idem, mapa 1933.

147. Idem, mapa 1934—1936.

148. Idem, mapa 1937.

149. Idem, mapa 1933.

150. Gion D. Ionescu, *Uscătorul Tărănesc*, Muzeul Golești, 1980.

151. Arhiva schitului Crasna, mapa 1939.

la 21 martie 1940¹⁵². Se reamintește că întregul metoh trecuse în folosul Cheii în 1903, fiind socotit că nu-i mai era de folos Crasnei.

La 22 noiembrie 1940, Ilarie primea printre viețuitorii Crasnei pe monahul Petru Pavlov, istoric al mănăstirilor prahovene, venit de la schitul Ghighiu. Era pentru a doua oară trăitor în Crasna. Cu ocazia cutremurului din 10 noiembrie 1940, și la Crasna s-au produs stricăciuni. Se cerea un expert pentru evaluarea lor¹⁵³.

Ieromonahului Ilarie îi revine meritul de a fi inițiat realizarea unui paraclis de iarnă, deoarece biserica nu putea fi încălzită suficient, pentru a nu dăuna călugărilor în timpul lungilor slujbe. În cerere, menționa că, după planul întocmit, avea să adauge și două camere pentru călugări. Materialele (piatră, nisip, var) se vor strânge de călugări sau prin contribuția bunilor creștini. Aveau în București «un ctitor al nostru Domnul Bogdan N. Hașdeu»¹⁵⁴. Era în 1945. În 1946 schitul avea 5 viețuitori cu salariu și alți cinci fără. Nu li se da indemnizație de scumpete, salariile întârziiau. Cereau ajutoare. La 15 martie 1946 constata ruina acoperișului și a pereților bisericii, distrugerea dușumelei prin putrezire (igrasie masivă).

Ilarie are și meritul de a fi încercat o scurtă istorie a schitului Crasna. Mai întâi și cu atât mai interesant, s-a străduit să aleagă o spiță de neam pentru ctitori (Coadă, Albu Potlogescu, Șerban, Ioan (Puiu), apoi ramurile a doi frați: Panait și preotul Radu Potlogescu cu fiul Constantin și nepotul Nicolae, ultimii doi ctitori ai Crasnei. Aceasta ar fi trebuit să arate documentele de teme. În alte rapoarte ale sale amintește cu justete de satul Băjenari, înființat în 1864 și desființat «prin sine însuși, din cauza lipsei căilor de comunicație». Ceea ce a greșit în tendința sa de istoric este că atribuia conjuncturei «zaverei» apariția schitului în 1828 și instituirea unei școli în schit, imediat după înființare. Asemenea invenții au trecut apoi și în alte scrieri recente¹⁵⁵. Ca mulți alții, el a situat ca prim stareț al Crasnei pe Chesarie, ctitorul, ceea ce nu corespunde adevărului¹⁵⁶.

În 1950 Ilarie era bolnav. Împlinise 70 de ani și-și întocmise actele de pensie. Pregătea de stăreție pe monahul Nifon Crăciun. O altă nădejde a lui era arhimandritul Calist Rădulescu pe care îl adusese de la Cheia¹⁵⁷. La 18 iunie acel an, soborul a hotărât să se scoată dușumeaua putrezită din biserică și să lase locul să se aerisească și usuce în timpul verii¹⁵⁸. Ilarie Stănescu apare ca stareț al Crasnei pînă la 1 ianuarie 1954, cînd da în primire lui Teoctist Zamfir. În schit se aflau atunci 12 viețuitori, dintre care: doi protosingheli, un ieromonah, un ierodiacon, trei monahi și cinci frați. Planul prevedea 5624 de lei. Era după stabilizare.

152. După o notă a arhimandritului Gr. Băbuș; Ghenadie Diaconescu, ajuns arhimandrit, a fost stareț al schitului Cheia între anii 1934—1947.

153. Arhiva schitului Crasna, mapa 1940.

154. Idem, 1945.

155. Gh. Niculescu, *op. cit.*

156. Arhiva schitului Crasna, mapa 1946.

157. Idem, 1947.

158. Idem, 1950.

Teoctist se născuse în 1916. Învățase 4 clase secundare. În 1939 era ierodiacon și în 1952 ieromonah și duhovnic. Fusese sergent în timpul serviciului militar, împlinit la spitalul militar din București. Fiind bolnav de tuberculoză, în 1954 a cerut internarea într-un sanatoriu și a propus ca înlocuitor pe ierodiaconul Visarion Jugulescu. A dat în primire acestuia.

Numai după câteva zile, Arhiepiscopia a trimis ca stareț pe ieromonahul Damaschin Duru de la Cernica. Era în 28 septembrie 1954¹⁵⁹. Acesta avea să conducă destinele Crasnei pînă la 31 decembrie 1960¹⁶⁰. După activitatea desfășurată în acest timp, poate fi calificat printre cei mai destoinici stareți din cîți am îndeplinit această funcție la Crasna.

Și ieromonahul Damaschin a manifestat dorința să se întocmească o istorie a schitului Crasna. Dar reluase firul greșit al pretensei școli la acest schit pentru copiii din satele din jur. În rapoartele sale amintea că datorită dotației inițiale, schitul avusese efective mai mari dar după secularizare, lipsurile materiale i-au făcut pe călugări să se retragă și să rămînă 2—3. De data aceasta, schitul avea numai 11ha de teren de variate calități, 15 camere modeste de locuit, grajd șubred, biserica și clopotnița în ruină. Existau în Crasna 16 viețuitori și se cereau reparații după plan și deviz. În acel an s-au adus de la schitul Ciorogirla stupii dăruiți de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Originar din regiunea Galați dar domiciliat în București, starețul Damaschin avea cam aceeași vîrstă cu Teoctist Zamfir, mutat la schitul Cheia. În 1933, de profesie croitor, a intrat în monahism. A absolvit seminarul monahal. Fiind la Crasna, a fost hirotosit duhovnic, la 21 decembrie 1955. Dorind să afle mai întii dacă schitul Crasna era catalogat de Consiliul Superior de Arhitectură și Construcții ca monument istoric, s-a adresat acestui organism cu raportul său. I s-a răspuns la 16 noiembrie 1955 că **«Minăstirea Crasna, cu întregul complex de clădiri este declarat ca monument istoric de arhitectură și inclus în lista oficială a Academiei R. P. România, la nr. 2540»**.

La început și în vederea restaurării bisericii, starețul Duru a încercat să lucreze cu arhitect Ioana Grigorescu din București. S-ar părea că *memoriul relativ la Crasna și aflat într-o mapă cu diferite acte*, să fi fost întocmit de aceasta. Iată starea bisericii după acest memoriu: Soclul din piatră de riu este marcat de un profil greu. Naosul este încăpător și larg. Arcele, cu structură de lemn, camuflează grinzile tot de lemn, sprijinite de zidurile care susțin turla Pantocrator. Altarul, (puțin) mai ridicat de restul bisericii, dispune de o timplă bogat împodobită, stil baroc.

Schitul (fiind) sărac, nu a putut fi reparat anual (pe măsura deteriorării). Azi (1957), biserica și clopotnița sînt în stare deplorabilă. Nu se poate păstra pardoseala de lemn, deoarece apele (din afara bisericii) se scurg de la nord spre sud, (infiltrîndu-se pe sub pereți). De aceea, pardoseala de lemn ține numai 2—3 ani și e distrusă de plante inferioare și bureți.

159. Idem, Reg. de predări (1959—1960).

160. Mapa anului 1960.

Turlei de lemn i s-au astupat cele cinci ferestre dinspre nord, rămânându-i (cu lumină) numai cele trei dinspre sud.

Crăpăturile din arcele ferestrelor, existente deja, s-au accentuat cu ocazia cutremurului (din 1940). În jurul bisericii nu sînt trotuare, nici rigole. A uitat să amintească deteriorarea plafonului din naos pînă la prăbușirea și starea deplorabilă de asemenea a zugrăvelii de pe pereți și stlpi din cauza ploilor și a igrasiei. Plafonul este și acum (1986) spart. În proiect se prevedea : decaparea terenului din latura de nord, pentru a se crea o contrapantă înspre clădire, apoi un dren pentru captarea apelor din afara suprafeței bisericii, trotuare, acoperiș, revizuirea tîmplăriei, spoieli și vopsiri.

Valoarea devizului întocmit de Ioana Grigorescu era de 268. 000 de lei ¹⁶¹. Nu s-a lucrat însă după acest proiect.

Iată alte cîteva amănunte din activitatea starețului Damaschin și a celorlalți colaboratori ai săi din Crasna. Ca exemplu se ia darea de seamă din 1957. Începe cu un scurt, frumos și veridic istoric. Schitul avea încă cele 11 ha de pămînt, o biserică, patru corpuri de case de locuit, o clopotniță și un grajd. Erau 12 viețuitori. Nu se cunoștea dacă în trecut se făcuseră construcții și restaurări ¹⁶². În 1956 și 1957, Departamentul Cultelor alocase un fond de 39.000 lei pentru restaurarea bisericii și a clopotniței, fiind grav avariate. Pînă în prezent (1957) se executaseră lucrări de restaurarea bisericii în valoare de 235. 000 lei iar restul de 155. 000 lei era în curs de contractare cu trustul C.L. din Ploiești, executantul lucrărilor. Biserica (ar fi) construită din bolovani de riu (pereții), iar restul de lemn și este monument istoric de arhitectură.

Conducerea schitului era asigurată de starețul ieromonah Damaschin Duru și consiliul spiritual, adică : ecleziarhul protos. Serafim Popescu, econom monahul Chesarie Șerban, casier monahul Irineu Gheorghe și arhondar monahul Damian Păun.

Ca realizări mai de seamă în 1956, din fond propriu (nu cel de la Dep. Cult) : un grajd 6000 lei ; două căruțe 4500 lei ; circular de tăiat cereau : 15 perechi bocanci, 15 perechi sandale, 100 m de doc, 100 m de zefir, 75 m de pînză «Muncitor» etc.

În planul de execuție se aflau o turbină electrică și instalația unui telefon. La 7 iunie 1957 s-a constatat că cei 1200 m de conductă din olane erau distruși «de mulțimea anilor» și era nevoie de tuburi din fier de 4 țoli, contra cost. Tot contra cost, deci din venituri proprii, se cereau : 15 perechi bocanci, 15 perechi sandale, 100 m de doc, 100 m de zefir, 75 m de pînză «Muncitor» etc.

În 1957 se cheltuiseră din fond propriu 51. 726 lei (gospodărie, deplasări, masa de obște, îmbrăcăminte, încălțăminte, medicamente etc ¹⁶³. Pentru aceste frumoase realizări chinovienii din Crasna au primit din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian binecuvîntarea acestor succese și marea sa bucurie. La 1 august 1958 starețul era însărcinat și cu

161. Idem, mapa 1956.

162. Semn că nu cercetase arhiva. Ar fi aflat de pîrjolul din 1921 și apoi de clădirile ce s-au refăcut.

163. Arhiva schitului Crasna, mapa 1957.

gestiunea materialelor șantierului din Crasna și primea câte 300 de lei salariu lunar. Pentru anul 1958 au fost cheltuiți din fond propriu 36.720 de lei ¹⁶⁴ iar în 1939 numai 26.790 lei ¹⁶⁵.

Cu decizia 35/1960, Sfânta Patriarhie stabilea obligațiile în acest sens ale starețului. La 8 noiembrie 1960, Consiliul Eparhial încunoștința că s-a aprobat desființarea schitului Crasna, ca unitate monahală de sine stătătoare și transformarea sa în biserică izolată monument istoric, conform art. 172, lit. d din Statutul B.O.R. Administrativ și gestionar urma a depinde de parohia Izvoarele iar cele trei persoane (Damaschin, Duru, Damian Stancu și Pavel Arghiescu) rămase, aveau să depindă duhovnicește de minăstirea Sinaia ¹⁶⁶.

Pentru frumusețea realizărilor soborului de astăzi, sub conducerea protosinghelului Galaction Stîngă și a vrednicului ieromonah Nicodim Dimulescu și pentru un exemplu grăitor de sobor armonios încheșat, se dau în continuare notele starețului protos Galaction Stîngă ¹⁶⁷.

Note privitoare la istoria schitului Crasna între 1967—1986

În anul 1967, în schitul Crasna vin protos. Ghedeon Bunescu, ca stareț și ierom(onah), Nicodim Dimulescu. La sosirea lor găsesc un singur viețuitor (pe) fratele Pavel Angelescu, astăzi părintele Pantelimon, nepunînd la socoteală și pe ierom(onah) Irodion Caraman, stareț pînă în 1967 care pleacă la schitul Ciocanu.

Averea schitului era la data respectivă: o vacă bătrînă, o măgăriță, o găină, o oaie și un motan. Casele ca și biserica erau în stare de ruină, mobilierul din camere fiind aproape inexistent.

Grădinile erau neîmprejmuite, nelucrate, pomii fructiferi bătrîni și neîngrijiți. Flori nu se vedeau nicăieri.

Astfel, primii șapte-opt ani nu se remarcă prin realizări deosebite. Personalul era puțin, veniturile erau mici, accesul dificil în schit înțreuna orice realizare. Fără a fixa cronologic cu exactitate aceste realizări, amintim :

- împrejmuirea cu gard de scîndură și de sîrmă ghimpată a tuturor terenurilor schitului ;
- repararea, înzestrarea cu mobilierul necesar și întreținerea tuturor clădirilor de locuit ;
- curățenia și îngrijirea bisericii, precum și dotarea ei cu cele necesare slujbei ;
- plantarea de pomi fructiferi tineri, de toate soiurile ;

164. Idem, 1958.

165. Idem, 1959.

166. Idem, 1960.

167. Un exemplar din aceste note, dactilografiat, a fost încredințat autorului de starețul protos. Galaction Stîngă.

— organizarea și îmbogățirea sectorului zootehnic, a se cumpăra vaci, un cal, se cresc porci și păsări în număr mare ;

— procurarea uneltelor necesare în gospodărie : căruță, plug, coase, greble, lopeți, furci etc. ;

— lucrarea întregului lot arabil din grădina schitului și amenajarea unor alei cu flori și arbuști ornamentali pentru înfrumusețarea curții schitului ;

— înzestrarea tuturor camerelor din clădirile de locuit cu preșuri, covoare, icoane, tablouri, sobe și tot ce este necesar.

Cronologic, pe ani, am face următoarea dare de seamă : 1967 se cumpără un cal și o căruță ; 1968 : se pardosește grajdul din nou ; se tencuiesc camerele cele două din clădirea grajdului ; se construiește o bucătărie de vară (azi inexistentă) ; se construiește o căsuță (azi încorporată în nr. 3) ; 1969 se face gardul de sîrmă ghimpată de la islaz ; 1970 se procură icoanele praznicare din paraclis de la pictorul Chioreanu din Lerești Argeș, 25 bucăți ; 1971 se împrejmuiește cu gard și acoperiș troița (crucea) de la poartă ; 1972 se procură (donația credincioșilor) policandrul mijlociu ; 1973 se procură policandrul cel mare, părintele Nicodim face o vizită la Locurile Sfinte-Israel ; 1974 se construiește casa nr. 6 : 3 camere, sală de mese, cămară și bucătărie de iarnă ; 1975 se fac porțile de fier cu stâlpi de stejar masiv, se introduce apă curentă în minăstire, la toate clădirile, se execută și întreaga instalație ; captarea, parcursul din țeavă gaivanizată, bazin rezervor de 64 metri cubi ; 1976 se repară și se repune în funcțiune, cu aprobările legale cazahul de țuică (alambic) ; se tipăresc ilustrate cu schitul, patru modele între care și reproducerea carte poștală după icoana Maicii Domnului de Irineu Protocencu ; se lucrează și se aduce icoana Maicii Domnului (argintată și aurită parțial) cea mare din stînga în biserică în față ; părintele Nicodim face o vizită la Locurile Sfinte (Israel) și Sfîntul Munte (Grecia) ; 1977 se cumpără un autoturism ARO, pe benzină, și lucrează și se aduce icoana Mintuitorului (argintată și aurită parțial) cea mare din dreapta în biserică, în față ; se începe construcția casei nr. 2 care se va termina anul următor ; părintele Pantelimon Angelescu face o vizită la Locurile Sfinte (Israel) ; 1978 se procură un sfeșnic cu șapte brațe pe Sfînta Masă în biserică mare ; se execută instalația electrică în toate casele existente ; se extinde casa nr. 3 cu o cameră, baie și o cămară ; 1979 se execută cabana nr. 8 cu două camere mari și un hol din pal, numai pentru găzduirea credincioșilor ; se mai tipăresc ilustrate (același model) ; părintele Nicodim și părintele Serafim fac o vizită la Locurile Sfinte (Israel), Sfîntul Munte (Grecia) și Turcia ; 1980 se schimbă autoturismul ARO pe benzină, cu unul Diesel (ARO 243 D) ; se extinde casa nr. 2 cu două camere, hol, baie și o magazie ; se cumpără o remorcă pentru ARO ; **se construiește puntea pe cablu peste riul Crasna și se amenajează poteca de urcat cu pictorul din valea Crasnel pînă la schit** (un podeț de lemn peste o vilcea) ; **se procură și se instalează funicularul pentru transportul materialelor și alimentelor** ; se începe reparația bisericii după cutremurul din 1977, reparație ce s-a încheiat în 1984 ; **1981 se obține grupul electrogen și se pune în funcțiune pentru iluminatul electric în schit** ; se

cumpără două fișete de fier pentru arhivă și cărțile vechi ; se cumpără un aragaz ; se confecționează un cărucior pentru funicular (în care se pun materialele pentru a fi transportate la schit) ; se amenajează drumul ce coboară din drumul forestier pînă la apa Crasnei ; 1982 se construiește garajul lîngă firul Crasnei în vale ; se procură și instalează un exterfon pentru a ușura legătura între garaj și motorul de funicular și bucătărie ; se procură două policandre mici pentru biserică, cu serafimi ; se sapă și se amenajează groapa pentru heleșteu și se populează cu pește, se plantează nuferi ; **părintele Serafim** face o excursie în URSS ; 1983 părintele Chesarie Cobzaru este detașat ca șofer la biserica românească din Ierusalim ; se cumpără un autoturism ARO D. 244 ; se confecționează crucea de marmură albă de la mormîntul părintelui Ghedeon ; se confecționează două cruci în mozaic cu plăci de marmură la mormintele părinților Ilarie și Isidor ; se construiește bucătăria de vară nr. 10 ; se cumpără 5 rînduri de veșminte preoțești cu fir ; se începe construcția casei nr. 9 (vila) care s-a terminat în anul următor ; părintele Nicodim și părintele Irineu fac o vizită în Italia, Israel, Egipt și Grecia ; 1984 se execută instalația de apă și canalizare la casa nr. 9 și la bucătăria de vară nr. 10 și instalația electrică ; sînt aduse din Grecia un set de vase sfinte (potir, disc, steluță, copie și linguriță) aurite, un potir aurit și o cădelniță aurită ; se amenajează drumul ce urcă din valea Crasnei, la schit ; părintele Galaction și părintele Serafim fac o vizită în Italia și la Sfîntul Munte (Grecia) ; 1985 se cumpără două congelatoare (se țin în sat unde este curent permanent) ; se extinde casa nr. 3 cu două camere ; sora Maria Drugă (bucătăreasa) face o călătorie în Israel ; se cumpără o tejghea de tîmplărie și o nicovală de fierari ; se aduce un chivot aurit din Grecia ; se construiește magazia de lemne din spatele bucătăriei de vară nr. 10 ; se construiește sala de mese din spatele casei nr. 6 ; se aduc cele două icoane mari din pronaos ; se cumpără o Evanghelie cu copertile în email ; se construiește o groapă pentru var, betonată ; părintele Galaction Stîngă merge în Elveția la Institutul Ecumenic de la Bossey-Geneva pentru 6 luni ; 1986 părintele Antonie Liță și sora Iulia Ciungu fac o vizită la Locurile Sfinte (Israel) ;

— se *împrejmutește din nou, cu sfirmă ghîmpată, islazul* ; s-au construit din cărămidă un grajd și o casă lîngă grajd care se vor termina anul următor ; părintele Pantelimon Angelescu face o vizită la Sfîntul Munte (Grecia) ; se confecționează un set de îmbrăcămînți negre pentru biserică mare și unul pentru paraclis din catifea neagră și galon de fir ; părintele Teofan Savu pleacă la Paris la Institutul Sfîntul Serghie pentru studii postuniversitare ; avem șase butelii de aragaz.

Pe lîngă toate aceste realizări, sînt multe lucrări mărunte care nu pot fi ținute minte. Astfel, au fost ajutați mulți studenți teologi și elevi de la seminarul teologic cu bani (unii chiar au fost întreținuți din fondurile schitului), au fost ajutate cu sume mai mari și mai mici diferite parohii sărace, unele minăstiri și persoane sărace și orfane. Așa, de pildă, în decembrie 1983, se donează minăstirii Sinaia suma de 50.000 lei.

Apoi sigur că, pe lângă realizările menționate, cheltuielile și eforturile pentru întreținerea bisericii, clădirilor și gospodăriei au fost ne lipsite și destul de importante.

Toate acestea au fost posibile numai prin efortul susținut al obștei acestui schit, care, astăzi, numără 15 viețuitori, prin armonia dintre noi și prin preocuparea permanentă și minuțioasă de Sfintele Slujbe și de credincioșii care au cercetat și schitul nostru. În această ordine de idei, am menționa că, de-a lungul acestor ani, toți credincioșii care au cercetat schitul Crasna au fost ospătați și, la nevoie, găzduți cum se cuvine, fără nici o excepție. Deși izolat, schitul a fost vizitat și de turiști străini, între care și personalități deosebite ca profesorul Clement Olivier de la Paris și profesorul T. Spidlik de la Roma — Pontificio Institute Orientale — toți având numai cuvinte de laudă la adresa schitului nostru dar mai ales la adresa spiritualității ortodoxe românești și a monahismului român în general.

Acestea sînt ale trecutului dar obștea schitului Crasna este pregătită pentru a munci fără preget și în viitor pentru înfrumusețarea și desăvîrșirea schitului ei dar și a monahismului român și a Bisericii noastre în general.

Mai menționăm că s-au procurat toate cărțile de teologie ce au apărut în această perioadă pentru biblioteca schitului. S-au cumpărat mai multe veșminte preoțești. S-au organizat mai multe excursii prin ONT cu credincioșii cei mai apropiați, vizitîndu-se mai ales mînăstirile din diverse zone ale țării (Moldova, Dobrogea, Oltenia). Gospodăria schitului are astăzi 5 vaci, 4 porci, un măgar, peste 100 de păsări (găini, rațe, găște, curci), iepuri. Sigur, tot în această perioadă s-a organizat și stupina, astăzi avînd 20 de familii de albine. S-au construit două solarii pentru grădinile de zarzavat.

Întocmit la 24 decembrie 1986

(ss) Protos. Galaction Stîngă
egumen

Urmează inscripții pe diferite obiecte :

Pe policandrul mare ; «Donat de călugării și credincioșii mînăstirii Crasna, 1973».

Pe policandrul mijlociu : «Donat de Margareta și Constantin Rădulescu spre pomenirea fiicei lor Maria-Felicia, Rădulescu Rotaru-Riri — și a soților Elena și Eugen Enescu, București, 14 iunie 1972». Pe icoana mare a Maicii Domnului din stînga, în față : «Donatori protos Gherman Baciu și sora Maria, preotul Gheorghe și Elena preoteasa, monahia Eliconida, Natalia, Ana, Gheorghie și Elena, Constanța și Elena, Vasile Tănase și alți credincioși, 1976».

Pe icoana Mîntuitorului, din dreapta în față : «Donată schitului Crasna de protos Ghedeon Bunescu, Ilie și Eugenia cu fiii, surorile Ana și Veronica, Andrei, Ion și Valeria Perșoiu, Gheorghe și Mariana Craioveanu, Maria Cazac, Elena Marinescu și alți binecredincioși.

Anul 1977».

Șirul stareților schitului Crasna

Din ansamblul materialelor folosite s-au putut desprinde numai următorii :

1 a) **Nil** monahul (dar nu Nicolae Potlogescu) conducea la 13 august 1822, grupul de pregătire pentru delimitarea vetrei viitorului schit (Crasna V/11). S-ar putea ca acest monah să fi fost dintre moșnenii care dădeau cele 20 de pogoane sau un trimis special al starețului de la mînăstirea Ghighiu, unde se află Constantin (Chesarie) Potlogescu și unde se întocmise prima diată ;

1 b) «**Silvestrul** întiul nacialnic», 1829 ; mențione pe un Octoih, reproducă de N. Iorga, **Însemnări din bisericile din România**, Buc., 1909, p. 266 ;

2) **Neoffit (I)** ieroschimonaș, noiembrie 1831 (Crasna, VII/20) ;

3) **Cuviosul Teofan**, 1833, pe cînd avea 30 de ani (Crasna, III/6) ; menționat ultima oară în 20 februarie 1839 (Crasna, IV/18) ;

4) **Ghervasie** stareț, 27 decembrie 1844 (Crasna, XIII/4) ;

5) **Epifanie** ieromonaș, noiembrie 1845 (Crasna IV/29) și la 20 noiembrie 1860 (M.C.I.P. 543/1860, f. 2—3 și 43—44). A decedat la 1 septembrie 1862.

6) **Ghelasie**, pomenit de membrii Comisiei de inventarierea averii, în vederea secularizării, în 1863, dar era la Ghighiu stareț.

7) **Paisie** ieromonaș, 4 octombrie 1862 (M.C.I.P., 1856/1863, f. 26—33) ;

8) **Ierotei** care a fost suspendat din stăreție la 7 februarie 1864, deoarece încă din 1863 se retrăsese la schitul Nifon ;

9) **Gherasim** protosinghel, îngrijitor, sub care au ars arhondariicul și casa decedatului stareț Epifanie (Mențione pe un Tipicon, Buc., 1816, prima intercopertă și M.C.I.P., 1033/1864, f. 1) ;

1) **Veniamin** (Panait (?)) 12 mai 1865), (M.C.I.P., 1425/1865, f. 1) demisionează în 1867 (M.C.I.P., 612/1867, f. 1—6) ;

11) **Meftodie**, 16 mai 1867 (M.C.I.P., 1425/1865, f. 5) ;

12) **Misail** 1869—1871 ;

13) **Nicandru** ieromonaș, superior, ales la 7 august 1871 (M.C.I.P., 1492/1865, f. 192), demisionează în 1880 ;

14) **Nifon II** protosinghel, ales 11 iunie 1880, după demisia lui Nicandru (M.C.I.P., 3721/1871, f. 13) ; mai era încă în funcție în 20 decembrie 1881 (M.C.I.P., 91/1881, f. 15). A fost demis în 1882, probabil ca «neputincios» ;

15) **Veniamin Panait**, ieromonaș, 11 iunie 1883 (M.C.I.P., 3721/1877, f. 58), pînă la 1899, cînd a fost eliberat din funcție pentru adîncile sale bătrîneți (M.C.I.P., 177/1899, f. 4). Sub el schitul a fost jefuit iar el maltratată de jefuitori, fiind din neam avut. Era moșnean din stirpea Panaițeștilor din Izvoare.

16) **Ermoghen Romanescu**, ieromonaș, 27 martie 1899 (M.C.I.P., 363/1899, f. 3) — 1900 propus pentru extrădare la Sfîntul Munte, împreună cu tatăl și un frate al său, tot monahi în Crasna, pentru furt din avutul schitului (M.C.I.P., 58/1900) ;

17) **Valerian Ștefănescu**, superior, 1903 (M.C.I.P., 164/1903, 3976/1903 și 169/1904) ; pînă în 1905.

18) **Visarion**, arhimandrit, îngrijitor, 1905 octombrie 5, a luat în primire de la preotul de mir Ion D. Moisescu din Izvoare (M.C.I.P., 453/1902, f. 14—16) pînă la 8 martie 1906 (M.C.I.P., 3787/1906) ;

19) **Nifon**, arhimandrit, îngrijitor, 6 martie 1906 (M.C.I.P., 3787/1906, și 3505/1907). În acest timp toate clădirile pentru gospodărie și odihnă erau, fie distruse de incendiu, fie ruinate, încît nici îngrijitorul nu avea chilie ;

20) **Macarie Mărculescu**, ieromonah, 1 aprilie 1908 (M.C.I.P., 1902 /1908, f. 3—7 și 511/1919, f. 1—2) ;

21) Conducerea provizorie ;

22) **Nicon Covrig**, 1 februarie 1922—4 octombrie 1939 ;

23) **Ilarie Stănescu** 1940 —1 ianuarie 1945 ;

24) **Teoctist Zamfir** 1954 — 28 septembrie 1954 ;

25) **Ghedeon Bunescu** ;

26) **Ghedeon Bunescu**

27) **Galaction Stîngă** protosinghel.

Schitul Crasna

Însemnări manuscrise de pe cărțile de cult

Nr. 444 Tilcuire la cele 4 evanghelii (Teofilact, 1805, p. 50). Această carte ce se tilcuiște Evanghelii iași dată la biserica din gios ci să cinsteaște și să prăznuiască Sfinții mai mari Voievozi, plătită (de) noi preoții în (a)nul 1806.

Preot Constandin Grigordanu, cu tovarășii preuți Ion Cojocar și a dat pi dînsa 32 lei.

p. 790 (ultima) de la părintele Atanasie Popescu se certifică că prezenta carte o am cumpărată de la el, la plecare (cu ocazia) mutații din schit... în schitu(l) Moșinoaie, azi 31 august... cu 100 lei.

Nr. 445 Tipicon, Tipogr. Mitrop. București 1816.

Duminica de la 22 septembrie pînă la 20 decembrie 1865 pe ultima filă intercopertă :

1865 ianuarie 20. S-au legat acestu Tipic în zilele părinților comiteți Meftodie și Nicodim.

1865 ghenarie 30, au arsu chiliile răposatului Elefterie din schitu (1) Izvoarele sau Crazna.

Nr. 1471, Noul Testament, Sanct-Peterburg, Sf. Sinod, 1817.

Pe ultima intercopertă :

Căutați la Testame(n)tu(l) meu și veți găsi nr. 60, șazeci alu liv(r)etului la ba(n)ga populară, depuși 4000 lei capitalu.

Nr. 244 Molltfelnic, tip Eliad, București, 1832, f. 1.

Ieromonahul Onufrie Bratu, molit-felnic fiind al mieu, l-am dăruit sfintiei sale părintelui Ioan sin Narti... Săcele sat... mai 28.

Nr. 441 Triodion, m-rea Neamțu, 1833, Isaia Tipografu.

Mai multe semnături ieromonah Ilarion Barac, 1937.

p. 8. Cu ajutorul darurilor celui desăvîrșit Dumnezeu, am cumpărat această sfîntă carte ce se numește Driodion, însă cumpărîndu-l în taleri 96, adică noozeci și șase și l-au dăruit sfinții biserici ce să numește Izvari, hram Sfinții Împărați Constandin și maica sa Elena, spre

vecinică pomenire a mea și a părinților miei dintru ertarea păcatelor noastre să ne învrednicim a câștiga împărăția cerului și... Dar mă rog părinților și fraților, cei ce veți ceti pre dînsa, rugînd pentru sine-vă și să vă rugați și pentru ticăloșia mea Climent ermonah.

Stoica preot cu fiii și cu tot neamu.

1834 februarie 11.

p. 20 Kliment irmonah al sfintului schit Izvoarele.

p. 343 verso : I. Barac 1937

Ieromonah Ghelasie Hariton 1948.

Nr. 1473 Oglinda Omului, Neamțu, 1833.

Pe prima intercopertă : Dumnealui I. Trifinescu paroh Văești Boțoșani.

Nr. 189 Liturghier, Eliad, Buc., 1833

Acestu (Liturghier) s-au dăruit la schitu Izvoarelor de noi cei iscăliți, popa P(a)nait duhovnic ot mînăstirea Cotroceni 1843 mai 12.

p. 70. Acesta s-au dat în dar de noui cei ce sînt arhieriei și să nu se mai vî(n)ză, cît va trăi, pentru care îndatorăm pe cel ce va trăi, pentru care îndatorăm pe cel ce va sluji, a ne pomeni numele de mai jos.

Ioanichie * arhierul, Calinic arhimandrit, Oprina, Antonie, Filotheia monahia, Ioan, Elena, Chesarie ierodiacon.

Apoi : Petre Pr. (Slănic) spre pomenire.

Nr. 75. Ceaslov, Brașov, Ioan Gatt, 1835.

p. VIII. Donez această carte Ceaslov, pentru sfintele slujbe, sfintei mînăstiri Crasna din județul Prahova. Rog sfinții părinți s-o păstreze în proprietatea sfintei mînăstiri pentru pomenire și pentru binele tuturor.

Dumitru I. Brezeanu-Teișani, pensionar, 24 decembrie 1935, Teișani.

p. 9. Cel ce este preotu(l) Gheorghe, Tîrgu Văleni, leat 1857, sectembrie 16. Bănică Slăniceanu.

p. 40 Mîngîierea sufletului meu a fost această carte timp de patru săptămîni, cît am stat în Vălenii de Munte nevinovat.

Preotu Focu... Urlați, 1917 martie 9.

I. Apostolescu preot.

Nr. 65 Ceaslov, Brașov, 1835.

Pe copertă. Această sfință carte datu-(o) am (eu) Ioanu Seceleanu, făcută de mine în anul 1888.

Nr. 466 Viețile Sfinților. Septembrie. La Mitropolie, 1835. p. 287. Mare înșelăciune și orbire este și spurcată să nu se nădăjduiască, nici să se ... lumea aceasta întru puterea sa fiind pămînt și cenușe. Că nimic mai mult nu este decît o umbră în sine, de nu ar fi Domnul.

Nr. 471 Fără titlu (probabil Viețile Sfinților).

Pe intercopertă. M-amu învrednicitu acest Moi(se) ierodiacon, anul 1852, l(una) ghenar.

* Este vorba de Ioanichie Stratonichiu care a rectitorit în 1839 biserica Sf. Vineri din București.

Părinte Moise, dacă binevoii să ne dai leafa lunii martie, să mai aflăm întocmai.

p. 2. Această carte, împreună și cu alte unsprezece, ce cuprind într-însele Viețile Sfinților, după milosîrdia ce au făcut cuviosul Ghelasie starețul schitului Izvoarelor, sud Saac, s-au dat în dar pe seama aceluși schit, un trup întreg, însă numai ca să petreacă părinții ce se află acolo cu dîsele întru citire, spre sufletesc folos și să rămîie zestre schitului iar nu și ca să se înstreineze de acolo în vreun chip, căci acela nu va avea blagoslovenia noastră.

1849 decembrie

Paharnic Zosima

În anul 1888 decembrie 15, m-am scrisu și eu aci cu mîna mea cea plină de răutăți pentru pomenirea celor ce Dumnezeu vor da glasu să zică : Doamne, Dumnezeule, iartă-i toate păcatele lui G. Anastasescu, comerciantu în comuna Izvoarele, în prăvălia d-lui Alecu Morcovescu, care au beneficiat cu dragoste către Dumnezeu și oameni, citind în această carte de suflet folositoare.

G. Anastasescu

p. 127. Preot Inocențiu Negoescu 1933 martie 29

p. 382. Citită de mine frate Răducanu Neacșu.

14 ianuarie 1923

Fulga Prahova

Pe ultima intercopertă :

Cei care citi-veți citeți, cînd se scrie bine...

Această lună a lui Dumnezeu este a sfîntului Schit Ckraznii sau Izvoarele și se află sub posesia părintelui superioru **Nifon** ieromonah.

Anul 1881 aprilie 26 Niță Ionescu.

Idem...

Părintelui Nicon I. Covrig. Răducanu Neacșu.

Nr. 458 Viețile Sfinților, Neamțu 1815

Pe ultima pagină a predosloviei.

Cu ajutorul darurilor celui desăvîrșit Dumnezeu, am dăruit aceste 12 mineaturi ale vieților sfinților, sfîntei minăstiri Izvoare ce se numește și Crasna. 1834 ghenarie 1.

Climent ieromonah

Apoi jos pe mai multe pagini :

Din cele 12 mineie ale lui Lavrentie monahul Hagiul. 1826 iunie 20.

p. 17 Moisi. Am citit această carte din scoarță pînă în scoarță. 1868.

p. 231 Și vînzîndu-și neadunîndu Moisi ieromonah.

Nr. 457 Viețile Sfinților

Scriitoriu Todoru Întunecatu din satu(l) Rîncezi. 1857 maiu 6, ziua de care m-amu inpotcapiat eu la Tomița logofātu Minea schitu(l) Izvoarele și m-a vindecatu părintele Ilie monahul schitul Crazna.

Pe verso intercopertă : Am citit și eu ticălosul robul lui Dumnezeu Climent ir(o)monahul întru această carte ce se numește lunii lui februarie Viețile Sfinților.

Climent ier(o)monah

1835 iulie 13

M-am învrednicit și eu... Ștefan ir(o)monah

Ștefan ir(o)monah 1838 martie 25

Moisi ier(o)monah 1872 februarie 30

Ghelasie ieromonah păcătosul 1950 februarie.

Nr. 331 Prohodul, cu predoslovia lui Chesarie episcop Buzău.

Posezor ieromonah Macarie Iași. Monahul Miron Farcaș.

Jos : Al lui Visarion duhovnic Sinaia.

Nr. 327 Psaltirea Neamț 1845

Pe intercoperta primă verso

Această psaltire este a sfântului schit Crasna, rămasu de la părintele Moisi monahul

5 februarie 1851

Nr. 232 Mineiu pe septembrie, Neamțu, 1845

Pe pagina a 6-a a predosloviei :

Că cele 12 minele (trupul întreg) «le-am dăruit dumnealui Domnul Manta Ion sfântului schit Izvoarele» sud Prahova plaiul Teleajen spre neîncetată pomenire a tot neamul dumnealui prin mijlocirea scriitorului care s-au și dus singur la sfânta mînăstire Neamțu în Moldavia și le-am luat în preț de zece galbeni împărătești și legatu tot de la dumnealui, la leat 1846 martie 25, care scriitor se află îngrijitoriu acestui schit, fiind episcop al acestei eparhii preasfinția sa D. D. Chesarie întru al patrulea an al domniei mării sale Gheorghe Bibescu vo(i)vod, fiind cîrma Mitropolii preasfinția sa D. D. Neofitu anul 1845

Starețu schit Izvoarele. Epifanie ieromonah luna aprilie

p. 1 verso jos : La anul 1864 februarie 7 s-au suspendat p(ărintele) Iroftie din stăreție prin porunca Domnitorului.

p. 118 jos : La anul 1864 septembrie 21 s-au ridicat toate vitele schitului, ducîndu-le la Ploiești, vizîndu-le la tîrgu (și au rămas) numai 4 boi și 4 cai și 6 vaci, din porunca guvernului Alexandru Cuza.

Pe ultima intercopertă : Ieroschimonahul Iosif Cheșca, fiind de rîndu de ziua Crucii, 14 septembrie 1931 luni.

Nr. 210 Mineiu al lunii februarie, Neamț, 1846.

Pe prima intercopertă : ieromonahul Ilarion Barac 1937.

Apoi jos : 360 de ani avu dreptul Simion toți ani ai vieții lui, pînă cînd a venit vremea de a vedea pe Hristos în brațele sale și apoi și-au dat duhul.

Nr. 220 Mineiu al lunii iulie, Neamțu, 1847

Pe intercopertă : Ieromonahul Barac 1936.

Pe verso : ierodiacon Ghervasie Georgescu din mînăstirea Govora 1934 iulie 15.

Pe ultima intercopertă : Am venit din Sfîntul Munte la anul 1846 iunie 28 și am șezut pînă la 1857 februarie 25.

Mai jos : La leatul 1857 februarie 25, am ieșit din sfîntul schit Izvoarele, eu smeritul Paisie ieromonah.

Pe copertă : Vizitat mînăstirea Crasna, azi 31 iulie 1944.

C. Mihăileanu Caracal, județul Romanați.

Nr. 13 Aglazmatar D. D. Nifon, București, 1854.

De la 15 mai 1948, venit la schit Crasna ieromonah Ghelasie Hariton.

Pe ultima copertă : Am venit în comuna Corlătești în anul 1919 iulie 15, ieromonah Isidor Ciupală, în comuna Chiojdeanca, 12 aprilie 1934.

Nr. 1450 Manual de pravilă bisericească, București, 1852.

p. 63 : Această carte este a mea. Anăstase **P. P. Cintăreanu ? de la polcul nr. 1**, 1860 noiembrie 24.

(N. n) P. P. (probabil) podpolcovnic — locotenent colonel.

Nr. 327 Prohod, Neamțu, 1855.

Pe ultima copertă : **Fratele Pavel I. Pavlov**, schitul Crasna (Prahova) 12/25 august 1910.

(N. n.) P. I. Pavlov a scris și tipărit un scurt istoric al m-rilor din jud. Prahova.

Nr. 28 Biblia vol. II, Buzău, 1855

La sfârșit : La anul 1864 februarie 7 s-au suspendat părintelui **Iroftie** din stanție prin porunca guvernului.

Pe intercopertă : Am citit această carte în anul 1938 ianuarie în timpul când eram foarte necăjit din multe rele aduse asupra mie de cei îngînfați. Protos. I. Negoiescu. Schitul Crasna

1933 ianuarie 13. Protos Ioanichie.

Nr. 191 Liturghier D. D. Nifon, București 1858

Pe intercopertă : Această sfântă și dumnezeiască carte ce se numește Sfânta Liturghie ne-a rămas ca suvenir de la răposatul ieromonah Atanasie ce a răposat la anul 1910. Fie-i țărîna ușoară.

Ieromonah Hariton.

Fără număr **Ceaslov**, fără foaie de titlu.

Pe ultima filă : 1835 noiembrie 18 zile, m-am părăsit de păcat...

Andronicu sin Irimie născătar. (sic)

Fără număr **Prochinon mare**

Acest Ceaslov mi l-au hărăzitu fratele Iancu de pomană și să n-aibă treabă cinevașilea (treabă) mă l-au datu la anul 1839 mai 10. Ene fratele.

Fără număr **Liturghier**, București, 1833, Eliad

Pe prima copertă verso : În har s-au dat (de) chir **Calinic Cernicanul** și s-au însemnat.

Pe ultima intercopertă. Filotheiu.

p. 78 : S-au dat în har, niciodată să se vîndă, pentru pomeneirea celor ce au cheltuit și s-au ostenit, ca să-i pomenească cei ce vor sluji pe dînsule : Ioanichie, (Stratonichia) arhiereul ; Calinic ieromonah, Gavriil, Oprina, Antonie, Filotheia shimonahia cu tot neamul lor.

Nr. 254 Omiliile lui Macarie cel Mare, București, 1775

p. 211 jos : Cu ajutorul lui Dumnezeu amu isprăvitu de citit și mult m-am folosit, 1838 iulie 7, pre vremea cuviosului și... Theofan stareț schitul Crasna, eu cel mai jos iscălit. Frate Gheorghe Nicolau.

Unele construcții ale schitului Crasna

Pentru a ajunge la schitul Crasna (Izvoare), Nicolae Iorga a străbătut, desigur cu carul, cei șapte km, pornind de la marea și frumoasa biserică de astăzi, o adevărată catedrală, din Izvoare¹⁶⁸, pe drumul paralel cu pârful Crasna. Tot cu carul și chiar automobilul se poate folosi, dacă se urmează drumul forestier din dreapta aceluiași pârâu, din Homoriciu, către Schiulești. Urcușul, pînă la ieșirea din Schiulești, este relativ ușor, deși plin de pietriș nevătătorit. Apoi e tot mai pieptiș și bolovănos, pe coastele dinspre Crasna ale plaiului Șerban Vodă.

Din punctul de unde se zărește turla bisericii spre care năzuiește cercetătorul ei, drumul coboară pe o serpentină neregulată și numai prin pădurea majestoasă și umbroasă de fag, pînă în pragul cantonului unui sector silvic din fundul îngust al văii. De aici se merge numai cu piciorul. Din poarta cantonului, la circa 100 m se află salvatoarea punte pe cabluri cu balustrade sigure¹⁶⁹. Se trece pe malul stîng (nord) al Crasnei. Suișul pare aici și mai greu. Poteca, cu multe și surprinzătoare meandre, se sfîrșește, în fața porții de lîngă clopotniță. Numai aceasta, ciușmeaua și biserica se află pe o sprînceană mai plană de deasupra fagilor, pe care ctitorii au numit-o Seciu¹⁷⁰. Restul clădirilor, și sînt destule, se află rînduite mai în sus pe treptele poienii, unde se sfîrșește, tot la o poartă, drumul de la Izvoare.

Dacă nu ar fi existat pădurea, flancul acesta abrupt al dealului ar fi alunecat de multe veacuri în hăul Crasnei iar locul minăstirii ar fi astăzi o întunecată prăpastie.

Clopotnița de astăzi arată mult mai îngrijită decît cea fotografiată de distinsul Victor Brătulescu în 1939¹⁷¹. Nici brazii care o întreceau în înălțime pe atunci, nu o mai străjuiesc. Au dispărut. De formă prizmatică în patru fețe, de cîte 6,5 m lățime, și văzută din exterior, clopotnița are două etaje. Cel inferior, din piatră cioplită, cuprinde și gangul de trei metri lățime, boltit semicilindric și care a servit cîndva drept intrare principală (vest-est) în incintă. Are aproximativ șase metri înălțime. Pe fața dinspre nord se află scara de piatră cu balustradă ce conduce spre esafodajul celor două clopote, după ce se trece printr-un etaj intermediar (mezanin)¹⁷². Firește, leagănul acestora se află în etajul superior, construit din grinzi, stîlpi și scînduri tencuite, peste care strălucește albul curat al varului. Etajul, cu patru ferestre mari, cîte una de fiecare latură, este mai înalt cu doi metri decît parterul, de unde înfățișarea zveltă și suplă a clădirii.

168. Biserica aceasta a fost ridicată pe locul altelea mai vechi, între cele două războaie mondiale cu osîrdia unui vrednic preot Gh. Iliescu, fost mult timp paroh la Izvoare și protopop al plaiului. Astăzi este încă paroh la Biserica Albă din București.

169. Puntea a fost construită de viețuitorii din Crasna.

170. Pe planul 1/10.000 al ing. hotarnic Gh. Bartolomeu din 1895, «Vilceaua Seciului» se află la circa 1200 m spre vest de vatra schitului. Vezi Arh. St. Buc., Planuri, jud. Prahova, nr. 84.

171. V. Brătulescu, *Biserici din Prahova*, în «B.C.M.I.», XXXII, 1938, p. 49.

172. Prin 1900, clopotnița adăpostea 3 clopote, pentru ca după primul război mondial să nu mai aibă nici unul. Au fost luate de trupele germane în timpul ocupației.

Acoperișul cu tablă, în formă de clopot în patru ape, se sfirșește cu obișnuitul glob din care crește spre cer crucea metalică, alături de noua instalație de paratrăsnet ¹⁷³. Pînă la glob, înălțimea totală a clopotniței atinge 18 m. Cișmeaua pe care o aflăm trecută pe o fotografie a lui C. Sava drept «aghiazmatar», ca și pe planul arhitectului Florea, din mai 1979, are împrejmuirea din zid scund de forma unui patruleter 4×4 m, în colțuri cu stîlpi. Înălțimea este de 5 m. Ciușmeaua a fost așezată la jumătatea distanței dintre clopotniță și pridvorul bisericii. I s-a reinnoit acoperișul de tablă iar bolta a fost zugrăvită cu subiectul Izvorul Tămăduirii. Zugravul nu și-a scris numele. Olanele din parcursul subteran au fost înlocuite de curînd cu conducte metalice ¹⁷⁴. Pe o lespede ce acoperă latura de vest a împrejuririi se află săpat anul 1860. Demersuri pentru cișmea, fiind necesari 4215 lei, s-au făcut și în mai 1864, de către starețul Iroftie ¹⁷⁵. Probabil că pentru repararea ciușmelei obținea Ermoghen Romanescu 800 de lei de la M. C. I. P., prin 1899 ¹⁷⁶.

Cu cei 26 m lungime în ax, biserica din Crasna este mai adîncă cu 5 m decît paraclisul de iarnă din Cheia ¹⁷⁷. Ca aspect și distribuție interioară însă, același V. Brătulescu ne-a asigurat că stă sub împrumutul mînăstirii Vălenii de Munte, așa cum arăta ea în 1828 ¹⁷⁸. Lui i se datorește de altfel o enormă contribuție pentru istoria schitului Crasna, fotografierea iconografiei.

Folosind planul orizontal, întocmit de arhitectul Becu la 5 decembrie 1927, ca și cel al arhitectului V. Florea ¹⁷⁹, se observă că pridvorul folosește 3,70 m din axul principal. Lățimea lui, măsurată în interior, este de aproximativ 4 m. Pereții s-au realizat prin înzidirea stîlpilor inițiali. Ei au grosimea de o cărămidă. În cei laterali s-a practicat cîte o fereastră. Pereții bisericii au aproximativ un metru grosime. Distanța dintre cei laterali este de 7,20 m, pentru pronaos. La trecerea spre naos, a-cești pereți se îngroașă pînă la 1.80, apoi, în scurt la 1,50 m, în așazisa zonă corset, cu scopul de a oferi rezistența necesară la suportarea turelei. Din această cauză, distanța dintre pereții laterali, în zona corset, se restrînge la 5,50 m, așa cum este la pătrunderea în altar. Pronaosul acoperă alți 5,50 m din ax. Ușa de la intrare este fixată într-un cadru de piatră fără ornamente sculpturale, excepție făcînd latura de sus. Separarea naosului de pronaos s-a realizat cu ajutorul a patru coloane cilindrice de cărămidă, cele din laturi angajate în zid și la care arcaturile sînt de două ori mai înguste decît cea centrală.

Pentru legătura bolților din naos, și deci mărirea puterii de sprijin a turlei (Pantocrator), s-au folosit grinzi (tiranți) din stejar. Alta-

173. Vezi relevul întocmit de inginerul Răducanu în mai 1976.

174. Din convorbirile cu starețul protos. Galaction la 5 august 1986.

175. Arh. St. Buc., «M.I.P.C.», 1033/1864, f. 51—53.

176. Idem, 363/1899, f. 1—2.

177. Gr. Băbuș și Gion Ionescu, *Contribuții la monografia schitului Cheia de pe Teleajen*, p. IV, în portofoliul revistei «Glasul Bisericii».

178. V. Brătulescu, *op. cit.*, ibidem.

179. Cel din urmă se află în arhiva schitului Crasna.

rul, puțin mai ridicat decît restul bisericii, cuprinde restul celor 6,40 m din ax. S-a prevăzut o ușă în perețele de sud al altarului. În exterior, pereții au fost împărțiți în trei registre. Primul de jos trebuie menționat soclul de piatră, crescut în lături din zidărie și acoperit cu un plan înclinat, în scopul de a ușura scurgerea apelor de ploaie. Datorită terenului cu pantă complexă, soclul are înălțimea la absida de sud și altar de aproximativ 1,5 m iar în partea opusă de numai o treime. În cel de al doilea registru, înalt de circa 3 m, sînt cuprinse și cele nouă ferestre, destul de mici, pentru a lumina suficient interiorul. Ultimile registre sînt separate printr-un brîu bombat, profilat, din cărămidă și tencuială trasă cu șablonul. Sub strașina largă de un metru și înfundată, s-a săvîrșit cornișa, adică un alt brîu în trei trepte descendente, din cărămidă și apoi tencuit. Înălțimea pereților, de la soclu la strașină, atinge 5 m.

Astăzi biserica este acoperită cu șită¹⁸⁰. Din cei 22 m înălțime totală a bisericii, se apreciază că numai acoperișul ar avea 5, 5—6 m iar turla 4 m. Numai așa s-a putut obține o pantă mai rapidă pentru scurgerea apelor din ploi și zăpezi. Se evidențiază umerii creșcuți în lături, pentru a adăposti absidele laterale. Diametrul cercului în care s-ar înscrie cilindrul turlei, adică secțiunea orizontală a turlei, ar trebui să măsoare cel puțin 5,50 m, pentru ca turla să se poată sprijini pe cele patru arcaturi ale naosului. Datorită acoperișului bisericii și jocului complex al îmbinării acestui acoperiș cu pereții turlei, constructorii au realizat acești pereți înalți de la acoperișul bisericii cu 5,50 m, în două registre. Ele sînt separate de un guler (strașina secundară) de lemn cu acoperiș propriu care să arunce apa în afara zonei de contact a amintitei îmbinări. Sub guler, se afla deci registrul de contact al turlei. Înălțimea lui e mică (1,5m) și la atingerea gulerului cu coama acoperișului bisericii, este zero.

În alte construcții de acest fel, se folosește mai curînd un eșafodaj paralelipedic, din care crește turla.

În registrul superior al turlei — circa 4 m — s-au introdus cele 8 ferestre. Astăzi numai cele trei dinspre nord mai folosesc ca luminătoare, celelalte sînt oarbe. Acoperișul turlei, în formă de clopot, se termină cu tradiționalul glob și cruce. Alte trei cruci sînt distribuite pe capetele crestei de la acoperiș și pe pridvor¹⁸¹.

Tot în scopul de a drena apa cît mai departe de pereți, acoperișul a fost dotat cu jgheaburi și 13 burlane, care aruncă apa dincolo de sprînceana de trotuar din lespezi și beton ce s-a durat în jur. Apre-

180. În 1939 ca și mai înainte a fost acoperită cu șindrilă. Vezi și V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 50, fig. 2.

181. În culegerea „Doc. de pe valea Teleajenului” s-a inserat imaginea unei biserici la pag. 163, sub care s-a scris «Schitul Izvoarele».

Se pare că cei ce au introdus-o acolo și au numit-o astfel nu au văzut schitul Crasna. Biserica acestui schit nu a avut nici odată două turla. De asemenea nu a avut nici pridvor pe stîlpi din cărămidă. Mai sînt și alte elemente care conduc la această negare. S-ar putea să fie imaginea fostei biserici din satul Izvoarele dar care n-a fost nicînd schit.

ciem că descrierea făcută de V. Brătulescu pentru interiorul bisericii este suficientă. Cele 19 imagini cu care a însoțit textul său din Buletinul Comisiei monumentelor istorice sînt extrem de grăitoare, pentru a nu le mai repeta într-o nouă descriere. Aceasta, cu atît mai mult, că astăzi, interiorul și anume pictura, se află încă în factura originală, precum au realizat-o «Costache Eladie, zugrav, 1834» și fiul său «Toma zugrav, sin Costache». Menționarea zugravilor a fost aflată de Brătulescu și mai înainte de N. Iorga și alții, la proscomidie ¹⁸².

Trei cauze au contribuit în principiu la degradarea treptată a zugrăvelii, precum s-a petrecut de altfel, la oricare altă biserică: fumul luminărilor, cutremurele și ploile care, deteriorînd acoperișul și plafoanele au ajuns în unele locuri la tencuieli și zugrăveli. Aceasta explică de ce, încă din 1865, adică numai după 37 de ani de la zidire, stăreții Crasnei cheltuiau unele sume de bani pentru «mici reparații». Alteori reparațiile presupuneau sume mai mari. În amintitul an, ploile străpuseseră deja acoperișul de șindrilă și tavanul pronaosului care se prăbușise în unele locuri. Și astăzi sînt spărturi în plafon, care se vor remedia cu începere din 1987. Cereri de bani s-au repetat apoi mai în fiecare an, așa cum s-a subliniat deja despre toate celelalte calamități.

Ca o concluzie asupra ansamblului picturii celor doi Eladie, se poate aprecia că este de necontestat meșteșugul de care au dispus. Scenele și personajele biblice sînt perfect conturate. Atitudini ca cele pentru rugă fierbînte sau încîntare față de divinitate arată că cei doi zugravi și-au ales modelele din viața monahală. Numai culorile folosite în tonuri cu predominanță închise, fac ca zugrăveala să apară cam întunecată, chiar și în momentele cînd biserica este bine luminată. La aceasta se adaugă înghesuiala imaginilor. Se pare că zugravii din 1834 n-au putut să renunțe la unele indicații ale erminiilor. Ei at simțit nevoia ritmului impus de catapeteasma pictată de Tănase Anghel, ca și cea din Scăeni ¹⁸³. Este de presupus că cei doi ctitori dar și alți monahi pricepuți să-i fi ținut din scurt cu opiniile lor. Fondurile, mai ales la figurile în mărime naturală, sînt uniforme. Catapeteasma, cu sculpturile ei minunate cizelate și poleite, cu icoanele deosebit de frumoase pictate și împodobite constituie un ansamblu fermecător care se impune. Icoanele aparte, mobilier cu sculpturi și alte împodobiri bogate sub raportul artei (iconostas, jețuri, sfeșnice, cruci de sîdef, policandre, candelile și cădelnițe, chivoturi etc) s-au bucurat și de atenția deosebită a lui V. Brătulescu. În privința picturii se așteaptă multă dăruire din partea restauratorilor ce se speră că vor începe în curînd să o readucă la vechea ei înfățișare.

Ceea ce constituie o atracție în priveliștea pajiștei în pantă, pe care s-au ridicat clădirile Crasnei, este varietatea lor sub raport arhitectural. Iată, spre exemplu stăreția. Cu acoperiș de țiglă în două ape, i se desface în față, spre sud, acoperișul balconului larg, împodobit cu

182. V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 53.

183. V. Brătulescu, *idem*, p. 99, zugrav cu meșteșug fin.

geamlîc. În frontonul triunghiular al acestuia, adică podul, se ițesc trei ferestre, cea din mijloc cu mult mai mare, care permit să se admire o largă panoramă a plaiului Șerban Vodă, de dincolo de valea Crasnei. Pentru accesul în balcon, în realitate un pridvor sau verandă închisă, sub care se află pivnița, s-au prevăzut, de o parte și de alta, scări cu trepte din piatră. Din această verandă cresc către est și vest camere cu câte două ferestre. Albul strălucitor al varului este întrerupt de plante urcătoare, în jerbe bogate, încît dă impresia că stăreția ar fi crescut între ele. În partea opusă, spre nord, legate de încăperile din față, se află alt rînd de camere. În cea de nord-est s-a amenajat paralisul (12 x 6 m). Este singurul în Crasna, prea mic și impropriu ofierii cultului, în cazul unui efectiv mai mare de 15 eclesiastici, pentru ca în viitor să nu fie nevoie de o clădire proprie și adecvată.

Mai sus pe pantă, în spatele stăreției, s-a clădit arhondaricul, prevăzut cu o prispă (cerdac deschis) înălțată la nivelul chiliilor pe care le înșiruie. Prima încăpere din vest poate servi drept trapeză, cînd, la sărbători, schitul are oaspeți din afară. Sub prispă sînt intrările în pivniță. Spre vest de arhondaric și puțin mai sus, pe un tăpșan, se află complexul culinar, spre sud cu bucătărie, trapeză de obște iar spre nord cu magazie, cămară și sală de mese pe timpul verii. În spațiul dintre arhondaric și bucătărie, dar mai sus pe pantă, se află o clădire nouă, cu totul diferită prin lemnăria geluită, uneori crestată și recent vopsită, cu ferestre mari, dominînd din ultimul cat, toate celelalte clădiri din Crasna. Această construcție este edificată pe trei nivele. La parter are două încăperi decomandate și spre nord și vest culoarul care conduce la haine și magazie. Etajul are aceeași distribuție, cu excepția magaziei, din care cauză camera dinspre est e mai mare. Mansarda are trei camere și spre sud pridvorul deschis în care se sfîrșește scara de acces. Clădirea amintește de vilele elvețiene prin acoperișul înalt și țuguiat în două ape. De altfel, viețuitorii din Crasna o numesc vilă. Și mai sus de vilă s-au ridicat două cabane, cea mare și cea mică. Cu mult mai frumoase și cochete sînt cele două case din estul altarului, într-o grădină mirifică, plină de flori încîntătoare și smălțate. Cea de forma unui vinclu, cu deschiderea spre sud-vest aparține celui ce minuieste cu mare artă gospodărească, ieromonahul Nicodim Dimulescu. Pe fiecare latură a vinclului sînt înșirate cîte trei camere, cu intrări, fie din cele trei holuri, fie direct din curte. Înspre exterior (nord și est) camerele sînt dublate de cămăruțe de toaletă, băi sau magazioare. La mijlocul ramurii de nord, holul din mijloc se prelungește spre curtea-grădină cu o verandă cu geamlîc, sub care se află gîrliciul unei pivnițe. Veranda, cu podoabele ei, mărește farmecul construcției. Casa din sud are numai trei camere. Ambele clădiri sînt învelite cu tablă galvanizată. Încîntarea ce o oferă vizitatorului priveștiștea și clădirile din Crasna îndreptătesc aforismul părintelui ieromonah Nicodim: monahii vrednici, ca cei din Crasna, trăiesc în rai, atît pe pămînt, în viața aceasta, cît și în cer, în cea veșnică.

GION IONESCU

UN VALOROS MONUMENT DE ARTĂ DIN BUCUREȘTI BISERICA FLOREASCA

Puțini locuitori ai Bucureștiului cunosc istoria acestui oraș istoric ; și puțini sînt aceia care știu că numeroase cartiere situate către marginea actuală a orașului erau în secolele trecute așezări rurale, în care locuiau lucrătorii ogoarelor. În această situație se află actualul cartier Floreasca, situat în partea de nord-est a orașului și care a fost pînă la începutul secolului nostru un sat cunoscut în documente cu numele de Florești, apoi Floreasca. Întrucît în fostul județ Ilfov existau două sate cu acest nume, pentru a nu se confunda, satul Florești despre care vorbim se numea **Florești de pe Colentina**, spre deosebire de celălalt, numit **Florești de pe Răstoacă**, un rîu mic, afluent al Argeșului.

Trebuie să facem de la început această precizare întrucît au fost unii autori, chiar în vremea noastră, care au confundat cele două sate. De pildă, într-un articol apărut în anul 1963, se afirma că prima biserică din Floreasca ar fi fost construită de lemn de Vintilă Florescu mare logofăt în sec. XV¹. Ori, s-a arătat de mult că urmașii acestui mare boier au alcătuit neamul boierilor din satul Florești de pe Răstoacă, înrudiți cu boierii Craiovești și cu Radu Vodă Șerban², deci o altă familie, care locuia într-o altă localitate, avînd același nume. După cum rezultă din documentele cercetate, în secolul al XVI-lea, satul Flo-

1. I. Al. F., *Note despre biserica Sfînta Solia din Floreasca* («Glasul Bisericii», 1963, nr. 9—10, p. 913—917), lucrare plină de erori și confuzii. Greșeli asemănătoare și în articolul lui Radu Florescu, *Generalul I. Emanoil Florescu* («Magazin istoric», 1978, nr. 8).

Chiar un mare istoric ca I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, Buc., 1919, p. 43—citînd un hrisov din 7 febr. 1668, publicat de N. Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzinilor*, p. 72 — susținea că moșia Florești ar fi fost moștenirea doamnei Elina Cantacuzino de la băneasa Anca din Coieni, confundînd și el cele două sate. În realitate, satul acesta este Florești de pe Răstoacă, așa cum se spune în documentul citat mai sus (Florești ot Răstoaca). Documentul se află acum la Arh. St. Buc., Documente istorice, CCI/28.

Vezi și George D. Florescu, *Genealogia boierilor din Mărgineni din secolele al XV-lea și al XVI-lea*, Buc., 1930, p. 46 (extras din «Buletinul comisiei istorice a României», IX, 1930, p. 46).

Pentru localizarea satului vezi harta publicată de C. Rezachevici, *Domeniul boieresc al lui Radu Șerban* («Studii», 1970, nr. 3, p. 492).

Menționăm că familia Cantacuzino mai avea moșie și în alt sat cu numele Florești, situat în județul Prahova (N. Iorga, *op. cit.*, p. 17, 40, 42, 218).

2. G. D. Florescu, *Un sletnic al lui Matei Basarab, ginere al lui Mihai Viteazul* («Revista istorică română», 1942, p. 66, nota 3); idem, *Vintilă I din Cornățeni, n. c. 1480 (90-c. 1553). Cu note asupra boierilor și dregătorilor din prima jumătate a veacului al XVI-lea în Țara Românească*, în vol. *În amintirea lui Constantin Giurescu*, București, 1944, p. 208—211 și 217.

Menționăm însă că în sec. XIX moșia Florești-Dimbovița a ajuns și ea în stăpînirea familiei Florescu; în sept. 1844 proprietarul ei era marșe logofăt Emanoil Florescu (Arh. St. Buc., Mitr. Țării Rom., XLVII/29).

Ni s-a păstrat o scurtă descriere a satului făcută pe la 1807 de italianul Domenico Sestini, *Viaggio curioso — scientifico — antiquario per la Valachia, Transilvania e Ungheria fino a Vienna*, Firenze, 1815, p. 11, unde se spune că satul — aflat pe rîul Răstoaca la intrarea în Dimbovița — se afla în stăpînirea boierilor Florești, «cioe nobili di Valachia», care aveau aici o casă boierească «ma del tutto in rovina», deci total ruinată. **Am făcut această precizare pentru a evita eventualele confuzii între cele două localități cu același nume.**

rești de pe Colentina era un sat foarte mare; la 29 mai 1608 existau trei sate cu acest nume: Floreștii de Jos — unde era situată mănăstirea Cernica —, Floreștii de Mijloc și Floreștii de Sus, care este, foarte probabil, cartierul Floreasca de astăzi. Cele trei sate se întindeau deci de la mănăstirea Cernica pînă la lacul Floreasca din vremea noastră³.

Satul Florești datează din secolul al XVI-lea, la o dată greu de precizat, dar foarte probabil de la începutul acestuia. După cum rezultă din documentul citat din 29 mai 1608, în vremea domniei lui Mihai Viteazul, satul «a fost moștenire al lui Radul Căptari». Acesta l-a primit, foarte probabil, de la tatăl său, Căptar sau Captare, care a fost diac și logofăt al cancelariei domnești în vremea domniei lui Neagoe Basarab și a urmașilor săi (1516—1523)⁴.

La 1608 Radu Șerban voievod întărea lui Cernica mare vornic, — «cinstitul» său dregător — două proprietăți la Florești, achiziționate în vremea domniei lui Mihai Viteazul; este vorba mai întii de jumătate din satul Floreștii de Jos — «unde stă sfînta mănăstire (Cernica) pe acel loc» — care se întindea «din matca Colentinei^{4bis} pînă la matca Pasărei și în lat din hotarul mănăstirii Tînganul pînă la hotarul Floreștilor de Mijloc», cumpărată de la urmașii lui Radu Căptari (Captare) pentru suma de 30 000 de aspri, sumă foarte mare, care dovedește că moșia era foarte întinsă.

Cea de-a doua proprietate a lui Cernica este a treia parte din Floreștii de Mijloc, cumpărată de la Nan din Priazda, cu 8 000 de aspri gata; moșia se întindea în lung «din matca Colentinei pînă în apa Pasărei», iar în lat din hotarul Floreștilor de Sus pînă în acela al Floreștilor de Jos⁵. Mai tîrziu, la 20 iulie «1614», Cernica vornicul a cumpărat și cealaltă jumătate din satul Floreștii de Jos de la Drăghici spătarul și de la frații săi, fiii lui Oprișor logofăt, cărora le-a plătit 12 000 de aspri; la data amintită, tot satul Floreștii de Jos se afla în stăpînirea mănăstirii «ce să chiamă de la Grădiștea Floreștilor», construită de Cernica vornicul și cunoscută mai tîrziu sub numele de Cernica, de la numele ctitorului⁶.

Este foarte probabil că o parte a moștei Florești — nu știm care — a rămas mai departe în stăpînirea familiei Captare (devenită Căptariul); la 3 febr. 1619 este amintit Radu Căptariul «din Florești, lîngă

3. *Documente privind istoria României*, B, veac XVII, vol. I, p. 316—317. Vezi și Arh. St. Buc., M-rea Radu Vodă, XXV/4.

4. *Documenta Romaniæ Historica*, B, veac XVI, vol. II, p. 285, 417. Despre moșie și proprietarii ei vezi G. D. Florescu, *Despre moșia Floreasca — Colentina și biserica ei* («Gazeta municipală», 1938, nr. 327 și 328).

4 bis. Trebuie să menționăm aici faptul că riul Colentina și-a schimbat între timp cursul său vechi. La 11 april 1804 — cînd se face hotărnicia moșiei Florești — hotărnicii arătăm că de la morile Cernicăi, «căutînd la matca cea veche a Dîmboviței, mersam pe Dîmbovița cea nouă, pe unde în vechime a fost curgerea Colentinei»; pe matca cea veche ei au găsit un loc «unde se numește că au fost moara Captarului», nume ce amintește de vechiul proprietar din secolul al XVI-lea (Arh. St. Buc., M-rea Cernica, I bis/14).

5. *Documente privind istoria României*, B, veac XVII, vol. I, p. 316—317.

6. *Ibidem*, vol. II, p. 308.

București» ; parte din moșia satului se afla la acea dată în stăpînirea fraților Cristian și Dumitru logofeți ⁷.

Trebuie să mai arătăm că Cernica vornicul și soția sa, Chiajna vorniceasa, își constituiseră un întins domeniu în această regiune, domeniu în care intrau jumătate din moșia satului dispărut Obilești, situat «în lung din matca Colentinei pînă în apa Pasărei și în lat din hotarul Floreștilor de Sus pînă în hotarul Dóbroeștilor», cumpărată de la Mihai logofăt cu 7 000 de aspri ⁸, precum și jumătate din satul Fundeni, achiziționată de Chiajna de la Nedelco postelnicul din Florești cu 20 000 de aspri, după cum aflăm dintr-un hrisov emis de Radu Vodă Mihnea la 28 martie 1623 ⁹.

După moartea lui Cernica vornicul, proprietățile acestuia au rămas în parte în stăpînirea ctitoriei sale, mănăstirea Cernica, iar parte în proprietatea familiei sale. În lucrarea noastră, nu ne interesează mai departe soarta moșiei rămasă în stăpînirea mănăstirii Cernica ¹⁰, ci aceea a urmașilor lui Cernica vornicul, care-și va schimba mai tîrziu proprietarii. Prima schimbare notabilă în soarta proprietății s-a petrecut înainte de 1 septembrie 1667, cînd Ștefan, egumenul mănăstirii «Grădiștea a Cernicăi vornicul», mărturisea că, înainte de această dată, postelnicul Șerban Cantacuzino (viitorul domn dintre anii 1678—1688) cumpărase 460 de stînjeni de moșie «la Florești după apa Colintinii din județul Elfov» de la Cernica vornicul, nepotul de fiu al lui Cernica mare vornic. La data de mai sus, Șerban Cantacuzino încheiase un schimb de moșii cu mănăstirea, întrucît dorea să-și facă heleșteu și moară pe locul acesteia ¹¹.

La 21 septembrie 1667, Radu Leon, domnul Țării Românești, întărește schimbul făcut, menționînd că boierul Șerban Cantacuzino avea vad de moară și «prinsoarea apei heleșteului» pe moșia mănăstirii Cernica, situată «pre din jos» de moșia boierului ¹².

Știri despre soarta proprietății Florești, achiziționată de Șerban Cantacuzino, aflăm dintr-un document mai tîrziu, din 15 iunie 1805, care cuprinde hotărnicia moșiei Floreștii de Sus de pe apa Pasării care

7. *Ibidem*, vol. III, p. 312; vezi și *ibidem*, p. 563.

8. *Documente*, vol. II, p. 317.

Menționăm că lingă satul Obilești a avut loc lupta din 21 octombrie 1632 dintre ostile lui Matei Basarab — ales domn de țară — și Radu Iliăș — domnul numit de Poartă, care își aranjase tabăra «la podul Obileștilor, la Colentina». Vezi amănunte la Paul Cernovodeanu, *Noi precizări privitoare la bătălia cîștigată de Matei Basarab în împrejurimile Bucureștilor (octombrie 1632)* («Anuarul Institutului de istorie și arheologie», Iași, 1895, partea a II-a, p. 623—629).

La 1810 existau două sate Obilești, din care unul se numea Obileștii Vechi; ambele se aflau pe moșia marelui ban Grigore Brîncoveanu și aveau fiecare cîte o biserică de lemn cu hramul Sf. Nicolae. Vezi Nicolae M. Popescu, *Catagrafia eparhiei Ungrovlahia în anul 1810*, București, 1914, p. 64—66.

9. *Documente*, veac XVII, vol. IV, p. 237. La Fundeni au continuat să existe megiși (= oameni liberi), după cum rezultă dintr-un document din 20 april. 1623 (*ibidem*, p. 252—253).

10. Despre aceasta vezi Athanasie Mironescu, *Istoria mănăstirii Cernica*, Cernica, 1930.

11. Arh. St. Buc., M-rea Cernica, I bis/5 și ms. 128, f. 478—479.

12. Athanasie Mironescu, *Istoria mănăstirii Cernica*, p. XVIII—XIX. Vezi și Arh. St. Buc., ms. 128, f. 477 v. — 478.

fusese cumpărată de celebrul Manuc paharnic de la stolnicul Dumitrache. În document se spune : «care moșie se vecinește pe linia din sus cu moșia Obileasca a mănăstirii Sf. Pantelimon, iar pe linia din jos se răzorește cu Floreștii de Sus, iar a mănăstirii Sf. Pantelimon ; care aceste două moșii Floreștii de Sus, adică cumpărătoarea dumnealui paharnicul Manuc și a mănăstirii Pantelimon **din vechime au fost o moșie și sub stăpînirea mării sale răposatului Șerban vodă Cantacuzino**, rămînînd Gironomie (= moștenire) la fiul mării sale, Iordache (= Gheorghe) beizadea». De la acesta a rămas apoi fiilor săi, Toma și Matei Cantacuzino, care și-au vîndut apoi părțile : «Matei Cantacuzino vînzîndu-și partea, stînjeni 700, mănăstirii Sf. Pantelimon, cu zapis de vînzare din leat 7262 (1754) mart 15 iar Toma Cantacuzino s-au vîndut partea lui de către neamul său, iar stînjeni 700, de la leat 1764 sept. 1, cu zapisul soții dumisale Marii medelniceresei Cantacuzinoaei ; și așa, din obraz în obraz, s-au pogorît vînzarea la acea parte din moșie pînă la dumnealui paharnic Manuc. După care sineturile vechi și după zapisele de vînzare ale fiilor răposatului beizadea Iordache, să vede că toată moșia Floreștii de Sus a mării sale răposatul Șerban Vodă Cantacuzino de stînjeni 1400», și nu 1800, după cum pretindea o carte de hotărnicie din 2 decembrie 1713, întocmită de 6 boieri pentru moșia Tînganu a mănăstirii Văcărești, «care hotărnicie învederat să cunoaște că este acum de tot greșită și fără de teme».

Cu prilejul noii hotărnicii, călugării de la Cernica arată «cum că moșia Floreștii de Jos, moșia schitului, pe care se află și schitul pe dînsa, se răzorește pe linia din sus cu moșia Floreștii de Sus a mănăstirii Sf. Pantelimon și că numai o piatră de hotar despărțitor iaste între aceste două moșii, la capul despre apus ; iar la mijlocul moșiei și la capul despre răsărit, la apa Păsării, unde s-ar fi zis din vechime și Hodaia Nănesii, n-ar fi avînd nici un semn de hotar ; și la strînsul bucatelor au mare prigonire cu mănăstirea Sf. Pantelimon, aflîndu-să bănuială că iaste asuprită și călcată moșia schitului de către moșia Sf. Pantelimon», motiv pentru care călugării de la Cernica cer și ei hotărnicia moșiei Floreștii de Jos¹³. Acestea sînt datele cele mai vechi despre moșia Florești, moșie foarte întinsă în secolele XVI—XVIII.

În secolul al XVIII-lea a apărut o altă familie Florescu, proprietară a unei părți a moșiei Florești ; este vorba despre familia Caliarh-Florescu, constituită dîin urmașii lui Pantaleon Caliarhi, protomedicul lui Constantin Brîncoveanu, care s-au înrudit prin femei cu familia Florescu. Vom insista puțin asupra acestei probleme întrucît prezintă interes și pentru istoria bisericii monument istoric din Floreasca. Pantaleon Caliarhi (Caliarhos) a fost grec, de origine din insula Hios, medic de carieră, avînd o cultură aleasă. Venit în Țara Românească, a intrat în slujba lui Constantin Brîncoveanu ca protomedic ; la 1692 pri-

13. Arh. St. Buc., M-rea Cernica, I bis/21.

O altă hotărnicie a moșiei Floreștii de Sus, «ce iaste jumătate, partea de sus, a mortului paharnic Manuc și jumătate, partea din jos, a sfîntei mănăstiri Pantelimon» a avut loc la 14 iunie 1846 (*ibidem*, I bis/28).

mea o leafă de 1 000 de taleri anual în calitate de arhiatros sau «dof-torul cel mare».

Avea o bogată bibliotecă, din care s-au păstrat trei ex-librisuri ce poartă numele posesorului : «Ex libris Pantaleonis Calliarchi phi-los : ac Medic : Doct. Celsissimi Principis Valach : Archiatri». Ca om de cultură, a prefătat o lucrare religioasă tipărită la București, în gre-cește, la 1702.

A murit la 1725 ; piatra lui de mormint se află în lapidariul de la fosta mănăstire Stavropoleos și are următorul cuprins : «Aici zace ne-insuflețit tămăduitorul ales Pantaleon, Caliarhos cu numele său, tare departe de Hios, dorita-i patrie, unde este îngropat și trupul prea fru-moasei Zoe, soția lui prea iubită, dumnezeiască între femei, de neam din Bizanț, moartă cu mulți ani înaintea soțului, amîndoi lăsînd jale prea iubiților copii, pe care noi toți să-i țericim cum se cuvine, rugîndu-ne de Stăpînul a toate ca să le așeze sufletele lor în loc de verdea-ță. 1725 ianuarie 20». După toate probabilitățile, ar fi fost înmormîntat în fosta mănăstire Sf. Ioan Grecesc, situată pe locul unde se află astăzi palatul CEC¹⁴.

Fiul lui Pantaleon s-a numit Antonie sau Antonache ; la 3 martie 1717 — pe cînd se afla la studii la «Patribus Societatis» din Sibiu — «tînărul nobil valah Kalliarchi» cerea să i se elibereze o importanță sumă de bani ce-i fusese blocată la Sibiu¹⁵.

La o dată necunoscută, Antonachi s-a căsătorit cu Ancuța, fiica lui Istratie Florescu postelnic, care era văr cu Constantin Brîncoveanu, domnul pe care-l slujise cu credință tatăl său, doctorul Pantaleon. Este foarte probabil ca această căsătorie să fi fost mediată chiar de domnul Constantin Brîncoveanu, care declara la 22 martie 1708 că «vărul nos-tru» Istratie, feciorul lui Stoian comisul, murise de curînd, «rămăindu casa și jupăneasa, coconii asupra noastră¹⁶». **Ca tutore al copiilor lui Istratie Florescu, domnul se va învold deci la căsătoria Ancuței Flo-rescu cu fiul protomedicului său.** Primind ca zestre parte din moșia Florești, Antonache și-a luat și numele de Florescu¹⁷, punînd bazele unei noi familii boierești din care se vor ridica numeroși dregători și oameni politici în secolele XVIII—XIX. Antonachi Caliarh-Florescu a avut o lungă carieră de mare dregător, fiind mare clucer (1736) și

14. Datele de mai sus după G. D. Florescu, P. S. Năsturel, Paul Cernovodeanu, *Lapidariul bisericii Stavropoleos* («Biserica Ortodoxă Română», 1961, nr. 11—12, p. 1081—1083) ; Paul Cernovodeanu, *The tombstone of prince Constantin Brîncoveanu's physician, Pantaleon Caliarhis* («Revue des études sud-est européennes», 1963, nr. 3—4, p. 561—564) ; Nicolae Vătămănuș, *De la începuturile medicinei românești*, București, 1966, p. 184—189.

15. C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei sub austriaci (1736—1739)*, I, București, 1913, p. 163.

16. N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, X, p. 255 și Arh. St. Buc., m-rea Radu vodă, XII/17.

17. Vezi M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 375.

apoi mare ban — cea mai înaltă funcție din divanul domnesc — ianuarie 1742 — ianuarie 1744¹⁸.

După cum rezultă din știri contemporane, Antonache era partizanul lui Constantin Vodă Mavrocordat, din care pricină a fost persecutat un timp de Mihai Vodă Racoviță. Făcînd «daruri bogate» fiului lui Mihai vodă, acesta l-a îndemnat pe tatăl său să-i dea bănia, ceea ce domnul a făcut, spunîndu-i: «Eu știu că iubești pe Constantin vodă (Mavrocordat), dar nu-mi pare rău, pentru că ai văzut bine de la el și așa trebuie să fie, altfel greșești. Iată dar că te fac ban, cu deplină putere asupra celor cinci județe (ale Olteniei); să te ferești, însă, să nu cumva să scrii lui Constantin vodă sau să ai de-a face cu el, căci domnii nu îngăduie acestea».

În anul 1742 se afirma că Mihai vodă Racoviță acuza pe marele ban Antonache că «din pricina lui și din proasta lui cîrmuire fuge (populația). S-ar putea să-l scoată din bănie, fiindcă îl bănuiește, cu loate că el trimite multe daruri celor din jurul lui Mihai Vodă». În august 1742, se susținea din nou că, întrucît populația de peste Olt s-a risipit, «pe banul Antonache era vorba să-l scoată¹⁹».

La 3 mai 1744, Antonache Caliarh biv (fost) mare ban, participă la o judecată pentru moștenire cu familia Goleacu, cu care se înrudea prin familia soției sale. A fost făcut mare vistier de patronul său Constantin Mavrocordat (1745—1748), calitate în care semnează actul de eliberare a rumânilor sau vecinilor din 1 martie 1746²⁰. A murit în anul 1748, fiind îngropat la mănăstirea Sf. Ioan Grecesc, foarte probabil alături de tatăl său.

Deosebit de importantă pentru istoria moșiei Florești este știrea pe care ne-a păstrat-o cronicarul grec Chesarie Daponte, care amintește că în anul 1738 — în vremea războiului austro-turc — pașa Soliman a fost găzduit în casele lui Antonachi vel clucer de la Colentina, care aveau și un chioșc spre lac, adică exact în regiunea unde este situată biserica Floreasca de astăzi²¹.

Existența caselor boierești ale lui Antonache este adevărată și de o știre din 1742 furnizată de un agent al lui Constantin vodă Mavrocordat — *cel care-l ridicase pe Antonache în dregătorii — care afirmă, că, la insistențele boierului Dudescu, Mihai Racoviță l-a persecutat la*

18. Datele la Theodora Rădulescu, *Statul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea. Liste cronologice și cursus honorum*, București, 1972.

I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, p. 178 și 237, a publicat două documente din 3 iunie 1732 și 15 april. 1733; în primul, Antonache apare în divanul domnesc cu rangul de mare vistier, iar în cel de-al doilea ca biv vistier, calitate în care vinde împreună cu soția sa, Ancuța Florescu, moșie la Iapa — Teleorman. În listele publicate de Theodora Rădulescu este înregistrat ca mare vistier la această dată un alt Antonache Vlasto.

19. Ariadna Camariano Cioran, *Reprezentanța diplomatică a Moldovei la Constantinopol, 30 VIII 1741 — XII 1742. Rapoartele inedite ale agenților lui Constantin Mavrocordat*, București, 1985, p. 150, 200, 249.

20. *Documente privind relațiile agrare în secolul al XVIII-lea, I, Țara Românească*, p. 454.

21. C. Daponte, *Ephemerides daces ou chronique de la guerre de quatre ans (1736—1739)*, vol. II, Paris, 1881, p. 88, 248.

început «de moarte» pe Caliarh, a vrut să-l surghiunească «și să facă din casa lui beilic²²». Din această știre rezultă că **boierul avea case mari și luxoase**, de îndată ce puteau fi utilizate drept reședință pentru găzduirea dregătorilor Porții care veneau în diverse misiuni în capitala Țării Românești. Aceste case au dispărut.

Amintirea prezenței proprietății și casei banului Antonache Florescu în această regiune se păstrează în strada ce-i poartă și astăzi numele — banu Antonache — situată perpendicular pe strada G. Călinescu (fostă Vlădescu).

Se înțelege de la sine că banul Antonache trebuia să aibă în preajma acestor case boierești și o biserică — paraclis, așa cum existau pe lângă multe din reședințele boierești aflate în satele țării. Problema este dacă a construit el această biserică sau a moștenit-o împreună cu casele de la familia soției sale. **Reținem însă că la 1738 existau pe moșia Florești case boierești și, desigur, o biserică-paraclis a familiei Florescu.**

Banul Antonache a avut mai mulți copii: Smaranda, căsătorită cu boierul Constantin Crețulescu, Eudoxia, măritată cu un boier Sturza în Moldova și Constantin Florescu, care s-a însurat cu Arghira Merișanu — Bușanu²³. În felul acesta, familia Florescu s-a înrudit cu câteva mari familii boierești ale țării, pe lângă legăturile mai vechi de rudenie cu Brîncovenii și Goleștii.

Constantin (sau Costache) Florescu a străbătut și el o lungă carieră de dregător, începînd cu rangul de treti postelnic (1739), mare comis (1744), mare pitar (ante 1 mart. 1746), cînd semnează hrisovul de eliberare a rumânilor sau vecinilor (ca biv vel pitar), mare comis (ante 26 ian. 1751) și mare paharnic (1753 și 1761). A murit la 1763²⁴.

Mai bogată a fost cariera politică a lui **Ioan (Ioniță) Florescu**, fiul lui Constantin, care s-a căsătorit cu Anica, fiica bogatului Dumitrache Ghica mare ban, ce i-a adus ca zestre **înținsa** moșie Colentina din apropiere (Anica a fost sora mai vîrstnică a lui Alexandru D. Ghica, primul domn pămîntean).

Ioniță a început prin a fi al doilea logofăt (1772), fiind apoi pe rînd: al III-lea vistier (ante 1778), mare serdar (ante 12 dec. 1782), mare paharnic (1785—1786), mare clucer (1791—1792), vel vornic al poliției (1795—1796), cînd era și epitrop al mănăstirii Pantelimon, căreia i-a dăruit un relicvar de argint²⁵ și vel vornic al obștirilor (1799—1800)²⁶. A murit în 1801²⁷.

22. Ariadna Camariano-Cioran, *op. cit.*, p. 249.

23. P. Girboviceanu, *Șapte biserici cu averi proprii, arborele genealogic al fam. Crețulescu*; A. A. C. Sturza, *Règne de Michel Sturza*, p. 181; I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 42.

24. Theodora Rădulescu, *op. cit.*; N. Iorga, *Studii și documente*, XI, p. 290; Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, LVII/129 și CCLXXIII/1; *Documente privind relațiile agrare, I, Țara Românească*, p. 454.

25. *Inscripțiile medievale ale României. I. Orașul București*; București, 1965, p. 388—389.

26. Theodora Rădulescu, *op. cit.*; I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 187.

27. G. D. Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 116.

În timp ce Ioniță era stăpînul moșiei, a avut loc un proces de încălcare de hotar cu moșiile vecine, în august 1777; cu această ocazie, «boerii Florești» au mărturisit că «scrisorile (= actele de proprietate) aceștii moșii nu le au » deoarece «s-au răpus în vremea răzmiriții»^{27bis} (este vorba de războiul ruso-turc din 1769—1774, cînd, foarte probabil, casele familiei Florescu au avut de suferit). Aceasta explică, desigur, **puținătatea știrilor ce cunoaștem cu privire la trecutul așezării.**

Din această vreme familia Florescu avea case în București, în mahalaua Sf. Spiridon Vechi, unde existau întinsele proprietăți ale familiei Cantacuzino, cu care familia Florescu se înrudea²⁸

Trebuie să arătăm că în catagrafiile fostului județ Ilfov de la începutul secolului trecut (1810 și 1819—1820), satul Florești nu este înregistrat cu acest nume; în ultima catagrafie sînt menționate în această regiune doar satele: Colentina Ghicăi, stăpînit de banul Grigore Ghică, Fundenii lui Racoviță, proprietatea băneșei Racoviță, și Băneasa Văcărescului, aflat în stăpînirea marelui vornic Nicolae Văcărescu²⁹. Probabil că satul Florești devenise în timpul acesta o așezare mică, fiind înglobată în unul din satele vecine. La 1831, însă, într-o catagrafie de moșiile arendate, figurează și moșia Floreasca, proprietatea vornicului Manolache Florescu³⁰. Dintr-o hotărnicie făcută la 2 aprilie 1853 moșiei Colentina, proprietatea beizadelei Grigore Ghica, aflăm că moșia Floreasca — aflată în acea vreme tot în stăpînirea lui Manolache Florescu — se mai numea și Colentina — Floreasca, făcîndu-se însă distincție între ea și moșia Colentina, proprietatea Ghiculeștilor. În această vreme pe moșia Floreasca se afla o întinsă livadă³¹.

Fiul lui Ioniță, **Manolache (Emanoil) Florescu (1790—1856)**, a jucat un însemnat rol politic înainte de revoluția din 1848³². Tînăr fiind,

27 bis. *Acte judiciare din Țara Românească (1775—1781)*, București, 1973, p. 557.

28. G. D. Florescu, *Vechi proprietăți în București în veacurile XVII și XVIII*, București, 1934.

În zăpizul de vînzare a caselor familiei Florescu către vorniceasa Anica Florescu din 27 martie 1826, se arată că incinta acestor case se întindea «în lung despre soare răsare din ulița podului și pînă în Dămbovița, precum și din Dămbovița dă să-ntinde iarăși pînă în ulița din dos; iar în lat merge din zidul metohului mitropolitului, ce au fost școală, pînă în bărbieria ce este lipită cu hanul sfîntului Spiridon Vechi; merge pe amîndoua părțile precum arată și zidul cel făcut de părinții noștri și să învecinește pînă de o parte cu metohul mitropoliei și pînă de altă parte cu hanul Sf. Spiridon Vechiu, iar locul dă peste Dămbovița să învecinește cu casele medelnicerului Andrei Nenciulescu și pînă în grădina metohului» (= Măgureanu). Vezi G. D. Florescu, *Istoricul unei case bucureștene. Casa Floreștilor din mahalaua Scorțarului* («Bucureștii Vechi», I—V, 1930—1934, p. 56—69); și extras.

La 4 octombrie 1781 este amintită casa «băneșii Floreascăi» din mahalaua Mîntuleasa (*Documente privind istoria orașului București*, București, 1960, p. 132).

29. Ioana Constantinescu, *Populația județului Ilfov după catagrafia din decembrie 1819 — ianuarie 1820*, în vol. *Ilfov — file de istorie*, București, 1978, p. 255.

30. I. C. Filitti, *Arenda moșiilor în Muntenia la 1831 și 1833. Populația Munteniei la 1857*, București, 1932, p. 18.

31. Arh. St. Buc., m-rea Sf. Sava — București, 1/2.

32. După cum menționa Radu Rosetti, *Un uitat. Generalul Ioan Em. Florescu*, București, 1937, p. 3—4, Ioniță Florescu a copiat în 1772 niște psalmi în grecește; manuscrisul a rămas în posesia urmașilor săi care au făcut numeroase însemnări pe marginea acestuia, după obiceiul epocii. Înainte de a fi pierdut, G. D. Florescu a copiat aceste însemnări, pe care i le-a pus la dispoziție lui Radu Rosetti, după lucrarea căruia le utilizăm și noi.

inspira încrederea lui Iordache (Dinicu) Golescu, care-l considera pe la 1826 printre puținii săi compatrioți pregătiți pentru opera de refacere a țării, de abia eliberată de sub domniile fanariote³³. A început cariera publică ca ispravnic de străini și vornic de temnițe la Vornicia Temnițelor (1831), fiind ales apoi deputat al Obșteștii Adunări în nov. 1831; în anul următor, a fost făcut mare agă; tot mare agă era și în anul 1837³⁴. În aprilie 1840, domnul Țării Românești, Alexandru D. Ghica — cu care se înrudea prin mama sa — l-a trimis într-o misiune specială la Belgrad să felicite pe noul suveran³⁵. În octombrie 1840 — în perioada prerevoluționară — era șeful poliției³⁶, iar în 1846 șeful închisorilor din Țara Românească. În afară de cariera polițienească — în chip firesc rău privită de revoluționari — a mai fost șef al Departamentului Credinței (logofăt bisericesc), fiind însărcinat cu rezolvarea problemelor bisericii, îndeosebi ale mănăstirilor închinatelor, la 1843—1845³⁷ și apoi ministrul cultelor pînă în anul 1847. Cea mai strălucită figură de om politic din familia Florescu în secolul trecut a fost **generalul Ioan Emanoil Florescu**³⁸, fiul lui Manolache. După ce a făcut studii la Colegiul Sf. Sava și apoi la Paris (1836—1842), în iulie 1843 a fost înaintat la gradul de locotenent în armata pămînteană, aflată în curs de organizare³⁹, devenind la scurtă vreme unul din apropiații domnitorului Gheorghe Bibescu, pe a cărui fiică a luat-o în căsătorie, în 1845.

La 1847 a organizat prima școală militară specială românească, unde a ținut primul curs de tactică și strategie militară pentru viitorii ofițeri⁴⁰. Înaintat la gradul de colonel, a fost vornic al temnițelor (șef al închisorilor) între anii 1848—1858, cînd a îndeplinit și alte funcții importante. În această vreme, contele austriac Alfons von Wimpffen — care cunoștea bine Țara Românească în vremea ocupației austriece din anii 1854—1856 — îl considera pe Em. Florescu drept «un om cu o bogată experiență, energic, muncitor, foarte corect în viața familială și cea mai bună capacitate din țară»⁴¹.

33. Pompiliu Eliade, *Histoire de l'esprit public en Roumanie*, I, p. 250—254.

34. «Buletinul Oficial», Țara Românească, 1837, nr. 29.

35. Arh. St. Buc., *Vornicia din Iauntru*, dos. 619/1840.

36. I. C. Filitti *Tulburările revoluționare în Țara Românească între anii 1840—1843*, București, 1912, p. 47, 54 și urm. (extras din «Analele Acad. Române, Memoriile Secției istorice», 1912).

37. T. Codrescu, *Uricarul*, V, p. 358; Arh. St. Buc., *Mitr. Țării Rom.*, XLVII/29 și 30.

38. Radu Rosetti, *Un uitat. Generalul Ioan Em. Florescu*, București, 1927; Radu Florescu, *Generalul I. Emanoil Florescu* («Magazin istoric», 1978, nr. 8).

39. La 1842, parucicul I. Em. Florescu primea de la bunica sa, Anica, casele cum-părate de ea pe Podul Mogoșoaiei (R. Rosetti, *op. cit.*, p. 24—25).

40. Ulysse de Marsillac, *Histoire de l'armée roumaine*, Bucarest, 1871, p. 160—171; Nicolae Uică, *Istoricul școlii militare de infanterie de la anul 1847—1911*, București, 1911, p. 4—8.

41. M. Popescu, *Documente inedite din preajma unirii Principatelor din arhivele austriace păstrate în Arhiva Ministerului de Război din Viena*, p. 29.

Deși era ginerele lui G. Bibescu, — candidat din nou la tron în 1859, — Em. Florescu a avut un rol de seamă în alegerea ca domn și al Țării Românești a lui Alexandru Ioan Cuza și la realizarea Unirii Principatelor, un merit ce trebuie subliniat.

A fost ministru de război al lui Alexandru Ioan Cuza (1859—1960), în care calitate a adus o contribuție esențială la organizarea și dotarea armatei Principatelor Unite⁴². A fost de mai multe ori ministru și în timpul domniei lui Carol I, pregătind armata română pentru războiul de independență; a ocupat de două ori funcția de prim-ministru, în aprilie 1876 și februarie-decembrie 1891.

Am considerat necesar să oferim cititorilor aceste date sumare despre trecutul satului Floreasca și despre foștii ei proprietari, deoarece aceste date ne dau posibilitatea să înțelegem problemele, ceva mai complicate, privind vechimea bisericii și ctitorii acesteia din familia Florescu.

O problemă importantă este aceea a transformării vechiului nume de Florești în acela de Floreasca, nume sub care este cunoscut cartierul în vremea noastră⁴³.

După opinia lui G. D. Florescu — unul din cei mai avizați cunosători ai istoriei orașului București din trecut — numele ar veni de la Elena Mano, căsătorită cu Alexandru Emanoil Florescu la divorțul lor, fostul soț i-a dat Elenei 918 pogoane de moșie, care vor constitui apoi moșia Floreasca, nume ce înseamnă soția lui Florescu. Numai că numele Floreasca este ceva mai vechi; el exista în mod sigur la 1831, când moșia Floreasca se afla în stăpînirea lui Manolache Florescu⁴⁴. Tot cu numele de Floreasca apare și într-o hotărnicie efectuată în anul 1853, citată și mai sus⁴⁵. La sfîrșitul secolului trecut, Floreasca era un sat al comunei Băneasa-Herăstrău, fiind situat pe malul drept al râului Colentina, unde se formează lacul Flóreasca. Avea o suprafață de 153 de hectare și o populație de 174 locuitori. Din această suprafață, 110 hectare se aflau în stăpînirea moșieresei Elena Cornescu,

42. Vezi I. Em. Florescu, *Espunere de îmbunătățirile cele mai însemnătoare introduse în armata Principatelor Unite de la 24 ianuarie 1859 — 1 iunie 1861*, București, 1861.

După cum arăta Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 11, «nu este capitol din alcătuirea noastră militară care să nu poarte la începutul ei pecetea lui Florescu». El arată care au fost marile merite ale generalului Florescu în acest domeniu, problemă asupra căreia nu insistăm.

După cum spunea V. Alecsandri prietenului său Em. Florescu: «Căci astă vie, jună, eroică armată, / Sub Cuza și sub Carol prin tine-a fost creată», ceea ce ni se pare o recunoaștere deosebit de prețioasă.

43. Se înțelege că nu poate exista nici un fel de legătură între numele Floreasca și secția lui Radu cel Frumos (!), cum greșit afirmă I. Al. F., *op. cit.*, p. 917, bazîndu-se pe faptul că domnul ar fi construit în apropiere mănăstirea Tinganu!

44. I. C. Filitti, *Arenda moșiilor...*, p. 18.

Vezi și Al. I. Chiriță, *Floreasca. Monografie*, București, 1935, p. 3, care susține că «numele de Floreasca i s-a dat de la generalul Florescu, al doilea soț al Elenei Cornescu».

45. Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava — București, I/2.

iar locuitorii posedau doar 43 hectare. Deși sat mic, avea la data amintită 7 cîrciumi, singurul fapt notabil din viața sa economică⁴⁶. Dintr-un plan al moșiei, alcătuit la 1898, rezultă că biserica nu mai funcționa; pe planul respectiv figurează numai curtea bisericii și în jurul acesteia grădini de legume și o groapă mare din care se exploata nisipul⁴⁷.

În această tristă perioadă din istoria lăcașului, diverși locuitori certați cu morala și-au zgîriat numele pe pereții bisericii pînă la cupola Pantocratorului, avariind grav în felul acesta valoroasa pictură a bisericii.

La 1916 — cînd satul și biserica au fost vizitate de arhitectul I. D. Traianescu — numeroși locuitori se ocupau cu grădinăritul; grădinile lor, pe care le udau cu apă din lacul vecin, se întindeau pînă la zidurile bisericii⁴⁸, contribuind astfel la degradarea vechiului lăcaș.

Biserica din Floreasca este un valoros monument de artă din secolul al XVIII-lea, al cărui istoric este, pînă acum, foarte puțin cunoscut⁴⁹ și a cărei datare precisă nu a fost încercată încă, din lipsă de izvoare (pisania bisericii actuale a dispărut în vremea cît a fost părăsită).

Ca toate satele din țară, și satul Florești și-a avut, desigur, biserica sa încă de la întemeiere. Prima știre despre existența unei biserici în acest sat datează din 22 noiembrie 1635, cînd apare ca martor «popa Micul ot Florești⁵⁰». Biserica din această vreme va fi fost, fără îndoială, un modest lăcaș de lemn, așa cum existau numeroase altele în această regiune de cîmpie⁵¹.

Biserica de zid, existentă astăzi, este greu de datat cu precizie, intrucît nu se mai păstrează pisania; biserica exista desigur la 1738, cînd sînt amintite casele lui Antonache Caliarh-Florescu, al căror paraclis era, așa cum am arătat mai sus.

Este foarte probabil ca biserica să fie mai veche și Antonache s-o fi moștenit de la familia Florescu a soției sale. Această constatare se bazează nu numai pe aspectul bisericii, încadrat de unii cercetători

46. *Marele dicționar geografic al României*, III, București, 1900, p. 391.

47. Arh. St. Buc., jud. Ilfov, Planuri nr. 270/1898.

48. «Arhitectura», 1916, nr. 1, p. 23—25.

49. Vezi puținele date oferite de Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961, p. 208.

50. *Documenta Romaniae Historica*, B, vol. XXV, p. 175.

Nu dispunem de nici un fel de dovadă despre existența aici a unei biserici de lemn în secolul al XV-lea, cum afirmă I. Al. F., în «Glasul Bisericii», 1963, nr. 9—10, p. 913—917, care face o legătură fără acoperire documentară între existența mănăstirii Tinganu, construită de Radu cel Frumos, și o presupusă biserică a dregătorului său Vintilă Florescu, care avea proprietăți în altă regiune, nu la Florești pe Colentina.

Dacă se poate stabili o legătură logică, aceasta poate exista numai între mănăstirea lui Cernica vornicul de la Florești de Jos sau «Grădiștea Floreștilor» și apariția unei biserici pe aceeași proprietate a lui Cernica vornicul la începutul secolului al XVII-lea.

51. Vezi Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, București, 1968.

În stilul brîncovenesc⁵², dar și pe un fapt neobservat încă, și anume : la Muzeul de artă al României se află o candelă de argint, de proveniență necunoscută, pe care este gravat numele donatorului : «Istratie Florescu», candela datată de specialiști la «circa 1708»⁵³. Este foarte probabil — după opinia noastră — ca această candelă să fi provenit de la biserica Floreasca, aflată pe moșia lui Istratie Florescu, și ca **acesta să fie primul ctitor al bisericii** în timpul domniei lui C. Brîncoveanu, al cărui văr era și într-o epocă în care se construiește foarte mult.

Problema datării lăcașului ar fi fost rezolvată dacă pe pereții săi s-ar fi păstrat vreo inscripție sau însemnări făcute de zugrăvi. În cursul lunii mai a.c., biserica a fost cercetată cu toată atenția de cunoscutul epigrafist Constantin Bălan de la Institutul de istorie «N. Iorga» din București, care nu a descoperit nici un fel de însemnare contemporană cu construirea sau pictarea bisericii. După părerea d-sale, biserica ar fi o construcție postbrîncovenească ce poate fi datată ante 1738, ținînd seama de informația înregistrată de C. Daponte.

După opinia arhitectului Paul Smărăndescu — cel care a restaurat biserica ruinată — biserica ar fi fost zidită în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea ; el a ajuns la această concluzie «avînd în vedere că arcadele puțin adînci care decorează pereții se asemănă cu aceleași motive de la bisericile Stavropoleos din București (1724), Sfinților din București, Săftica din Ilfov, Pietroșița din Dîmbovița (1765) și Calvinii (1775)»⁵⁴.

Problema datării bisericii ar fi fost rezolvată dacă s-ar fi păstrat bine portretele ctitorilor ; ori acestea sînt foarte afumate și în mare parte distruse (îndeosebi figurile).

Ele au fost văzute pe la 1927 de G. D. Florescu, care a descifrat pe pereții din dreapta și din stînga intrării în pronaos cîte două personaje (bărbat și femeie) cu cîte un copil, îmbrăcați — după opinia sa — în costume din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. După părerea sa, pe unul din pereți ar putea fi recunoscuți fie Istratie Florescu postelnicul cu soția și fiica sa, devenită mai tîrziu soția lui Antonache Caliarh-Florescu, fie acesta din urmă cu soția sa, Ancuța Florescu, fiica lui Istratie.

Pe celălalt perete ar putea fi marele vornic Ioniță Florescu cu soția sa, Anica Ghica, restauratorii bisericii în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. (Nu trebuie să uităm ca la 1738 a fost un mare cutremur, care a avariat numeroase biserici. Datorită lucrărilor întreprin-

52. De pildă G. D. Florescu, *Despre moșu Floreasca-Colentina și biserica ei* («Gazeta municipală», 1938, nr. 327), afirmă că aspectul exterior al bisericii amintește una din caracteristicile stilului brîncovenesc.

O opinie asemănătoare la I. D. Ștefănescu, *Contribution à l'étude des peintures murales valaques (Transylvanie, district de Vâlcea, Târgoviște et région de Bucarest)*, Paris, 1928, p. 56 : biserica «se présente sous l'aspect des églises valaques à absides saillantes qui forment le type dit du prince Brâncoveanu, et elle se rattache, par ses caractères architecturaux, à l'église de Fundenii Doamnei, datée de 1699. De proportions très modestes, l'église ressemble aux chapelles élevées par le prince Brâncoveanu à la fin du XVII-e siècle, en différents endroits de la Valachie : telle celle de Mogoșoia, près de Bucarest, ou encore celle du palais de Potlogi».

53. *Inscripțiile medievale ale României. I. Orașul București*, p. 552, no. 700.

54. Paul Smărăndescu, *Biserica Floreasca din București* («Buletinul Comisiei Mo-

se la biserică — a căror amploare este greu de stabilit —, Ioniță vornicul a putut fi considerat de urmași drept ctitorul bisericii; pînă nu de mult, o străduță din cartier purta numele de Ioniță vornicul, ctitorul bisericii Floreasca).

Mai tîrziu, — folosind «informații de familie — G. D. Florescu a susținut că chipurile ctitorilor ar fi ale lui Istratie Florescu cu soția și ale banului Antonache cu soția⁵⁵.

La 1916 biserica ruinată a fost vizitată de arhitectul I. D. Traianescu, care ne-a lăsat o pictură înfățișînd biserica precum și o descriere a lăcașului. După opinia sa, decorația pereților și a turlei, cu arcade în acoladă și pilaștrii ușor reliefaji, sînt caracteristici veacului al XVIII-lea, iar zugrăveala — «păstrată foarte bine» — era făcută «după bunele tradițiuni de artă bizantină». Din nefericire, «splendidele bolți bizantine» de abia mai rezistau, «lăsînd să se strecoare apa prin crăpăturile lor și să juipoaie pojghița de zugrăveală ce abia mai acoperă trupul de zidire».

Deplîngînd starea de înaintată degradare a lăcașului — în care grădinarii care-și aveau grădinile în preajmă își depozitau mormane de rogojini și rame cu geamlîc pentru răsaduri pînă aproape de bolțile bisericii — arhitectul făcea un cald apel la autorități și la locuitori pentru restaurarea bisericii⁵⁶. În anul 1926 — cînd starea de ruină a lăcașului era destul de avansată — biserica a fost vizitată de arhitectul Paul Smărăndescu, care i-a făcut cîteva fotografii și relevee ce ilustrează această stare tristă: biserica nu avea ușă, nici ferestre, era fără acoperiș și fără pardoseală; ploaia și zăpada pătrundeau înăuntru, iar pe ziduri crescuseră iarbă și bălării. Cu ajutorul lui G. M. Negroponte, președintele Consiliului de Administrație al societății «Snic» — proprietarul grajdurilor de cai ce se păstrează și astăzi în partea de est a bisericii — și cu concursul numitei societăți, biserica a fost restaurată după planurile întocmite de arhitectul Paul Smărăndescu.

După cum declara acesta, la restaurare a respectat «cu sfințenie, fără nici o modificare», «toate tencuielile, profilele, formele vechi» care se păstrau. Au trebuit refăcute — utilizînd «modelele similare ale bisericilor din aceeași epocă» — șarpanta, învelitoarea, streășina, ușa principală de la intrare cu chenar de piatră cioplită, ferestrele bisericii și ale turlei etc.

Iconostasul de zid a fost conservat și în parte completat, dar lucrările au fost întrerupte din cauza lipsei de fonduri; din aceleași motive, «nu s-a mai putut face pictura interioară, care ar fi trebuit să fie în frescă, nici clopotnița, nici casa preotului, nici gardul de împrejmuire». Lucrările s-au oprit în mai 1932.

O serie de lucrări de restaurare s-au executat în ultimii ani, paroh fiind preotul Eugen Boboescu: tencuirea zidului împrejmuitor al bisericii, a clopotniței și a bisericii, lucrare valorînd 80 000 lei (1981), precum și restaurarea picturii interioare a bisericii, lucrare începută

numentelor istorice», 1935, p. 22).

55. «Bucureștii Vechi», 1930—1934, p. 60, nota 22.

56. I. D. Traianescu, *Ziduri bătrîne* («Arhitectura», 1916, nr. 1, p. 23—25).

În 1987, după ce pictorul restaurator Cornel Boambeș a descoperit sub stratul nou de pictură vechea pictură a bisericii; restaurarea picturii este estimată la 340 000 lei, bani realizați în cea mai mare parte din contribuțiile enoriașilor. S-a alcătuit, de asemenea, o documentație pentru noua catapeteasmă, executată de pictorul Dan Broscăuțeanu.

Biserica Floreasca este un lăcaș mic, de proporții foarte reușite. Are plan treflat, cu o turlă pe naos, refăcută parțial, avînd baza de formă pătrată. Pronaosul a fost acoperit la restaurarea bisericii, în 1926—1932, cu o calotă turtită, pe arcuiri în consolă. Naosul este despărțit de pronaos printr-o arcadă largă, trilobată, pe două coloane de cărămidă angajate; această arcadă înlocuiește poziția obișnuită, cu trei arcuiri, care nu s-a putut realiza aici, din cauza îngustimii planului. Biserica are în față un pridvor foarte mic, dreptunghiular.

Decorația exterioară este formată din două registre, din care doar cel inferior este decorat cu arcaturi trilobate, sprijinite pe colonete angajate⁵⁷.

Deosebit de valoroasă este **pictura**, scoasă în mare parte la iveală prin ultimele lucrări de restaurare ale lăcașului, lucrări ce sînt în curs de executare.

Importanța picturii bisericii Floreasca a fost remarcată cu ani în urmă de cunoscutul istoric de artă I. D. Ștefănescu, care afirma: «au point de vue historique, l'interet de ces peintures est très grand». După opinia sa, pictura bisericii se încadra în stilul brîncovenesc «Les figures, de proportions normales, sont montrées en mouvement; la draperie, modelée en lumière au moyen de raies de couleur concentriques, accuse les formes du corps et le mouvement de la course. Les têtes sont très personnelles et révelent l'influence des manuels de peinture de la fin du XVII-e siècle; les mains sont fines et assez bien dessinées. Les tons sont le vert-feuille ou le vert-métallique, le gris-bleu (qui a déteint) et le brun-rouge, sur champ bleu-foncé; l'harmonie en est très froide; le dessin sec de figures rappelle la pratique des ateliers, et met partout une raideur qui nous révèle l'absence de sentiment et le travail d'artisans rompus aux difficultés du métier, mais étrangers à l'observation de la nature et à la pensée religieuse»⁵⁸. Într-un alt studiu al său — apărut după prima restaurare a bisericii — I. D. Ștefănescu a întreprins unele comparații între pictura bisericii Floreasca și aceea a bisericii mănăstirii Mamul, ctitorită de C. Brîncoveanu: «Au point de vue iconographique, les peintures de Floreasca sont caractérisées par la présence de la Divine Liturgie dans la coupole; des scènes de la vie de la Vierge prennent place sur le berceau du sanctuaire. Le premier sujet nous renvoie à Mamul, ou la Divine Liturgie occupe la même place. La vie de la Vierge, à Mamul, n'est pas peinte dans le sanctuaire. Nous trouvons, en revanche, d'autres relations entre Floreasca et Mamul. Les fêtes surmontent les scènes de la Passion dans les deux églises. Dans le narthex l'Acatiste de la

57. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 208.

58. I. D. Ștefănescu, *Contribution*, p. 57.

Vierge décore les parois, à Floreasca comme à Mamul⁵⁹. Aceste comparații sumare între programele iconografice ale picturii celor două biserici nu sînt însă suficient de convingătoare pentru a ne face să admitem că ele datează din aceeași vreme, adică din epoca brîncovenească.

Vizitînd biserica în luna martie a. c., cunoscuțul istoric de artă, prof. univ. Răzvan Theodorescu, și-a exprimat întreaga sa admirație pentru pictura lăcașului, aflată în curs de restaurare, pe care o consideră a fi o operă post-brîncovenească ce poate fi comparată cu acelea ale bisericilor din Balamuci și Micșuneștii Mari, operă a lui Dima zugravul de la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Opinia sa a fost confirmată prin studiul atent al frescelor bisericii din Balamuci, întreprins de cei doi pictori restauratori ai picturii de la Floreasca; aceștia au stabilit o serie de analogii între programul iconografic al celor două lăcașuri și tehnica de lucru folosită de zugravii acestora.

Ne-am adresat și doamnei Cornelia Pillat, cunoscută specialistă în istoria picturii muntene din secolele XVII—XVIII, care a vizitat biserica, remarcînd și d-sa frumusețea deosebită a picturii și promițînd un studiu ce va fi gata la anul, cînd se vor încheia lucrările de restaurare și spălare a picturii.

*

Am considerat necesară publicarea acestui studiu pentru a semnală celor interesați — specialiștilor, credincioșilor, oamenilor de bine — datele pe care le-am putut afla despre **unul din cele mai valoroase monumente religioase pe care le păstrează capitala: modesta biserică Floreasca**, ce își capătă în zilele noastre toată splendoarea din trecut, îndeosebi pictura sa de o valoare inestimabilă, care așteaptă să fie cercetată de specialiști. Cercetări arheologice întreprinse în jurul bisericii ar putea descoperi temeliiile vechilor case boierești din secolele XVII—XVIII.

Prof. dr. NICOLAE STOICESCU

ISTORIA FOSTEI MĂNĂSTIRI CATALUI

În ziua de 8 ianuarie 1392 Mircea cel Mare întărea Mănăstirii Cozia, ctitoria sa de pe valea Oltului, «și alt sat pe Catalui, numit Bujorani, cu tot hotarul»¹. Este prima mențiune a toponimului Cătălui, denumirea dată unui mic pîrîu și unei bălți din sudul fostului județ Ilfov, lîngă Dunăre, la est de actuala comună Căscioarele, jud. Călărași.

59. I. D. Ștefănescu, *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle*, Paris, 1932, p. 200.

1. DRH, B, I, Țara Românească, doc. 17.

Vocabula «Cătălui» este de origine cumană ca de altfel și cea de Talaba, denumirea unui mic cătun situat la sud de satul Căscioarele, pe malul drept al pârului Cătălui². Zona deosebit de bogată în vestigiile istorice a trezit încă de timpuriu atenția cercetătorilor trecutului nostru, activitate ce a dus la descoperirea unor importante urme de locuire din epoca neolitică până în plin ev mediu³. Printre aceste urme istorice se află satul și mănăstirea Cătălui, ambele situate pe povișul estic al văii Cătăluiului alcătuit din două terasări naturale de circa 2 ha cuprinse între două mici izvoare, între lac și pădurea «Tu-fele grecului».

Astăzi, la suprafața solului, se mai păstrează doar ruinele fostului turn-clopotniță al mănăstirii (Fig. 2 a). Dar cercetarea documentelor de arhivă și în special săpăturile arheologice efectuate pe parcursul mai multor campanii între anii 1965—1988⁴ au permis reconstituirea, în parte, a vieții și monumentelor de pe aceste locuri. Acesta este și scopul prezentului articol.

S-a văzut mai sus că Mircea cel Mare întărea în 1392 mănăstirea Cozia satul Bujorani de pe Cătălui. Urmașii marelui domnitor, Radu II Prasnaglava în 19 iunie 1421, Dan II în 12 decembrie 1424, Alexandru I Aldea în 25 iunie 1436, Basarab II în 9 ianuarie 1443 și Vladislav II în 7 august 1451⁵ reîntăresc fiecare dania făcută de către Mircea mănăstirii Cozia menționând însă cu invariabilitate «satul de la Catolui (Catalui sau Cătălui) cu metohurile și cu moara». Deci din prima jumătate a secolului al XV-lea se menționează existența unui sat Cătălui care ar putea fi fostul Bujorani. Iar singurul proprietar al terenului este mănăstirea Cozia. Urmează, pentru un răstimp de patru decenii, o tăcere a documentelor în privința acestor meleaguri. Abia pe 2 și 10 septembrie 1493 Vlad Călugărul întărește lui Staico logofătul din Băjești «jumătate din Suharna» ce a fost schimbată cu Neagoe grămătic pentru Bîrzeștii toți⁶. Ori satul Suharna era situat la circa 1 km est de Cătălui spre actualul sat Chirnoși. Prin aceste documente ca și printr-unul

2. P. Diaconu, *Les Coumans au Bas-Danube...*, București, 1978, p. 28 și 32 cu bibliografia.

3. C. Moisil, BCMI, III, 1910, fasc. 3, p. 123; fasc. 4, p. 176, fig. 1—2/a-b; Gh. Ștefan, *Les fouilles de Căscioarele*, în Dacia, II, 1925, p. 138—192.

4. T. Bălășel, *Un vechi schit căruia i s-a pierdut urma, Cătăluiul*, în BOR, 4—5, 1927, 4, (553), p. 223—229; E. Comșa, în SCIV, 5, 1954, 3—4, p. 590, nr. 51—59, fig. 1; Vl. Dumitrescu, în SCIA, 16, 1965, 2, p. 215—234; S. Marinescu-Bîlcu, în SCIA, 17, 1966, 1, p. 113—123; Gh. Cantacuzino și C. Bălan, *Date noi pe marginea cercetărilor istorico-arheologice de la mănăstirea Cătălui*, în Revista Muzeelor, 5, 1968, 6, p. 547—552; R. Theodorescu, în SCIA, Arta Plastică, 15, 1968, 2, p. 213—220; Idem, *Un monument medieval din Muntenia dunăreană: Cătăluiul*, în volumul Itinerarii medievale, București, 1979, p. 168—176, fig. 49—54; Gh. Cantacuzino și G. Trohani, *Săpăturile arheologice de la Cătălui-Căscioarele, jud. Ilfov*, în Cercetări Arheologice, III, MIR, 1979, p. 261—320; Vl. Dumitrescu, *Stratigrafia așezării tell de pe Ostrovul de la Căscioarele*, în Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, II, Călărași, 1988, p. 73—80.

5. DRH, B, I, doc. 49, 56, 77, 96 și 107.

6. *Ibidem*, doc. 243—244.

anterior din 9 octombrie 1492⁷ Staico logofătul «primul sftenic» al lui Vlad Călugărul dar și soțul Caplei, fiica voievodului, devine unul din marii proprietari ai ținuturilor dunărene din sudul fostului județ Ilfov — Cornățelul (satul Mănăstirea de astăzi), tot, Descupereștii toți și jumătate din Suharna. La începutul secolului al XVI-lea Staico devenind mare logofăt își rotunjește averea devenind, în zona Iezerului Mostiștei, proprietar al satelor Lupșanul și Ruși. El își va lăsa averea copiilor săi iar la 1 iunie 1526 Radu de la Afumați va întări lui Neagoe mare vistier, ce se căsătorise cu Caplea fiica lui Staico mare logofăt, precum și cumnatului său jupan Staico și jupanului Pîrvu, printre alte sate, proprietățile : Suharna toată, Oltenița toată, Ulmenii toți, Cliuciul jumătate, Chiseletul tot, Descupereștii toți, Găojanii toți, Lupșanul, Clăteștii toți, Negoeshii toți, în Pietri jumătate și în Deadilov (Mihai Bravu, jud. Giurgiu) jumătate **«pentru că aceste sate ce sunt mai sus scrise pe nume, le sînt vechi și drepte averi și ocine și dedine, cumpărate și dobîndite cu dreptă slujbă de moșii și de strămoșii lor⁸»**.

Acest Neagoe, cunoscut apoi în documente sub numele de Neagoe «vornicul din Periș», ucigașul lui Radu de la Afumați în 1529, moare în 1530 fiind ucis din ordinul lui Moise vodă. Din căsătoria sa cu Caplea se va naște, printre alții, Teodosie din Periș ce va ajunge mare ban. Acest Teodosie, omorît în 1547 după lupta de la Periș din ordinul lui Mircea Ciobanul, căsătorit cu Maria din Florești și Clătești (ce se va călugări cînd va rămîne văduvă), este tatăl jupaniței Caplea din Clătești care în timpul pribegiei în Țara Ungurească (1547) «și-a cheltuit sculele de zestre⁹». În timpul acestei pribegii jupineasa Chera, soția marelui comis Vlad, cumpără de la un anume Vlad din Bărsești satul Marotinel cu tot hotarul, cu două bălți de pește și cu «100 case de rumâni dînd în schimb un ghiordun de lanț de aur de 3000 aspri, o pereche de cercei de aur cu mîrgăritare de aspri 2000 și două inele de aur cu pietre bune de 2000 aspri, adică podoabe în valoare de 7000 aspri. Acest sat Marotinel se afla în apropierea Suharnei ce era prevăzută cu un iezer de pește și 100 case de rumâni, aflată de asemenea în proprietatea lui Vlad din Bărsești¹⁰. Curînd după întoarcerea din pribegie, Caplea se căsătorește cu Stan din Corbi care în perioada 1568—1579 deține funcția de mare spătar¹¹. Într-un document din 26 februarie 1576¹² li se întărește acestora doi, de către domnitorul Alexandru Mircea, **«un sat anume Ghindeni tot, cu tot hotarul, pentru că le este moștenire»**. Satul respectiv se afla între Radovanul de Mijloc, Argeșul Vechi și Căscioarele. Iar în ultimul său an de domnie,

7. *Ibidem*, doc. 234.

8. *DRH*, B, III, doc. 18.

9. *DIR*, B, sec. XVI, v. III, doc. 47 din 12 nov. 1555.

10. *Ibidem*, doc. 69 din 22 mai 1557.

11. Pentru unele date și referiri genealogice asupra familiei Corbeanu a se vedea N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, sec. XIV—XVII, București, 1971, passim cu bibliog.

12. *DIR*, B, sec. XVI, v. 4, doc. 217.

în ziua de 7 iulie 1577¹³ Alexandru Mircea dăruiește «mănăstirii numită Cătălu, hramul sfântului... Nicolae al Mira Lichiei, ca să-i fie ocină la Descoperești jumătate, din cîmp și din pădure și din apă și de pretutindeni oricît se va alege. Și iar să fie sfintei și dumnezeeștii mănăstiri la Găojani jumătate, din cîmp și din apă și de pretutindeni oricît se va alege. Și iar să fie sfintei și dumnezeeștii mănăstiri partea din Lupșanul toată, oricît se va alege de pretutindeni și balta numită Nichitinul și Suvâlsta și Gura Cătăluului jumătate, pînă la gura girlei. Și iar să fie sfintei și dumnezeeștii mănăstiri 12 sălașe de așigani și 4 mori în sat la Clătești, pentru că cinstitul dregător al domniei mele jupan Stan mare spătar și jupinița lui Caplea a dat și a mluit sfinta și dumnezeiasca mănăstire cu acele mai sus zise».

Îi vedem așadar pe Stan din Corbi și soția sa Caplea drept ctitori ai unei nou înființate mănăstiri ce poartă numele de Sf. Nicolae de la Cătălu. Iar această nouă mănăstire este înzestrată cu o parte din averea familiei ctitorilor moștenită de la părinți și bunici, eventual chiar de la străbunici.

Probabil însă că respectiva danie a trezit anumite animozități în membrii familiei deoarece într-un document din 20 iunie 1579¹⁴ Mihnea Turcitul întărește lui Staico fost mare logofăt, fiului său Pîrvul și fiicei sale Stana printre alte sate Descopereștii toți, Găojanii toți, Cornățelul tot, cu mori, bălți, girle și cu tot hotarul, Ulmenii toți, Oltenița toată cu mori, Clăteștii toți cu moara și din Deadilov jumătate cu mori, baltă și girle. Ori după cum s-a văzut jumătate din Descoperești, jumătate din Găojani și patru mori din Clătești fuseseră donate, printre altele, mănăstirii Cătălu de către jupanița Caplea și soțul ei Stan spătarul. Ce-i mai curios este însă faptul că în 1579 atît Staico fost mare logofăt cît și fiul său Pîrvu muriseră demult — primul ante 27 decembrie 1511, iar al doilea în 1509. Iar în ceea ce o privește pe Stana ne îndoiim ca ea să mai fi trăit atît. N-ar fi exclus însă ca această Stana să fie de fapt fiica lui Staico II, frate cu Pîrvu, și soția marelui logofăt Tudor din Orboești și care dorea pentru sine o parte din averea familiei.

Oricum însă, în patru documente din 10 noiembrie 1579, 12 decembrie 1579, 27 ianuarie și 24 februarie 1581¹⁵ Mihnea Turcitul întărește mănăstirii Cătălu «ocina care este împrejurul sfintei mănăstiri» fixîndu-i hotarele: «de la Cringul Popii, peste Suharna, pe la gura Coțului, peste girle pe la Vărfare drept la Plopii cu solzi, peste mlăjeț la apa Dunării iar de aici pe Dunăre în sus la privalul lui Manea Văcarul și pe Grindul Mare pînă la Suvâlta pe coada Iarului (Iarovului) peste Nichiteni la gura Cătăluului... iar de aici pe Cătălu în sus pînă la gura Suvîței, la drumul Căscioarelor și de aici pe Suvîța pînă la ste-

13. *Ibidem*, doc. 284.

14. *Ibidem*, doc. 401.

15. *Ibidem*, doc. 427 și 436; v. 5, doc. 11 și 13.

jarul din drum» iar, «dinspre Căscloare și dinspre Curmătura și din jos, dinspre Clătești... Rădvan de la copacii din drum de la gura Suvitel, drept la apa Argeșului, pe drumul vechi, la stîlpul lui Crăciun pînă la via lui Păpără și pe la Gripcă la apa Argeșului și de aici (—) pînă la moara lui Badea din Clătești. Iar dinspre Clătești pe livada mănăstirii pe din jos de locul lui Albu pe la crîngul Tornel, drept la pârul de la Spetol, iar de aici drept la drumul Pă(—), iar de aici drept pe drum, pînă la crîng... Iar în afară este satul Ghindenii».

De asemeni se întăresc, «mai sus zisei sfinte mănăstiri două mori pe ocina satului Clăteștilor și cu livadă și cu braniștea care este împrejurul morilor, pentru că aceste mai sus zise mori și livezile și braniștele le-a cumpărat jupan Stan mare spătar de la niște vecini ai lui din Clătești, anume Sasul (Sarul) și Voico și Vladul și de la alții (Dobrin, Stanciul și Fera cu ceata lor) pentru 2 000 aspri de argint... un loc de metoh la Cătina, pe ocina satului Clăteștilor (la ocina Oltenița care se numește Neacșa) ... o livadă de fin pe ocina satului Ghindenilor, de la moara Poporea (Popîrei) și de la Belciugul Dobrei pînă la Stejar (trei mori în sat la Ulmeni cu locul dimprejur cu livezi și cu braniște). ... Descoperesti jumătate de peste tot hotarul și cu toate vilele și din baltă jumătate, Găojani jumătate și cu balta de peste tot hotarul și din Lupșanul a patra parte ... ațigani ... pentru că aceste mai sus zise ocine și sate și ațigani au fost vechi și drepte averi ale cinstitului dragător jupan Stan mare spătar și de moștenire ale jupaniței sale Caplea de la tatăl ei jupan Teodosie ban și de la bunicul ei jupan Neagoe vornic. Astfel au dat ei și au așezat aceste mai sus zise ocine, sate și ațigani la sfînta lor mănăstire pe care au zidit-o și au făcut-o ei, numită Gura Cătăluului pentru sufletul lor și al părinților lor».

În același timp se întărește mănăstirii Cătălui «satul Fisiianii (lingă Radovanu) a treia parte de peste tot hotarul și din Dincești (de asemenea lingă Radovanu) o jumătate de vie, pentru că acest mai sus zis sat și via din Dincești au fost de moștenire ale monahei Maria, mama jupaniței Caplea» care «s-a scris la sfîntul mare pomelnic și s-a înmormîntat la sfînta mănăstire». «Și iarăși să-l fie sfîntei mănăstiri o vie Dinc(ț)ești, partea lui Drăghici și a lui Vintilă» (ban) ce «s-au scris la sfîntul pomelnic». «Și iarăși să-l fie sfîntei mănăstiri satul Brăgărești (Puchenî, jud. Prahova) jumătate partea lui Vintilă postelnic pentru că este scris la sfîntul pomelnic ... și două mori care sînt la Brăgărești, dar o moară a cumpărat-o el jupan Stan mare spătar de la un vecin al lui ... iar a doua moară este ... de moștenire». O ultimă fixare a hotarului bălții mănăstirii datează după mai 1591¹⁶ cînd se încheie o carte de întocmire a mănăstirii cu gelepii stolnici pentru prinderea peștelui, martori fiind Ventilă postelnicul, doi popi din Clătești («Stai-co și Staico») și mai mulți oameni din Clătești și Cătălui. Primul dintre

16. *Ibidem*, v. 6, doc. 10.

martori, Ventilă postelnicul, era unicul fiu al lui Stan spătarul și al Caplei, ctitorii mănăstirii Cătălui.

În toate documentele de la sfârșitul secolului al XVI-lea ca egumen al mănăstirii Cătălui, ce era de călugări, este menționat părintele ieromonah Mardarie. De asemenea, din toate cele spuse pînă în prezent reiese că puțin înainte de 7 iulie 1577 Stan spătarul și soția sa Caplea contribuiseră la ridicarea mănăstirii Gura Cătăluiului. N-ar fi exclus ca tirnosirea ei să fi avut loc în ziua de Sf. Nicolae din 6 decembrie 1576, în ziua de hram. Între data de 7 iulie 1577 și 10 noiembrie 1579 să se fi făcut și o primă înmormîntare — monahia Maria, fosta soție a marelui ban Teodosie din Periș († 1547) și mama jupînesei Caplea. În ceea ce-l privește pe Ventilă, fiul spătarului Stan și al Caplei, el este socotit întemeietorul familiei Corbeanu. În documente el apare în perioada 1579—1591 cu titlul de postelnic. Apoi, în timpul lui Mihai Viteazul, este pribeag, și reapare în diferite dregătorii între 1605—1623. Moare înainte de 8 iulie 1624 și nu se știe unde este înmormîntat. Era frate cu Maria, prima soție a lui Radu Bidiviul postelnicul, nepot al lui Pătrașcu cel Bun — recăsătorită apoi cu marele vornic Cîrstea (mort în 1618). O altă soră de-a lui Ventilă a fost Caplea căsătorită cu Ventilă din Balotești cu care l-a născut pe Stan din Crețulești, viitor soț al Stancăi sora lui Papa Greceanu și fiică a lui Fiera logofătul. Împreună cu Stanca, Ventilă postelnicul a avut copii pe viitorul mare ban Teodosie (+ 1648), pe Maria (+ 1635), prima soție a lui Udriște Năsturel, și pe Negoită din Corbi căsătorită cu Păuna. Ajunși în acest stadiu al evenimentelor este necesar a vedea ce au dat la iveală săpăturile arheologice efectuate în acest loc ¹⁷ (Fig. 1).

La 3,50 m est de colțul de sud-est al turnului-clopotniță — ale cărui ruine se mai văd la suprafață — respectivele săpături au dus la identificarea beciului unei mari locuințe de formă trapezoidală (10—10, 5 x 6—6, 80 m la exterior și 8,60 la nord / 9,28 la sud x 5,24 la est / 5,37 m la vest la interior) orientată NNE—SSV. Pereții construcției, groși de 1—1,40 m, sînt ridicați din rînduri de bolovani despărțiți între ele prin două asize de cărămizi. Bolovanii sînt despărțiți la rîndul lor între ei prin cărămizi puse pe cant și cu latul spre exterior. Fețele dinspre interior sînt netede. Această tehnică de zidărie este specifică secolelor XIV—XVI. Perioada de ridicare a acestei construcții ce a servit drept locuință stăpînitorilor feudali reprezintă prima fază din evoluția locuirii pe acest teren în epoca feudală. Stratigrafic, precum și pe baza unor piese de inventar, s-au putut stabili două subfaze în ridicarea locuinței. Prima subfază (Ia) cuprinsă între sfârșitul secolului al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XVI-lea este reprezentată de ziduri prăbușite și înlăturate apoi pentru a face loc unei noi construcții, de același tipic (Ib), ce conține zidurile descoperite «în situ». Suprastructura locuinței, cu mici refaceri și reparații, a fost apoi utilizată pînă spre sfârșitul perioadei de locuire pe acest loc.

17. Gh. Cantacuzino și G. Trohani, *op. cit.*, cu bibliografia.

În subfaza a treia (Ic) la 9 m nord de colțul de nord-est al locuinței se ridică o primă biserică de formă treflată cu altar, naos și pronaos — ultimele două despărțite între ele printr-un zid. Lungimea interioară a bisericii era de 10,20 m, iar cea exterioară de 12,20 m; lățimea naosului de 5,97/7,40 m, iar a pronaosului de 3/5m. Fundația inferioară a zidurilor bisericii era alcătuită din bolovani și mortar, în timp ce cea superioară conținea pe laturi câte un parament alcătuit din 7 asize de cărămizi cu mortar — o asiză așezată pe lung, una pe lat. Spațiul central al fundației, făcut în genul emplectonului, conținea un nucleu de bolovani cu mortar despărțit de cele două paramente prin grinzi de stejar (Fig. 4).

Zidul propriu-zis, gros de 1 m, se compunea dintr-o succesiune alternantă de un rând de bolovani, o asiză de cărămizi și conținea ca întăritor grinzi de lemn.

Biserica ridicată, după cum reiese din documente, puțin înainte de 7 iulie 1577 este concomitent înconjurată cu ziduri și transformată în mănăstire. Zidurile înconjurătoare, groase de circa 1 m, alcătuite din blocuri masive de piatră și cu puține cărămizi erau prevăzute în colțul de sud-vest și probabil și în cel de nord-est cu câte o poartă. În incintă se includea și locuința stăpînitorilor feudali transformată în stăreție și chilii. În afara zidurilor se afla satul dependent de mănăstire. Din această primă fază datează o groapă menajeră (Gr. 6) și o locuință bordei (loc. 2). Tot acum se fac și primele înmormintări la vest de biserică (M. 6 B cu monetă din 1561 și M. 69 cu monetă de la mijlocul sec. XVI) și la nord de incintă (M. 28 cu monetă din 1576). Din documente reiese că și monahia Maria, mama jupanitei Caplea și fosta soție a marelui ban Teodosie din Periș (+ 1547), decedată în intervalul 1577—1579, a fost înmormintată în incinta mănăstirii la a cărei întemeiere a contribuit și ea.

Înmormintări s-au efectuat și în interiorul pronaosului din biserică. Este vorba de ctitorii așezămîntului. Pe latura de sud a pronaosului se afla cavoul nr. 1 de formă trapezoidală (1,80 x 0,40—0,76 m și adînc de 0,78 m) și cu pereții din cărămidă. În partea superioară se afla un capac de cărămidă acoperit cu o lespedă dintr-o gresie calcaroasă și prevăzută cu o inscripție în slavonă din care reiese că cel înmormîntat aici (jupan Stan mare spătar) «a răposat ... în anul 7090» (1582)¹⁸. Deplus într-un coșciug din lemn de stejar, printre oasele răvășite cu ocazia jefuirii bisericii în 1689, s-a descoperit un dinar ungar din 1503, bătut la Kremnitz de către regele Wladislav II.

Pe latura de nord a pronaosului se afla mormîntul nr. 1 (1,87 x 0,70 și adînc de 0,90 m). Jefuit în 1689 reprezintă mormîntul «jupanitei Caplea» care «a răposat ... în zilele lui Ștefan v(odă fiul lui Io)ñ voievod, luna mai 9 zile, în anul 7099» (1591) după cum scrie în limba slavonă pe lespedeaa funerară, dintr-o gresie calcaroasă, ce a fost descoperită în fața pronaosului, unde a fost mutată după jefuirea bisericii și utili-

18. Pentru interpretarea și citirea inscripțiilor a se vedea Gh. Cantacuzino și C. Bălan, *op. cit.*

zată drept treaptă. Sffrșitul primei faze de existență a mănăstirii se fixează în perioada 1595/1608 și este legat de evenimentele politico-militare din perioada domniilor lui Mihai Viteazul și Radu Șerban. A doua fază din evoluția mănăstirii cuprinde perioada dintre primul deceniu al secolului al XVII-lea și începutul domniei lui Constantin Brâncoveanu, mai precis anul 1689. Bisericii i se adaugă un nou altar precum și un nou pronaos (exonartex) în continuarea celui vechi, dar puțin lărgit. Lungimea bisericii atinge acum 17,75 m la interior și 19,30 metri la exterior. Zidurile sînt ridicate doar din cărămidă cu mortar și grinzi de lemn ca întăritor. Pe latura de vest a incintei, lângă poarta din colțul de sud-vest se ridică un turn-clopotniță ce servește acum și drept poartă. Construit din cărămizi legate între ele cu mortar, iar pe alocuri prevăzut cu bolovani mari din calcar, avea drept întăritori grinzi de lemn. De formă rectangulară (6,90/7 x 4,26/4,54 m) era înalt de circa 4 m. Trecerea pe sub el se făcea printr-o încăpere boltită străjuită la intrare și ieșire de cîte o areadă. Latura de nord a incintei se dezafectează, ridicîndu-se pe locul ei o clădire din cărămizi și prevăzută cu mai multe încăperi. Prin aceasta incinta s-a mutat mai spre nord cu 3,60 m. Podeaua locuinței era prevăzută cu un pavaj de cărămidă ce a fost refăcut de trei ori.

O probabilă construcție se ridică și la est de incinta răsăriteană, prevăzută și ea, în interior, cu un pavaj. O altă construcție intens utilizată în această fază, dar ridicată probabil la sffrșitul fazei întii se afla și în colțul de sud-est al incintei. Clădiri noi se ridică și la vest de locuința stăpînitorilor feudali. În același timp se constată că unele ziduri se tencuiesc atît la interior cît și la exterior. Din această a doua fază, în afara incintei, unde se afla satul, s-au descoperit două locuințe-bordei și două gropi cu material specific secolului al XVII-lea. În privința cimitirului se constată o predilecție pentru zona din jurul zidului de nord al incintei. Unele morminte sînt situate însă și în interiorul incintei — majoritatea la nord de biserică și doar cîteva la sud de ea. Mormintele din interiorul incintei trebuie să reprezinte persoane cu un anumit rol în viața mănăstirii, adică călugări (M. 4, 32, 45 și 48) al căror cap era depus pe o cărămidă. Tot morminte de călugări ar putea fi M. 1 — capul pe o pernă de pămînt — și 57 — prevăzut cu un pat de cărămizi. Monetele descoperite în mormintele de mireni datează dintre anii 1616 și 1648. Rudele ctitorilor sînt însă înmormîntate la intrarea în biserică. Astfel în partea de nord-vest a noului pronaos se află cavoul nr. 2 făcut din cărămizi și prevăzut cu un capac tot din cărămizi. De formă dreptunghiulară (1,52 x 0,62 m și adînc de 0,85 m) conținea oasele unui copil depus într-un coșciug din lemn de pin. În afara bisericii, la stînga și în dreptul intrării, se afla cavoul nr. 4 de formă dreptunghiulară (2,20 x 0,72/0,76 m și adînc de 0,70 m). Cu pereții și capacul din cărămizi, conținea în interior un coșciug de lemn în care era depusă o adultă îmbrăcată cu o rochie și un conțeș. În jurul capului, pentru prins marama, se aflau 17 ace din argint aurit, în formă de steluțe și prevăzute cu cîte o piatră albastră. În dreptul urechilor se

aflau doi cercei din aur, iar la mîna dreaptă un splendid inel de asemenea din aur (Fig. 3 a-c).

Pe baza bogăției pieselor de îmbrăcăminte și de podoabă, precum și a asemănărilor cu cele descoperite în mormîntul doamnei Elina, soția lui Matei Basarab și sora lui Udriște Năsturel, presupunem că persoana înmormîntată în acest cavou era Maria Corbeanu-Herescu, fiica postelnicului Vintilă I Corbeanu și a Stancăi, deci nepoata de fiu a marelui spătar Stan din Corbi și a Caplei, ea fiind prima soție a lui Udriște Năsturel Herescu. Se știe că această Maria a murit la două săptămîni după nașterea lui Mateiaș, în iarna lui 1635, fiu ce va fi apoi înfiat de domnitorul Matei Basarab și de soția sa Elina. În mormîntarea ei la Cătălui, lîngă bunicii ei, și nu la Herești s-ar putea explica prin lucrările de construcție ce se executau la biserica familiei Năsturel Herescu din Herești. În dreptul intrării, tot în afara bisericii, se afla cavoul nr. 5 de formă trapezoidală (2,60 x 0,84—0,68 și adînc de 0,65 m). Construit din cărămizi și avînd capacul boltit, prin poziția și construcția sa se aseamănă cu cavoul precedent cu care făcea pandant. Fiind însă jefuit în 1689 în el nu s-a mai descoperit nimic. În interiorul pronosulului, pe latura sa nordică, săpăturile arheologice din vara anului 1988 au dus la descoperirea cavoului nr. 6 de formă dreptunghiulară (2,32 x 0,80 și adînc de 0,90 m) și cu pereții din cărămidă. Capacul, boltit inițial, era complet spart, bucăți de cărămizi descoperindu-se în tot interiorul lui. Conținutul său este reprezentat printr-un personaj principal lîngă care erau depuse, prin reînhumare la stînga și la dreapta, alte două persoane. În pămîntul de umplutură al cavoului, aproape de suprafață, s-a descoperit o monetă de argint — jumătate de gros polonez din timpul lui Cazimir IV (1444—1492) — și un splendid inel-sigilar din aur decorat la baza șatonului cu motive vegetale din email alb și verde. Șatonul, ce se continuă direct din verigă are o formă rotundă în al cărui centru se află incizată o cruce greacă ancorată, iar de jur împrejur o legendă circulară ce conține în negativ inscripția + XPICOCKOYHA adică Hrisoscou(l)ia sau Hrisoscou(l)i(n)a (Fig. 3 d).

În cele ce urmează trebuie să menționăm descoperirea cu ani în urmă pe aceste locuri a unei mari lespezi funerare (2,15×0,81×0,21 m) dintr-o gresie calcaroasă, scrisă în limba română, și care glăsuiește că «†Supt această piatră zăcu oasele banului Teodosie s(i)nu Vintiilă vornecul și să-au pristăvit în oraș în Bucureșt(i), în luna lu iunie 22 dni. Și la capul petrei, den sus, zăcu osele a doi coconi, a lui Gheorghi și Teodosie... Și această piatră pusă de jupăneasă Hrisosculina bănesa al răposatului Tiodosie banul...». Piatra este scrisă pe 24 aprilie 7156 (1648). Se observă astfel o perfectă concordanță între această inscripție și descoperirile din cavoul nr. 6, fapt ce ne îndeamnă a presupune că de aici a fost ea ridicată și dusă în curtea actualei biserici din Căscioarele. Acest Teodosie, fost mare ban, era fiul lui Vintilă I Corbeanu și a Stancăi, deci nepotul de fiu al marelui spătar Stan din Corbi și al Caplei. Frate cu Maria, prima soție a lui Udriște Năsturel, și cu Negoită din Corbi căsătorit cu Păuna, el s-a căsătorit mai întîi cu Mara sau Maria fiica marelui ban Preda Buzescu din Cepturoaia și a

Cătălinei, iar a doua oară cu Hrisosculina cea care-i va scrie piatra de mormânt și care și-a aruncat inelul de aur în mormânt. Când a murit Mara Buzescu-Corbeanu și unde este înmormântată nu știm ¹⁹, iar în privința Hrisosculinei se pot emite mai multe ipoteze, dar nici una nu ni se pare convingătoare pentru moment ²⁰. În ce-l privește pe Teodosie Corbeanu el figurează în documente între 1619 și 1644 fiind unul dintre principalii sprijinitori ai lui Matei Basarab încă dinaintea preluării domniei ²¹. În afară de cei doi coconi, Gheorghe și Teodosie, cu care este înmormântat la Cătălui, el a mai avut cu prima sa soție pe Preda ce a ajuns postelnic și spătar, Caplea căsătorită cu Paraschiva Cocorăscu paharnic din Cepturoaia ce și-a zis și Buzescu, Gherghina soția lui Barbu Cupariu, Alexandra măritată cu Drăgoi din Fălcoi, și Anca căsătorită cu Stan II vornicul din Greci. Deci dintre copiii lui Teodosie cu Mara au ajuns la maturitate doar un băiat și patru fete. Despre băiat, Preda, mai multe documente de după 1636 ne spun că și-a vîndut averea.

Mari dregători și prin urmare beneficiari de mari averi vor fi în a doua jumătate a secolului al XVII-lea fiii lui Negoită Corbeanu — Dumitrașcu și Vintilă II Corbeanu. Dumitrașco, amintit în documente între 1657—1690, va ajunge mare paharnic. Căsătorit cu Tudosca Sturza se înrudea cu Grigore Ghica. Este ctitorul bisericii din Corbia Mari (Vlașca). După unii istorici moare în anul 1706. Vintilă II Corbeanu este menționat în documente între 1656—1692. Va ajunge mare armaș, mare paharnic, mare spătar și mare ban (1688—1692). Căsătorit cu Ilinca Cantacuzino, fiica marelui postelnic Constantin, va fi partizanul cumnatului său Șerban Cantacuzino voievod. A murit înainte de 1 iunie 1693 și este înmormântat la Mitropolia din București. A avut trei fiice — Zamfira căsătorită cu Matei Crețulescu mare stolnic, Maria căsătorită cu marele ban Constantin Știrbei, și Smaranda măritată cu slugerul Iorga Costescu — precum și trei băieți ce au continuat neamul Corbenilor — Constantin, Mihail și Barbu. Ultimul, Barbu, ajuns doar vătaf de aprozi va muri de tînăr, iar Constantin, mare căminar și mare pitar, este menționat în documente între 1684 și 1709. Căsătorit cu Ilinca, fiica lui Dima chiuciubașa (staroste de blănari) și a Stanei din Drăgoești, și, după unii istorici, a doua oară cu Despina Topliceanu, figurează printre ctitorii bisericii Sfinții Apostoli din Tîrgoviște (după reparație). N-a avut copii și a murit la 19 septembrie 1709 fiind înmormântat la mitropolia din Tîrgoviște. Mihail V. Cor-

19. N-ar fi exclus ca persoana înmormântată în cavoul nr. 4 să fie această Mara și atunci Maria Corbeanu-Herescu să fi fost totuși înmormântată la Herești.

20. Una din aceste ipoteze ar fi că această Hrisosculina este fosta Casandra, fiica lui Alexandru Iliăș al Moldovei și fosta soție a lui Ianache Hrisoscoleu schevoșilax al Bisericii în 1638—1641 și mare log. al Patriarhiei Constantinopolului în 1646. Rămăasă văduvă s-ar fi recăsătorit cu Teodosie Corbeanu prin 1646—1647. Dar inelul sigilar avînd legenda Hrisosculina și un diametru al anoului de doar 1,3 cm, din punct de vedere tipologic aparține sfîrșitului sec. XVI și nu putea fi purtat decît de o femeie cu degetele foarte subțiri și care purta acest nume. Prin urmare problema rămîne încă nerezolvată.

21. N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București. 1988, passim.

beanu, ce a fost ispravnic la zidirea palatului de la Potlogi (1697—1698) al lui Constantin Brâncoveanu, este menționat în documente între 1688—1705 și a ajuns postelnic doi. Este singurul din familia sa ce va continua neamul Corbenilor prin fiul său, Constantin.

În privința Mănăstirii Cătălui, lucrările de refacere de la începutul celei de a doua faze de evoluție a ei trebuie să se fi terminat prin deceniu al doilea al secolului al XVII-lea, așa explicându-se și faptul că monedele ce s-au descoperit în morminte datează de după anul 1616. În plus, în mormântul nr. 1 din interiorul pronaosului vechi, jefuit la sfârșitul acestei a doua faze din evoluția mănăstirii (1689) s-a descoperit un fragment de pisanie ce datează de pe la mijlocul secolului al XVII-lea, deci de după terminarea lucrărilor de refacere și mărire a bisericii inițiale. Sfârșitul fazei a doua din evoluția mănăstirii este pus în legătură cu evenimentele din 1689 când pătrund în Țara Românească trupe austriece comandate de generalul Heissler²², iar Mănăstirea Cătălui a fost jefuită de tătari «făr de veste, de au luat ce au găsit, dobitoacele și arginturile mănăstirii și toate cărțile ce au avut de moșie, iar după aciasta, în urma tătarilor, eșind călugării de unde au fost fușiți din baltă, aflat-au cărțile de moșie ale mănăstirii risipite și fără-mate...». Așa se și explică de ce lipsesc documentele referitoare la daniile și miluiri, din cursul secolului al XVII-lea, documente emise de Antonie vodă din Popești, Gheorghe Duca și Șerban Cantacuzino. Constantin Brâncoveanu reușind să instaureze liniștea pe 28 iulie 1692 emite un hrisov de miluire a mănăstirii cu vinăriciul pentru a se putea reface după «jaful tătarilor». Putem spune deci că după aceste evenimente din 1689/1692 începe faza a III-a și ultima din evoluția mănăstirii Cătălui. Bisericii i se reface pronaosul dar mult mărit pînă în zidul vestic al incintei care, ca de altfel întreaga incintă, este dezafectat. În acest nou pronaos, în care sînt cuprinse și cavourile 4—5 din afara fostei biserici, se ridică și patru coloane-pilaștri (diametru 0,70 m) din cărămidă și care susțineau probabil o turlă. În fața pronaosului se ridică un pridvor adăugat a cărui fundație este formată dintr-un rînd de bolovani prinși între ei cu mortar și suprapus de asize de cărămizi.

Prin toate aceste transformări biserica capătă dimensiuni considerabile (25 m lungime la interior și 26,80 m la exterior). Toate zidurile sînt ridicate doar din cărămizi prinse cu mortar. Pe baza fragmentelor de frescă descoperite în interiorul bisericii s-a putut stabili că el era decorat. În privința exteriorului el era decorat cu cărămizi ce aveau unul din capete triunghiular sau concav. Acoperișul era cu olane. Intrarea în biserică se făcea atît prin vest cît și prin două uși situate în colțurile de sud-vest și nord-vest ale bisericii. Interiorul era pavat cu cărămizi și dale. În ceea ce privește incinta, ea a fost dezafectată pe latura de nord, la 9—11 m spre nord de ea ridicându-se pe direcția vest-est un val de pămînt astăzi lat de 6,30 m și înalt de 0,30 m. Dezafectată este și construcția de pe această latură nordică — pro-

22. Pentru documentele ce sînt menționate în continuare a se vedea R. Theodorescu, *op. cit.*, p. 171—176 cu bibliografia.

tabil dărimată de tătari — aici făcându-se mai multe înmormântări, parte dintre ele de copii.

În schimb, turnul-clopotniță se înalță cu două etaje conținând fiecare câte o încăpere cu tavanul boltit, iar pe peretele de est câte o fereastră ce era prevăzută cu un glaft pieziș. Înălțimea turnului era de circa 9 m (azi el măsurînd 7,88 m). Împodobit cu un dublu briu de cărămizi așezate în formă de zimți cu vârful spre exterior, precum și cu două rînduri de cărămizi-ciubuce, era parțial acoperit cu o tencuială cenușie.

Din satul ce înconjura mănăstirea s-au descoperit două locuințe, una bordei, datînd de la sfîrșitul sec. XVII-sec. XVIII, cealaltă de suprafață din sec. XVIII—XIX, trei gropi din sec. XVII—XVIII, una dintre ele fiind haznaua și care era situată în apropierea mijlocului valului de pămînt de pe latura de nord, o vatră în aer liber, precum și un mare cuptor situat la est de mănăstire, lîngă pădure. Mormintele, cu monede emise între anii 1695—1811, la sfîrșitul sec. XVII — începutul sec. XVIII se apropie de fostul zid nordic al incintei, răspîndindu-se și la vest de biserică. La sfîrșitul sec. XVIII și în sec. XIX se fac înmormântări în zonele de vest, est și nord (5 copii).

După natura obiectelor de inventar descoperite atît în locuințe cit și în morminte reiese că populația dispunea de resurse materiale modeste. Persoanele mai înstărite și care reprezentau urmașii ctitorilor sînt înmormîntate în interiorul bisericii. Astfel în colțul de nord-vest al noului pronaos în primii ani din această fază — sfîrșitul sec. XVII, începutul sec. XVIII — se construiește cavoul nr. 3 de formă dreptunghiulară (2,36×0,80 și adînc de 0,74 m) conținînd 10 asize de cărămizi și un capac boltit tot din cărămidă. În interiorul lui, într-un coșciug de lemn era depusă o adultă la a cărei mină dreaptă se afla prins un inel cu verigă de aur și cu șatonul triunghiular cu diamant tetraedic.

În colțul de sud-vest al pronaosului, suprapunînd în parte cavoul nr. 5, s-a aflat mormîntul nr. 2 ce conținea pe oasele defunctului urme de ștofă și o monetă otomană ilizibilă, dar datînd de la sfîrșitul sec. XVII începutul sec. XVIII. La nord de cavoul nr. 5 se afla mormîntul nr. 3 conținînd un *inhumat* cu o *roinhumaro* la cap. Mormîntul datează din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Cine erau însă toți aceștia este greu de spus, deoarece atît lipsa unor eventuale pietre de mormînt, cît și mai ales a unor documente din care să reiasă legături între familia Corbeanu și mănăstirea Cătălui ne împiedică a ne pronunța în vreun fel. Anumite raporturi între membrii familiei și ctitoria lor trebuie însă să fi existat. Așa s-ar explica și acțiunea din 23 iulie 1736 a lui Constantin Corbeanu, fiul lui Mihail, care face un schimb neconvenabil însă pentru mănăstire, luîndu-i moșia Luica și dîndu-i în schimb pe cea din Petrești (Vlașca) situată deci relativ departe.

În tot cursul primei jumătăți a secolului al XVIII-lea mănăstirea o ducea destul de greu deși, după cum s-a văzut, biserica a căpătat dimensiunile ei maxime. Situația ei relativ precară reiese din noile miluri pe vinărici din 12 noiembrie 1714, 10 iunie 1745 și 30 iunie 1749. Între timp însă ultimul descendent al ctitorilor, Constantin Cor-

beanu, ajuns șetrar, o va închina pe data de 18 februarie 1742 mănăstirii Cotroceni. Acest Constantin Corbeanu, ce moare în 1748, a fost căsătorit cu Maria Brăiloi, care se va remărita apoi cu marele sluger Zamfirache ce va adopta și numele de Corbeanu pe care-l va transmite copiilor săi Dumitrache, Matei și Maria. Noul metoh al mănăstirii Cotroceni își continuă existența pentru încă circa trei sferturi de veac. În 1774 frații Tunusli îl menționează ca «**mănăstire Ilfoveană**», în 1778 Bauer vorbind de mănăstirea Kataliul spune că era situată «**sur le Danube**», iar în 1790 pe harta austriacă este trecută ca «**veche mănăstire între Chirnoși și Căscioarele**».

După părerea noastră marele cutremur din 1802 trebuie să o fi subrezit serios. Oricum însă în 1806 Dionisie Ecclesiarhul ne-o înfățișează într-un desen pictat în «**Condica mănăstirii Cotroceni**» (Fig. 2b). Ea ne apare în formă de navă cu o turlă pe pronaos și cu o intrare laterală în dreptul pridvorului. În jumătatea inferioară, sub ferestre, este decorată cu un brfu de cărămizi. Cu timpul însă numele ei intră în uitare, iar Dionisie Fotino, în deceniul al doilea al sec. XIX, o confundă cu mănăstirea Căluș de pe meleagurile Olteniei. Astfel după prima decadă a secolului al XIX-lea putem spune că existența ei a încetat. Acum se fac și ultimele înmormintări (1811), iar oamenii se mută cu încetul în satul vecin Căscioarele. Cîțiva locuitori vor rămîne însă pe aceste locuri pînă în timpul primului război mondial. Iar astăzi, mult fisurat și ciuntit, mai stă de pază doar latura de nord a fostului turn clopotniță.

GEORGE TROHANI

PREOTUL ICONOM STAVROFOR NEGOIȚĂ IOAN

Din candelabrul preoților distinși din Protoieria Cîmpina, în ziua de 21 octombrie 1989, s-a stins o lumină și această lumină s-a numit Pr. Ic. Stavrofor Negoiță Ioan, de la parohia Băicoi II.

Născut la 28 noiembrie 1915 în comuna Măgurele, județul Prahova dintr-o familie de buni creștini, urmează școala primară în satul natal și apoi Liceul Sf. Apostoli Petru și Pavel din Ploiești pe care îl termină în 1934. Rîvna pentru lumina învățaturii îi îndreaptă pașii către Facultatea de teologie din București pe care o absolvă cu succes.

În anul 1940 primește taina preoției pe seama parohiei Băicoi II, unde slujește fără întrerupere pînă la 1 martie 1989 cînd se pensionează la cerere. Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 26 octombrie 1989 în biserica parohială oficiată de un sobor de preoți în frunte cu P. C. protopop Pr. Costică Dumitru în prezența a numeroși credincioși care l-au cunoscut și l-au apreciat. După terminarea slujbei P.C. Costică Dumitru a rostit un emoționant cuvînt prin care a elogiat viața și activitatea celui dispărut, subliniind rîvna și vrednicia cu care și-a îndeplinit misiunea preotească: **«A știut să le facă pe toate cele încredințate preotului — fiind făclia care a ars și a luminat, iar cei ce l-au cunoscut s-au bucurat luînd lumină de la el».**

În încheierea cuvîntului său, P.C. Sa a adresat un cald cuvînt de mîngiere și îmbărbătare familiei îndurerate.

În numele enoriașilor a vorbit Pr. Andrei Constantin — noul preot paroh de la parohia Băicoi II.

Prezentînd succint activitatea desfășurată în cei 48 de ani de preoție la aceeași biserică, noul preot paroh a subliniat în cuvîntul său calitățile sufletești ale Pr. Negoiță Ioan, care a excelat prin blîndețe, bunătate, seriozitate, răbdare și modestie: **«Fața sa exprima totdeauna blîndețe, iar ochii care te priveau cu toată seriozitatea și sinceritatea îți inspirau încredere».** Acesta a fost Pr. Negoiță Ioan și așa l-am cunoscut.

Pr. **Răduleț Aurel** vorbind despre sublimul misiunii preotești a subliniat rîvna pentru cele sfinte a celui ce a plecat dintre noi.

Spre seară «învăluit în cîntările Sfintei pogribanii» și în dangătul trist al clopotelor sicriul cu trupul neînsuflețit al Părintelui Negoiță Ioan fiind purtat pe umeri de frații-n slujirea Domnului a fost înhumat în curtea bisericii.

Dumnezeu să-l ierte și în veci să-l odihnească.

Pr. Costică Dumitru

